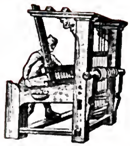
FIRPO

500.1

BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

3. 5. 3.

Brunet, IV, p. 453.
Edition assez estimée

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
POEMATA OMNIA
QUÆ IPSE VIVENS AGNOVERAT;

DUOBUS VOLUMINIBUS COMPREHENSA.

EDITIO OMNIUM EMENDATISSIMA

CURANTIBUS

JO: ANTONIO, ET CAJETANO

VULPIIS FRATRIBUS.

Quæ præterea acceſſerint, Epiſtola ad Lectorem ſatis oſtendit.

PATAVII. CIƆIƆCCXXXI.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ex æneo nomiſmate, apud Vulpios.

J. A. V.
CANDIDO, ET ERUDITO
L E C T O R I
S. D.

HOſpitem ſe in litteris prodat, ſi quis M. Hieronymum Vidam, Cremonenſem, Albæ Epiſcopum, præclarum illud Italiæ ac ſæculi a CHRISTO nato decimiſexti ornamentum, ejuſque mirificam utriuſque orationis, præſertim vero ligatæ, facultatem, ſe omnino ignorare fateatur. Quemadmodum enim ſtellæ aliquæ in cælo, quod lucem fundant paullo hebetiorem, ab Aſtrologis nebuloſæ appellatæ, non adeo in oculos incurrere ſolent: contra, Canicula, & paucæ aliæ eximio fulgore inſignes, tum Luna plenitudinem adepta, Sol demum ipſe ſiderum princeps ab omnibus videntur qui non cæci plane fuerint; ita minorum gentium ſcriptores homo cu-

pidus eruditionis poteſt fortaſſe ſine ullo negligentiæ crimine ignorare, non item ſummos & celeberrimos; quos niſi plane cognitos & perſpectos habeat, oſcitans & dormitans, vel etiam bonarum rerum contemtor jure ac merito exiſtimetur. Ejus nempe doctiſſimi & graviſſimi viri ſtudio, labore, vigiliis factum eſt, ut qui Muſarum contubernio delectantur, neque tamen impuras atque inanes veterum poetarum fabulas probant, quæ ſæpe teneris adoleſcentium animis peſtem & perniciem afferunt, fontem uberrimum, eumdemque ſalubrem ac defæcatum haberent, unde hortulos ſuos irrigare poſſent: poematis videlicet abſolutiſſimis non carerent, in quibus tantummodo virtutes antiquorum, non etiam probra & labes collectæ eſſent; ut neque pietas elegantiæ obſtaret, neque rurſus elegantia pietati quicquam officeret. Nam ſive delectum verborum, ſive ſplendorem figurarum, ſive pondera ſententiarum, ſive ſimilitudinum copiam, ſive denique totius operis ornatum & diſpoſitionem ſpectare velis, nihil exhibet Vida non e Virgilii, Lucretii, Catulli, Horatii, & reliquorum poetarum qui aurea illa ætate floruerunt, myrotheciis depromtum; nihil quod non incorruptam Romani ſermonis dignitatem præ ſe ferat: omnia ſunt in ejus carminibus miro artificio elaborata, rotunda, perſpicua, candida, ad unguem caſtigata, ut non ſolum imitari veteres, verum etiam cum iis certare voluiſſe videatur. Si vero ad argumenta ipſa men-

tem animi convertas, neminem profecto ex poetis Vidæ anteponendum cenſebis. Alienus enim eſt ab omnibus corruptelarum illecebris, nullas faces libidini atque intemperantiæ miniſtrat: ſed potius juventutem in voluptates effuſam, adhibitis quibuſdam quaſi frenis orationis revocat, & a turpibus ad honeſta traducit. Totum ſe pium, ſobrium, pudicum, ſeverum præſtat: DEI OPTIMI MAXIMI, CHRISTI Servatoris noſtri, Deiparæ Virginis, & Cæleſtium reliquorum laudes in ore ſemper habet: vitia exagitat, virtutes ornat, impiorum inſaniam objurgat, eorumque conatibus acerrime & fortiſſime obſiſtit; ut ſi magnus ille Plato reviviſcat, eum in civitatem ſuam, e qua olim Homerum, tamquam bonis moribus minus utilem, delibuto capillo & coronatum dimiſerat, libentiſſime ſit admiſſurus. Nempe in hunc virum perbelle conveniunt ea quæ cecinit Horatius (*Epiſt.* 1. *lib.* 2. *v.* 126.) poetica ſtudia commendans:

Os tenerum pueri balbumque poeta figurat:
Torquet ab obſcœnis jam nunc ſermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ:
Recte facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur & ægrum.

Quod ſi interdum, rerum ſublimium tractatione paulliſper intermiſſa, ad humiliora deſcendit, feſſumque contemplatione animum laxamento aliquo recreare inſtituit: puta ſi Bom-

BYCUM indolem, proprietates, curamque ac laborem in eos impendendum deſcribit: vel de LUDO LATRUNCULORUM ingenioſe oppido & feſtive agit: quanto cum pudore id facit! quam diligenter omnia circumſpicit, ne quid offendat, ne quid ineptiis, aut nimia hilaritate peccet! ut in jocis ipſis plurimas probi ingenii ſcintillas erumpere videas, & etiam depoſita graviore perſona, Socraticam inſtitutionem in homine facile agnoſcas.

Quæ quum ita ſint, exiſtimavimus propterea, nos rem non ingratam ſtudioſis adoleſcentibus facturos, ſi hanc VIDÆ Poematum Editionem ea qua conſuevimus dignitate, typorumque & chartarum nitore, emendatam ſedulo, abſolutam, atque perfectam, nulli ſumtui parcentes, adornaremus: præſertim quum in veteribus pleriſque Editionibus bona pars Carminum deſideretur; Cremonenſis vero anni 1550. ab Auctore ipſo, ut videtur, procurata, omnia quidem ejus Carmina complectatur, & reliquarum omnium emendatiſſima ſit; mala tamen interpunctionum & orthographiæ ratione ſæpius laboret (quod illius ætatis vitium fuit) formis vero adeo rudibus, detritis, atque obſcuris expreſſa ſit, ut neque Poematum elegantiæ ulla ex parte reſpondeat, neque legentium oculos ſatis allicere ac tenere poſſit. Dignum porro VIDAM arbitrati ſumus, cujus immortalia monumenta æque ornata & expolita in manus hominum pervenirent, ac JACOBI SAN-

NAZARII Carmina, quæ non ita pridem e typographia Cominiana in vulgus prodiere. Editionem modo memoratam religioſe ſecuti ſumus; niſi quod HYMNOS DE REBUS DIVINIS, quos ea reliquorum Poematum primos exhibet, poſt CHRISTIADEM excudi curavimus; non quod minore in pretio ſint habendi (quum contra ex iis nonnulli, quos videlicet περὶ τῆς ἁγίας τριάδος poeta conſcripſit, adeo ſublime ferantur, ut propemodum præſcriptos homini fines tranſiliant) verum quod CHRISTIADI, utpote Poemati longiori, antiquiori, juſſuque LEONIS X. PONT. MAX. primum ſuſcepto, deinde hortatu CLEMENTIS VII. ad umbilicum adducto; famæ celebritatem, qua gaudet, Poeta noſter omnino debeat. Quod autem de HYMNIS VIDÆ mentio facta eſt, non poſſum hoc loco diſſimulare, a Julio Cæſare Scaligero, viro ceteroqui doctiſſimo, cenſore autem faſtidii delicatiſſimi, eos in Hypercritico *plebejos* appellatos: quod certe judicium non ab æquitate ſolum, ſed etiam a ſanitate alienum videatur, ſi de HYMNIS (1) illis accipiendum ſit quibus VIDA jam ſenex totam fere Chriſtianæ doctrinæ ſummam complexus eſt: qui tantum abeſt ut *plebeji* ſint, ut ne a doctis quidem omnibus facile intelligi poſſint: tanta eſt in ipſis orationis magnificentia cum rerum altiſſimarum majeſtate conjuncta. Quis enim, niſi mente captus, Lucretium (ut

hoc

(1) DE HYMNIS VIDÆ *conſule Faballi Orationem*, *pag.* 145. *&* *teſtimonium anonymi*, *pag.* 163. *hujus noſtræ Editionis Vol. II.*

hoc potiſſimum exemplo utamur) de rerum natura pulcherrimis verſibus diſputantem, *plebejum* ſcriptorem appellet? quem Quinctilianus (1) *difficilem*, *ſublimem* (2) Ovidius vocavit. At VIDA neque carminis elegantia quicquam Lucretio concedit, argumenti autem dignitate ipſum longiſſime exſuperat. Sed, credo, quum Scaliger Hypercriticum dictaret, pauci admodum ex HYMNIS noſtri Poetæ lucem aſpexerant, iique breviores; quos ille pietatis cauſſa juvenis, ac pæne puer jambicis dimetris confecerat. Nam ſi Scaligero cæteros legere contigiſſet, de iis (aut ego fallor) honeſtiorem aliquanto ſententiam tuliſſet. Porro quod idem acutiſſimo vir ingenio, Eclogas VIDÆ tamquam *pueriles* contemnat, aliiſque ſcriptis ejuſdem plures cenſoriæ ſeveritatis notas inurat, minus miraberis, benigne Lector, ſi illud cogitare volueris, quanta licentia ac temeritate in optimum quemque ſcriptorem is invehatur; quum obtrectandi & maledicendi libidine abreptus, loca veterum & recentiorum poetarum, recte atque ordine conſtituta, quæ ipſe interdum minus intelligit, carpere ac ſollicitare non dubitat; immo vero, ſi diis placet, ſuis quibuſdam inventis mutare aggreditur, χρύσεα χαλκείων. Vel Horatium, omnium ſæculorum ac gentium delicias, quam præ Juvenale aſpernatur! quam inſolenter calumniatur! quam ſtulte irridet! Fac tamen, Scaligerum, magnum illum alienæ induſtriæ reprehen-

ſo-

(1) *Inſtit. Orator, lib.* 10. *cap.* 1. (2) *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 15.

ſorem, membranam poſcere, manum calamo admovere, poema conſcribere, (1)

— — — — tum bellus ille & urbanus
Suffenus unus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tantum abhorret, ac mutat.
— — — — — — — — — — — —
Idem inficeto eſt inficetior rure
Simul poemata attigit. neque idem umquam
Æque eſt beatus ac poema quum ſcribit:
Tam gaudet in ſe, tamque ſe ipſe miratur.

Latent adhuc in angulis bibliothecarum, ibique cum blattis & pulvere luctantur craſſa & prolixa Carminum ejus volumina, quæ inſcripto quidem Scaligeri nomine fucum rudioribus facere poſſint, cordatos autem, reique poeticæ peritos a legendo deterreant. Sed ut eo unde parumper digreſſa fuerat, revertatur oratio; plures habuit Poeta noſter adverſarios, & vivens (vixit autem ad ultimam ſenectutem) & e rebus humanis ſublatus; qui ſcriptis ejus omni ratione vellicandis atque carpendis, illum de gloriæ poſſeſſione deturbare conarentur. Hos tamen, quaſi allatrantes caniculas, & magno animo ipſe deſpexit, & nominis ſui nimio ſplendore, ut ita loquar, obcæcavit: quapropter non eſt ut hanc litem noſtram faciamus, & in criminibus refutandis operam fruſtra conſumamus; id enim eſſet firmo ac pulchre ſtanti parieti columnam apponere.

Puſillorum igitur hominum ſermonibus poſt-

** habi-

(1) *Catullus Carm.* 22.

habitis, accipe, Lector, quam tibi præbemus, Vidæ Poematum Editionem, maxime accuratam nitidamque, tum omnibus quæ ipſam ætate antecedunt, locupletiorem. In hac porro neque aliquid eorum omiſſum eſt quæ in aliis antea legerentur, & nonnulla etiam addita ſunt e latebris eruta: in quibus eſt Hymnus ad Cælites pro Henrico VIII. Angliæ rege, iis temporibus, veræ religionis quam a majoribus acceperat, vindice ac defenſore. Scias autem velim, nos optimorum auctorum libros nulla ex parte mutilatos dare conſueviſſe, quotieſcumque Summorum Pontificum, aliorumque Præſidum, ad quos pertinet videre ne quid Chriſtiana reſpublica detrimenti capiat, juſſa atque decreta, quæ, ut par eſt, colimus & obſervamus, huic inſtituto noſtro impedimento non fuerint. Neque hominum ἑτεροδόξων aſſiduis querelis & conviciis movemur, qui clamitant, fieri apud nos facinora capitalia; obſcoena videlicet quædam, & felle illita Epigrammata, quæ pulſo ac profligato pudore, viros principes, ipſoſque Romanos Antiſtites jocis petulantibus appetunt, & inimicorum cachinnis proponunt, ex libris poetarum deleri: quaſi vero præſtet ſuos lædere, quam alienis diſplicere; aut leges negligere, iiſque debitas pœnas perſolvere, quam otioſorum judicium, nullo cum periculo, ſubire. Equidem ſic exiſtimo, aliam eſſe in hoc genere, Hiſtoricorum, aliam Poetarum rationem. Qui ſcribere Hiſtoriam aggreſſi fuerint, eorum officium

eſt,

eſt, res geſtas cum fide narrare; virtutum æque ac vitiorum exempla in medium afferre: neque magnis nominibus parcere, neque aliquid dictu & cognitu neceſſarium prætermittere; quum haud raro, in ſilentio mendacium inſit. *Prima* enim *lex hiſtoriæ* eſt, ut ſapienter monet Cicero lib. 2. de Oratore, *ne quid falſi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, ne qua ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, ne qua ſimultatis.* Præterea, Livio teſte (*in proœm.*) *Hoc illud eſt præcipue in cognitione rerum ſalubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri: inde tibi tuæque reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites.* Contra Poetæ, in primis autem qui Satyras vel Epigrammata ſcribunt, quum ſcelera & flagitia verſibus vituperant, gaudere videntur, quod materiam maledicendi nacti fuerint, idque ſolum agere, ut ſibi riſum excutiant, & populo placeant. Iccirco res turpes nimia diligentia ob oculos ponunt, neque peccantibus mederi, verum inſultare ſtudent: & quum ob ſuavitatem ediſcantur, legentium animis, contra quam fieri oportebat, odium hominum, amorem vitiorum latenter inſtillant. Hæc cauſſa eſt, cur nonnulla quæ lecta apud Hiſtoricos proſunt, eadem apud Poetas noceant. In horum numero habenda ſunt pauca Sannazarii Epigrammata, quæ nos in Editione Cominiana apparere noluimus. Scripſerat illa Syncerus perturbatione aliqua commotus, quum æſtus ætatis nondum

deferbuiſſet, neque fortaſſe in animum induxerat ea typis committere; quod animadverſum eſt ab illis qui Editionem Romanam ejus poematum anni 1590. procurarunt. certe juſſu ipſius editi ſunt ſolum libri III. de Partu Virginis, & Eclogæ Piſcatoriæ. Quapropter de tanto viro benemereri, ejuſque memoriæ conſulere videntur, qui ex ejus carminibus auferunt quæ ipſe nunc, beatorum concilio adſcriptus, ut pium eſt exiſtimare, neque probat, neque agnoſcit. Quod vero ad nos attinet, non ii ſumus qui communem Chriſtianorum patrem, Romanum Pontificem, ſi forte, qua homo eſt, humani aliquid paſſus fuerit, ab impiis irrideri, & ludibrio haberi, æquo animo feramus: neque diſſolutum illum Chamum imitari volumus, qui Noachum parentem vini hauſtu largiore ſopitum, ac temere nudato corpore in tentorio porrectum, fratribus impudenter oſtendit; ne & capiti noſtro ſint, quæ ille magno cum ſuo malo expertus eſt: Semi potius & Japhethi verecundiæ ſuffragari libet, qui, ut probos filios decebat, averſa facie, ne oculos vetito aſpectu contaminarent, dormienti veſtem injecerunt. Reprehenſoribus igitur noſtris bonam mentem optamus; qui poſtquam de nobis ſatis conqueſti ſunt, illud ſecum reputare debent, an ullo tempore apud ipſos exſtiterit aliquis factioſus, & partium ſtudio elatus, qui etiam in cauſſis majoribus, e libris graviſſimorum ſcriptorum locum aliquem ſuæ ſententiæ minus faventem ſuſ-

ſuſtulerit, vel immutaverit atque corruperit: quæ res in Theologorum & Criticorum noſtrorum ore & ſermone jamdiu eſt. Si hoc diligenter exquiſiverint, invenient fortaſſe domi quod accuſatione dignum ſit, neque iis a domeſticis negotiis tantum vacabit, ut aliena curare poſſint. Id certe quod nos ſine fuco & fallaciis palam profitemur, Genevenſes clam & diſſimulanter egere, anno 1622. quum Opera Hieronymi Fracaſtorii, Medici ac Poetæ celeberrimi, typis excuderent: in Carmine enim ad Alexandrum Farneſium Cardinalem, cujus initium eſt: *Hæc ego florentes Sophiæ digreſſus in hortos*, data opera, poſt verſum 33. ſeptem verſus omiſere, quod ſcilicet Romani Pontificis poteſtatem, quam ipſi odio proſequuntur, laudibus extollerent. Porro Editio illa in bibliotheca noſtra cuſtoditur, & cuivis oſtendi facile poteſt. Quæ vero illam Genevæ deinceps conſecutæ ſunt Editiones, hac fraude non carent. Neque aliam ſane cauſſam eſſe crediderim, quare poſt editam Oxonii, CHRISTIADEM, & alia VIDÆ Poemata quæ ipſe non penitus disjunxit a fabula, HYMNI tamdiu deſiderentur: nimirum ea continent quæ ab Anglis improbantur. Sed hæc hactenus.

Notas numerorum verſibus noſtri Poetæ ubique appoſuimus. Jo: Auguſti Bottæ Argumenta in ſingulos CHRISTIADOS libros excudi curavimus. Indicem in Poemata ſacra locupletiſſimum confecimus, maximeque accuratum, quem ſub finem primi Voluminis exhibemus: in CHRI-

Digitized by Google

STIADEM quidem, aliunde ſumtum, ſed valde auctum, rectiuſque diſpoſitum; in HYMNOS vero, de integro elaboratum. Alterius Voluminis initio occurret tibi, Lector benevole, inſignis Epiſtola HIERONYMI VIDÆ ad cives Cremonenſes de ſuis Poeticorum libris: quam proxime ſubſequitur Præfatio, ut vocant, M. Paulli Tarteſſii, docti hominis & eloquentis, paucis adhuc nota, quæ circa idem argumentum fere verſatur, plurima item continet ex quibus cognoſcere poſſis, quanti VIDA eſſet, vivens & ſentiens, non Cremonæ ſolum, verum etiam in reliqua Italia, & Europa univerſa. Eodem ſpectant quorumdam Carmina, quæ ad calcem profanorum VIDÆ Poematum adjecimus; quamquam non ſint omnia eodem ſtilo conſcripta, neque eadem cura caſtigata. Ex his quoque manifeſtum eſt, quantopere ejus temporis poetæ VIDAM colerent atque obſervarent. Deinde Indicem alterum damus, ex multis unum, ex confuſis digeſtum, qui jucundiorum Poetæ operum ſtudioſis magno uſui futurus eſt.

Ut autem intelligerent homines, quantum ſoluta etiam oratione Scriptor hic noſter excellat, committere noluimus, ut libros ejus duos DE REIPUBLICÆ DIGNITATE, copioſiſſimos atque graviſſimos, quos doctrina multiplex, perfecta eloquentia, incorrupta Latini ſermonis integritas mire commendant, hujus generis amatoribus invideremus. Semel enim tantummodo, quod ſciamus, typis deſcripti prodierant; unica

ca vero Editio illa in pauciſſimorum manibus erat, non ſine aliquo optimarum diſciplinarum detrimento. Multas enim utilitates hi libri afferre poſſunt quum doctis quibuslibet, tum præcipue rempublicam adminiſtrantibus; & præterea virorum prudentium induſtriam acuere, eoſque ad ſimile aliquid tentandum conſcribendumque excitare: toti enim ſunt in legibus ornandis, laudandiſque, ſine quibus communitas generis humani nullo modo conſtare poteſt, & quas nihilominus hoc tempore fatui quidam perditique ſcriptores convellere ac labefactare adoriuntur, qui immoderatam libertatem, infinitamque rerum omnium licentiam toto animo tuendam ſuſceperunt. Certe, ſi nullum aliud ingenii doctrinæque ſuæ monumentum VIDA reliquiſſet, hoc uno celebre illud Ludovici Areoſti teſtimonium mereri poterat, quo ſcriptor illuſtris poſtremo eximii ſui poematis libro, eum, *ſublimis facundiæ venam nullo tempore exareſcentem*, appellare non dubitavit. Hos porro libros multo emendatiores producimus, quam antea fuerant, compendiis verborum, quæ legentibus moleſtiam creabant, paſſim ſublatis, & Indice rerum inſigniorum adjecto; quo ſubſidio carere non poterant. Hujus autem Operis alteri Volumini addendi conſilium cepimus, quum jam Editio Carminum longius proceſſiſſet.

Sequuntur Auctoris noſtri, & aliorum ad ipſum Epiſtolæ nonnullæ, quarum aliquas a ſitu

atque oblivione vindicavimus. Tum Appendix, in qua continentur, Hieronymi Faballi, non contemnenda eloquentia hominis, Oratio, qua VIDAM eo tempore viventem laudavit: Brevis de Poetæ vita Commentarius, ex Editione Oxonienſi: Selecta doctorum virorum de ſcriptis ipſius Teſtimonia; denique præcipuarum Editionum Catalogus, ad quem plura notavimus a nobis animadverſa, utilia cognitu atque jucunda.

Ceterum, Antonii Campi, egregii pictoris, Hiſtoria Cremonenſis nobis Effigiem VIDÆ, affabre expreſſam ſuppeditavit; quam periti artificis manu diligenter in æs inciſam repræſentamus. Numiſma vero, quod ſemel atque iterum in hiſce voluminibus excuſum vides, nobis jampridem muneri miſit Vir Cl. & recondita eruditione inſtructus, FRANCISCUS ARISIUS, Patricius Cremonenſis, quem honoris cauſſa nominamus; vix enim oratione declarare poſſumus, quantum ei debeat Editio noſtra, quum ob plurima ad illam pertinentia, quæ nobiſcum per epiſtolam benigne communicavit, tum ob alia quæ ex ejus Cremona Litterata ſæpius depromſimus. Nonnulla etiam contulit juvenis eruditiſſimus, amicuſque optimus, ANTONIUS FEDERICUS SEGHETIUS, Venetus; is nimirum, qui ſumtuoſa & magnifica illa, cui præfuit, Operum omnium Petri Bembi Editione, proximis hiſce menſibus Venetiis abſoluta, elegantiſſimi ſcriptoris manes, æque ac omnes

φιλο-

φιλοβίβλους & φιλοκάλους immortali quodam beneficii genere ſibi devinxit.

Nunc reliquum eſt, ut ſtudiis, vigiliis, & ſumtibus noſtris te propitium & faventem optemus, candide Lector; ne nos tantæ contentionis, tantique pro commodis tuis præcipue ſuſcepti laboris, aliquando pœnitere poſſit. Vale, ac fruere. Patavii, Idibus Quinctil. cIↃ IↃ ccxxxi.

JO: AUGUSTI BOTTÆ,

BARTHOLOMÆI FRATRIS,

ARGUMENTA IN CHRISTIADA,

Monoſtichis comprehenſa.

CARPIT *iter primo Solymorum* CHRISTUS *ad urbem.*
Dividitur tellus: capiuntque Heroa ſecundo.
Tertius humani memorat natalia partus.
Geſta Ducis capti tradit cæleſtia quartus.
Supplicia oſtendit fatali in ſtipite quintus.
Aſtra petit ſexto ſpoliis circumdatus Orci.

EJUSDEM ARGUMENTUM

PROLIXIUS LIBRI PRIMI.

REGE *ſatus cæli, Solymas converſus ad arces,*
Biſſenos ſua fata docet. tum cogit Avernus
Tartareas acies. ſuperis dein Lazarus auris
Redditur. a Maria lacrimis, atque unguine Divus
Abluitur. feſta ad templum comitatus oliva
Incedit: ſtratumque humeris attollit Petrus.
Vendentes fugat e templo. comes inde juventus
Miratur cælata patrum monimenta priorum.
Tum mœcham ad CHRISTUM *ducit clamore caterva:*
Illa impunis abit. dirum genus increpat Heros.
Mox Taburi juga celſa petens, genitoris adorat
Numen, ibique ſuis claro ſe Numine monſtrat.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

AGMINA *mortales acuunt furialia, Judæ*
Triſte nefas ſuadent: at Divo fata ſenatus
Proditione parat, ſcelerique paciſcitur aurum.
Quaque ſuas ſortita tribus capit ordine ſedes.
Mittuntur Solymam comites: his ſpondet amica
Tecta Simon, cithara laudes ut forte canebat.
Accumbunt epulis pariter; menſaque remota,
Undanti Princeps ſociorum aſpergine plantas
Lavit; oliviferi hinc ſuperat faſtigia montis.
Æthere præpes adeſt juvenis. mox prodit Iudas

Men-

Mentita ſub pace Ducem, Petroque negandum
Ad Caipha immanes, & præſidis atria ducunt.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

ROMULIDEN *ſenior caſus rumore nefandi*
Motus adit, patrumque odia immortalia narrat:
Virgineis MARIÆ *votis * hymenæa puella,*
Et ſuperi afflatus conceptum Numine CHRISTUM.
Mox viſam Heliſaben, additque, mapalibus ortum
Ut patrio infantem ſacrarit more ſacerdos,
Gaviſo Simeone: duces ut ſidus Eoos
Duxerit, ac parvum Memphis ſuſceperit hoſpes.
Hinc canit Herodis peregrini immania facta
In pueros: quartaque palam trieteride JESUM
Pandentem miranda viris. tum denique puros
Exponit latices rubrum traxiſſe colorem.

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

ÆTHEREI *pandit juvenis penetralia Verbi*
Orſus Ioannes, cælique e vertice Ditem
Ejectum, ac primi lapſus ab origine cauſas;
Tum regem ablutum ſacras Jordanis ad undas;
Biſſenoſque omni comites ex ordine lectos,
Signaque multa, palam juvenem, clauſtriſque puellam
Imperio rediiſſe Ducis ſub luminis auras.
Adjicit exiguis ſaturatam in gramine gentem
Frugibus, atque hominem furiarum a peſte receptum.
Jamque ſub umbroſis tentatum dæmone ſilvis
Nequicquam Divum; hinc turbas e puppe docentem;
Judiciumque canit ſuprema in clade futurum.

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

PERTÆSUM *Eumenides auræ vitalis Iudam*
Illaqueant; fandique potens exaggerat Annas
Crimina; deluſum Herodeſque remittit IESUM.
Dilacerant famuli corpus miſerabile flagris;
Inſonteſque manus accita Pontius unda
Abluit. inſultant vincto, figuntque trabali
Stipite. Caleſtes turbati ultricibus armis
Conveniunt: dictis genitor quos lenit amicis.
Dat lacrimas virgo infelix, & robora gnati
Sanguinolenta petit; dexterque in funere latro

Exo-

Exorat veniam. tum Divi morte ſub ipſa
Concuſſa eſt tellus, tenebraſque exhorruit orbis.

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI.

JAM *latere effoſſo Divi ſacrum haſta cruorem*
Imbiberat, niveo quum marmore corpus humatur.
Exſultant manes. victor mox infera regna
Ingreditur, cæciſque pios educit ab antris.
Ad tumulum Mariæ pergunt; tectiſque latentes
Undenos Dux viſit ovans; neque credere viſum
Evaluit, tacto ſenſim niſi corpore Thomas.
Admonitis poſt hæc ſociis, felicia cæli
Regna petit, magna ſuperûm plaudente caterva:
Tum pater æthereo natum ſolatur amore.
Matthiam undeni adſciſcunt: dehinc Numinis auræ
Afflati, immenſum pandunt nova ſacra per orbem.

MARCI HIERONYMI
V I D Æ
C R E M O N E N S I S

A L B Æ E P I S C O P I

C H R I S T I A D O S
L I B R I S E X.

A. Heylbrouck Sculp. ex Aug. Cara.

ANTONIUS CAMPUS, *Pictor*, & *Eques Cremonenſis in ſua Patriæ Hiſtoria ad annum MDXXXI.*

IN QUESTI TEMPI GIROLAMO VIDA, TEOLOGO, POETA, ED ORATORE FAMOSO, ED ILLUSTRE, FU DA CLEMENTE VII. CREATO VESCOVO D'ALBA: ED ANCORA CHE L'OPERE SCRITTE, E DATE IN LUCE DA QUEL RARISSIMO UOMO LO FACCIANO DEGNO D'ETERNA MEMORIA, NONDIMENO DESIDERANDO ANCH'IO, PER QUANTO S'ESTENDONO LE FORZE DELL'ARTE MIA, E DEL MIO INGEGNO, DI TENER VIVA LA MEMORIA DI COSI' SUBLIME, ED ONORATO CITTADINO, NON HO VOLUTO MANCARE DI ORNARE QUESTA MIA OPERA COLL'EFFIGIE SUA NATURALE, DA ME POSTA IN DISEGNO, E FATTA INTAGLIARE IN RAME.

Digitized by Google

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS

ALBÆ EPISCOPI

CHRISTIADOS

LIBER PRIMUS.

QUi mare, qui terras, qui cælum numine comples,
Spiritus alme, tuo liceat mihi munere regem
Bisgenitum canere, e ſuperi qui ſede parentis,
Virginis intactæ gravidam deſcendit in alvum,
Mortaleſque auras hauſit puer; ut genus ultus
Humanum eriperet tenebris, & carcere iniquo
Morte ſua, maneſque pios inferret olympo.
Illum ſponte hominum morientem ob crimina tellus
Ægra tulit, puduitque poli de vertice Solem
Aſpicere, & tenebris inſuetis terruit orbem.
Fas mihi, te duce, mortali immortalia digno
Ore loqui, interdumque oculos attollere cælo,
Et lucem accipere æthereאm, ſummique parentis
Conſilia, atque necis tam diræ evolvere cauſſas.
Jam prope mortis erant metæ, finiſque laborum

Digitized by Google

Christo aderat, Solymûmque ideo haud ignarus ad urbem
Phœnicum extremis remeans de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus juveneſque, ſeneſque
Sponte ſequebantur, rerum quos fama trahebat
Undique collectos. nam magnas ſive per urbes
Ferret iter, ſeu deſertis in montibus iret,
Olli ſe innumeri jungebant uſque parati
Juſſa ſequi, vellet quaſcumque abducere in oras;
Atque novos erat hic ſemper fas cernere cœtus.
Pinifero veluti Veſuli de vertice primum
It Padus exiguo ſulcans ſata pinguia rivo;
Hinc magis, atque magis labendo viribus auctus
Surgit, latifluoque ſonans ſe gurgite pandit
Victor. opes amnes varii auxiliaribus undis
Hinc addunt, atque inde: ſuo nec ſe capit alveo
Turbidus, haud uno dum rumpat in æquora cornu.
Tum vero numero ſocios ſejunxit ab omni
Biſſenos, ſibi quos olim delegit, ut eſſent
Tantorum memores operum, teſteſque laborum.
Atque ubi ſecretos nemora in ſecluſa vocavit,
Procera innitens cedro, mœſtiſſimus ore,
Eque imo rumpens ſuſpiria pectore fatur:
Ventum ad ſupremum, ſocii. data tempora vitæ
Exegi in terris. lux nunc infanda propinquat,
Meque pii manes exſpectant. illius ergo
En ultro infenſam Solymorum aſcendimus urbem.
Illic informis leti mihi dira parantur
Supplicia. immeritum me nunc conjurat in unum
Sæva ſacerdotum manus, ut non inſcius ipſe
Prædixi toties, ac vobis cuncta retexi.

Ibo.

Ibo. morte mea veterum ſcelus omne piabo.
His me, prime, malis oneras, pater. ipſe tuliſti
Dulcia poma: mihi ſed nunc tua furta luendum.
Quum tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
Aereas cæde abluta revocabor in auras.
Vos etiam, quos non pertæſum denique noſtri,
Funera acerba manent. audete, & lucis amori
Iſtius æternum vitæ immortalis honorem
Mecum omnes præferte. domus non hæc data, non hæ
Sunt vobis propriæ ſedes. vos ætheris alti
Lucida templa vocant, ſtellis florentia regna,
Pax ubi ſecura, ac requies optata laborum.
Hic domus, hic patria. huc omnes contendite læti
Anguſtum per iter. veſtras hic figite ſedes.
Dixerat. at ſocii defixi lumina mœſtis
Hærebant animis, ac triſtia multa putabant.
Tum ſenior Petrus haud linguæ, vocive pepercit,
Et tali Divum affatus ſermone precatur:
Nate Deo, quæ tanta Deum te denique cæli
Vis agit, ut libeat letum crudele paciſci
Pro quoquam, aut certis ultro te offerre periclis?
Quin age, te incolumi potius (potes omnia quando,
Nec tibi nequicquam pater eſt qui ſidera torquet)
Perficias quodcumque tibi nunc inſtat agendum,
Non adeo exoſus lucem, ingratuſque ſalutis.
Hos animos, hanc confeſtim, precor, exue mentem.
Ipſe tui miſerere, tuûm miſerere, nec ultro
Proijce nos, qui te, tendis quocumque, ſequemur.
Sic ille: increpuit dictis quem talibus Heros.
Non pudet, o numquam ſapiens, mortalia ſemper

Vo-

Volvere nube oculos preſſum, cæleſtium inanem?
Nec potis es vanis umquam deſueſcere curis?
Hæc ne tibi conſulta mei ſuaſere labores?
Non hoc conſiliis, non hoc auctoribus iſtis
Tempus eget: genitor juſſis haud mollibus urget.
At vos o, rebus ſpretis mortalibus, omnes,
Ferte, viri, & duros animo tolerate labores,
Oblitique hominem cælo altas tollite mentes:
Et cum mortales linguas in jurgia ſolvent
Vos contra, falſis onerantes nomina veſtra
Criminibus, gaudete, ac firmo pectore ferte,
Indignamque ignominiam contemnite læti.
Hinc fortunatos vos dicite, præmia quando
Certa manent, oriturque ingens hinc gloria veſtra.
Hæc fatus, montes aditum fert triſtis in altos.
Incedunt una ſocii cum rege parati
Cuncta pati, & juvenis ſortem indignantur iniquam.
Et jam palmoſæ ſubit Hierichuntis ad urbem.
Zacchæi excipitur tecto, menſiſque paratis;
Cui quondam componere opes per faſque, nefaſque
Immenſas amor acer erat: ſed luce recepta
Hoſpitis adventu, cœpit male parta luendo
Reddere cuique ſuum, partiri cætera egenis,
Tot facti, infectique auri congeſta talenta.
Hic ſubito non læta ferens gravis impulit aures
Nuntius, atque animum rumore momordit amaro.
Lazarus haud procul hinc Bethanes regna tenebat
Dives opum, clarus genus alto a ſanguine regum.
Nam pater ingentes Syriæ frenaverat oras,
Vique ſibi captas quondam ſubjecerat urbes.

Nemo

Digitized by Google

Nemo illo hoſpitibus facilis magis. omnibus illa
Noctes atque dies domus ultro oblata patebat.
Huc etiam perſæpe ipſum ſuccedere CHRISTUM
Haud piguit, creberque domus indulſit amicæ
Hoſpitio, atque DEUM poſita ſe nube retexit.
Hunc igitur poſtquam morientem accepit, & acri,
Vix, morbo correptum, auras haurire ſupremas,
Et quaſi jam leti portas luctarier ante,
Demiſit lacrimas, ſociiſque hæc edidit ore:
Cedamus. leto actutum revocandus amicus
In lucem, modo me ſummus pater audiat ipſe,
Atque ſuas velit hic, ut ſæpe, oſtendere vires.
Hæc ait, & greſſum Bethanæ tendit ad urbem.
Proſequitur comitum manus ingens, atque videndi
Innumeri ſtudio ſocios ſe protinus addunt.
Interea longe mundi regnator opaci,
Infelix monſtrum, penitus non inſcius illam
Jam prope adeſſe diem, ſuperi qua maximus ultor
Imperio patris infernis ſuccederet oris
Manibus auxilio, ac ſedes vaſtaret opertas,
Sollicitus partes animum verſabat in omnes,
Siqua forte potis regno hanc avertere cladem,
Molirique DEO letum meditatur. ea una
Denique cura animo ſedet, hæc ſæpe una reſurgit.
Demens, qui id propter tantum non viderat ipſum
Demiſſum cælo juvenem, quo ſponte piaret
Morte obita veterum culpam, & ſcelus omne parentum.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, concilium horrendum, & genus omne ſuorum
Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina ſignum.

Quo

Quo ſubito intonuit cæcis domus alta cavernis
Undique opaca, ingens: antra intonuere profunda,
Atque procul gravido tremefacta eſt corpore tellus.
Continuo ruit ad portas gens omnis: & adſunt
Lucifugi cœtus varia, atque bicorpora monſtra,
Pube tenus hominum facies, verum hiſpida in anguem
Deſinit ingenti ſinuata volumine cauda.
Gorgonas hi, Sphingaſque obſcœno corpore reddunt,
Centauroſque, Hydraſque illi, ignivomaſque Chimæras.
Centum alii Scyllas, ac fœdificas Harpyias,
Et quæ multa homines ſimulacra horrentia fingunt.
At centumgeminus flammanti vertice ſupra eſt
Arbiter ipſe Erebi, centenaque brachia jactat
Centimanus, totidemque eructat faucibus æſtus.
Omnes luctificum fumumque, atroſque procaci
Ore, oculiſque ignes, & vaſtis naribus efflant.
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues
Nexantes nodis ſeſe, ac per colla plicantes.
In manibus rutilæque faces, uncique tridentes,
Quîs fontes animas ſubigunt, atque ignibus urgent.
Nec minus illi etiam diverſis partibus orbis
Conveniunt properi qui terris omnibus errant
Hortantes ſcelera, ac variis mortalia ludunt
Pectora imaginibus, rectique oblivia ſuadent.
Necnon ventorum, tempeſtatumque potentes,
Nubivagum genus, haud certa regione locati,
Nimborum in media conſueti nocte vagari.
Ergo animis promti, atque opibus coiere parati
Una omnes. fremitu vario ſonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuſpide dextram

Arma-

Armatus cœtu in medio ſic farier orſus:
Tartarei proceres, cælo gens orta ſereno,
Quos olim huc ſuperi mecum inclementia regis
Æthere dejectos flagranti fulmine adegit,
Dum regno cavet, ac ſceptris multa invidus ille
Permetuit, refugitque parem. quæ prœlia toto
Egerimus cælo, quibus olim denique utrimque
Sit certatum odiis, notum, & meminiſſe neceſſe eſt.
Ille aſtris potitur, parte & plus occupat æqua
Ætheris, ac pœnas inimica e gente recepit
Crudeles. pro ſideribus, pro luce ſerena
Nobis ſenta ſitu loca, ſole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris juſſit torquere ſub imis
Immites, animas hominum, illætabile regnum.
Haud ſuperæ aſpirare poli datur amplius aulæ.
Ingens ingenti claudit nos objice tellus,
In partemque homini noſtri data regia cæli eſt.
Nec ſatis. arma iterum molitur, & altera nobis
Bella ciet, regniſque etiam nos pellit ab imis.
Id propter juvenem ætherea demiſit ab arce
Seu natum, ſive alitibus de fratribus unum.
Jamque aderit, fretuſque armis cæleſtibus ille
Sedibus exitium vehet his, & regna recludet
Infera, conceſſaſque animas noſtro eximet orbe.
Fors quoque nos, niſi non ſegnes occurrimus, ipſos
Arcta in vincla dabit, vinctoſque inducet olympo
Victor, ovans. ſuperi illudent toto æthere captis.
Iſte autem quamvis mortalia membra caducus
Induerit, tamen eſt noſtris imperditus armis.
Nempe ego ſæpe adii, coramque interritus urgens

Tentavi inſidiis nequicquam (non ea me res
Falſum habuit; neque enim nunc primum talia cerno)
Quas non in facies, quæ non mutatus in ora?
Acceſſi incaſſum. ſemper me reppulit ipſe
Non armis ullis fretus, non viribus uſus:
Sed tantum veterum repetito carmine vatum
Irrita tentamenta, dolos, & vim exiit omnem.
Ergo, quæ mihi nunc ſurgit ſententia, pandam.
Ille iter antiquas Solymorum inſtaurat ad arces,
Sit licet inviſus magnæ primoribus urbis.
Quippe ſacerdotes odiis ingentibus illi
Infenſi inſidias, ut cuique eſt copia, tendunt
Solliciti veterum pro relligione parentum,
Ut ferro incautum ſuperent, & funere mulctent.
Quandoquidem ille novos ritus, nova ſacra per urbes
Inſtituit, priſcaſque audet reſcindere leges.
Hic opibus veſtris opus. en nunc confieri rem
Tempus adeſt. in eum cuncti majoribus illos
Inflammate odiis, & vera, & prava canentes,
Peſtiferumque animis furtim inſpirate venenum.
Ne victi, oblitique iras corda aſpera ponant,
Sed ſævi magis, atque magis, ſtimuliſque ſubacti
Acribus, abſiſtant numquam, niſi cæde peracta.
Si vero, ſiquis ſociis ex ipſius unum
Biſſenis capere, atque dolis pervertere poſſit,
Res confecta, metus penitus ſublatus & omnis.
Præcipitate moras. fluxis ſuccurrite rebus.
Nunc tectis opus inſidiis, nunc viribus uſus.
Vix ea fatus. ubique ruentes juſſa faceſſunt
Auctores ſcelerum, portiſque ex omnibus alte

Diverſi rumpunt. tremit abdita murmure tellus.
Incubuere auris. crinitas anguibus alas
Obſcurum per inane movent, terraſque capeſſunt.
Non tam olim denſa ſublimes nube per auras
Florilegæ glomerantur apes æſtate ſerena
Nubifugo Borea, & madidis ceſſantibus Auſtris;
Siquando exorta eſt inter diſcordia reges,
Sævaque collatis invadunt prœlia ſignis.
Væ, quibus inſtiterint terris, quibus orbis in oris
Dira cohors. quantas populis feret illa ruinas!
Jamque emenſus iter multis comitantibus Heros
Vera Dei ſoboles Bethanes mœnibus inſtat.
Cernit ibi mœſtas crinem laniare ſorores
Munera fraterno tumulo ſuprema ferentes
Expertem thalami Marthan, atque urbis avitæ
Magdali dictam de nomine Magdalenam.
Progreditur, buſtumque petit. mœſtiſſima Martha
Hunc ſimul ac vidit, comites, fratriſque ſepulcrum
Deſerit, ac multo venienti occurrit honore:
Inſequitur ſoror inde, oculos ambæ imbre madentes,
Femineis ambæ plangoribus indulgentes.
Ut te poſt cari germani funera tandem
Accipimus venientem! ut te ſæpe ille vocabat,
Magne hoſpes, gelidi perfuſus frigore leti!
Atque equidem credo, tunc ſors te ſiqua dediſſet
Nobis, nunc etiam vitales duceret auras.
Nunc quoque (nil quando clari tibi rector olympi
Abnuit) haud penitus nobis ſpes omnis adempta eſt.
Talibus orabant. comites ſimul omnia luctu
Miſcebant. mœſtis reſonabant cuncta querelis.

Aſt Heros triſtes dictis ſolatus amicis
Spondet opem, ſuperas rediturum ad luminis auras
Actutum fratrem incolumem, quem faucibus hauſtum
Telluris quarto jam Sol non viderat ortu.
Diditur hæc totam confeſtim fama per urbem,
Quæ cunctis incredibiliſque, & mira videri.
Vicinis populi paſſim de montibus omnes
Concurrunt ſtudio viſendi, atque omnia complent.
Ventum erat ad tumulum. ſtat circumfuſa juventus.
Ipſe autem in medio duplices ad ſidera palmas
Jamdudum tendens, oculoſque immobilis Heros
Orabat, tacituſque parentem in vota vocabat.
Orantem obſervant taciti, intentique tuentur,
Quid jubeat, quæ ſigna ferat, quo deinde cadat res.
Bis toto color ore abiit: bis pectore anhelo
Infremuit, nutuque caput concuſſit honeſtum.
Ecce autem tumuli tremere oſtia viſa repente.
Omnibus extemplo ſubita formidine ſanguis
Diriguit, penituſque invaſit pectora frigus,
Quum tandem Deus has effudit ad æthera voces.
Summe parens, quamvis precibus nil abnuis umquam
Ipſe meis, quæcumque petam, tamen hoc tibi grates
Munere ſemper agam: tua quanta potentia, vidit
Circumfuſa manus, populi videre frequentes.
Vos autem, famuli, properate, recludite marmor,
Saxum ingens auferte, viroque exſolvite vittas.
Nec mora præceptis, patuerunt clauſtra ſepulcri.
Concurſu accedunt magno, attonitique pavore
Inſpectantque, videntque intus deforme cadaver,
Vixque ſibi credunt, nullo cogente moveri.

Nec

Nec mora, clamantis ter voce vocatus amici
Erigitur, loquiturque, & cæli veſcitur auris.
Obſtupuere omnes. nec ſat vidiſſe loquentem,
Aut audiſſe ſemel, dum cuncta ex ordine narrat
Conventu in medio, quæ funere paſſus in ipſo eſt,
Quanto anima inſtantis vi leti excluſa dolore,
Terrenoſque diu eluctata reliquerit artus,
Quas facies moriens, quam obſcœna aſpexerit ora
Terrentum juxta Furiarum, iraſque, minaſque;
Ut vix ſiderea volucres miſſi arce miniſtri
Auxilio poſſent avidas inhibere rapinis.
His addit ſcelerum pœnas, ac læta piorum
Præmia, quæve animas miſeras ſubiiſſe neceſſe eſt
Arbitria, æternoſque nigris fornacibus ignes.
His actis, Deus orantis vicina Simonis
Tecta ſubit, quem tota olim lacerum ulcere membra
Eripuit morbo, atque in priſtina reddidit ipſe.
Dum vero menſas grati dignatus amici
Accubat in medio procerum urbis, protinus ecce
Ingreditur forma inſignis, cultuque puella
Picta peregrinas tunicaſque, ſinuſque crepanti
Argento ſaturos, atque auro intertexto:
Cui caput implicitum gemmis. it flexile collo
Aurum ingens mixtis oneroſa monilia baccis,
Propexique nitent electro molle capilli,
Nexilibus quos in nodos collegerat hamis:
Aureaque ex humero demiſſam fibula veſtem
Eois opibus gravidam, & Gangetide gaza
Subnectit. media micat ardens fronte pyropus,
Crebraque conſertis pendent redimicula gemmis.

Qua-

Qualis læta ſinus quum tellus veris honorem
Pandit, opeſque ſuas gremio explicat alma virenti.
Hæc olim amiſsis utriſque parentibus orba
Reſtitit, & proles in opes ſucceſsit avitas
Unica, quas pater immenſas prædives habebat.
Dumque ætas rudis, una illi ſuper omnia cordi
Relligio fuit, & ſervandi cura pudoris.
Mox autem paullatim annis fervente juventa
Senſibus illapſa eſt Veneris maleſuada cupido,
Quæ mentem immutans furiis ſubjecit iniquis
Ah miſeram. abjecto non obſtat cura pudori:
Non ſpecies, non fama movet. ceſsit timor omnis,
Relligioque oblita. domo jam nubilis exit.
Jam convivia, jam ſpectacula læta frequentat,
Vinclaque contemtis rectoribus omnia rumpit.
Ac veluti ratis Ægæo ſine remige in alto,
Sublatos ſimul ac fluctus inflaverit aura,
Nunc huc incerto, deinde illuc fluctuat æſtu,
Quo ventique, undæque urgent, ſpoliata magiſtro.
Et jam freta opibus prædulces ambit amores
Florentum juvenum, ſiquis ſpectabilis ore
Egregio, formaque alios ſupereminet omnes.
Ergo læta virum præſtanti corpore poſtquam
Accepit veniſſe, Deum quem fama ferebat,
Nullam paſſa moram ſtudio correpta videndi
Venerat. aſt ubi conſpicuos deperdita vultus
Hauſit, & egregiæ divinum frontis honorem,
Divinoſque oculos ardentis pabula amoris,
Diriguit, penituſque animo ſententia verſa eſt,
Atque alias longe concepit pectore flammas.

Ecce

Ecce autem ſubito viſæ ſpirantis ab ore
Septem adeo circum offuſa caligine, & atra
Nube exire faces; veluti quum torris obuſti
Ultima ſurſum flamma fugit, fumumque relinquit.
Hæc Deus hæc, inquit, capitum fœdiſſima ſeptem
Correptam miſeræ mentem vexabat Erinnys.
Tum Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa
Argento quæ illuſa ſinus modo venerat aureos,
Jam capiti crinale aurum, colloque monile
Detrahit, & tunicas ſqualentes exuit auro.
Jamque ſui piget, & curis mordetur honeſtis.
Inde Deum orabat veniam, genibuſque volutans,
Ut canis ad menſam procumbere ſuetus herilem,
Lambebatque pedes nudos, lacrimiſque rigabat
Veſte fovens, alios tulerat quam nuper in uſus.
Tum de marmoreis varios depromſit odores
Theſauris: caſias, & nardi mollis ariſtas,
Aut turis lacrimam, atque auram fragrantis amomi.
Pronaque permulſit nudas liquido unguine plantas.
Suavis in aereas diffugit ſpiritus auras.
Cuncta Deus placida quæ mente accepit, & illam
Dignatus venia monitis implevit amicis.
Interea circumpoſitis ex urbibus ægrum
Cernere vulgus erat conventu accedere magno.
Multi ibant oculis clauſis, multi auribus orti
Indociles, fandi ignari: quique ægra trahebant
Membra, ferebantur, quoſve exagitabat Erinnys
Captos mente, ſui immemores. Deus ipſe juvabat
Auxilio, validique omnes, lætique redibant.
Tandem hinc digrediens Solymorum tendit ad arces.

Hanc

Hanc fundaſſe, Semes, ſoboles tua dicitur urbem,
Vitiſator pater, exactis ſimul imbribus ingens
Ceſſavit vaſtis ſtagnare paludibus orbis,
Plurimaque immenſi compreſſa licentia ponti.
Tum venere, ſuo bellis qui gente ſubacta
Urbem appellarunt de nomine, Jebuſæi,
Protinus hinc reges, a priſco ſanguis Iuda,
Finitimis late dominam coluere ſubactis.
Hic templum Solomon, per terras omnibus aris
Everſis ope barbarica, rex condidit olim,
Templum opulentum, ingens, eductam ad ſidera molem.
Huc menſas, araſque ſacras, & ahenea labra
Tranſtulit, & veteris veſtes, ac munera templi,
Oſtro perfuſas veſtes, auroque rigentes.
Tum lychnos, lanceſque, cavaſque invexit acerras,
Cymbiaque, & tripodas, fulvoque ex ære lebetas,
Incluſaſque ſacro leges, ac fœdera ligno,
Quæ gemina in ſilice omnipotens pater ipſe notarat.
Hic gentis rex, atque omni cum gente ſacerdos
Sacra ferens, pecudum fundebat rite cruorem.
Victima non alias maculabat ſanguine ſedes.
Undique mos erat huc populos ter adire quotannis,
Et proprios genus Iſacidum inſtaurabat honores.
Ipſe etiam huc Heros crebro ſe ferre ſolebat.
Jamque viis plenis multis cum millibus ibat,
Unde urbis poterant turres, atque alta videri
Culmina. læti omnes ramos viridantis olivæ,
Quaſque manu geſtent, palmas a ſtirpe refringunt.
Præcedit peditum late manus omnis. it ingens
Pone equitum globus. in medio pulcherrimus Heros

Haud acri provectus equo, phaleriſque ſuperbo
Eminet. at ſibi pauperiem ut placuiſſe beatam
Admoneat ſocios, rex quadrupedantis aſelli
Terga premit, vates quondam ut cecinere futurum.
Nudus erat vertex: humeris demiſſa fluebat
Ad talos veſtis, quam feſtinaverat olim
Ipſa parens, pueroque dedit geſtare: nec illa eſt
Ullo attrita uſu, nulla conſumta ſenecta.
Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.
Talis iter tendit, recipitque ad mœnia greſſum.
Ante urbem pueri occurrunt, mixtæque puellæ,
Floribus, ac variis ornatæ tempora ſertis.
Omnibus in manibus palmæ, omnes carmina læti
Læta canunt, tonſis & inumbrant ora coronis,
Certatimque Dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis urbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem, ſervatoremque ſalutant,
Prætenduntque manu thyrſos, oleaſque coruſcant
Frondentes. ſuperas ingens it clamor ad auras:
Spargitur hic rumor ſubito, ac tota urbe vagatur.
Conſurgunt gentis primi. procul ecce per auras;
Pulveream cernunt tolli ſuper æthera nubem
Ignari penitus rerum, cauſſaſque requirunt
Tam ſubiti motus, quem nam tam multa ſequantur
Millia ductorem, quis tantus clamor ovantum.
Aſt illi, quibus eſt Divi haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plauſumque ſequentes
Ingeminant. quaque ingreditur, paſſim ecce rubenti
Inſternunt oſtro ſola, barbariciſque tapetis,
Intenduntque vias ſertis, & floribus augent.

Vix ingreſſus erat, quum denſam reſpicit ecce
In bivio turbam, clamoremque auribus haurit
Ingentem, & ſecum admirans veſtigia preſſit.
Vallis erat circum frondoſis undique ſepta
Collibus: in medio rivis, atque imbribus humor
Collectus ſemper ſtabat, laticeſque perennes,
Quo ſolitæ innuptæ prædivitis urbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere priſci
Paſtores, lymphaque gregem curare ſalubri;
Unde lacum fama eſt olim dixiſſe minores.
Huc concurſus erat certis de more diebus,
Turbaque adibat inops variis exercita morbis.
Namque videbatur magno quandoque moveri
Cum ſonitu, medio unda lacu, & perculſa repente
Sublato ad cælum ſpumabant cærula fluctu.
Sed vulgo, ſubiti quæ motus cauſſa, latebat.
Impubes pueri tantum, innuptæque puellæ
Signa prius manifeſta dabant, ſeſeque canebant
Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Undanti chlamyde, atque auro radiantibus alis,
Delapſumque polo tranquilla impellere utraque
Stagna manu, lateque viam ſignare cadentem.
Qualis ſtella, pater ſuperûm quam miſit olympo
Aut nautis ſignum, aut populis in caſtra coactis,
Præcipitat flammis longe, lateque coruſcis
Scintillans. corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo exſpectabant denſo miſeri agmine circum
E cælo ſignum intenti, laticeſque quietos
Servabant oculis, atque omnes auribus auras,
Auditum ad ſignum ſubito ut ſe primus in undas

Quiſ-

Quiſque daret, ſtagnoque ſonanti immergeret artus.
Quippe erat inde ſalus ſemper, non pluribus, uni,
Qui ſubito impulſum prior exſiliiſſet in æquor.
Sicut ubi vacui tendunt medio æquore campi
Viribus, & rapido juvenes decernere curſu,
Arrexere animos cuncti, ſignumque parati
Exſpectant. pulſat pavor intus pectora anhelus
Omnibus, atque locum ſpondet ſibi quiſque priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo
Brachiaque, & plantas, omnes & inutilis artus
Ietrus erat, cui quondam & opes, & avita fuere
Prædia opima, ſed, ut juvenili e corpore morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti:
Dumque vias omnes, medicæque explorat opis vim,
Pauperiem morbo adjecit miſerandus iniquam,
Oſſibus ad vivum qui jam perſederat imis.
Jamque fere denum in luctu quater egerat annum
Innumeris circunventus morbiſque, fameque:
Quem poſtquam aſpexit propius ſtellantis olympi
Rege ſatus, ſic eſt ultro placido ore loquutus:
Infelix, quæ te ſegnis mora detinet unum
Servantem has fruſtra ripas, & triſtibus undam
Præſentem morbis, alii quum ſcilicet omnes
Protinus hinc abeant læti, oblitique laborum
Accipiant ſolitas reparato in corpore vires?
Ille ſub hæc, largoque genas ſimul imbre rigabat:
Non hoc crimen aquæ: non vis mihi fontis iniqua eſt:
Verum ego dum motum opperior ſalientis aquai,
Præcipites dant ſaltu alii ſe in ſtagna priores
Ad ſonitum: invalidis nequeo ipſe inſiſtere plantis;

Nec me tunc opis externæ dignatur egentem
In ſtagno quiſquam ante alios merſare ſalubri.
Talia narrantem placido Deus ore tuetur,
Atque ait, Ipſe tuis pedibus ſubſiſte, valenſque
Carpe viam: nec cuncta undis debere neceſſe eſt.
Vix ea; quum ſubito cernentibus omnibus ecce
Erigitur, ſtratumque humeris (mirabile viſu!)
Ipſe ſuis referens pedes omnes paſſibus æquat:
Atque ſuo ſolidæ reſpondent robore vires.
Sicut ubi in ſilvis dum ramos colligit, anguem
Frigore ſopitum paſtor, brumaque rigentem
Frondibus implicuit, admovitque inſcius igni:
Nulla mora eſt, propius flammas vix pertulit, & jam
Attollitque caput, jamque ignea lumina torquet,
Perque domum ſerpens micat arduus ore trilingui.
Parte alia ante fores templi, mediaque miniſtri
Ingenti ſtrepitu teſtudine dona ſedentes
Vendebant, quæ plebs æratæ imponeret aræ,
Lanigeras pecudes, tauroſque, pareſque columbas,
Voti ut quiſque reus, rerumque ut copia cuique.
Quos ſimul atque Heros ingreſſus vidit, & omnem
Diſcurſu, & clamore locum reſonare profano,
Haud tulit, & verbis graviter commotus acerbis
Reppulit intortum vibrans per terga flagellum,
Verberaque inſonuit, ſacroque a limine abegit.
Qualis ubi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aereos rapido perverrens turbine campos,
It cælo ferus, & piceas toto æthere nubes
Inſequitur. dant victa locum, & cava nubila cedunt.
Sacra Deo domus hæc, inquit, hæc Numinis ædes:

Vos

Digitized by Google

Vos autem verſam indignos ſceleraſtis in uſus.
Sanguine reſperſum eſt aras, animaque litatum
Hactenus antiquis conceſſo more ſacrorum.
Indultum ſatis, atque ovium jam cædis abunde eſt.
Nunc pater omnipotens, pecudum, volucrumque cruori
Parcere vos poſthac jubet, ac fumantibus extis.
Vos diverſa manent mutatis orgia ſacris;
Diſcite juſtitiam tantum, puraque litate
Mente, Deumque piis precibus placate volentem.
Hi veſtri ritus, ea deinde piacula ſunto.
Sic ait, & ſupplex demiſſo poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Jamque ſacerdotum primis exarſerat ingens
Triſti in corde dolor, flammæque iræque coquebant.
Nec novus hic primum furor, hæc odia aſpera ſurgunt:
Antiquæ irarum cauſſæ, antiquique dolores
Haudquaquam exciderant animis, fixique manebant.
Non tamen hic auſi ſunt illum ſurgere contra,
Sed veriti ultricem plebem, turbamque ſequentum
Exceſſere adytis, nequicquam indigna minati.
Quales nocte lupi ſtabulis quum forte recluſis
Appetiere gregem, verum cuſtodia pernox
Obſtitit, & canibus vocalibus inde revulſit:
Olli (dira fames ſtimulis agit intus) abacti
Cedunt, & montes nequicquam ululatibus implent.
Dum vero affatur genitorem Divus ad aram,
Mirantes ſocii templum per ſingula luſtrant,
Suſpectu molem vaſto, artificumque laborem,
Cautibus exciſas centum, centum ære columnas
Omnes e ſolido, omnes altis montibus æquas,

Ti-

Tignaque, & æterna ex cedro laquearia, ahenoque
Æratas porro ſtridentes cardine portas,
Sectilibuſque minutatim ſola levia ſaxis.
Tum puro ex auro poſtes, menſaſque metallo
E ſimili, & fixos alta ad donaria currus
Diſtinctos ebeno, & candenti elephanto.
Quæ dum cuncta legunt, perfectis ordine votis
Improviſus adeſt, tacituſque ſupervenit Heros,
Atque ait: Hæc moles, adeo hæc immania templa,
Protinus ut vento radicitus eruta pinus,
Verſa repente dabunt labem, ingentemque ruinam:
Et tibi digna tuis, Solyma, inſtant præmia factis,
Quæ vates ad te miſſos divinitus, auſa es
Tot ferro petere, aut duris detrudere ſaxis.
Ipſe tuos quoties, præſens ut vera monerem
Tentavi cives incaſſum cogere in unum,
Ceu criſtata ſuos diſperſa examina fœtus
Singultu volucris vocat, & plaudentibus alis!
Ferro exciſa cades. jam jam labentia regna
Protinus arma ruent tua, vindexque hauriet ignis:
Et paſſim hæc largo ſudabit ſanguine tellus.
Nonne vides, jam ut nunc res procubet inclinata?
Et tibi jam votis non proſit nectere vota?
Longe alias pater omnipotens ſacra tranſtulit oras:
Longe alia vult ipſe coli, & placarier urbe.
Atque adeo hic alte depactus terminus eſto.
Sic fatus, monſtrat miras in marmore formas,
Argumentum ingens, ſenûm monimenta dierum,
Magna quibus magni compacta eſt machina mundi,
Et veterum eventus, & priſca ex ordine avorum

Facta,

Digitized by Google

Facta, haud humanis opus enarrabile verbis.
Non illic hominum effigies, ſimulacrave divûm,
Arcanis ſed cuncta notis, ſigniſque notavit
Obſcuris manus artificis, non hactenus ulli
Cognita: non potuere ipſi deprendere vates.
Hic ſuperûm ſator informem ſpeculatus acervum,
Æternam noctemque, indigeſtumque profundum
Prima videbatur moliri exordia rerum
Ipſe micans radiis, ac multa luce coruſcus.
Jamque videbatur fulva de nube creare
Stelligeri convexa poli, terraſque, fretumque,
Et lucem ſimul undivagam; mox unde micantes
Et Solis radios, & cæli accenderet ignes.
Ipſi jam denſo crepitare examine circum
Auctoremque, ducemque ſuum, plauſuque ſonare
Aligeri fratres, ſupera arce volatile vulgus,
Lucis opus primæ. nec dum tamen æthera ab imis
Flammiferum terris, terras diſcreverat undis.
Sed tantum confuſa jacebant ſemina rerum.
Nec mora, vix cæli extuderat ſeptemplicis orbem,
Ordine cui vario rutilos affigeret ignes;
Et jam cuncta novam incipiebant ſumere formam
Paullatim, cælumque ſua compage teneri.
Cernere erat, ſicca in medio jam mole relicta,
Litoribus curvis circum maria humida fundi,
Illiſoſque vadis ſpumare ad ſidera fluctus.
Nondum pontivagæ curvabant ampla carinæ
Carbaſa, nec liquido lentari in marmore remi:
Lata ſed innocui verrebant æquora Cauri.
Ecce autem jam fagiferi capita ardua montes

Attol-

Digitized by Google

Attollunt, infraque jacent humiles convalles.
Continuo tellus ſummittens dædala germen
Flore renideſcit, & frondes explicat arbos.
Jam videas viridi veſtiri gramine campos,
Jam colles denſis frondere cacumina ſilvis,
Ilicibuſque, oleiſque, & coniferis cypariſſis.
Nec mora: cæruleo flammis duo lumina cælo
Incipiunt teneris primum luceſcere rebus,
Et ſibi, ceu mundi vigiles, ſtatione viciſſim
Succedunt, certoque ſuum dant fœdere lumen.
Nam lucis fons dimenſum Sol ambit olympum
Ipſe die, terraſque novo ſplendore colorat:
Nocte ſuas vultu pallenti ſervat in umbris
Luna vices, fundens auratis cornibus ignem:
Lucidaque exornant nocturnis æthera gemmis
Sidera perpetuo circumlabentia motu.
Tum bifidis paſſim verrebant marmora caudis
Squamigerûm mutæ pecudes, pelagoque natabant.
At pictæ volucres librare per aera pennis
Corpora, & inter ſe curvis decernere roſtris.
Nec procul hinc errant latos armenta per agros,
Lanigerique greges perſultant pabula læta.
Jam latebras videas meditari dira ferarum
Semina, jam longos per humum reptare chelydros.
Deſuper hortari clara de nube putares
Cælicolûm regem, lætaſque expromere voces:
Creſcite, propagate genus, mea ſemina, veſtrum,
Seclaque perpetuis generatim jungite ſeclis.
Tandem nudus homo emicuit tellure creatus,
Quem ſuperûm ſator affarique, & dicere leges

Ore videbatur coram, ac præponere regnis,
Qui terras immortali ditione teneret.
Manſiſſet dictis, ſervaſſet fœdera pacta.
At campum arboribus juxta, ac viridantibns herbis
Lucentem aſpicias, ſtellantia floribus arva,
Poma ubi cæruleo multum vigilata draconi.
In medio fons perſpicuis argenteus undis
Quatuor adverſis volvens regionibus amnes,
Qui terræ gremio infuſi late arva rigarent.
Atque hic cernere erat maleſuadi fraude draconis
Deceptum juvenem vetitos ex arbore fœtus
Guſtare edicti immemorem, legiſque ſeveræ.
Et jam (vix pomum infelix admoverat ori)
Pœnituiſſe putes ſe frondibus involventem,
Nec jam cælituum regis gravia ora ferentem.
Namque videbatur fulvæ inter vellera nubis
Horribili ſuper impendens mortalibus ore
Dura redarguere; & ſævas indicere pœnas
Pro meritis, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura ſub auras.
Interea conjux, quæ capta libidine dira
Jura prior, legeſque datas, ac fœdera ſolvit,
Infelix fruticum fruſtra per denſa latebat.
At victor, factuſque potens jam fraudis, ahena
Effulget ſquama, teretique volumine ſerpens
Ter ſuperans ſtirpem, ſpiriſque ingentibus ambit
Tortilis, & motis inſultat deſuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo videas late infera circum
Regna, ſubobſcuras ſedes, lucemque malignam

Solis, ubi caſti manes, animæque piorum
Sedibus excluſæ quondam debentis olympi
Unius ob ſcelus exſpectabant ordine longo.
Stabant hinc cani proceres, vittataque vatum
Agmina, tendebantque manus ad ſidera paſſas;
Quos omnes humeris pater alte exſtantibus Abras
Amplificam pandens chlamydem, protentaque late
Brachia ſubnixus, dextra, lævaque tegebat.
Orantes illos credas, ſuperûmque parentem
Supplicibus dictis affari, parceret iræ,
Parceret unius noxa omnes perdere gentes.
Subſtitit hic imo ſuſpirans pectore Divus,
Atque ait, En noſtrum depoſcunt iſta laborem.
In me nulla mora eſt. ego tantæ debitus iræ
Morte mea eripiam hos tenebris, & clauſtra refringam.
Quin ea quæ ſubito paucis deprenſa ſequuntur,
Sublegite infandum mihi portendentia letum.
Omnibus hic pauci exſtinctis mortalibus ibant
Incluſi ligno ſummas impune per undas.
Ingens lativago fluitabat machina ponto;
Et vix exſtabant immani corpore montes,
Quos procul abruptus colliſis nubibus ignis
Ingeminans creber cælo rutilante petebat.
Hic natum ſenior nudo Iſacon enſe petebat
Infelix pater, exſequitur dum triſtia juſſa.
Aſpiceres illum toto jam corpore niti
Dextram attollentem. nondum reſpexerat, & jam
Nuntius ecce aderat cæli demiſſus ab arce
Juſſa ferens primis contraria. victima juxta
Paſcebat, pueri ignari pro cæde parata,

Can-

Candidus, & villis aries argenteus albis.
Hinc fratrem inviſum narrata ob ſomnia fratres
Vendebant, miſero mentiti dira parenti
Funera, diſcerptumque feris. pater ipſe cruentam
Verſabat gnati tunicam, lacrimiſque rigabat.
Hic etiam, Phariis dum cives ducit ab oris
Poſt longa exſilia in patriam, promiſſaque regna
Legifer auxiliis fretus cæleſtibus Heros,
Orta lues populum errantem miſeranda repente
Serpentum afflatu leto dabat; atque jacebant
Corpora tabifico paſſim morientia morſu.
Dux vero in medio campi ſuſpendit ahenum
Ingenti e malo colubrum, ſtratoſque jubebat
Dirigere huc aciem intentos, lignumque tueri,
Quæ miſeris erat haud dubiæ via ſola ſalutis.
Parte alia roſtro terebrans ſibi viſcera acuto
Fœta avis implumes paſcebat vulnere natos.
Stant olli circum materno ſanguine læti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.
His animadverſis portis bipatentibus ibat
Multa putans; nec dum gradibus deſcenderat Heros
Omnibus, & magno jam longe urgente tumultu
Ecce trahebatur paſſis per terga capillis
Pallida longævi conjux Suſanna Manaſſei,
Quoi pater egregiam forma, & florentibus annis
Haud placitis tædis invitam, ægramque jugarat.
Namque fidem ob thalami fœdatam ad juſta vocabant
Supplicia ingenti juvenum ſectante caterva.
Et jam ſaxa manu pueri, vulguſque tenebant.
Ipſe ſed antevolans prohibebat tela ſacerdos,

Donec porticibus CHRISTUM conſpexit in amplis.
Ad quem ubi conceſſit, miſeramque ad limina traxit,
Ingreſſus verſare dolos, Hæc prodidit, inquit,
Conjugium, thalamique fidem deprenſa ſefellit.
Sontem jura neci tali pro crimine dedi
Noſtra jubent duris (ſed quæ inclementia?) ſaxis.
Teque ideo, vatum interpres mitiſſime, adimus,
Et, tua quænam ſit ſententia, quærimus omnes.
Dixerat, atque animo jam ſpes paſcebat inanes,
His captum, implicitumque putans ſermonibus hoſtem,
Præcluſos abitus, non effugia ulla relicta.
Illam quippe neci ſi ſolveret interceptam
Miti animo miſeratus, cum turba omnis in ipſum
Saxaque, & ultrices raptim converteret iras,
Quod ſanctas gentis leges everteret illex:
Si vero ad pœnam jûſſet pro crimine duci,
Seſe odiis vulgi objiceret crudelis acerbis.
Hæc agitans, jam victorem ſe mente ferebat
Pectora lætitia multum tumefactus inani.
Ac veluti in ſomnis olim ſibi viſus arator,
Dum terræ attrito ſuſpendit vomere terga,
Auri ingens pondus campo effodiſſe ſubacto,
Gaudia vana fovet: cernet ſomno ille relictus
Pauperiem, duros & adhuc ſibi adeſſe labores,
Somnia, fortunamque animo exſecratus inanem.
Ipſe viam DEUS invenit (fallacia Numen
Nulla humana valet contra) qua legibus illi
Parceret illæſis. nempe, ut defixa tenebat
Ora ſolo, tandem attollens, turbamque paratam
Aſpectans ait: Haud dubium, quin crimine letum

Digitized by Google

Sit merita. id priſci quondam ſanxere parentes.
Ergo agite o veſtrum quicumque eſt criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriatque merentem.
Ecquis erit tanto e numero, qui vulnera prima
Dirigat, & ſceleris purum ſe proferat ultro?
Sic memorans, omnes ſervabat lumine pronus
Obliquo, horrendumque tuens, illumque paratus
Inſcripſiſſe ſolo cui mens interrita nullum
Eſſet ob admiſſum fœde, ſecuraque culpæ.
Stabat conſpectu in medio tremebunda puella
Jam ſuffuſa oculos mortis nigrore propinquæ,
Et poſitis terram genibus ſubmiſſa petebat;
Non minus exanimata metu, quam in retia cerva
Acta canum latratu, & longo exercita curſu,
Quum jam conſumtæ vires, quum ſe undique cinctam
Hoſte videt, mortemque inſtantem certa moratur.
His autem auditis reſponſis, omnibus ingens
Confeſtim cecidit furor, & vis fracta quievit.
Quiſque ſuam tacito verſant in pectore vitam,
Inque vicem ſpectant ſeſe, atque adverſa tuentur,
Nec quiſquam turba in tanta ſe prodidit ultro.
Saxa cadunt manibus furtim labentia, & omnes,
Quiſque ſui memores, abeunt, templumque relinquunt.
Ut vero Deus aſpexit vacua atria circum,
Linea detraxit pavitanti vincla puellæ,
Atque illam verbis monitam dimittit amicis:
I melior, veterum famam jam exſtingue malorum.
Talia dein ſocios fatur converſus ad ipſos:
Heu durum genus! haud poſſunt deſiſtere victi.
Nil linquunt intentatum, nil prorſus inauſum.

Nempe ego nunc feſtis fas contra, & jura diebus
Affero opem invalidis, ægroſque in priſtina reddo:
Nunc ſontes, & ſponte ſua commiſſa fatentes
Accipio, noxaque animos, & crimine ſolvo.
Nunc ſocii fruges tractant, & vina priuſquam
Dent manibus lymphas, quum victu corpora curant,
Nec dapibus parcunt: & quæ in nos plurima jactant.
Quin etiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel quum Romanis aſtu me opponere tentant
Incautum, quæruntque dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quiſque jubetur.
Nec cæcos mea facta movent ingentia, quæ non
Humanis fierent opibus, non artibus ullis.
Nec qua vi hæc agitem, ſpoliati lumine cernunt,
Conſiliiſque audent ſupremi obſtare parentis.
Nec priſcos tollo ritus, legeſve refigo:
Quippe alia arcanis longe ſententia dictis
Indeprenſa latet, longe altera ſacra teguntur
Nube ſub obſcura verborum. ut cætera mittam,
Quid ſuis horretis vetitis imponere menſis
Viſcera? non animis labem ſublimibus affert
Aut his, aut illis jejunia ſolvere rebus.
Vobis intus obeſt mens ipſa, & dira cupido.
Sed quoniam gaudet cœno, immundaque palude
Setigerum genus, & pecori huic innata libido eſt,
In ſue adumbrantur Veneris mala gaudia fœdæ.
Quin etiam, ut juſſis animos cæleſtibus auctor
Paullatim aſſueſcens poſſet mollire colendo,
Nec nulla inciperet ſub relligione tenere,
Indociles primum populos, obtuſaque gentis

Pe-

Pectora juſſit oves jugulare, & ſanguine terram
Imbuere, immeritoſque aris mactare juvencos:
Quæ tamen omnia erant, ſicui mens alta vigebat,
Venturæ ſpeculum mox relligionis, & umbra.
His actis, jam devexum quum veſper olympum
Clauderet, egrediens malefida ceſſit ab urbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, coramque arcanas promere voces,
Ignaros ſocios Taburi ima in valle reliquit.
Ipſe autem aſcenſu ſuperans capita ardua montis
Conſtitit, aereæ feriunt ubi ſidera cedri.
Addiderant comites ſe tantum ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petruſque vocati.
Stabant orantes taciti, pariterque ſupinas
Tendebant ſine voce manus, ac lumina cælo.
Ipſe autem his magno genitorem affatur amore:
O pater, en inſons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua, nec tot ferre indigna recuſo:
Quando certa tibi mens, atque hæc fixa voluntas,
Et tanti mortale genus, nil demoror, adſum.
Hos ſaltem, qui me patriaque ſuiſque relictis
Per varios caſus lectiſſima corda ſequuntur,
Aſpice, & immeritos cæcis averte periclis.
Haud vereor, quod ſe his homines gens impia paſſim
Opponunt. nil facta hominum mortalia terrent.
Ipſi etiam (nihil hoc moveor) moriantur ad unum,
Aut potius ſævo, ſi vis, tu fulmine perde
Correptos igni, & penitus res attere fractas
Tu genitor, tanto finemque impone labori,
Si tantæ eſt genus humanum cælo addere molis,

Seclaque mutatis in priſtina reddere rebus.
Tantum, oro, (ſcelus!) inferno ſummiſſa barathro
Gens peſtem meditata viris, nil improba furtis
Officiat, non infando prævertat amore
Inſidiis captos, nec corda improvida fallat,
Dum ſcelera hortatur, noſtrique oblivia ſuadet.
Jam jam aderunt infandi hoſtes, armata dolis gens,
Nondum animos ſatiata, graves nondum ulta dolores.
Has fraudes, jamque has fraudes, arteſque movebunt,
Quas non mentiti ſimulato corpore formas,
Ut capiant genus innocuum, vertantque venenis
Peſtiferis? tu frange dolos, ferque irrita in auras
Cuncta, pater. tandem victis edice quieſcant.
Sint qui per terras gentes poſt funera noſtra
Juſtitiam erudiant, & relligionis amorem.
Hanc veniam concede. id gnati cedat amori.
Filius hæc. genitor contra cui talia reddit:
Nate, patris virtus, noſtrique ſimillima imago,
Nulla tuis fraus (ſolve metum) nullæve nocebunt
Inſidiæ, quas nunc regni molitur operti
Arbiter. incepti fruſtra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras,
Ipſe adero, retegamque dolos, fœcundaque fraudis
Agmina disjiciam, & magna virtute reſiſtam.
Unus erit tantum cui mentem inſania vertet.
Infelix! jam nunc devoto pectore verſat
Infandum ſcelus; atque tui jam pœnitet ægrum,
Secum indignantem, tua quod præcepta ſequutus
Exuerit blandum vitæ mortalis amorem,
Malueritque graves ſub te tolerare labores;

Omnia

Omnia quæ mecum mundi ante exordia noſti.
Hunc tamen indignum numero, cœtuque piorum
Addidimus memores vatum, qui talia quondam
Prædixere, tuis exemplum inſigne futurum.
Evadent alii inſidias, meliora ſequuti.
Omnes te propter contemto lucis amore
Haud mortem horreſcent, pergentque in funera læti,
Innumeramque ſuo parient tibi ſanguine gentem
Projectu vitæ, & mortis amore ſuperbi.
Efficiam cælo dignos poſt aſpera tandem
Funera, deſerti magnum ætheris incrementum.
Quos tu olim aſpicies hac relligione nepotes
Surgere, nate, tibi! quam pectora certa videbis!
Tu modo tu perge, & cœptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim vix nunc tua juſſa ſequutos
Indociles, fandi ignaros, (mora non erit) altos
Pectore concipient ſenſus, doctoque verendas
Ore canent leges afflati numine noſtro,
Et vaſtum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent aliis alii, ſacrique nepotes
Victores tua ſigna ferent trans ultima clauſtra
Oceani latas undis cohibentia terras:
Clareſcetque tuum paſſim per ſecula nomen.
Sponte ſua invicti reges tibi ſceptra, tibi arma
Subjicient ſua per terras, araſque ſacrabunt.
Atque adeo gravida imperiis Roma illa ſuperba,
Apenninivagi quæ propter Tybridis undam
Ingentes populos frenat pulcherrima rerum,
Summittet faſces, &, quas regit, orbis habenas.
Illic relligio, centum illic maxima templa

Centum aræ tibi fumantes, centumque miniſtri,
Quique viris late, atque ipſis det jura ſacerdos
Regibus, & ſummo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paullatim annis labentibus ætas
Decolor inficiet mores, verſiſque nepotes
Degeneres ſurgent ſtudiis; per dura, laboreſque
Exercens lapſam revocabo in priſtina gentem.
Illa malis ſemper melior ſe tollet ad aſtra.
Sæpe ſolo velut everſam, exciſamque videbis,
Quam modo prædixi, populorum incurſibus urbem:
Verum quo magis illa malis exercita, ſemper
Altius hoc ſurgens celſum caput inſeret aſtris,
Mœniaque in melius ſemper recidiva reponet.
Nec niſi ſubjecto paſſim ſibi deſinet orbe.
Sic placitum. noſtri ſedes ea Numinis eſto.
Hæc ait, & natum dextra complexus inhæſit.
Ecce autem ſubito rubra vibratus ab æthra
Cum ſonitu fulgor micat, & polus intonat ingens.
Nam pater omnipotens manifeſtus ab æthere nubem
Oſtendit radiis illuſtrem lucis, & igni.
Omnia collucent late loca. turbine Christus
Corripitur rapido, mediaque in nube refulſit,
Verus & aſpectu patuit Deus, atque per auras
Divinum toto ſpiravit vertice odorem
Luminis ætherei ſpecimen, genitoris imago.
Nec ſecus emicuit roſeo pulcherrimus ore
Inſolita circum perfundens omnia luce,
Quam quum mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol cælum exoriens rigat omne profuſo,
Oceani in ſpeculo longe reſplendet imago,

Et croceæ effulgent aurata cacumina ſilvæ.
Talem ſe ſociis mirantibus obtulit Heros
Amborum in medio vatum. quorum alter adivit
Flammifero quondam invectus cæli ardua curru,
Et tranavit equis inſultans aeris auras.
Iſacidum Phariis genus alter duxit ab oris
Dux profugum, legeſque dedit, moremque ſacrorum.
Necnon cælicolûm propius tum maxima pandi
Viſa domus, cælique ingens apparuit aula.
Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oſcula libavit nato, & vox lapſa per auras:
Hic mea progenies: hic eſt mea magna voluptas:
Uni huic, mortales omnes, parete volentes.
Nec plura his. toto aſſonuit chorus omnis olympo
Cæleſtum cantu vario, plauſumque dedere.
Tum demum in faciem conſuetam redditus Heros
Attonitos ſocios, monſtriſque, metuque ſepultos
Excitat, atque hominis mortali apparuit ore.

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS

ALBÆ EPISCOPI

CHRISTIADOS

LIBER SECUNDUS.

At Solymi trepidi rerum, & formidine cæci
Noctem illam patrum primi, templique miniſtri
Inſomnem duxere. animis adeo addita cura
Incubat, ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos urbem ingredientis imago
Læta Dei, feſtique manus impubis honores:
Illiuſque vident late increbreſcere nomen.
Fama volat, paſſimque canit miracula rerum.
Quid faciant? magis, atque magis jam vera pateſcunt
Quæ quondam priſci vates cecinere futura:
Terras cæleſti regem de ſtirpe manere,
Cujus in adventu templum, Judæaque tandem
Regna ruant, Solymeque everſis deſinat aris
Antiquo de more ſacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes, terrore ſubacti,

Tectis

Tectis, quiſque ſuo, ſepti, clauſique manebant.
Quales quæ ſolitæ florentia rura volantes
Carpere apes, ubi ſævit hiems, cælumque profuſos
Solvitur in nimbos, & aquoſus regnat Orion,
Otia lenta terunt, clauſiſque alvearibus ægræ
Cunctantur, circumque fores, ac limina muſſant.
Tempus erat per membra quies quum grata ſoporem
Irrigat, ac poſitis affert oblivia curis.
Et jam noctipotens manus imo emiſſa barathro,
Horribiles viſu formæ furialibus omnem
Cœtibus obſedere urbem. pars turribus inſtant:
Pars apicem templi, & faſtigia ſumma coronant.
Cætera perque vias legio, perque alta domorum
Tecta volant, tractimque hærent per culmina tignis.
Haud ſecus Italiam repetunt ubi vere tepenti
Cærula aves longo feſſæ ſuper æquora curſu,
Quæ prior occurrit tellus, hanc agmine denſo
Certatim arripiunt, procurvaque litora complent.
Principio ſpargunt occultum in pectora virus,
Vipereamque viris animam, cæcumque furorem
Inſpirant, odiumque animis, & crimina linquunt.
Multi etiam in facies hominum vertuntur, & omnem
Protinus incendunt variis rumoribus urbem.
Irrepunt tectis alii, ſomnoque ſolutis
Somnia dira ferunt varia ſub imagine rerum.
Atque hominum falſis ſimulacris pectora ludunt.
Jamque hujus ſubeunt, jamque illius alta potentum
Limina, & attonitos dictis hortantur in hoſtem,
Terrificantque animos, facta, atque infecta canentes:
Christum inferre faces, ariſque inſtare bipenni

Arma-

Digitized by Google

Armatum ærata, atque adytis extrema minari;
Et jam ſemuſto in templo dominarier ignem.
Quin ipſos templi mentiti veſte miniſtros,
Singula tecta adeunt, patreſque ad limina ſacra,
Conciliumque vocant. nigri dux agminis ipſe
Impulit æriſono ſtridentes cardine portas.
Hinc atque hinc delubra petunt. concurritur ultro
Undique. nec tenebris nox obſtat euntibus atra.
Non aliter captam ſi rumor nuntiet urbem
Nocte dolis intempeſta, atque latentibus armis
Hoſtem inferre acies, & jam ſumma arce receptum;
Culminibuſque immiſſa voret fax atra penates;
Plenis cuncta viis fervent, trepidoque tumultu
Huc atque huc itur, nec ſat rationis eundi eſt.
Præcedunt diræ facies, facibuſque nefandis
Sufficiunt lucem, & ſummo dant vertice lumen,
Terrificas capitum quatientes undique flammas.
Nec miſeri tamen agnoſcunt: furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapſumque in viſcera virus.
Nec minus interea biſſeni ex agmine miſſi
Biſſenos Christi ad ſocios, evertere ſiquem
Poſſent, & furiis deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (ante futura
Præſcius iſta ſuis prædixerat omnia) ſervant
Invictos animos, inapertaque pectora fraudi,
Quamquam hoſtis ſpecies ſeſe transformet in omnes
Nequicquam expertus, menteſque indagine captet.
Unus non valuit ſeſe his ſubducere vinclis
Iſcarius peſti infandæ devotus Iudas:
Lectorum procerum labes, & peſtis Iudas.

Digitized by Google

Hic ſe olim addiderat ſocium, veſtigia Divi
Ingreſſus, patria, atque opibus, cariſque relictis
Incerta exſilia, incertas quacumque paratus
Ire vias, talique necem pro rege paciſci.
At mox cœptorum piguit, durique laboris
Paullatim pertæſum. animo tum volvere ſecum
Noctes atque dies tacitus, ſiqua potis arctis
Legibus exſolvi, & priſcæ ſe reddere vitæ,
Indignans longum incaſſum cecidiſſe laborem.
Hos abitus, jamque hos abitus, & furta parabat
Impatiens operum, rebus non lætus egenis.
Talibus undantem curis, animoque labantem
Jampridem, nigræ reperit dux ipſe cohortis,
Haud minus exſultans animis, quam monte ſub alto
Quum procul aſpexit tendentem in paſcua cervum
Getulus leo, quem ſiccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta inſania edendi.
Ac prius in faciem Galilæi verſus Ioræ,
Ipſi qui fuerat conjunctus ſanguine Iudæ,
Inſomnem aggreditur verbis: Tu nocte ſilenti
Montibus in ſolis erras, inſane, poteſque
Ultro ſæva pati ſub nudo frigora cælo:
Atque tibi alterius ſub nutu degitur ætas,
Dum ſequeris (quis te tantus furor incitat?) iſtum
Elatumque animis, everſoremque ſacrorum,
Quem tantum illuvies adeunt teterrima gentis
Feminei cœtus, & ſemiviri comitatus?
Primi omnes infenſi odiis concordibus ardent,
Sacrilegoque necem intentant. jamque ille furorem
Veſanum expendet: cedet fiducia tanta.

Non

Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur, erit. nil contra obtendere denſa
Nubila, nil ſolitas accingi proderit artes.
Rumpe moras. eja inſtanti te ſurripe cladi.
Sic ait, ardentemque odiis inſtigat acerbis.
Tum mutata acri percuſſit pectora thyrſo,
Et ſubito nocti ablatus ſe immiſcuit atræ.
Hinc miſerum invadens præcordia ad intima ſeſe
Ingerit, atque imis dirum implicat oſſibus ignem.
Olim, etiam in mentem veniunt, quæcumque ſub illo
Juſſus dura tulit, quæcumque exhauſta pericla.
Et piget, atque nefas polluto volvit amore,
Immeritumque animo ſedet hoſti prodere regem.
Ah miſer, ah maleſane, DEUM non pectore ſentis?
Non oculis Numen præſens, non auribus hauris?
Quis te mutavit tantus furor? aſpice quo nunc
Culmine præcipitas, quanam trahis arce ruinam.
Nec qualis ſentis tibi menti inſederit error.
Quid ſtruis? aut quo te raptat tam dira cupido,
Quæ nunc te male habet, mentiſque, & lucis egentem?
Quam nunc amittis ſortem, irreparabile donum,
Optabunt ſeri poſt ſecula mille nepotes.
Atque adeo quæ vota foves, quam mente ſecas ſpem
Lætitia elatos animos inflatus inani,
Omnia diſcerpent, rapientque per aera venti.
Excute, dum licet, infandam de pectore peſtem,
Quæque imis te nunc eſt addita cura medullis.
Jamque ſacerdotes, totaque ex urbe ſenatus
Secretam in templi ſedem conceſſerat omnis:
Ipſe ſacerdotum primus, cui tempora ſacra

Infula

Infula cingebat, Caiphas in ſede ſedebat
Celſior aurata: inde alii longo ordine cives.
Quos omnes circumſiliunt, acuuntque furorem
Tartareæ, haud ulli viſæ, ſine corpore peſtes.
Nec mora, nec requies. ſublapſæ in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atque animis incendia miſcent.
Multa illi inter ſe vario ſermone ferebant
Solliciti. vaſto ſtrepit ingens murmure templum.
Sunt qui ipſum jubeant utcumque abſumere CHRISTUM
Seu vi, ſive dolo; juvenemque invadere ferro
Qui rurſum in lucem nuper revocatus ab umbris
Venerat, & totam monſtro concuſſerat urbem.
Aſt alii plebem metuunt, vulgique furorem;
Namque ſibi ingentes populos devinxerat Heros,
Hos meritis, illos divino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat peſti impenetrabilis unus,
Primores inter gentis non ultimus ipſos,
Cui longe menti melior ſententia, ſed non
Audebat dictis contra omnes tendere ſolus.
Ille DEO quondam ſeſe inſcius intulit hoſtem,
Atque dolis fruſtra contra ſtetit. inde ubi Numen
Admonitus ſenſit, veluti de nocte profunda
In lucem revocatus, ei ſe junxit amore:
Clam tamen, infenſæ vitans odia aſpera gentis.
Tum vero illius de vita, & ſanguine cerni
Ut vidit, letumque inſonti triſte parari,
Non tulit ulterius latebras, hæcque edidit ore
In medio: Non obſcuram, non lucis egentem
Rem ferimus; neque enim vereor jam vera profari
Pro patria, quamvis mihi ſint extrema ferenda.

Cernitis hunc omnes manifeſto Numine ferri,
Majoremque homine: &, noſmet niſi fallimus ipſi,
Vera Dei patuit ſoboles, verus Deus, ille
Olim quem toties afflati Numine vates
Venturum cecinere, nefas quo triſte piaret,
Commendans genus æterno mortale parenti.
Hoc liquet, hoc ultra non in diſcrimen agendum.
Hujus ope innumeri, quos nox obſcura premebat
Luminibus captos, jucunda luce fruuntur.
Multi etiam voces obſtructis auribus orti
Accipiunt, redduntque. ægris quot reddita venit
Inſperata ſalus, qui lenta aut membra trahebant
Victa lue, aut ſubito correpti corpora morbo?
Tres etiam (noſtis) obita jam a morte reduxit
Elatos idem in lucem. modo Lazarus omnem
Perculit, & monſtro ingenti permiſcuit urbem.
Proh lævas hominum mentes, proh pectora cæca!
Non hæc Pæoniis ſuccis, non artibus ullis
Confieri poſſunt. major Deus intus agit rem:
Majus Numen ineſt. quoties divina loquentem
Incaſſum contra ſtetimus verbiſque, doliſque
Inſtructi? quoties auſi vim tendere inermi,
Aut ferro, aut duris nequicquam perdere ſaxis?
Nube cava eripuit caput, ex oculiſque recedens
Aligerum ſe cæleſti ſubito agmine ſepſit.
Et quiſquam illius certum non Numen adoret?
Quid molimur adhuc? quid nobis deinde relictum?
Quin potius, quando nobis demiſſus olympo
Auxilio venit, una omnes adeamus, ab ipſo
Suppliciter pacem oremus, commiſſa fatentes.

Talia perſtabat repetens. violentia cunctis
Gliſcit, & accenſus ſemper per viſcera ſenſus
Conflatur magis, & ſævos furor aggerat æſtus,
Paullatimque animi turgeſcunt triſtibus iris.
Exarſere omnes. peſtis latet intus, & omnem
Eripuit miſeris lucem, victiſque veneno
Peſtifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit, quæ cunctos ira coquebat.
Infremuere omnes contra, gemitumque dedere.
Qualiter ære cavo dum ſulfura paſcitur atra
Incluſus magis, atque magis furit acrior ignis,
Moliturque fugam, nec ſe capit intus anhelans:
Nulla ſed anguſtis foribus via, nec potis extra
Rumpere, materiam donec comprenderit omnem:
Tum piceo diſcluſa volat glans ferrea fumo.
Fit crepitus. credas rupto ruere æthere cælum:
Jamque illa & turres procul ecce ſtravit, & arces.
Corpora, & arma jacent, late & via facta per hoſtes.
Haud illi ſecus accenſi meliora monentem
Excludunt adytis, atque extra mœnia trudunt.
Tum vero Caiphas, ubi facta ſilentia linguis,
Sic orſus, ſibi quæ ſedeat ſententia, pandit:
Haud equidem moror, o cives, quod verſus ad hoſtes
Iſte etiam infando captus perfugerit aſtu,
Qui toties ſumma pro re, pro legibus olim
Objecit patriis caput ultro, ipſumque premebat
Obnitens contra nuper ſermonibus hoſtem.
Tanta eſt artificis pellacia, vis ea fandi,
Ut quoſcumque velit vertat, ſuperetque venenis.
Scilicet hunc credam cælo divinitus actum

Digitized by Google

Nobis veniſſe auxilio, qui ſe impius ortum
Patre Deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atque novos inducere ritus.
Seque ultro excidio templi veniſſe fatetur,
Quod noſtri monitis olim cæleſtibus acti
Impenſis tantorum operum ſtruxere parentes.
Quæ novitas, aut relligio, qui denique mores?
Ille etiam, ne quid ſceleris ſibi reſtet inauſum,
Sacrilegus ſontes, & quorum crimina nota,
Proſequitur venia, haud veritus ſcelerata ſubire
Limina, nec feſtis parcit de more diebus.
Ergo agite, atque illi inſidias, letumque merenti
Maturate, viri. creſcentem exſtinguite flammam,
Ne mox ſubſiliat victrix ad tecta domorum,
Deguſtetque trabes, perque ardua culmina regnet.
Subvertet ſolitis aliter totam artibus urbem
Seditione potens, populos captabit, & omnem
Subjiciet ſibi prodigiis fallacibus oram.
Hinc quæ tot nobis annos tam proſpera ceſſit
Relligio, everſis actutum deſinet aris.
Tum metuo, ne Romulidæ non talia paſſi,
Quicquid adhuc juris ſupereſt, a gente repoſcant,
Et profugos patria jubeant decedere terra.
Unum pro multis detur caput: unius omnes
Expiet, ac tutos mors tanto in turbine præſtet.
Hoc habet. hæc melior ſuperet ſententia, cives.
Hæc illi ob Numen dona, hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat. furiis ſtimulantibus intus
Experti, paſſique ſenes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus. ſed qua ratione, quibuſve

Digitized by Google

Id fieri occulte queat artibus, exquirebant.
Quum ſubito ecce ſuis clam ſe furatus Iudas
Improviſus adeſt cunctis mirantibus. illum
Excipiunt trepidi ſpirantem immane, locantque
Sede inter primos, farique hortantur, & ardent,
Quid veniat, dubiis animis audire, ſilentque.
Ille autem torquens huc flammea lumina, & illuc
Sic fatur: Scio vos Galilæi facta furentis
Formidare, patres, patriæ qui legibus affert
Exitium. moliri ideo vos plurima cerno.
Si mihi quæ poſco, promittitis, omnia ſolus,
Quæ nunc vos fruſtra exercent, diſpendia tollam.
Ille manus faciam in veſtras hodie incidat ultro.
Dixerat. argenti læti pepigere talenta
Ter dena, egregii pretium memorabile facti,
Dimittuntque alacres, atque extra limina ducunt.
Ille petit montes iterum, ſocioſque reviſit.
Forte propinquabat genti ſolennis, & oræ
Feſta dies, veterum quum relligione parentum
Immunes operum ducunt ſeptem otia ſoles,
Perque domos ovium fœtus epulantur, & acri
Fermento parcunt juſſi, properataque liba
Expediunt, menſaſque onerant agreſtibus herbis
Lætitiæ veteris memores. hac luce ferebant,
Ægyptum priſcos olim cæleſtibus actos
Prodigiis magna cum præda exiſſe parentes
Ingreſſos pede iter ſalſas impune per undas.
Ergo ingens tum ſceptriferam concurſus ad urbem
Undique erat, populique omnes ad ſacra fluebant.
Non effuſa tamen turba huc ſine more ruebat:

Verum

Verum quiſque ducemque ſuum, gentemque, tribumque
Una ibant comitati. etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognataque orti ſint ſtirpe nepotes,
Omnes Iſacidæ, paribus ſub legibus omnes,
Scindit ſe tamen in biſſenas una tribus gens,
Atque Palæſtinam late eſt diducta per omnem,
Libera gens olim, multa munita virûm vi,
Florenteſque urbes populis, opibuſque vigentes.
Tunc autem patriis de finibus exturbati
Pæne omnes aberant, & Caſpia ſaxa colebant.
Vix de biſſenis tribus una intacta manebat,
Alteraque, & patria ſeſe tellure tenebant,
Beniamidum gens, aque ipſo domus inclyta Iuda,
Ambæ tunc etiam populis, opibuſque vigentes.
Tantum autem imperio adjectam, ceu cætera paſſim
Contuderat bello, & victricibus hauſerat armis,
Hanc quoque ſervitio partem Roma alta premebat:
Sceptra urbi tantum, ſublataque ademerat arma,
Linquens ſacra viris, ac leges victór avitas.
Nunc tellus deſerta jacet. tot clara fuere
Mœnia, tot populis pariter cum fortibus urbes,
Hæ bello, hæ validis quaſſatæ viribus ævi.
Uſque adeo ſævas ſuperûm pater arſit in iras
Nimbipotens, natique necem non paſſus inultam eſt.
Non tamen indecorem, tantæ ſolatia cladis,
Ipſe ſinam antiquam (ſuperent modo carmina) terram,
Ne penitus ſeclis obliviſcentibus ætas
Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis ſuperûm profit regionibus ortum
Vagiſſe, & cælo primum reptaſſe ſub illo.

Digitized by Google

Vos ideo aligeri cœtus, gens ætheris alti,
Qui levibus magnum pedibus pulſatis olympum,
(Nam vos ſæpe polo miſſi peragraſtis & oram,
Et gentis crebri hoſpitio induluiſtis amicæ)
Eſte duces mihi, dum tota regione vagantem
Raptat amor, longum vos mecum ferre per ævum
Nomina quæ cecidere, juvet, deletaque gentis
Oppida, & antiquas antiqui nominis arces.
Poſt autem veſtra ſublatus ad æthera penna
Carmine mortales oras, viſuſque relinquam.
Vos me ſublimi ſiſtetis tramite vectum
Avia per ſuperûm loca. me juvet alite curru
Aurea nubifugo mulcentem ſidera cantu
Intactas primum ire vias mortalibus ægris,
Et petere inſolitam cæli alta e rupe coronam.
Hæc olim, audentem ni deſerat ætheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes.
Non alias illuc aditum eſt majoribus unquam
Et numero, & ſtudiis. nec tantum ſacra petebant,
Quantum avidos Christi viſendi traxerat ardor.
Orti autem a magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus. hæc tribus uſque
Et numero, & virtute caput ſuper extulit omnes,
Tantum alias ſuperans, quantum leo cuncta ferarum
Semina inexhauſtis animis, & viribus anteit.
Litorea innumeri Gaza venere, Sabeque.
Engada deſeruere, racemiferoſque receſſus,
Urbis Adulææ ſedes, humilemque Raphean.
Hic Lyde, atque Selis, ventoſaque Jamnia, & Hippa,
Aſcalo, Azotique arces, Acharonque, Sochonque,

Quæ-

Quæque fluentiſonis Iope perfunditur undis,
Projectæ rupes, pontoque minantia ſaxa.
Parte alia antiquam cives liquere Damaſcum,
Primus ubi (ut perhibent) limo felice creatus
Natus homo eſt, cælique novas erupit in auras.
Deſeriturque Emaus, Nepſeque exhauſta ſileſcit:
Quæſivitque ſuos Ægypti proxima regnis
Anthedon, natique Dei cunabula Bethle.
Tum deſerta ſilent & Galgala, Beſſuraque omnis,
Arvaque qua Marethon, qua proxima nubibus Erme,
Qua Sigoris mirata nurum, dum incendia verſa
Reſpicit, humanos ſervaſſe in marmore vultus,
Concretique ſalis ſubitum traxiſſe rigorem,
Qua calet Aſphaltis flammis infamibus unda,
Ingenteſque palus ad cælum exæſtuat æſtus
Aera contriſtans graveolenti ſulfuris aura.
Quondam hic læta ſeges, riguiſque roſaria campis:
Nunc ſtat ager dumis, obductaque ſentibus arva.
Crimen, amor maleſuade, tuum. vim tendere adorti
Infandam indigenæ pueris cæleſtibus olim
Divina capti facie, & florentibus annis:
Feciſſentque, fuga niſi ſe illi ad ſidera lapſi
Remigio nixos rapuiſſent præpetis alæ.
Non tulit altitonans pater, atque ultricibus omnem
Involvit flammis tractum, immerſitque profundo.
Squalet adhuc cinere, & putri late ora favilla.
Infœcunda ideo terra, & ſine frugibus agri,
Difficileſque aditus, & inacceſſi ſeceſſus.
Illic, ut fama eſt, nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt juvenes, cupiunt decerpſe puellæ:

At ſimul atque gravi perflante evanuit Auſtro,
Succedunt poma hirſutis aſperrima barbis,
Quæ nulli juvenes, nullæ cupiere puellæ.
Hæc tamen aſpectu ſolida, & ſyncera putares:
Fœda ſed illuvies intus, ſubitoque fatiſcunt
Ad tactum cinefacta, hominum nihil uſibus apta.
Pallida item flavis quum vix ſeges albet ariſtis,
Dira immaturas meſſes interficit aura.
Protinus hinc ſubeunt populi Symeone creati,
Qui Saroen, Molodamque viri, Sicelegidaque oram
Felicem frugum, lætoſque uligine campos,
Qui Sipabota colunt, Aſaneſque biverticis arces,
Quique Atharin quondam generoſos palmite colles,
Remmona qui, cultiſque erectam in collibus Ain,
Et quos turilegæ paſcunt centum oppida Idumes,
Ruraque odoriferas Arabum vergentia ad oras.
Ecce autem Iſachari magno clamore nepotes
Ingreſſi delubra petunt, aramque ſalutant.
Gens victu facilis, contentaque finibus arctis.
Hic adſunt quos Hermonius ſub vertice paſcit,
Hermonius generator apum, generator equorum.
Qui Taburi capita alta tenent, quibus ardua rupes
Carmeli domus. hæc rapido gens turbine quondam
Sublatum vatem cæli per aperta repente
Vidit flammifero ferri ſuper æthera curru.
Senſena quos miſit, quos Hennada, quos alit Affra
Nobilis, in ſummis ſitientes rupibus urbes,
Qui Senum, & Reboten liquere, Remetiaque arva,
Vitibus, & variis interſita litora pomis.
At taciti incedunt gens Dani e ſanguine creti:

Dejectique oculos, dejectique ora per urbem
Templa petunt, qualis, quum frigora prima laceſſunt
Autumnum, nec dum ramis decuſſit honorem
Bruma ſuum, coluber latebras meditatur, iterque
Fert tacitum lapſu repens per ſaxa quieto,
Sibilaque ora premit, neque caudæ ſurrigit órbes.
Jamque viros triſtes credas, quod ſanguine ab illo
Prædixere ducem fore pleni numine vates,
Qui genus humanum Christi ſub imagine falſa
Terreat, atque hominum vitas, & crimina quærat:
Deterior fas, atque nefas ubi verterit ætas,
Et rebus feret exitium mortalibus ignis.
Protinus at multis aderit cum millibus ultor
Vera Dei ſoboles verus datus arbiter orbi.
Illum nequicquam pugnantem, & vana moventem
Turbine corripiens terræ ima in viſcera trudet.
Inſequitur juvenum nimbus genus Aſere ductum,
Spicea queis capita obnubit de more corona
Omnibus, & nexæ ludunt per tempora ariſtæ.
Hi Betagumque, Hormamque ferunt: his Aphega ſedes:
Illos Ama dedit: illos miſere Robææ.
Non numero Arctipus Labanæ, non Aziba ceſſit.
Hos juxta feram in noctem ſoliti urere myrtos
Litoreas ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt. pars Jeptaphiles ab ſede profecti:
Pars Jedaba venere. Canam hi liquere modo atra
Miratam puras in vina rubeſcere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros:
Quæque modo aerias iterum veniſſe ſub auras
Vidit morte obita puerum Galileïa Nais,

Millia

Millia multa tulit, totidemque uberrima Dotha:
Aque ſuis Nalole, Cathetiaque alta relicta eſt.
At quis Nephthalidum numeraverit oppida, & arces
Innumeras, quas & Cedar, quas & ſacer altis
Fert humeris Libanus cæli confinibus æquus?
Qui celſam Naſona habitant, qui Nephthalis urbem:
Gens oris, fandique potens, fœcundaque veri
Naſcentem gemino Jordanem fonte ſalutat.
Omnis iit Galilæa: omnis Samarea penates
Deſeruit ſtudio gens tantum accita videndi.
Sæpe hac rege ſatus ſuperûm tellure moratus,
Sponte Deum ſe detexit. miracula rerum
Aſſeda nunc etiam meminit, meminere Caperna,
Et vetus amiſit quæ nomen Graja Sebaſte.
It Bethole, eductaque ad ſidera Beſſais arce,
Et quos piſcoſis Genneſara proluit undis.
Levigenæ vero ſacrum genus omnibus ibant
Immixti, neque enim propria his regio ulla colenda
Sorte data eſt, ſed diverſas dux legifer olim
Huc illuc oras æque eſt partitus in omnes,
Præfecitque ſacros aris, proque ubere glebæ
Et jugulare dedit pecudes, atque exta cremare.
At non contentus regnis, ſceptriſque Manaſſeus,
Sortitus quæ trans fluvium ſibi junxerat ampla,
Protulit imperium, qua Nepheca, Berſaque ſurgunt,
Venatrix, pecorumque altrix, & Dora ferarum.
Olli etiam parent Tenachos, nemoroſaque Jebla,
Et Magedos nulli populis, opibuſque ſecunda.
Quaſque rigat Taphua claris argenteus undis,
Ver ubi perpetuum, ſcatebriſque recentia prata.

Succedunt qui trans Jordanis flumen opima
Arva ſerunt, tribus ipſo etiam deducta Manaſſeo.
Necnon Gade ſati, necnon Rubene creati
Belligero, fratrum cunctorum maximus ævo
Qui fuit, una omnes urbem ingrediuntur, ut olim
Una etiam ſedem optarunt trans flumen eamdem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arva.
Argobiæ qui rura colunt, Baſanidaque oram,
Qui ſaltus, Galadina, tuos, Ogique ſubactas
Sexaginta urbes, Galaticaque oppida, Jabin,
Et Sebamam, Balmenque, Ramotha, Golanque, Nabenque,
Edrenque, Selcamque, & ſemirutam Cariathen.
Hæc tunc nomina: nunc alio ſunt nomine terræ.
Tum qui cedriferæ paſcunt aſperrima Arimnes,
Omnes fronde caput tecti, omnes terga veruti.
Qui Boſorim, Rabathenque tenent, qui Gaulida, & omnem
Fortibus exercent tauris Bathaltidos oram:
Et quos humectat præceps de montibus Arnos.
Nec vos tranſierim qui prata feracis Abillæ,
Quique Eleale, viri, metitis, viridemque Aſerota,
Seoniamque Eſebon ſaxis horrentia regna,
Deſertaſque Cades, quas Phaſga habet arduus, & quas
Hinc atque hinc Hermus præruptas ſuſtinet urbes:
Quas Abaris, cujus nimboſo e vertice quondam
Paſtores admirati videre morantem
Jordanem ingenti ſubſidere mole coacta
Undarum, & curſu cedentia flumina retro,
Dum domus Iſacidum promiſſa capeſſeret arva.
Poſtremi ſubeunt advecti e ſede propinqua
Benjamidæ, data ſorte quibus lætiſſima tellus,

Maxi-

Maxima ubi & Solyme totius regia gentis,
Altaque Jarephile, Luzæque binominis arces:
Quæque modo quarta regem jam luce ſepultum
Bethane obſtupuit revocari ad munera vitæ:
Et Tarela, & Samare, & lentiſciferæ Gabaothæ,
Gens infeſta feris. ideo exuviaſque luporum
Induti incedunt juvenes, canibuſque fatigant
Quas ſepire plagis juvat uſque, & frangere ſilvas.
Atque adeo aſſiduo venatu mane recentes
Convectant humeris prædas, quas veſper olympum
Claudit ubi, gaudent partiri, epuliſque fruuntur,
Atque inter ſeſe per agros convivia curant.
Hic adſunt queis Maſpha domus, quibus arduus Hemen
Difficiles colles, ac ſcabra crepidine terga:
Qui liquere Recen, celſaſque Berothidos arces,
Atque Sylum quondam gaudentem paupere templo:
Qui longumque Helephon, Avinque, Amoſamque, Selamque,
Atque ululata Rhamæ paſſim Rachellidos arva.
Qui Gabeone domo, quique Hierichunte profecti.
Indigenas, eſt fama, viæ, aſſiduique meatus
Oblitum vidiſſe diu conſidere Solem
Imperio ducis, atque diem decedere ſerum.
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui priſco genus a Saulo, nomenque trahebat.
Jam tum illum vates uno omnes ore canebant
Præſtanti clarum eloquio, factiſque futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine preſſus
In noſtros odiis primum, furiiſque feretur!
Omnipotens aderit pater, & ſe pectore toto
Altius infundet juveni, excutietque furorem.

Protinus afflatus divinitus ætheris aura
Implebit terras monitis, latumque per orbem
Mortales meliora docens ad ſacra vocabit,
Nec letum horreſcet pro relligione cruentum.
Jam duodena tribus magnæ ſucceſſerat urbi:
Ipſe etiam templo ut ſolitos inferret honores,
Munere nec tali tam læta luce careret,
Affatur ſocios Christus: Lux ſacra propinquat:
Omnis ſe dapibus feſta domus apparat urbe.
Ecquis erit veſtrum, primus qui ad mœnia tendat,
Siquis forte opibus feſſos invitet abundans,
Nos quoque ut ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, & annua ſacra?
Nec longe quærendus. erit puer obvius ultro
Urnam humero, lymphaſque ferens de fonte recentes.
Quo tendat greſſus, aut quo ſeſe ille receptet,
Obſervate, locumque acie capite uſque ſequendo.
Limina vos eadem accipiant, tectumque ſubite.
Tum dominum affati coram, hoſpitiumque rogantes
Exiguam ſacris ſedem, noſtrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictiſque inſigne tapetis
Protinus oſtendet. ſtructas ibi ponite menſas.
Ipſe adero, atque eadem ſocios ad limina ducam.
Dixit: Ioannes mandata, Petruſque faceſſunt,
Et mœſti magnæ ſuccedunt mœnibus urbis.
Ibant incerti, atque oculis procul omnia obibant,
Quum puer urnam humero geſtans, lymphamque recentem
Vicino veniens de fonte occurrit. eum uſque
Servantes greſſum ferret quacumque ſequuntur,
Quaſque ſubit, ſubeunt ipſi quoque protinus ædes.

Huc atavis claruſque Simon, & prole beatus
Septena ſeſe ſemper referebat ab agris,
Siquando caris cum gnatis viſeret urbem.
Namque illum potius campis, rurique juvabat
Degere, civileſque procul contemnere honores.
Umbræ illi nemorum cordi, rivique ſecantes
Prædia, quæ centum dives vertebat aratris.
Jam gravis argutaſque fides, & carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amœnum.
Norat enim cæli numeros, menſuſque, viaſque.
Sæpe Deo plenus porro ventura canebat
Agricolis, quid Sol, quid menſtrua Luna pararet;
Sudique, pluviæque docens prænuntia ſigna.
Tum ſacris intentam igitur conceſſerat urbem,
Ut de more dies feſtos celebraret avito.
Dumque alia famuli menſas, & dona pararent
Parte domus, veterum facta ipſe canebat avorum
Nunc citharæ levibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu vocalia fila.
Præcipue a prima revocabat origine, quænam
Has ex more epulas, atque hæc ſolennia priſcæ
Relligio intulerit genti. verum ecce canenti
Improviſus adeſt Petrus, & ſacra carmina rumpit.
Rex, ait, eſt nobis quo nuſquam juſtior alter,
Aut pietate prior: Christum omnes nomine dicunt.
Is tua nos ultro ſupplex ad limina mittit.
Exiguam ſacris ſedem, menſiſque rogamus.
His ille auditis gaviſus nomine tanto,
Imperat haud hærens animo tectum omne recludi.
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,

Et

Et pingui ſuffire Arabum jubet atria ſilva,
Interiuſque viros media in penetralia ducit.
Inde locum oſtendit mira teſtudine pictis
Aulæis circumvelatum, oſtroque rubenti.
Luxuriant ſola ſtrata, nitent argentea eburnis
Fulcra toriſque, ſcyphique, auroque e ſimplice lances.
Et paſſim domus argentoque, auroque renidet.
Atque hæc deinde refert: Non hoc mihi nomen ad aures
Nunc primum venit; illius ſed cognita fama
Jampridem virtus: neque enim mihi cernere coram
Fas fuit, aut vocem divinam hauſiſſe loquentis.
Adveniat. placidus tectis aſſueſcat amicis.
Vos hic exſpectate. viros, qui exacta reportent
Omnia, dimittam, meaque illum ad limina ducant.
Atque utinam libeat longum his in ſedibus olli
Degere, & hoſpitii dignetur nomine tectum,
Quod noſtros juvet interdum memorare nepotes,
Hoſpitibuſque locum felicem oſtendere ſeris.
Interea adventu veſtro intermiſſa ſequamur
Carmina, & antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat umbris.
Sic ait, ac nervis ſocians concordibus ora
Obloquitur numeris. quæ concinit, ordine picta
Cuncta putes, aut textilibus ſimulata figuris.
Nempe Paratoniis cantu deducit ab oris
Iſacidum genus, arrepta maris æquora virga
Ut profugûm dux findat, aquaſque impune per altas
Ut ſine navigiis ierint, pelagique profunda
Sicco calcarint pede. namque induruit humor
Aridus, & liquidas late eſt via ſecta per undas.

A ter-

A tergo tota ex Aegypto curribus hoſtes
Quadrijugis vecti inſtabant fulgentibus armis.
Jamque pios canit emenſo pelago alta tenere
Litora, litoreiſque metu ſe condere ſilvis.
Nulla mora eſt. iterum telo tellure recuſſa
Divino, redeunt in ſe maria ecce refuſa,
Quæ media ingenti dirimebat ſemita tractu.
Inde hoſtes ruere: & ſalſis in fluctibus arma
Armaque, quadrupedeſque, & corpora merſa virorum.
Aſpiceres magis, atque magis ſubſidere in undis
Semper, & abſumtos velut evaneſcere currus,
Qui medii exſtabant, medios ſalis hauſerat æſtus.
Addit, ut omnipotens rerum ſator æthere ab ipſo
Paverit in vaſta gentem regione locorum
Errantem, dape cæleſti, miſeratus egenos.
Cernere ibique putes epulas nivis inſtar ab æthra
Defluere ad terram ſubitas, cœtuſque paratis
Accinctos dapibus, latis epularier arvis.
Proinde etiam duras cautes pulſabat eadem
Dux cælum aſpectans virga, quum protinus amnis
Proſilit, & dulcem ſaxa erupere liquorem;
Atque hauſere novis populi de fontibus undam,
Quos ſitis ex longo collecta urebat hiantes.
Tum canit, ut primus Solymorum conditor arcis
Dona laboratæ frugiſque, recenſque reperti
Pocula plena meri obtulerit campeſtribus aris,
Cæſpite quas viridi, ſectaque extruxerat orno.
Atque ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerum ignarus Christus de montibus altis
Ceſſerat, infenſæque iterum ſucceſſerat urbi.

Et jam declivi quum Sol properaret olympo,
Hoſpitis intravit ſociis comitantibus ædes
Regifico inſtructas luxu: dapibuſque paratis
Diſcubuere omnes. una inter dirus Iudas
Diſſimulans ſedet, & vultu mentitur amorem.
Jamque Heros puras fruges, properataque liba
Accipiens, frangenſque manu partitur in omnes.
Inde mero implevit pateram, lymphaque recenti,
Et laticis mixti dium ſacravit honorem,
Spumantemque dedit ſociis. mox talia fatur:
Corporis hæc noſtri, hæc vera cruoris imago,
Unus pro cunctis quem fundam ſacra parenti
Hoſtia, ut antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo, quoties poſitas accedere menſas
Contigerit, ſacraſque dapes libamina juſſa,
Funeris his noſtri mœſtum referetis honorem,
Et numquam iſtius aboleſcet gloria facti.
Nec plura. ex illo mox ſervavere minores
Hunc ſemper ritum memores, ariſque ſacramus
Synceram cererem, & dulcem de vite liquorem
Pro veterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipſe ſacerdotum verbis eductus ab aſtris
Frugibus inſinuat ſeſe regnator olympi,
Libaturque Dei ſacrum cum ſanguine corpus.
In ſummos hæc relligio ſucceſſit honores.
Ergo ubi pulſa fames ſociis, ſe ſe ocius Heros
Exuit inſignem tunicam, & mantilibus albis
Succinctus poſcit flammis undantia ahena.
Tum gelidam irrorans dextra, lævaque ſonoris
Pertentans labris ferventem temperat undam.

Hinc

Digitized by Google

Hinc genibus poſitis, Petro, reliquiſque ſuorum,
(Plurima quamquam ille attonitus novitate recuſet)
Dat pedibus lymphas, & molli ſiccat amictu
Accurvus, ſociis linquens imitabile factum.
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi ſumma dies, ſocii, quamque ipſe propinquam
Prædixi toties, nox illa advenit acerba:
Vos linquam, & moriens genitoris juſſa capeſſam.
Unus erit veſtrûm (vix o vix credere tantum
Fas ſcelus) inſidiis prodet qui me hoſtibus ultro.
Haud me animi fallit. furias jam perfidus ille
Concipit, inſidiaſque animo meditatur avaro.
Id pietas mea magna, mei meruere labores.
Non tamen ipſe diu pulchro lætabere facto,
Quiſquis eris. ſatius, ſi numquam lucis amorem
Guſtaſſes, dulcis nec vitæ limen iniſſes.
At vos eſte pii, inque vicem (quæ exempla reliqui)
Inter vos aliis alii parete volentes,
Summiſſiſque animis faſtus abolete ſuperbos.
Non Erebi in tanto ceſſabunt cardine diræ
Veſtra poteſtates prævertere corda timore.
Pervigiles quæſo jam cuſtodite, proculque
Conſulite. hic animos, atque illos promite ſenſus
Quos toties mihi polliciti. ne cedite peſti.
Vos ſervate viri noctem non amplius unam.
Extemplo turbati omnes, gemitumque dedere,
Suſpenſi, quem cæcum adeo, furiiſque ſubactum
Ore premens ſignet venturi præſcius Heros.
Quem ſenior tali aggreditur ſermone precando:
O cæli decus, in quemquam tam immane putandum eſt

Poſſe ſcelus cadere? quiſnam fœdiſſimus ille?
Faxo hodie numquam nobis illudat inultis.
Non adeo effugit cum ſanguine vivida virtus
Pulſa annis, nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait, & pariter vagina liberat enſem.
Dux autem ſignis manifeſtis prodidit hoſtem,
Sed cunctis mentem eripuit, voluitque latere,
Donec res perfecta. dehinc hæc edidit ore:
Immo omni ex numero mihi nemo hac nocte ſuprema
Veſtrûm non infidus erit, ſoluſque relinquar.
Tu quoque, magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto, atque amplis tendis ſuper æthera dictis
Omnes irritans ventos, omneſque procellas,
Hinc atque hinc circumfuſos ubi videris hoſtes
Me capto, quæres latebras, jacieſque ſalutem
Mendaci in lingua, pedibuſque fugacibus acer.
Atque ubi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit, ter me tibi notum ille ipſe negabis
Futilis; incutietque metus tibi femina inermis.
Dixerat. ille animi robur magis uſque magiſque
Spondebat, turpique metu impenetrabile pectus.
Fœda alios ſervet fuga: nec tu me ante timoris
Argue, quam terga urgenti dare videris hoſti.
Quo te cumque feres, adero. ſequar ultima tecum.
Nulla tuis poterit me vis abjungere rebus.
His Deus exactis, menſas, urbemque reliquit,
Et ſe cum ſociis pura ſub nocte virentes
Tranſtulit in colles olea, & loca ſola petivit,
Atque omnes ſecum juſſit vigilare. ſed illi
Aſſiduis noctiſque, dieque laboribus hauſti,

Haud poterant inviſtum oculis defendere ſomnum,
Et gelidi in ſummo recubantes æquore ſaxi
Infuſum toto proflabant ore ſoporem.
Interea curis confectus triſtibus Heros
Cæleſti velut oblitus ſe ſemine cretum
Indignos animo eventus, indigna labanti
Supplicia, atque genus leti verſabat acerbum,
Horrebatque. id enim matris de corpore traxit,
Ut quæcumque hominum mortalia pectora terrent,
Ipſe etiam hæc eadem mortali corde paveret.
Mens immota tamen, virtuſque invicta manebat.
Ergo iterum, atque iterum genitorem affatus, & ambas
Ad cælum tendens palmas hac voce rogabat:
Omnipotens, talin', pater o, me funere obire?
Me ne aliena malis tantis commiſſa piare?
Eripe me informi leto, & tua flecte ſevera
Conſilia in melius, duroſque averte dolores.
Si tamen id fixum ſedet, atque hæc certa tibi mens,
Nec generi humano gnati niſi morte ſequeſtra
Placaris, non fas orbis me deeſſe ſaluti.
Ibo ultro. crimen generis commune refellam.
Dixerat, atque graves curas ſub corde premebat
Multa agitans. toto ſimul ibat corpore ſudor
Proruptus, ſimul & ſanguis, vel ſanguinis inſtar.
Ecce autem effulgens ſubito dilapſus ab axe
Stelligero pictis juxta puer aſtitit alis
Dicta ferens patris, in tanto ſolatia rerum
Turbine; mulcebatque ægrum, curaſque levabat
Abſtergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator vero, ſceleriſque inventor Iudas

Com-

Compoſito interea vocat hoſtes vertice ab alto,
Seque ultro comitem, atque ducem venientibus offert.
Ergo adſunt improviſi illum in vincla petentes.
Longius æra micant tremulai lumine lunæ.
Jam clypei reſonant, jam ferri ſtridit acumen,
Pinguiaque exſuperant noctem funalia longo
Ordine, multifidæque faces, quas unguine ſupra
Obduxit manus, & ferro inſpicavit acuto.
Fit ſtrepitus. vaſto circum mons undique pulſu
Armorum ſonat, atque virûm clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans vocibus Heros,
Heus, inquit, jam ſtate, viri: quem quæritis, adſum.
Quo ferrum, flammæque? palam conſpectus in urbe
Conventu cecini magno præcepta parentis:
Cur non una omnes vos tunc tenuiſtis inermem?
Iſta ſub obſcurum noctis cur agmina cerno?
Quod ſi me tamen ad mortem depoſcitis armis
Inſontem, & vobis adeo obſtat gloria noſtra,
Hos ſinite illæſos. nihil hi meruere, nec auſi.
Tantum dilecti comitis mandata faceſſunt.
Unus ego veſtras explebo deditus iras.
Hæc ait, & bis ſe quærentibus obtulit ultro.
Illi autem ad vocem toties (mirabile viſu !)
Procubuere, ſoloque ingentem fuſa dedere
Arma ſonum, atque oculis ſubito nox plurima oborta eſt.
Conſurgunt tandem, ſomno, vinoque gravatis
Aſſimiles, hærentque obliti; donec Iudas,
Qui nuſquam ſomno noctu ſe ſtraverat illà,
Signa dedit manifeſta, hoſtique objecit amicum.
Namque pii ſcelus id prætexens nomine amoris

Com-

Compoſuit ſeſe, & ficto dedit oſcula vultu.
Ille dolum præſenſit, & hæc preſſo edidit ore:
Hæc vero meruit, comitum fidiſſime, noſter
Oſcula amor? tanton' ſcelere ulla ad præmia tendis?
Haud equidem hæc tecum pepigi commercia quondam.
Vix ea fatus erat, quum circumfuſa juventus
Cæca ruit, denſaque omnes indàgine cingunt.
Non aliter, quam conjectum quum in retia rara
Cervum, aut fulmineis metuendum dentibus aprum,
Paſtorum circum ſævit manus. ilicet haſtas
Comminus agglomerant certatim. ad ſidera voces
Undique eunt. reboant montes clamore propinqui:
Sic juvenem obſeſſum longe fulgentibus armis
Sæva cohors premere, atque omnes incumbere inermi.
Hi prenſare manu, hi ſtuppea vincula collo
Injicere, & nunc huc, nunc illuc ducere captum.
Perfurit ante alios, & ſeſe turbidus infert
Malchus Idumæis miſſus captivus ab oris.
Nulli ferre manum, nulli contendere ſuetus.
Non ea vis illi, non tanta in pectore virtus.
Verum, ut ſe Caiphæ præſtantem oſtendat in armis,
Cui datus hærebat famulus (nam tuta videbat
Omnia, & audenti nullum hic obſtare periclum)
Audet, cedentemque ultro petit improbus hoſtem,
Ventoſam nequicquam acuens in jurgia linguam;
Et vix ille ſuas tumefactus corde capit ſpes.
Non tulit hoc præceps animi Petrus: arripit enſem,
Et ſuper incumbens inhoneſto vulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocius amputat aurem.
Quod Deus aſpiciens ſubito dextramque tetendit,

Deci-

Deciſamque ab humo madido cum pulvere partem
Suſtulit, applicuitque manu medica, unde reſecta eſt,
Affixitque loco. nullo hæſit fixa dolore,
Ulla nec apparent veſtigia vulneris uſquam.
Mox ſocium increpitans vim dextra arcere volentem,
Condere tela jubet, vetito neque fidere ferro.
Ni faciat, ſenior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per coſtas exigat enſem.
Non iſtis opibus, non iſtis nitimur, inquit,
Viribus. eſt genitor, qui me ſi funere acerbo
Eripere, & fuſo nati ſine ſanguine vellet
Placari generi humano, centum agmina poſſet
Cælicolûm, mihi centum acies ſummittere ab arce
Siderea, infenſum qui cœtum hunc enſe trucident.
Militiam ne adeo ſuperûm, pugnataque bella,
Atque poteſtates varias, & nomina neſcis?
Nunc ſine me imperiis magni parere parentis,
Quæ me ſola premunt. hominum nil demoror arma.
Talibus auditis ſenior vix deſinit iræ
Invitus; veluti aſpexit ſi forte magiſtri
Aſſuetum imperiis cervum media urbe Moloſſus,
Silveſtrem ratus inſequitur. vix voce coercet
Venator rabido inſtantem cervicibus ore.
Ergo ſponte ſua victum, nec viribus uſum
Corripiunt cuncti (heu ſpecies indigna!) trahuntque
Invalidum, & dictis lapſantem immitibus urgent.
Hæc, pater omnipotens ſuperûm regnator, olympo
Tam lentus cernis, nec cælo tartara miſces?
Ecquando horrificum dextra jaculabere fulmen,
Si nunc immoto facies innubila mundo eſt?

Fœde-

Digitized by Google

Fœdere jam rupto rerum confuſa laborent,
Atque repente elementa ruant, ruat arduus æther.
Cur tua dextra vacat? cur non face terra triſulca
Jam fumat? quos flamma vorax ſervatur in uſus?
Non genus humanum, non tanti regia cæli
Alitibus ſupplenda choris, non aurea gens, quæ
Mox hinc ſe tollet pietate inſignis ad aſtra.
Ne noſtri tanto te cura incendat amore,
Jactari ut tali patiaris turbine natum
Unigenam, deſertum, inopem, atque extrema ferentem.
Diffugere metu comites, ſilviſque teguntur,
Spumiferi ut ſuis adventu, ſævique leonis
Semianimes. paſſim inſequitur ferus hoſtis euntes.
Aſpiceres hunc jam captum, jam veſte relicta
Elapſum manibus rapido petere ardua curſu:
Illum ſpeluncas, & ſicubi, operta ſubire
Per ſilvam loca, ſaxorumque in fornice condi.
Nec mora, nec requies, curſu nemora avia fervent,
Et vaſto intonſi colles clamore reſultant.
Jamque ſacerdotis ſummi tecta ampla ſubibant.
Protinus huc tota paſſim concurritur urbe.
Primores adſunt procerum, pœnaſque repoſcunt
Uni infenſi omnes, atque illum torva tuentes
Perterrent, vinctumque minis crudelibus urgent.
Tum gentis primus Caiphas ita denique fatur:
Res hodie bene geſta, viri. non artibus ullis
Infandum evaſit caput. illi nulla ſuperſunt
Effugia. inſtaurandi animi, & quod reſtat, agendum.
Nunc eſt illa dies qua gloria maxima ſeſe
Oſtendit nobis: ſed opus properantibus aſtu.

Digitized by Google

Accipite, & linguis omnes, animiſque favete.
Nulli fas noſtrum quemquam demittere morti.
Romani ducis arbitrio ſtat quiſque, caditve.
Quæramus leti cauſſas, & crimina primum,
Inde ducem inſtructi verbis adeamus, ut ipſe
Audiat, & morti indefenſum deſtinet hoſtem.
Sic ait. hinc captum alloquitur: Tu ne ille ſupremi
Vera Dei ſoboles, verus Deus, æthere ab alto
Quem vates oriturum orbi cecinere priores?
Per patris obteſtor numen, qui ſidera fulcit,
Fare age, ne te diſſimula quærentibus ultra,
Diſcuſſiſque palam qui ſis nunc nubibus ede,
Ne te divino ignari fraudemus honore.
Dixerat. ille autem in medio defeſſus, inermis
Conſpectu paullum ſuſtollens lumina fatur:
Sum quod ais. quid me ſtudio tentatis inani
Hæc eadem toties ſcitati? parcite tectis
Inſidiis, victique dolis deſiſtite tandem:
Ipſe palam fateor. nec jam mora longior obſtat,
Quum mihi ſublimis cedet plaga lucida olympi
Regnanda. ætherea jam jam cernetis in aula
Amplexum dextram patris omnipotentis, & inde
Mox iterum terras petere aſpicietis eumdem
Fulgentem clara in nebula, quem mille ſequuti
Cælicolæ auratis impellent æthera pennis.
Vix ea dicta, humeris ſibi quum de more ſacerdos
Abſcindens tunicam inquit: Eget quid lucis adhuc res
Indiciis tot clara? palam ſcelus ipſe fatetur.
Nonne Deo quicumque audet ſe fingere natum,
Fas, & jura jubent mulctari funere acerbo?

Tollite, ferte moras. Romani ad præſidis ædes
Abripite hunc (jubeo) meritaſque repoſcite pœnas.
Interea caſu Petrus perculſus iniquo
Proſequitur mœrens, longeque obſervat amicum.
Jamque ſub ingentis devenerat atria templi
Tecta ſacerdotis magni, ſoluſque ſedebat
Triſtis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli ſerva, domus cui curæ janua herilis,
Id quod erat rata, Tu ne etiam fugis? inquit, & iſti
Junctus eras ſcelerum conſors, ideoque per umbras
Explorator ades, quando omnia nocte quieſcunt?
Diriguit Petrus ad vocem formidine turpi,
Oblituſque ſui eſt (quæ vitæ tanta cupido?)
Nec jam ſcit ſubita turbatus imagine rerum,
Quid faciat, quo ſe vertat, quas advocet artes:
Qualis ubi dulci virgo decepta ſopore
Parvula, quam mater campis ignara reliquit
In ſolis, abeunte die ſub tecta revertens,
Confeſtim rupto circumtulit humida ſomno
Lumina, nec comites, nec matrem conſpicit uſquam,
Sed loca ſola metu videt exanimata, viarumque
Immemor, atque horrere nigra circum omnia nocte.
Talis erat miſer ille animo confuſus, & hærens.
At cari nomen tandem abjuravit amici,
Pro quo ſponte neci modo ſe devoverat ardens.
Quin etiam, quo ſe tegeret, ſuccedere tecto
Hoſtili tulit, & famulis ſe immiſcuit amens.
Nec latuit tamen. illum omnes inimica tueri
Suſpectum, & latebras verbis urgere foventem.
Terque adeo objectum nomen, patriamque magiſtri

Audierat, ficto ter diſſimulaverat ore,
Quum matutino mediæ jam noctis abactæ
Edebant cantu criſtatæ ſigna volucres,
Auroram in tectis ſolitæ acri voce vocare.
Tum monitus verborum, Heros quæ extrema canebat,
Ingemuit, rupitque imo ſuſpiria corde,
Et penitus duris triſti dolor oſſibus arſit.
Tum ſeſe miſer incuſans, turpemque timorem,
Erepſit furtim foribus, ſoluſque per urbem
Totam illam ingemuit ſomni ſine munere noctem,
Menti caniciem demiſſam in pectora vellens.
Quin illum hanc perhibent mox ſemper fleſſe ſub horam
Admiſſi memorem, dum vixit. eum æthera pandens
Sæpe oriens, ſolis ſæpe ater veſper in antris
Invenit luctu indulgentem, eademque querentem,
Dum nulla admittit mœſto ſolatia amori.
Deſerti ſubeunt monita uſque noviſſima regis,
Ac ſe perculſum muliebri voce recurſat.
Et jam tempus erat, quum nondum Aurora relato
Orta die albentes cæli diſcriminat oras.
Jamque DEUM vinctis manibus poſt terga trahebant
Præſidis ad ſedem, quo crimina quæreret ipſe,
Quem penes arbitrium, & morti damnaret acerbæ.
Illo Judæam frenabat tempore miſſus
Cæſaris imperio Tiberî Pilatus opimam
Pontius inſigni Romanus origine gentis,
Quem furibunda manus trepido eſt aggreſſa tumultu
Vociferans: Hunc dede neci. trabe fige merentem
Infami auctorem ſcelerum, fraudumque potentem.
Hæc crebra ingeminant, denſique ad limen inundant.

Ille

Ille autem juvenis procero in corpore fixos
Intentuſque oculos, intentuſque ora tenebat.
(Nondum illi dulcis flos prorſum evanuit ævi)
Inſolitam ſpeciem, inſolitos miratur honores
Oris, & expleri nequit. hunc e ſtirpe fatetur
Aut divûm, aut ſaltem magnorum e ſanguine regum.
Et ſecum ſortem capti miſeratur iniquam,
Jamque favet, tacituſque agitat, ſiqua potis illum
Impune eripere, & ruptis exſolvere vinclis.
Quem ſic alloquitur: Quæ te commiſſa fatigant?
Fare age, qui caſus? unde hæc effuſa repente
Tempeſtas tibi? num tantis ſcelera impia merſum
Implicuere malis? an divûm triſtior ira?
Unde domo? quo te memoras e ſanguine cretum?
Aut quibus aſpiras ſceptris? quæ debita regna?
CHRISTUS ad hæc paucis: Non huc ego criminis ergo
Protrahor. haud turpi mihi mens obnoxia facto.
Sed patris, immenſi cæli cui regia paret,
Juſſa ſequor: nec regna moror mortalia, quamvis
Haud equidem clara me regum e ſtirpe negarim.
Hæc tantum. ille autem admirans decus oris honeſti
Nunc hoc, nunc illo ſermone affatur, & omnem
Explorat. ſed reſponſo non amplius Heros
Dignatur ſævo curarum exercitus æſtu.
Tandem illum dux, ut turbam compeſcat acerbam,
Servari jubet, atque domo interiore recondit.

M. HIE-

Digitized by Google

M. HIERONYMI VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
CHRISTIADOS
LIBER TERTIUS.

Fama volans jam finitimas impleverat urbes
Exceptum inſidiis Heroa, doliſque ſuorum:
Obſcurus tamen, atque incerto auctore vagari
Rumor adhuc, nec dũ matris penetrarat ad aures,
Cuncta licet numquam illa animo ſecura timeret
Præſago, nempe audierat, vatumque tremenda
Terrebant monita, prò libertate piorum
Natum ſponte ſua ſubiturum funus acerbum.
Aſt ubi Joſephus ſenior præſenſit (ei olim
Alma parens fuerat ſuperûm concredita juſſis)
Nazaren linquens Solymorum ſe intulit urbi.
Vix introgreſſus videt omnia fervere multo
Concurſu populi ſubluſtri nocte per umbras,
Mœniaque ingenti miſceri tota tumultu.
Ecce autem elapſus manibus, teliſque cohortis

Fidus

Fidus Ioannes pallenti triſtior ore
Occurrit. ſed vix amens agnovit amicum,
Dum trepidat, caſuſque animo ducis hæret acerbus.
Cui ſenior: Heus ſiſte gradum; quo te rapis? inquit.
Quo res noſtra loco? ſine te nunc veſter ubi dux
Patre Deo ſatus? aut ſtrepitus quis tantus in urbe?
Hei mihi non fallunt pavidam præſagia matrem.
Sic ait. illum autem juvenis complexus, & hærens,
Tantum fundebat lacrimas, gemituſque ciebat.
Tandem pauca refert: Noſtra heu ſpes occidit omnis,
Atque abſumta ſalus. dux fœde carcere captus
Clauditur. invidia primores urbis in illum
Conſpirant, pœnaſque graves cum ſanguine poſcunt.
Fidi omnes petiere fugam terrore ſubacti.
Mater ubi eſt? miſeræ ne adeo jam nuntius aures
Perculit? hic utinam tecum nunc afforet ipſa.
Pontius aſpiciens lacrimas, gemituſque parentis,
Forſitan indigni caſus miſereſceret ultro.
Ire tamen libet, ac pacem, veniamque precari,
Et populi invidiam, atque odium crudele profari.
Sic memorans, greſſum Syriæ rectoris ad ædes
Tendit. ei ſenior comitem ſe jungit, & ambo
Incedunt pariter triſtes; ceu forte boves quum
Agricola amiſit pauper, quos hoſtis abegit
Depopulatus agros, quæſitum protinus illos
Longum iter ingreditur. natorum maximus olli
It comes: hic illic ſæpe ambo ignota per arva,
Siquos forte ſuis ſimiles videre vagari,
Subſiſtunt flentes, atque avia queſtibus implent.
Haud illi ſecus; & jam ventum ad limina tecti,

Quod regum quondam fuit antiquiſſima ſedes,
Quum res incolumi regno Judæa maneret:
Sed tum Romulides oræ moderator habebat.
Fervere cuncta vident ſtrepitu, patreſque ſub ipſo
Veſtibulo ante fores diſſenſu tendere magno.
Jamque ſacerdotes paullatim cedere ab aula
Romano velut infenſos, ac dira minantes.
His animum arrecti paullum lenire dolorem
Incipiunt, rebuſque aliquam ſperare ſalutem.
Atque ita Joannes: Mihi ſe nonnulla aperit ſpes.
Solve metum, atque virum pro nato affare, Deique
Diſſimula ſobolem, & cauſſas innecte precandi.
His dictis, pariter ſuccedunt ædibus ambo:
Atque ducem ſenior, qui re ſuſpenſus eadem
His ſuper in medio procerum conſulta rogabat,
Alloquitur genua amplexans, ſupplexque precatur:
Optime Romulidum, quem clari rector olympi
Juſtitia voluit Syriam frenare ſuperbam,
Parce piis, ſævumque hominum compeſce furorem.
Hinc ratio penitus ſublata eſt: vi geritur res.
Illi ego ſum genitor, quem primi gentis in unum
Conjurant omnes, & ficto crimine terrent.
Jamque tibi, ut ſcelere ante omnes immanior unus,
Traditus, immeritas quo pendat ſanguine pœnas.
Illum autem virtus tantum, & benefacta per orbem
His merſere malis ſua, dum gens effera laudi
Invidet eximiæ, nec fert ſurgentis honorem.
Talibus orabat. largo ſimul imbre rigabant
Ora ſenis lacrimæ; placido quem Pontius ore
Accipit, atque ambos verbis ſolatur amicis,

Depoſitumque ſenem molli locat ipſe ſedili.
Atque hæc deinde refert: Ut vos hic tempore adeſtis
Optati! nec enim forſan veniſſe pigebit.
Tu modo vera mihi ſcitanti ediſſere pauca
Nunc, pater, haud veritus. fidei te credere fas eſt
Omne meæ. cælum & cæli vaga ſidera teſtor,
Sollicito mihi cura tui eſt nunc maxima nati,
Quem tibi mente agito incolumem ſervare: furoremque,
Et rabiem, ut potui, compreſſi gentis iniquæ.
Fare age, (namque mihi haud nunc primum venit ad aures)
Quæ fortuna viro, unde domo, quo ſanguine cretus.
Ede tuum, matriſque genus. non ille creatus
Stirpe humili, mihi ſi verum mens augurat. ut ſe
Inceſſu gerit! ut vultuque, & corpore toto eſt
Humana major ſpecies! ut lumina honorum
Plena! ut regifici motus! verba inde notavi;
Nil mortale ſonat. ſenſi illo in pectore Numen.
Aut certe Deus ille, aut non mortalibus ortus.
Dicite vos. nam me ſcitantem avertitur ipſe,
Et vix reſponſo tacitus dignatur amicum,
Contemtorque illi eſt animus luciſque, meique.
His dictis, ſenior paulliſper ſubſtitit anceps,
Se ne ultra tegeret quærenti, an proderet illi
Et Divi genus, & verum ſine fraude parentem;
Quum breviter comes admotus ſic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nymphæ dignate ſuperbo
Conjugio, quid adhuc hæres? abſiſte vereri.
Omnia ſublatis aperi jam nubibus ultro.
Pone metus, & rumpe moras. video omnia tuta.
Dixerat. ille igitur miſſa formidine cœpit:

Dicam equidem: nec, dux, tibi magna arcana ſilebo.
Sed, quando genus inſedit cognoſcere noſtrum,
Id primum, neque te ſuſpenſum ambage tenebo.
Quamvis res inopes opera ad fabrilia verſum
Exercent, tamen eſt mihi regum a ſtirpe propago,
Admotumque genus ſuperis, clarique parentes.
Principio innumeræ pater Abras gentis, & auctor
Maximus ille tuas non, ut reor, effugit aures,
Qui generi legeſque tulit, moremque ſacrorum.
Iſacon hic dedit. Iſacides Jacobus ab illo,
Biſſenos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Noſtra domos in biſſenas gens ſecta, tribuſque eſt.
Hos inter pietate olim quam major Iudas,
Tam ſeſe ſobole egregia ſuper extulit omnes,
Judæamque ſuo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio ſeries longiſſima patrum)
Davides ortus, regum pater, unde meorum
Per bis ſeptem exit genus actum ab origine reges.
Verum longe aliud juveni genus. ille parentes
Quamvis mortales, mortalibus editus oris
Dignatur, tamen eſt Divo cæleſtis origo,
Eſtque Deo genitore ſatus, gaudetque parente
Cui mare velivolum, cui tellus paret, & æther.
Illum autem aereas in luminis edidit auras
Numquam mixta viro mulier; fœtæque remanſit
Virginitas, olim ut vates cecinere futurum.
Nam pater omnipotens fœcunda deſuper aura
Afilatam implevit. tumuit divinitus alvus.
Quod vero genitor vulgo ſum creditus ipſe,
Haud ita res, mihique alma parens accredita tantum,

Qui

Quicum animi poſſet curas, durumque laborem
Partiri. mox me famæ, niveoque pudori
Permetuens, eadem dignata eſt nomine veri
Conjugis immeritum, nec tali munere dignum.
Hæc erat (ut revocans rem cunctam ab origine pandam)
Judæas inter virgo pulcherrima Nymphas
Centum optata procis (Mariam dixere) parentum
Unica progenies urbe edita Nazaræa.
Ipſa autem æterno præ virginitatis amore
Oderat & thalamos, & ſe ſacraverat aris.
Anna tamen grandæva parens haud neſcia vatum,
Plenaque venturi e gnata præviderat olim
Egregiam factis ſobolem, regemque futurum
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id cælo fixum eſſe, pios id prodere vates.
Sæpe illam in ſomnis monuit vox miſſa per auras
Jungere connubio natam, generoſque vocare.
Jamque erat apta viro, jam nubilis. hactenus autem
Diſtulerant ſuperûm monitis parere parentes,
Quum media ecce iterum ſublimes luce per auras
Vox audita, Viro properate o jungere natam.
Nec generi longe optandi. de ſanguine veſtro
Quærantur de more. omnis mora ſegnis abeſto.
Continuo parvam vulgatur fama per urbem.
Tum conſanguinei pulchræ ſpe conjugis omnes.
Conveniunt juvenes. complentur virginis ædes.
Ipſe etiam patri conſanguinitate propinquus
Acceſſi, quamvis ævi maturus, ut ipſi
Æquævo natæ ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma, atque ætatibus æquis

Florentes, cælum cui munera tanta pararet
Incerti, & ſortem ſibi quiſque optabat amicam.
Dum ſpes ambiguæ, dum turba ignara futuri,
In ſecreta domus omnes evaſimus altæ
Tecta, ubi Joachides Numen placare ſolebat
Virginis ore pater. fuit ara veterrima, noſtræ
Quam gentis primi poſuere, metuque ſacratam
Tercentum totos atavi coluere per annos.
Hanc humiles circum, & proſtrati fundimur omnes
Orantes pacem ſuperos, ſuperûmque parentem,
Det ſignum cælo placidus, quem poſcat, ab alto.
In medio aſtabat lacrimans pulcherrima virgo
Flaventes effuſa comas, demiſſaque largo
Rorantes oculos fletu. pudor ora pererrans
Cana roſis veluti miſcebat lilia rubris.
Qualis, virgineos ubi lavit in æquore vultus,
Luna recens, ſtellis late comitantibus, orta
Ingreditur gracili cæli per cærula cornu,
Talis erat virgo juvenum ſtipata corona,
Multa Deum verbis teſtata, Deique miniſtros
Aligeros, non ſponte ſua hæc ad munera flecti.
Hortatur pavidam pater, & lacrimantia tergit
Lumina, juſſa docens ſuperûm; ſimul oſcula libat.
Ecce autem, ut præſens aderat quoque pronuba, cœtu
In medio Anna parens ſubito correpta furore,
Plena Deo tota (viſu venerabile!) in æde
Bacchatur, tollitque ingentem cælo ululatum,
Unum in me converſa oculos, me fertur in unum
Nil minus hoc ducentem animo, nil tale verentem,
Corripienſque manu, Solus tu poſceris, inquit:

Annuit hoc uni ſuperûm tibi connubium rex.
Obſtupuere omnes. nec tunc ex agmine tanto
Exſortem quiſquam ſeniori invidit honorem.
Ipſe ævi quod eram feris minus integer annis,
Multa recuſabam, multa huc veniſſe pigebat.
Æquales aderant fidi, ſimul & renuentem
Hortari, atque animum mihi blandis addere dictis.
Cedo igitur victus, tandemque uxorius illam
Accedo, & lacrimans lacrimantem ad limina duco.
Et jam nox aderat ſtellis fulgentibus apta
Suffundens umbras mundo nigrantibus alis.
Secretis thalamis pariter ſuccedimus ambo.
Flebat ſponſa. ſolum lacrimis juxta omne madebat;
Ac veluti, quum vere ſubeſt uberrimus humor
Arboribus, lentæ vitis ſi forte cacumen
Falce putans ſtirpem feriat male providus unca
Agricola, immeritam & violarit vulnere matrem.
Ipſe aderam, & dictis ſolabar mitibus ægram
Virginis haud cupidus primum decerpere florem,
Quum ſic longa trahens ſuſpiria pectore ab imo, eſt
Orſa loqui: Non relligio mihi vana ſuaſit
Et thalamos odiſſe, & virginitatis amorem
Æternum colere. intus agit vis ætheris intus:
Longævam reſponſa licet contraria matrem
Sollicitent, vatumque minæ; ſunt & mea contra
Vatum juſſa mihi, nulli ſuccumbere labi,
Nullis virgineam tædis ſummittere mentem.
Ante retro primos properet revolutus ad ortus
Jordanes, ſiſtantque ſuos vaga ſidera curſus.
Hæc ait, inque genas ſtillantes undique honeſtæ

Ex

Digitized by Google

Ex oculis ſimul incipiunt turgeſcere gemmæ.
Nec mora: deinde mihi inſinuans quatit ima repente
Oſſa timor. genua ægra labant. nox plurima oborta
Ante oculos. ter ſum conatus pauca profari,
Ter fruſtrata ſono lingua eſt, nec verba ſequuta.
Tum quoque vox audita: Toro, thalamiſque paratis
Parce. tamen conceſſa tibi connubia ſerva.
Exſurgo, atque oculos jam dudum in virgine fixus
Horrenda, tali ſum tandem voce loquutus:
Quis mihi te, virgo, invito conjunxit olympo?
Quis tantis (non hos equidem quæſivi hymenæos)
Immeritum implicuit monſtris? haud talia quondam
Prædixit puero genitor ludibria vates
Jam ſenior vates idem, templique ſacerdos.
Ille quidem aut nullos thalamos, mihi nulla manere
Connubia, aut certe clarum fore me inde canebat.
Verum age, quæ menti ſurgat ſententia, pandam.
Quandoquidem ſuperi mihi te junxere, ſed idem
Abſterrent monſtris, licet, & mox uſque licebit
Virgineum ſerves intacto corpore florem.
Haud tamen ipſe auſim injuſſus diſſolvere ſacri
Connubii vincla iſta. domo degemus eadem,
Ipſe tibi ut genitor, mihi tu ceu filia ſemper:
Teque adeo caſus jam nunc complector in omnes.
Hoc tua relligio velit, hoc mea ſerior ætas.
Annuit his, aliaque domus in parte puella
Secubuit. mitto totam quæ monſtra per illam
Sum paſſus, quam mira horrens inſomnia noctem.
Jamque dies pulſis tenebris invecta rubebat,
Et face Sol roſea nigras disjecerat umbras.

Corti-

Corripio e ſtratis artus, ſponſamque reviſo.
Vix thalami impuleram bipatentis cardine portas,
Quum lux ecce oculis ingens offuſa repente.
Collucent ſummi radiis laquearia tecti,
Collucentque trabes, viſumque ardere cubile.
Ipſa autem thalami in medio ſedet aurea virgo
Attonitæ ſimilis; nec enim me multa rogantem
Dignatur. nihil illa meo ſermone movetur.
Tantum fixa oculos cælo, palmaſque tenebat
Aut ſtellæ ſimilis, aut puniceæ auroræ.
O illa a ſolita quantum mutata figura!
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori!
Haud aliter, quam quum ſimulacrum excidit acernum
Artificis manus e ſilvis in ſede locandum
Sacrata, quod plebs dehinc ſupplex omnis adoret,
Si, poſtquam effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum ſuper impoſito decus induat auro.
Immotam penitus circumdat lucida nubes
Solis inardeſcens radiis, ſtellæque videntur
Lucentes capiti circum aurea tempora paſci,
Sub pedibuſque deæ lumen dare candida Luna.
Pertimui, & mira ſtupefactus imagine rerum
Talia voce dabam: Pater, his o me exue monſtris,
Omnipotens. non hæc, ſuperi, ſine numine veſtro.
Veſtra hæc portenta, agnoſco, manifeſtaque ſigna.
Aſpirate animo placidi, dubiumque monete,
Quid ſequar, aut quænam vobis ſententia conſtet.
Tantum effatus eram. tandem pulcherrima virgo
Ad ſeſe redit, abrupto velut excita ſomno
Suſpirans, lacrimiſque ſinus humectat obortis.

Acce-

Accedo, atque rogo nova per connubia ſupplex,
Atque illum æternæ per virginitatis amorem,
Unum quem niveo colit intemerata pudore,
Admittat ſocium curarum, & magna recludat
Rerum arcana, nihil metuens, mihique omnia credat.
Illa ſolo vultum, atque oculos dejecta nitentes,
Rore velut demiſſa caput roſa matutino,
Cunctatur. demum incipiens ſic ora reſolvit:
Dicam equidem, pater. haud patiar te noſtra latere
Gaudia. ſed quæ nunc, aut unde exordia ſumam?
Nam quis narranti rerum miracula credat
Tantarum? per ego has lacrimas, quas excutit ingens
Lætitia, obteſtor, quæ ſabor, pectore condas,
Ne prius incipiant in vanum ſerpere vulgus,
Quam Deus ipſe aliis vulgaverit omnia ſignis.
Jam monitrix operum ſtellas Aurora fugarat,
Et Sol pallentes luſtrabat lampade terras.
Ipſa revolvebam vatum monimenta priorum,
Dicta animo recolens. ſed præ tunc omnibus unum
Forte mihi ante oculos (neque enim ſine Numine certo
Oblatum reor) immotum, fixumve manebat,
Quod cuncti pariter ſuper omnia prædixere
Affore, concubitu nullo quum regia virgo
Impatiens, exſorſque viri (mirabile dictu!)
Cælicolûm regem ſub luminis ederet auras,
Cujus in adventu lætentur cuncta per orbem
Protinus, & toto ſurgat gens aurea mundo.
Illam felicem tacite mecum ipſa vocabam,
Quam pater omnipotens tanto cumularet honore:
Jamque Dei matrem venerabar mente futuram,

In-

Infantique Deo, ſi forte his ille diebus,
His ſi forte oris naſcatur, dona parabam.
Talia dum mecum eventus ignara voluto,
Ecce mihi nova lux oculis oblata repente.
Suſpicio: liquidas ſine nube remetior auras.
(Mira loquar) video medium diſcedere cælum,
Pennataſque acies populos felicis olympi
Exſultare polo, ſuperûmque applaudere regi.
Non obſtant clauſi poſtes, non pariete tectum
Marmoreo circumſeptum. video ignea cæli
Sidera, ſidereoſque globos, ſuperûm aurea tecta.
Tum mihi ſe puer ante oculos allapſus olympo,
Ora Deo propior radiantibus obtulit alis,
Et placidus tendens candentia lilia dextra
Me ſic affari, lætaſque expromere voces:
O una ante alias cælo acceptiſſima matres,
Magnus adeſt tibi præſenti regnator olympi
Numine. tu nuribus felix magis omnibus una.
Hic mihi vix paucis auditis talibus ingens
Miranti gelidos ſubito tremor alligat artus.
Tum ſic ille animum divino pignore firmat:
Parce metu virgo. placuiſti ex omnibus una
Cælituum regi, faciat quam prole parentem.
Et jam concipies puerum gravis. ille erit ingens,
Progeniemque patris ſummi ſecla omnia dicent.
Et quoniam multis olim feret ipſe ſalutem,
Servabitque pios, patrio dic nomine Jesum,
Sedibus infernis jam nunc lacrimabile nomen.
Supra homines, ſupra aſpicies ſe tollere & ipſos
Cælicolas fama inſignem, ac præſtantibus auſis.

Nam pater omnipotens atavorum in ſceptra reponet
Priſtina regnantem late, regumque ſedebit
In ſolio: neque enim metas, neque tempora regni
Accipiet. toto æternum dominabitur orbe.
Dixerat. ipſa autem paullatim abeunte timore
Subjicio: Sed qua vero ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi denique fixa,
Atque immota manet numquam violare pudorem
Virgineum, ſemperque virûm commercia fugi.
His ego finieram paucis; his ille ſequutus:
Te ſuperûm pater afflabit cæleſtibus auris
Deſuper, afflatu quo ſolo plena ſine ullo
Concubitu, exacto gravis edes tempore partum.
Atque ideo, quem fœta dabis, Deus ille feretur
Æterno genitore ſatus, qui temperat orbem.
Quæ ne vana putes, ſcis, quæ tibi ſanguine juncta eſt,
Heliſabe ſobolis ut degerit hactenus exſors,
Ut ſterili ſeclis jamdudum effœta ſenectus
Spem cunctam abſtulerit partus, proliſque creandæ:
Plena viro pariet tamen illa, & tempore Luna
Perfecto gravidæ jam ſextum circuit orbem.
Cuncta poteſt etenim qui me tibi mittit ab alto
Æthere ſiderei rex idem, atque auctor olympi.
Hæc ait, & paribus ſe in cælum proripit alis.
Quem ſupera aſpiciens tali ſum voce ſequuta:
Quiſquis es, o cæli juvenum pulcherrime præpes,
Obſequor, ac votis, quod rex jubet, omnibus opto.
Interea nubes maculoſo diſcolor auro
Demiſſa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radiique, ignique coruſcæ

Scintillant veluti ſquamæ vario ordine circum.
Squamæque, ſtellæque auri fulgore micantes,
Adverſo quales imitatur Sole colores,
Quum picturato cælum diſtinxit amictu,
Nubicolor liquidis effuſis imbribus arquus.
Hanc ſimul omnipotens genitor perflavit ab alto,
Continuo ruit ecce voluta liquentibus aſtris
Aura potens, quaque illa venit, procul undique circum
Scintillæ abſiliunt radiis vibrantibus aureæ.
Turbine corripior rapido, viſque illa per omnes
Aurai vis omnipotens mihi diditur artus,
Æthereuſque vigor toto ſe corpore miſcet,
Viſaque prædulci mihi corda liqueſcere amore.
Qualis ſecreto naturæ fœdere tellus
Concipit, & vario clam fœtu plena graveſcit,
Matris ubi in gremium deſcendit plurimus æther,
Auraque fœcundos afflavit verna tepores.
His actis clarum ſonuere per æthera cœtus
Aligeri cantu vario, plauſumque dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua olympi,
Crebraque per cælum hic illic rima ignea fulſit.
Talia narrabat virgo: ſimul ora rigabat
Lætitia illa illacrimans. tum tendo ad ſidera palmas
Multa orans animi ambiguus. nec credere quibam
(Mens adeo mihi læva fuit) tam mira ferenti,
Quandoquidem juvenes plerumque innectere fraudes
Virginibus ſoliti incautis, & fallere furto
Ah faciles dictis aurem præbere puellas.
Quin etiam hanc volui (ſcelus !) olim linquere demens.
Verum eadem in ſomnis pueri redeuntis imago

Viſa mihi, vultuſque, habituſque ſimillimus illi
Ipſa ſibi modo quem memorabat ſponſa loquutum.
Nudus erat roſeos humeros. tantum aurea lævo
Pendebat demiſſa chlamys, quam fibula ſubter,
Ilia tergemino mordebat raſilis auro;
Rubraque compactis pendebant cingula bullis.
Molles a tergo tractim ſuccreſcere plumæ,
Ac ſenſim geminas humeris aſſurgere in alas.
Tum ſuras gemmis incluſit, cætera nudus.
Oris multus honos, gratique in corpore motus
Haud noſtri puerum generis teſtantur adeſſe,
Sed cæli ſobolem, atque aulæ ſtellantis alumnum.
Nec minus ipſa etiam mira ſpectabilis arte
Veſtis erat baccis ſuperas illuſa per oras.
Textile Mæandro duplici infra circuit aurum
Admirabile opus. tres hic impune per ignes
Læti ibant pueri intexti, pariterque canebant
Cælicolûm regi converſi ad ſidera laudes.
Cernere erat mediis acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longeque abſiſtere flammas.
Mirabar tacitus, quum ſic pulcherrimus ore
Affatur trepidum juvenis: Sate ſanguine regum,
Quod tantum irrepſit menti ſcelus? omnia non te
Signa movent, haud hæc fieri ſine Numine certo?
Ne dubita; nam vera canit ſanctiſſima virgo.
Jam nunc congreſſus numquam perpeſſa viriles
Concepit, gravis ætherea divinitus aura.
Nam pater omnipotens cæleſti afflavit ab arce,
Atque uterum implevit dilapſum Numen ab aſtris.
Caſta fides nobis colitur. deſiſte vereri.

Hæc vates olim veſtri cecinere futura;
Cuncta ſed obſcura implicuere ambage tegentes.
Namque hæc illa quidem cæli in penetralibus altis
Porta ingens clauſa æternum, nec pervia greſſu
Ulli hominum. tantum omnipotens Deus ipſe per illam
Itque, reditque viam, nec clauſtra immota reſignat.
Hanc tibi commendat ſummi regnator olympi,
Conjugio adjungens ſtabili: ſed conjugis uſum
Effuge. ſecurum tecum ſponſa exigat ævum,
Quamvis tuta Deo jam nunc ſit præſide virgo.
Sic fatus, ſubito in tenues evanuit auras
Pernici liquida arva fuga per nubila carpens,
Et ſimul incuſſit mihi blandum in pectus amorem.
Utque rigor ferri rutilo lenteſcit in igne,
Sic mihi cor rapido ſenſi molleſcere motu.
Conſurgo, & veniam converſus ad æthera poſco.
Meque ipſum incuſo amens: & lux reddita menti,
Inque dies magis, atque magis cæli alta pateſcunt
Conſilia, antiquis quæ vatibus omnia quondam
Obſcuris vera involvens Deus oſtendebat.
Hæc virgo eſt rubus ille procul quem in monte videbat
Ardentem vates igni crepitante cremari.
Corniger, attactu quum nullo innoxia flamma
Lamberet, & frondes illæſæ in ſtirpe virerent.
Hæc eadem niveæ quondam impenetrabile lanæ
Nimbis vellus erat, quum late cuncta maderent
Imbribus effuſis circum, tellusque nataret
Humida; ni veterum vana eſt prudentia vatum.
Hæc mecum; & toto penitus nox pectore abacta eſt.
Haud mora, prodigiis tantis facit ipſa fidem res.

Jam

Jam diffuſa canit Galilæa per oppida fama
Inventam (portentum ingens!) in montibus altis
Nuper anum, quæ ſuprema jam affecta ſenecta
Plena viro attulerit ſobolis ſpem, quum tamen acta
Infœcunda illi fuerit, ſterilisſque juventa.
Tum mihi ſponſa, Puer cæli demiſſus ab oris
Hoc, inquit, mihi prædixit; nam cuncta recordor.
Hæc anus eſt, hæc Heliſabe mihi ſanguine juncta,
Cui ſextum Luna gravidæ jam circuit orbem.
Nec plura. extemplo placet ire, & ſtirpe propinquam
Viſere anum, gradimurque ambo ſuper alta locorum,
Tectaque Zachariæ petimus procul ardua vatis.
Vix primum attigeram limen (mirabile dictu!)
Occurrit tremebunda anus, intrantique puellæ
Optatos dedit amplexus. Deus amplexantem
Invaſit, ſubituſque ſub oſſa repente cucurrit
Ima calor, taleſque dedit venerata loquelas:
Longe una ante alias tu fortunata parentes
Tuque, uterique tui, virgo ſanctiſſima, pondus.
Unde repente mihi tanta indulgentia cæli?
Unde hæc affulſit ſeræ tam clara ſenectæ
Tempeſtas? fas ecce Dei vidiſſe parentem,
Et coram affari lectam de millibus unam
Dignantem has ſedes, meaque ultro in tecta profectam.
Nam mihi (vix primum attigeras hæc limina) pectus
Emicuit, ſalienſque utero ſignum edidit infans.
Felix diva parens, superûm gratiſſima regi,
Syncera ſpectata fide, quæ credere veris,
Dum tua nondum animo præſagis gaudia, dictis
Haud verita es. promiſſa manent pueri alitis ecce

Certa

Certa tibi. jam nunc ades, orbiſque aſpice caſus
O cæli regina, hominum miſerata labores.
Dixerat; at teneri qualis roſa plena pudoris,
Haud animis elata tumentibus aurea virgo
Cælicolûm regi laudes lætata canebat:
Quod ſe tam prope ſidereo aſpexiſſet olympo
Indignam bonus, atque humilem, nil tale merentem.
Exſultanſque ſuos ſibi vaticinatur honores
Promiſſos atavis, priſciſque parentibus olim.
Ex illo quanta immenſum portenta per orbem
Terruerint hominum mentes, præſagaque ſigna,
Limina dum vitæ omnipotens attingeret infans,
Longa renarrare eſt mora. jam tunc Caſpia regna
Reſponſis vatum horrebant: jam Nilus, & omnis
Ægyptus trepidare, omnes Orientis & urbes.
Veſtri etiam audierant (ſi vera eſt fama) per oras
Auſonias jam jam venturum lucis ad auras
Invictum regem, cui paſſim cederet orbis
Regnandus, qui ſe patria virtute potentem
Seque, ſuumque genus ſublimi inferret olympo.
His tandem certus ſignis ego, Numinis inſtar
Plenam utero ſupplex ſponſam venerabar, & ultro
Parebam. victum gravidæ, & divina ferebat
Pocula de cælo volucer puer. illum ego ſæpe
Intrantem thalamum manifeſto in lumine vidi.
Jamque optanti animo divini tempora partus
Exſpectabam ardens: ſed ſpem mora iniqua trahebat;
Et ſæpe hæc cupido repetebam pectore mecum:
Si modo, ſi mihi cæleſtis ſe oſtendere coram
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de ſe

Rettulit ipſa mihi virgo pulcherrima vera.
Purpureos flores metite, & candentia plena
Lilia ferte manu: venienti ad limina lucis
Dona parate Deo, puerumque inviſite regem.
O mihi ſi quoque tam longe ſuprema ſenectæ
Pars maneat, quantum valeam tua cernere facta,
Sancte puer, quum ſublata formidine mundum
Pacabis, patrioque Deus regnabis olympo!
Tum pax alma colet terras, pietaſque, fideſque,
Quæque labat nunc relligio, atque reſurgere ubique
Juſtitiam, in melius verſus mirabitur orbis.
Tum ferus in falces curvas conflabitur enſis,
Aureaque incipient mundo ſuccedere ſecla.
Sic ego ſæpe moras mecum lenire ſolebam;
Et magis uſque animo mihi ſpes accenſa vigebat.
Forte recognoſcens populos numerare jubebat
Auguſtus Cæſar, rerum cui ſumma poteſtas.
Ipſe igitur veteris repetebam mœnia Bethles,
Unde genus duco, quo me quoque civibus urbis
Infererem, nomenque meum, nomenque meorum.
Sponſa ſequebatur Nazaræ ab ſede profecta.
Vix patriæ intraram muros, & rara domorum
Tecta, ſoporiferis quum nox cælum abſtulit umbris.
Eſt ſedes deſerta humilem ingredientibus urbem
Horrenti culmoque, & carice tecta paluſtri,
Agricolis olim ſtatio gratiſſima, ſiquos
Rure procul patrio nox deprendiſſet in urbe.
Namque aliis procul a tectis ſummota recedit.
Huc igitur feſſi pariter ſuccedimus ambo
Seu caſu, ſeu ſic rector ſortitus olympi,

Ut potius reor, & potius fas credere duco.
Natum etenim non ſolum extrema per omnia vitam
Ducere, & in terris indignos volvere caſus,
Verum etiam tecto voluit ſub paupere eumdem
Naſci, humilique domo miſerabilem, & omnium egenum.
Principio in ſtabulis pandum ad præſepia ſiſto
Quadrupedem, auxiliumque viæ, onerumque levamen:
Quem juxta in ſtipulis ſe ſe locat inclyta virgo.
Quippe alia interior domus ulla haud parte vacabat.
Bos erat a læva tepidum flans ore vaporem,
Quem pauper campis luce exercebat arator
Pauca ſoli curvo ſuſpendens jugera aratro:
Nec ſera niſi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, vitam ut poſſet tolerare labore
Ipſe ſuo, atque famem parvis avertere natis.
Et jam nox medium ſpatium confecerat horis,
Quum mihi, qui ſaxo hærebam jam lumina victus,
Somnus abit; neque enim merſum tunc me altus habebat.
Ecce oculos fulgore novo lux occupat ingens.
Diffulgent intus late magalia, quæque
Stramina tetra modo horrebant, nunc aurea cernas.
Exſurgo. aſpicio juxta præſepia nudum
Infantem radiis illuſtrem, ac luce coruſcum,
Quem virgo tenerum in duris modo pauper avenis
Ediderat nullo nixu, nullo ægra dolore.
Aſtabant taciti bos hinc, hinc tardus aſellus,
Pabulaque obliti pariter capita alta tenebant.
Ipſa etiam radiis fulgebat mater, utroque
Poplite ſubſidens, oculos demiſſa nitentes,
Ah nudum lacrimis parvum ſpectabat obortis,

Digitized by Google

Tendebatque manus ſuffuſo lumine junctas.
Aſtrorum qualis facies rorantibus umbris
Poſt imbrem, ſiccis Boreas ubi frigidus alis
Ingruit, ac cælum populans cava nubila differt;
Talis virgineo ſpecies acceſſerat ori.
Quid facerem? partem ſubjeci ambobus amictus
Ipſe mei, atque olidæ ſubſtravi terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, & auro.
Cætera pauperies, noxque intempeſta vetabant.
Nec dum clara dies merſo diluxerat orbi,
Jam conferto aderant paſtores agmine, & antri
Floribus, ac variis auxerunt limina ſertis,
Ruſtica multifori fundentes ſibila canna.
Ut ſtabula ingreſſi, ad præſepia lumina vertunt
Summiſſi, terramque petunt, & Numen adorant.
Mirabar mecum tacitus, fama unde per agros
Hæc ſubito exiſſet, deque ipſis quærere cœpi.
Unus quærentem ſic eſt affarier orſus:
Paſtores ſumus. in vicinis ſaltibus omnes
Paſcimus. inſomnem ut nobis mos ducere noctis
Haud partem exiguam, atque gregem ſervare coactum,
Nocte fero media vigilantibus aſtitit ingens
Lux cunctis ſupra caput; attonitiſque pavore
Ingenti talis vox eſt audita per auras:
Ne trepidate, viri; vobis nova gaudia porto.
Ille piis toties promiſſus vatibus olim
Finibus his hodie natus Deus. eximet ille
E tenebris hominum genus, atque in priſtina reddet.
Illum vicina fas vobis cernere in urbe
Effultum ſtipula, atque humile ad præſepe jacentem.

Digitized by Google

His moniti vicinam oculos torquemus ad urbem.
Ecce autem volucer pictis exercitus alis
Cæleſtes ſupra pueri toto æthere viſi
Nubibus impoſiti liquidas equitare per oras,
Et mirum in morem celeri proludere cœtu.
Atque ubi ter cælum ternis toto agmine verſi
Luſtravere choris, ter luſtravere choreis,
Concentu petiere polum. longe ardua olympi
Reſponſant. lætis diſſultat plauſibus æther.
Talia narrabant, nec ſe ſe explere coruſci
Infantis facie poterant, fixique manebant
Hærentes oculis, hærentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni
Divino longe circum loca lumine complens;
Qualis puniceo ſe pandens ore, roſarum
Quum primum dias flos viſit luminis oras;
Aut ubi Sole novo roſeis Orientis in oris
Enituit verni ſpecies patefacta diei.
Nos vero interea, quamquam indubitabile Numen
Novimus, atque DEUM nec opis, nec lactis egentem,
Parvum alimus tamen, ut mortali ſemine cretum,
Ubera ſiccantem matris; tenerumque fovemus,
Invalidumque artus. mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atque ideo, ut veterum mos eſt antiquus avorum,
Imprimimus generis ſignum, Samiaque putamus
Exiguam teſta pellem genitalia circum,
Addimus & nomen, memoreſque vocamus IESUM,
Ut quondam admonuit puer actus ab æthere præpes.
Idem etiam quod ſit regum de ſtirpe ſacerdos,

Gentibus eſt Graio dictus de nomine Christus.
Quin etiam, quamvis nullo intemerata remanſit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata eſt,
Uſque quaterdenos dum Solis cerneret ortus.
Tum demum ſacram Solymorum advenimus urbem
Cum puero, quo ſe luſtraret regia virgo:
Torquataſque aræ attulimus de more columbas.
Stabat ſacra ferens altaria ad ipſa ſacerdos
Succinctus lino albenti, capitiſque bicorni
Tegmine pervigilem adſervans penetralibus ignem.
Hunc circum ante aram natorum intonſa corona
Fundebant pateris vituli, ut tunc forte, cruorem,
Quem pater, ut fontis populi commiſſa piaret
Mactarat ſuperûm regi, veniamque precatus
Suppliciter ſolitos aris adolebat honores.
Circumfuſi aderant primores gentis, & omnes
Tempora tangebant dextris vittata juvenci.
Jamque levi fuſum delibans ille cruorem
Terque, quaterque ſacram digito irroraverat aram,
Aræque impoſitam flammam; & ſeptem ordine lychnos,
Linteaque ampla, quibus ſacrorum arcana teguntur.
Et jam finis erat ſacris, feſſuſque ſacerdos
Cum gnatis dapibus ſe ſe accingebat opimis.
Tunc humili greſſu virgo procedit ad aram
Infantem læva geſtans, dextraque volucres.
Quid memorem, quæ ſigna polo pater edidit alto
Teſtatus veram ſobolem? quantum ipſe ſacerdos
Horruerit pueri aſpectu? quam mira repente
Ignibus inſolitis lux circumfulſerit aram?
Ter tura accenſos venerans conjecit in ignes,

Ter

Ter ſubjecta tholo ſubito ingens flamma reluxit.
Ille tamen collo patrio de more volucres
Immolat intorto, atque effundens rite cruorem,
Porricit & plumas, & aperti gutturis exta,
Solis ab occaſu nitidos converſus ad ortus,
Diffringitque alas. tum ſacros ſuggerit ignes
Viſceribus. grato vapor it ſuper æthera fumo;
Araque Panchæos flagrans exhalat odores.
Ecce hominum ſubito turbantur pectora caſu.
Nomen avi Simeon referens erat obſitus annis,
Quo nemo tota urbe fuit ſervantior æqui.
Huic, ut erat longe venturi præſcius, olim
Æthereæ vis omnipotens promiſerat auræ
Viſurum ſe ſe ante Deum, auctoremque ſalutis
Exſpectatum orbi, quam lucis linqueret auras.
Jamque erat hunc vitæ pertæſum, ægerque ſenectæ
Optabat duros leto finire labores.
Sed ſpes illa animo cupido uſque infixa manebat.
Ergo ubi adeſſe Deum præſenſit Numine plenus,
Qualis ubi greſſum per agros comitatus herilem
Forte canis leporem vi longe ſenſit odora,
Continuo intenditque aures, atque aera captat
Naribus, & cœptum rumpens iter avius errat,
Atque oculis incerta feræ veſtigia luſtrans
Nunc hos, nunc illos curſus fert, atque recurſus
Incertus. longe latratibus arva reſultant:
Talis erat ſenis in templo exſultantis imago.
Tum puerum tremulis correptum amplectitur ulnis,
Atque arcte premit. hinc lacrimis ita fatur obortis:
Macte infans virtute, Dei indubitata propago.

Mundi opifer, qui noſtra venis, veterumque parentum
Sponte admiſſa tui largo lavere amne cruoris,
Et liquidas aperire vias ad ſidera cæli,
Exoptatus ades, nec me tua maxima fallunt,
Summe pater, promiſſa. mori me denique fas eſt.
Nunc o me nunc ad requiem, finemque laborum
Corporis exutum vinclis dimittis, ut olim
Pollicitus. jam viderunt mea lumina quem tu
Auxilium mundo miſiſti, ut gentibus eſſet
In tenebris lux, Iſacidos nova gloria prolis.
His dictis, matrem verſus mox fatur ad ipſam:
O cui te forma aſſimulem? cui laudibus æquem?
Quaſve tibi referam grates, quæ ſola ſalutem
Felici peperiſti utero mortalibus ægris?
Quamquam etiam exitio multis hunc aſſore partum,
Et tempus fore prædico, illætabile tempus,
Quum tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah miſeræ, & magno virgo dotabere luctu;
Mutataque fluet Jordanis decolor unda.
Tum ſerus, ſegniſque dies naſcetur, & ægre
Lutea vix terris oſtendet pallidus ora:
Atque gravi tellus optabit mole relinqui
Ipſa ſua, & rupto per inania fœdere labi.
Hæc ubi, confeſtim veluti cedentia ſomno
Lumina demiſit, placidaque ibi morte quievit.
Obſtupuere alii: ſed nos, queis cætera nota,
Terremur magis, inque vicem diſquirimus ambo
Solliciti, quoſnam matri denuntiet enſes,
Aut quibus exitio tantum puer ipſe futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus. utrumque

Exitus

Exitus edocuit, dubioſque ambage reſolvit,
Ni nobis majora etiam nunc vulnera reſtant,
Atque alia ex aliis ſemper graviora parantur.
Illis extremo quippe ex Oriente diebus
Tres adeo magni reges ditione profecti
Huc ſe ſe intulerant puero dona ampla ferentes
Aurumque, & turis glebas, ſtactæque liquorem.
His vis aſtrorum, ac ratio volventis olympi
Monſtrarat regem noſtris in finibus ortum,
Quoi cæli, terræque paterent debita ſceptra.
Sancti igitur partus ſtudio huc venere videndi.
Stella facem ducens venientibus uſque coruſcam
Dux erat, atque viam ſignabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deſerta per avia noſtris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Præcurrens monſtrabat iter nocte ignea lampas
Deſuper, & mirum ſpargebat lucida lumen.
Jamque urbem ingreſſi ſedes adiere tyranni
Herodis, cauſſamque viæ docuere, rati olli
Hanc ſobolem, quod erat rex his in finibus, ortam.
Obſtupuit ſimul, atque animo perterritus ille eſt.
Nec mora, permetuens ſibi ne ſuccederet hæres
Quæſitus puer in regnis externus avitis,
Indigenas vates jubet intra mœnia cogi
Regia; ſcitarique omnes tempuſque, locumque
Naſcentis pueri; patriamque, domumque requirit.
Illi autem Bethlen veterum monimenta minari
Cuncta docent, dux unde ortus ſe tolleret olim
Fama ingens, claris ingens ſuper æthera factis.
Tum magis, atque magis curarum fluctuat æſtu,

Digitized by Google

Sollicitamque gerit caſſa formidine mentem.
Tandem his affatus reges dimittit Eoos:
Quæ vos cauſſa, viri, noſtris nunc applicat oris,
Hæc eadem longe ſpe nos ſuſpendit, aventes
Cernere promiſſos pueri tot vatibus ortus.
Haud procul hinc ſaxo Bethle fundata vetuſto
Urbs colitur noſtris. natum illuc quærite regem.
Mox, jubeo, inventum nobis qui nuntiet, inde
Mittite: noſtro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait, & falſo ſimulat nova gaudia vultu.
Verum longe aliud male amico pectore agebat.
Demens! qui cæli regem, cui ſidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter inſtaurant conſpecto ſidere læti.
Jamque propinquabant magna ſtipante caterva,
Quum ſubito ſupra tectum ingens ſubſtitit aſtrum
Irradians, largoque mapalia lumine complens.
Quales quum belli motus, aut funera regum
Portendunt, crinem irato ſparſere minacem
Æthere, ni diri rubeant lugubre Cometæ.
Tres adeo anguſti ſubter faſtigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illuſtres, oſtroque decoros
Ante pedes pueri ſe ſe demittere pronos
Suppliciter, genibuſque piæ procumbere matris:
Dum ſua quiſque facit ſortiti ex ordine dona.
Barbarici ante fores exſpectabant comitatus
Interea: Tyrioque inſtratus murice terga
Stans ſonipes teres exercebat dentibus aurum.
His dehinc perfectis abeunt, lætique ſequuntur

Quod

Quod longo irradians aperitur tramite ſidus.
Sed non inde via moniti referuntur eadem,
Regia linquentes a læva mœnia longe,
Rurſus Idumæi ſedem ne regis adirent.
Ille autem, ut ſe ſe deluſum denique ſenſit,
Accenſus furiis ſuſpectam miſit ad urbem
Mille viros ferro inſtructos, qui mœnia furto
Per noctem ingreſſi teneros, quicumque reperti,
Infantes matrum jugularent ubere raptos,
Quo numero in tanto caderet quoque regius hæres.
Ipſe ſed in ſomnis viſus ſum voce moneri
Præcipitem celerare fugam, loca linquere nota.
Surge age, rumpe moras, puerum tecum arripe, matremque:
Et ſeptemgemini curſu pete flumina Nili:
Hinc terram cole quæ procul his haud diſſidet oris,
Nec refer inde pedem, niſi te prius ipſe vocaro;
Rex etenim letum infanti molitur acerbum.
Conſurgo, & plenus monitis matri omnia pando.
Vidiſſes viſu exſanguem, exanimemque puellam
Huc illuc trepidare fuga, & vix fidere nocti.
Jam tum illi pectus gladius trajecit acutus
Ah miſeræ; ingenti labefactaque corda dolore.
Cedimus, & taciti malefidam linquimus urbem
Per noctem, ac propero petimus nemora avia greſſu.
Et jam palmoſæ ſaltus, atque ardua Idumes
Prætervectus eram, veteris jam mœnia Eluſæ,
Quaque Aſiam Libycis disjungit finibus omnem
Mapſa ferax oleæ. ingredior pluviæ inſcia regna
Regna Phari, quibus eſt cæli vis cognita primum,
Aſtraque, Lunaïque globus, Soliſque meatus.

Ignotos paſſim montes, ignota ſaluto
Flumina, turrigeraſque legens prætervehor urbes.
Jamque papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Auræ omnes terrent pavidos, capitique timentes
Tam caro. at puero blandiri murmure ſilvæ
Lauricomæ, & ramis capita accurvare reflexis,
Aurarumque leves animæ indulgere ſuſurro.
Ipſæ etiam nobis cautes, ipſique videntur
Verticibus leviter motis alludere montes,
Signaque lætitiæ dare ſtagna loquacia circum.
Audires blandum feſſas erroribus undas
Perſtrepere, & molli lapſu per ſaxa ſonare
Humida ſaxa ſuper nitido viridantia muſco.
Præcipue ripis volucres, & fluminis alveo
Aſſuetæ liquidis mulcebant vocibus auras,
Et jactu alarum reſonabant corpora plauſa.
Se ſe etiam omnifero gremio venientibus offert
Læta Dei aſpectu tellus. ſlant gramina odorem
Cuncta ſuum, & mollem prætexit amaracus umbram.
Nec vero incerta latebroſus origine Nilus
Non manifeſta dedit ſalienti flumine ſigna
Adventante Deo. lætis ſe ſuſtulit undis
Stagna arcana ciens, fundoque apparuit imo.
Ad bivias nobis fauces, flexuſque viarum
Increpitans clypeo, fulgentique enſe per auras
Ocius uſque aderat cælo pulcherrimus ales,
Et monſtrabat iter ſibi per divortia nota,
Ne recta regione viæ deprenderet hoſtis.
Cæruleis huic terga notis ſuffuſa rubebant:
Multum illi aſſimilis, qui me connubia quondam

Sol-

Solventem increpuit, tenebraſque a mente fugavit.
Supra nos alii pendentes aere pennis
Ibant, & noctis reſupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumaque tegebant.
Jamque ego perplexum per iter prope fida tenebam
Arva legens ſiſtris bacchata ſonantibus, & jam
Tutus erat longe noſtris a finibus infans.
Attamen Ægypti penetro interiora, nec ulla
Fida ſatis tellus mihi viſa, aut regis iniqui
Sat ſceptris diviſa. animo timeo omnia tuta.
Nec placet Hermopolis, nec centum pervia portis
Viſa ſatis Thebe tanto procul eſſe periclo.
Nos igitur regum turritis clara ſepulcris
Accepit Memphis. hac demum ſede quievi
Paupere ſub tecto veteris ſecurus amici.
Jam vero Peluſiacas vulgata per oras
Fama Palæſtinum ſubito ferit undique regem
Florentem teneris orbaſſe nepotibus urbem,
Quos fruſtra inſontes paſſim ferro impius hauſit
Dulcia linquentes vagitu lumina vitæ.
Palluit, applicuitque ſinu perterrita mater
Infantem, atque animum ſceleris perſtrinxit imago.
Quos ibi tum gentis fletus, qualive per urbem
Funeſtam credis matres erraſſe ululatu?
Sanguine diluta eſt tellus, cava tecta natarunt.
Non ſi forte olim incautis paſtoribus orta
Ingruerit ſubito tempeſtas omnibus arvis,
Omnibus & ſilvis, tot fuſi grandine dira
Spectentur per humum afflictis cum matribus agni,
Corpora quot paſſim puerorum abjecta jacebant

Per fora, perque vias urbis. ſic denique multis
Exitio fuit, ut vates prædixerat, infans.
Nunc etiam lugent orbæ ſua pignora matres.
Non tamen ille diu ſcelere eſt lætatus ab illo:
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam parvo poſt tempore fudit.
Ipſe iterum in ſomnis divina voce coactus
Linquere monſtriferi ſeptemflua flumina Nili,
In patriam redeo, atque memor veſtigia retro
Obſervata legens pignus cum matre reduco.
Forſitan &, puero fuerit quæ cura, requiris,
Quæ mens, an virtus illi maturior ævo,
Ecquid non puerile annis puerilibus auſus.
Si tibi nunc, quæcumque olim admiranda notavi,
Primævo dum flore virens adoleſceret ætas,
Enumerare vacet, me vox prius ipſa relinquat
Defeſſum, atque diem clauſo nox condat olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit! aut quoties ſanctos expavimus ignes,
Flammarumque globos, & terrificos fulgores,
Sæpe quibus viſus puer eſt ardere nitentem
Cæſariem, cæli dum ſplendet luce coruſca!
Nec referam, quoties genitorem audivimus illum
Affari ſolum, arcanaſque expromere voces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens ſæpe humana ſub imagine cœtus
Cælituum tectum intrantes exterrita vidit
Blandiri puero, & pictis colludere plumis,
Aut violis tegere, & nimbo veſtire roſarum.
Nos tamen interea cuſtodes ille vereri

Sum-

Summiſſus, caræ & mandata faceſſere matris,
Noſtraque, & implebat veri genitoris amorem,
Dum membris habilis vigor, & vis firma veniret.
Et jam biſſenos creſcens exegerat annos,
Nec dum ſe populis ſigno detexerat ullo.
Tum primum cœpit Judæa per oppida vulgo
Illius apparere, palamque eſt prodita virtus.
Forte dies aderat genti ſolennis, & urbi
Huic magnæ ſacer ante alias, quo regia mecum
Venerat & virgo, atque ſequens ſeſe aureus illi
Implicuit dextræ puer. & jam rite litatis
Ipſe domum ſacris magna cum matre redibam.
Jamque labore viæ feſſis lux prima peracta,
Et piceam clauſo nox cœlo involverat umbram.
Defuit hic puer, & genitricem, meque feſellit.
Tum conſanguineos fruſtra, & ſcitatus amicos
Terque, quaterque viam repetens clamore replevi.
Flebat ſe incuſans unam pulcherrima mater
Flaventem fuſa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrimæ, disjecti colla capilli;
Qualis virginea quum mollis amaracus urna
Et pluviam, & ventos pariter perpeſſa procaces
Demiſit turbata comas, iterumque reſurgens
Extulit os cælo, ac priſcum meditatur honorem.
Dumque viam relego, invitum comes ægra ſequuta eſt.
Tres adeo incerti ſoles erravimus urbe
Nequicquam. quarta eſt vix demum luce repertus.
Namque mihi, & miſeræ quum ſpes ſublata parenti
Cuncta foret penitus, in mentem venit utrique
Templa iterum petere, atque preces effundere ad aram.

Vix

Vix ingreſſus eram limen, quum protinus ambo
Ecce ſacerdotum in medio conſpeximus illum
(Prima rudimenta, & virtutis ſigna futuræ)
Alta recenſentem vatum monimenta; patrumque
Primores ultro ſcitantem obſcura, docentemque.
Illum omnes admirari haud vulgata canentem
Supra aciem, captumque hominis, mentemque vigentem,
Humana non vi edoctum, non arte magiſtra,
Maturumque animi nimium puerilibus annis.
Nec minus inſigni cunctis ſpectantibus ore
Gratus erat. neque enim poterant ſe explere tuendo
Flagranteſque Dei vultus, blandoſque ſerena
Luce oculos magis, aut propexum verticis aurum,
Et florem grati, qui vix inceperat, ævi.
Nam quocumque caput circum torſiſſet honeſtum,
Luce recens orta, vel ſidere pulchrior aureo,
Læta ſerenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem jactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus ſe quum primum foliis narciſſus
Exſeruit, ruptoque caput detexit amictu:
Aut qualis nitidi ſpecies micat alma ſmaragdi,
Quum tenui argento, tenuive includitur auro.
Prima mali fuit hinc nobis ſcintilla: puerque
Ex illo formidata primoribus urbis
Virtute inviſus fuit, & corda aſpera movit:
Atque hoc deinde ingens ſuccenſa eſt fomite flamma,
Inque dies gliſcens furor, atque inſania crevit.
Omnia quæ porro ipſe videns, metuenſque futuri
Orabam impavidum, ne vitæ prodigus hoſti
Obji-

Objiceret, ne ſe perdendum proderet ultro.
Verum luce prius lateant in montibus arces,
Aut nocte in ſummis celetur turribus ignis,
Obruta quam longum jaceat ſine nomine virtus.
Non tamen ille odiis magis uſſit pectora acerbis,
Quam quum terdenis jam vir volventibus annis
Fontis aquam latices Bacchi convertit in atros.
Forte Canam mecum Galilææ advenerat urbem,
Mater & ipſa aderat, veteri dum accitus amico
Obſequor, intactam genero qui jungere natam
Conventu procerum magno de more parabat.
Jamque omnes circum poſitis diſcumbere menſis,
Atque alacres epulari, & vina repoſcere læti.
Nec dum finis erat dapibus, quum murmur ubique
Exoritur, totaſque auditur triſte per ædes,
Lætitiæ cauſſam exhauſtis liquentia vina
Defeciſſe cadis, turbarique omnia viſa.
Tum res alma parens tenues miſerata puellæ,
Innuit, & gnatum ſummiſſa voce precata eſt,
Ferret opem. vidi hic juvenem primum ore moveri
Turbatum: caræ precibus tamen inde parentis
Annuit, & feſſo rerum ſuccurrit amico.
Sex, ut erant ibi tot numero, carcheſia lymphis
Impleri jubet actutum, menſiſque reponi.
Quæ ſimul aſpexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus ſubito nigreſcere cernitur humor:
Vinaque pro pura mirantes hauſimus unda.
Audiſti, dux, & genus, & cunabula nati,
Primitiaſque Dei. ne cætera deinde requiras,
Hanc omnem erexit factis florentibus oram.

Quæ

Quæ ſi audire tamen tibi nunc fert corde voluptas,
Is longe memoret melior; (ſimul ore ſedentem
Signat Ioannem) vidit namque omnia præſens,
Errabunda ducis ſemper veſtigia ſervans,
Dum mihi cura domi ſervandæ virginis hæret.
Dixit, & hic facto defeſſus fine quievit.
Immo, ait, iſtius cauſſas ab origine partus
Exſequere, aut quæ relligio. ſi vera per oram
Percepi, Judæa DEUM non amplius unum
Æternum colit, haud mortali ſemine cretum;
Indigeteſque ſuis divos altaribus arcet.
Inde tibi noti, recolens ex ordine, Divi
Cætera mira refer. namque hunc in corpore vires
Deficiunt, teque auxilio jubet ipſe ſubire.
Pontius hæc. cuncti intenti ſimul ora tenebant.

M. HIERONYMI VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
CHRISTIADOS
LIBER QUARTUS.

HIc juvenis, facie quo tum non gratior alter,
Puberibuſque annis erat ingrediente juventa,
Multa prius veniam præfatus, multa recuſans,
Verba diu premit; inde animo mortalia linquens
Paullatim, oblituſque hominem, penetralia divûm
Mente ſubit, cælum peragrans, fruiturque beato
Cælituum aſpectu, omnipotentique ætheris aura,
Admiſſus ſuperam depaſci lumine lucem:
Inque Deo tota defixus mente moratur.
Qualis ubi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, vagas ſpatiata per auras
Dat plauſum gyro, atque in nubila conditur alis.
Ætherea jamque illa plaga levis inſtat, & acrem
Intendens aciem, criniti lumina Solis
Suſpicit, obtutuque oculos fixa hæret acuto.

Illum adeo tacitum interea mirantur, in unum
Verſi omnes velut exanimum, ſomnoque gravatum,
Et crebri excutiunt. demum ſibi redditus ipſe
Cum gemitu ex imo ſic fari pectore cœpit.
Principio pater omnipotens rerum ſator, & fons,
Ingens, immenſus, ſolus regnabat ubique.
Nondum ſidereos mundi procuderat orbes:
Nondum mundus erat, nec dum ibant tempora in orbem,
Nullaque cæruleo radiabant lumina cælo.
Quidquid erat, Deus illud erat, quodcumque, ubicumque
Complexus circum, penitus ſe ſe omnis in ipſo.
Filius huic tantum, quem non effuderat ulla
Vel dea, vel ſolito mortalis fœmina partu:
Ipſe ſed æterna genitor conceperat illum
Æternum æternus (dictu mirabile!) mente.
Haud olli terreni artus, moribundave membra,
Sed ſine corpore erat, patris alta ut mente ſupremi
Conceptum, arcanoque latens in pectore Verbum,
Quod nondum in volucres vox edita protulit auras,
Omnipotens Verbum, finiſque, & originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo conſtat maximus æther.
Utque pater Deus, æque etiam Deus unica proles.
At geminos tu proinde Deos fuge credere porro:
Numen idem ſimul ambobus, Deus unus uterque eſt.
Quin etiam, quo inter ſe ambo junguntur, Amorem
(Namque ab utroque venit conſpirans mutuus ardor)
Omnipotens æque Numenque, Deumque vocamus
Afflantem maria, ac terras, cælique profunda;
Afflatu quo cuncta vigent, quo cuncta moventur,
Treſque unum eſſe Deum, ter Numen dicimus unum.

Quo-

Quove magis mirere, Deus, quem cernimus ipſi
Factum hominem, atque hominum mortali corpore cretum;
Non minus, ac prius, ætherea nunc regnat in aula
Cum genitore, pari ſimul omnia Numine torquens.
Nempe, locis nullis, ſpatiis non clauditur ullis;
Omnibus inque locis idem omni tempore præſens
Suffugiens noſtras acies, ſenſuque remotus
Cuncta replet Deus, ac molem ſe fundit in omnem.
Lux humiles veluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe venit, ſuppoſtaque circuit arva,
Non tamen æthereo diviſa ab Sole recedit
Illa uſquam, quamvis longinquas ambiat oras:
Nec ſine Sole ſuo eſt lux, nec ſine luce ſua Sol.
Quid vero impulerit tantos adiiſſe labores,
Atque hæc ferre Deum, dum morti obnoxius errat,
Dicam equidem, & repetens altas ab origine cauſſas
Expediam. cælum, & cæli quos ſuſpicis, orbes
Vix opifex rerum extuderat, terraſque jacentes,
Quum ſimul aligeros populos, ſanctoſque volucres
Ter ternas acies, celerem, & ſine corpore gentem,
Qui cæli incolerent ipſos ſeptemplicis orbes,
Condidit æterno genitor ſuccenſus amore;
Ut ſua, qua fruitur ſolus, natuſque per ævum,
Communis foret, & multis conceſſa voluptas.
Continuo, fuerat quos æquum dicere laudes
Auctorique Deoque ſuo, ac perſolvere grates,
Regnandi veſanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam invaſit, furiiſque ſubegit,
Ut cuperent ſummo ſe ſe præferre parenti
Immemores, animis victi, cæcique furore.

Digitized by Google

Non tulit omnipotens ſator, & meliora ſequutos
Armavit contra. nulla hinc mora, talia adortos
Indecores cælo ſedes detruſit in imas,
Noctis ubi horriferæ nigror, æternæque tenebræ.
Primus natus homo hinc, terris quem maximus auctor,
Et liquidis late dominum præfecerat undis,
Quo mox pro ſuperis excuſſis aſtra teneret,
Deſertaſque domos ipſe, & genus omne ſuorum,
Omnigenûmque uni ſubjecit ſecla animantum,
Squamigerûm pecudes, & pennis picta volantum
Corpora, montivagumque ſimul genus omne ferarum.
Tantum floriferis dominum quum imponeret arvis,
Arboris unius fœtu illum parcere juſſit.
At vetito captus mali infelicis amore
Conjugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Immemor heu ſuperi violavit fœdera regis.
Vix avido arreptum pomum fœdaverat ore,
Quum pater imbripotens jam fulva e nube tonare
Deſuper auditus, ſævaſque indicere pœnas
Iratus, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis ventura ſub auras.
Continuo ingenti cælo ſunt addita clauſtra.
Impia tum primum proles exorta repente,
Et ſubito tellus ſcelere eſt imbuta nefando.
Emerſit fraus, emerſit male ſuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus. hinc fons
Curarum, & triſtis patefacta eſt janua leti,
Morbique, & dolor, atque fames, & turpis egeſtas,
Quum genus humanum curis ſine degere poſſet,
Plurimaque in terris vivendo vincere ſecla.

Ex

Ex illo ſine more homines, ſine lege per agros
Degebant. tantum placabant ſanguine fuſo
Cælicolûm regem, bonus ut gregibuſque, ſibique
Afforet, atque ſatis vim cæli averteret arvis,
Indociles, rerum ignari, ac rationis inanes.
Iſque fere ſtatus annorum bis millibus orbi
Conſtiterat; jam jamque magis pater optimus iras
Oblitus veteres paullum miteſcere cœpit.
Nondum homini tamen æthereum pateſecit olympum,
Sed genus humanum fingens, acuenſque monendo
Et leges dedit, & ritus, moremque ſacrorum,
Inſtituitque genus noſtrum, diſcriminis ergo
Lege jubens teſta circum præcidere acuta
Exiguam, unde viri ſumus, omni in corpore partem.
Tum vatum implevit venientis pectora veri,
Qui populis lætum canerent demum affore tempus,
Janua aperta piis cæli quum ſponte pateret.
Caſti autem interea manes, animæque piorum
Sub terram umbroſa exſpectabant valle ſedentes.
Jam vatum memores numerabant tempora, & ambas
Tendebant paribus votis ad ſidera palmas
Cæleſtum regem orantes, deſiſteret ira,
Parceret unius genus omne exſtinguere noxa.
Parce, pater, parce, omnipotens, vox omnibus una.
Nos promiſſo olim, longe disjungimur unde
Luminis expertes blandi, memor aſſere cælo.
Haud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
Siqua tamen veteris ſuperant veſtigia culpæ,
Dilue rore tuo facilis, fonteſque reclude
Divinos. o quis ſuperûm cæleſtia tandem

Flumina, cæleſtes nobis bonus irriget imbres.
Vos o flammiferi labentes ætheris orbes,
Irrorate. vagæ, nobis ſuccurrite, nubes.
Optatam pluviam, felicem effundite rorem.
Tuque adeo, quem jam exſpectant tot ſecula votis
Promiſſum, inferni cui nutant mœnia mundi,
Summi vera patris ſoboles, cæli aureus imber,
Rumpe moras age, ſidereos rumpe ocius orbes.
Ætheris huc fractis vi multa allabere portis.
Talibus orabant omnes, eademque canebant:
Quos pater omnipotens, ſuperûm ſarcire ruinas
Jam meditans, cæli penitus miſeratus ab arce eſt.
Quum vero æthereas nutu recludere portas
Poſſet, & alitibus potius de civibus unum
Mittere, qui regnis manes divelleret atris
In ſuperûm referens ſedes, ſtellantia templa;
Ipſe ſui ut memores magis, ac majoribus arctos
Vinciret meritis homines, qui cuncta piaret,
Factum hominem e ſummo natum ipſum miſit olympo.
Ne tamen ignaris mortalibus appareret,
Ignotuſque, novuſque, ſuis ne ve ilicet illum
Finibus arcerent pulſum, quod ſe ipſe Dei met
Progeniem leges contra memoraret avitas,
Præmiſit vatem egregium his in finibus ortum
Nomine Joannem, Heliſabe quem numine plenum
Zachariæ extrema parit infœcunda ſenecta;
Gentibus ipſe Deum ut natum prænuntius ore
Proderet, atque ſuas ſpes feſſo oſtenderet orbi.
Ille hominum primis vitans veſtigia ab annis
Horridus in ſolis agitavit montibus ævum

Montibus, & ſilvis, & litoribus deſertis.
Speluncæ tectum horrentes, victum aſpera nullo
Arbuta terra dabat cultu, aut ſudantia truncis
Mella cavis. liquidi præbebant pocula fontes.
Veſtis erat pellis hirſutis horrida villis.
Tantum lætificas gaudebat ſpargere voces
Affatus nemora, & montes, ac litora ponti.
Tanta ſed haud latuit virtus tamen. ilicet ingens
Fama viri circumfuſas penetravit ad urbes.
Jamque illum cælo demiſſum credere gentes,
Qui, tot veridicæ ut quondam cecinere Sibyllæ,
Humanum genus horrificis educeret umbris.
Et jam concurſu populi illum accedere magno
Scitatum, quiſnam, unde domo, quid ferret, an ipſe
Afforet e cælo, miſeris qui gentibus olim
Auxilio venturus, eum bis, terque rogabant.
Ille ſed umbroſis repetebat talia ab antris:
Gaudete, o tenebris jamdudum, ac nubibus atris
Obductæ gentes. lux ecce optata propinquat.
Ne vero, ne me ignari vos credite lucem
Promiſſam (immeritos neque enim furamur honores)
Tantum ego, ceu Solem naſcentem Lucifer ante
Exoritur, nitidoque diem denuntiat aſtro,
Prædico actutum vobis jubar affore veſtrum.
Jam jam aderit Deus. ecce Deus mortalibus oris
Ceu mortalis adeſt. venienti occurrite læti,
Fronde vias feſta decorate, tapetibus agros,
Et Numen digno venerati agnoſcite honore.
Diſcite juſtitiam interea, atque aſſueſcite recto,
Et duce me ſcelus infectum lavite amne liquenti.

Ipſe autem ætherea divinitus eluet aura
Omne malum, ac veteris penitus contagia culpæ:
Seclaque mutato ſuccedent aurea mundo.
Talibus auditis, cunctis ex urbibus ibant
Finitimi, qua Jordanes fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atque ultro commiſſa fatentes.
Quos vates puro nudos luſtrabat in amne
Rite cavis capiti invergens ſacra flumina palmis.
Ecce autem Deus ipſe etiam, ceu cætera turba,
Luſtrandi ſe ſe ſtudio clam tendit ad amnem,
Nil ut inexpertum moribundo in corpore linquat,
Mortali quod fas homini, & ſubiiſſe neceſſe eſt;
Ne pigeat ſeros imitari facta nepotes.
Abſtinuit primum vates, tactuſque refugit,
Agnoſcenſque Deum palmas utraſque tetendit
Supplex, accurvuſque, vadis mirantibus ipſis.
Paruit inde tamen juſſus, divinaque membra
Horreſcenſque, tremenſque liquenti perluit amne.
Protinus aurifluo Jordanes gurgite fulſit,
Et superûm vaſto intonuit domus alta fragore.
Inſuper & cæli claro delapſa columba eſt
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, ſed auratis circum, & rutilantibus alis.
Jamque viam late ſignans ſuper aſtitit ambos,
Cæleſtique aura pendens afflavit utrumque.
Vox ſimul & magni rubra genitoris ab æthra
Audita eſt nati dulcem teſtantis amorem.
Interea aligeri juvenes gens incola cæli
Miſſi aderant liquido pendentes aere circum,
Carbaſeoſque ſinus, mantiliaque alba ferebant,

Juſſa

Juſſa miniſteria, ut nati membra humida herilis,
Rorantemque ſacro ſiccarent flumine crinem.
His actis Deus evaſit, fluviumque reliquit.
Quem vates longo ripam ordine circumfuſis
Oſtendit, talique abeuntem eſt voce ſequutus:
En, ego quem terris toties jam jam affore quondam
Pollicitus, Deus, ecce Deus, qui crimina noſtra,
Turicremas agnus veluti mactatus ad aras,
Morte luet, ſuperoque volens cadet hoſtia patri.
Hunc optate ducem, hunc vobis optate magiſtrum.
Ex illo vates nemora, & loca ſola relinquens
Urbes per medias ibat, populiſque canebat
Adveniſſe Deum, promiſſum Numen adeſſe.
Credita res paucis, donec ſe oſtendere coram
Supra hominem cœpit Deus ipſe ingentibus orſis.
Nam primum numero ex omni delegit amicos
Biſſenos, queis cum curas, durumque laborem
Partiri, & caſus poſſet deducere in omnes.
Ante quidem ſolus terdenos egerat annos.
Sed ne forte putes multis e millibus illi
Nos ideo placuiſſe, dolis quod, & arte magiſtra
Spectatos longe ante alios deprenderit omnes,
Aut opibus, claraque domus a ſtirpe potentes;
Omnibus obſcurum genus, & ſine luce penates,
Atque humilis fortuna, nec aſtu prædita vita.
Quinque adeo ſumus exigua Beſſaide creti.
Nobis ars erat inſidias piſcoſa ſecundum
Flumina ſquamigerûm generi hamo tendere adunco,
Atque innare ſalum, fœcundaque piſcibus arva.
Tunc etiam quum nos ad ſe primum ille vocavit,

Digitized by Google

Humida litorea ſarcibam retia arena.
Ipſe Jacobus adhuc ſalientes litore piſces
Servabat frater. nec tum procul inde ſecabant
Andreas, parvaque Petrus vada ſalſa carina
Iſdem acti fratres ſtudiis, eadem æquora circum.
Tum mihi conjunctus patriaque, domoque Philippus
Accitus piſces, & retia torta reliquit.
Addunt ſe ſocios Thomas, Thaddæus, eademque
Arte Simon, Cana quem genuit Galileïa amicum
Fluminibus patriis, mutiſque natantibus hoſtem.
Namque Jacobus ei cognato ſanguine fretus
Alphæo natus patre ſe ſubjunxerat ante.
Ut genus indecores pæne omnes, ſic quoque noſtra
Nomina dura vides, inſueta, atque aſpera dictu.
Haud facies ſola eſt impexis horrida barbis.
Tres alii neque enim longe meliore ſequuti
Fortuna addiderant ſe ſe, Matthæus, & ævo
Jam gravis, effœtiſque Petri jam proximus annis
Bartholomæus, & ipſe mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quæcumque oculis, quæcumque ſub illo
Auribus his hauſi repetens miracula rerum
Tempore tam parvo (vix terna hiberna peracta,
Ex quo illi ſocii dignatus nomine jungor)
Nec me tam vaſtum nunc currere oporteat æquor.
Pauca ſed e multis, & ea haud mihi mollia fatu,
Ingrediar tamen, & breviter tua juſſa capeſſens
Expediam. mitto, modo quæ monimenta reliquit
Finitimas (tibi nota reor) non parva per urbes.
Namque omnem egregiis factis inſigniit oram.
Quis neſcit nuper revocatum ad munera vitæ

Pal-

Palmiferæ regem Bethanes, lumine quarto
Quem vidit Sol exſtinctum, impoſitumque ſepulcro?
Ut ſileam innumeros, quibus ipſe in limine leti
Aſſuit; & duræ de mortis fauce revulſit.
Nam prius enumerem, quot ponto Aquilonibus undæ
Spumeſcant vaſto, quot inundent litora arenis,
Quam quot opem morbos varios in corpore paſſis
Supplicibus tulit, & validos, lætoſque remiſit.
Multi capti oculis, clauſis multi auribus orti,
Ne poſſent ullas audire, aut edere voces.
Claudi alii imparibus vix ægre paſſibus ibant.
His rigor ex longo immotos ſopiverat artus.
Illis ſemeſo ſerpentia corpore hiabant
Ulcera, & illuvies membris immunda fluebat.
Nec deerant, tumefacta quibus præcordia, & alvus
Inſyncera ſitim miſeris adduxerat acrem,
Nullæ artes poterant quam, nulla exſtinguere aquæ vis.
Tum quibus aſſiduis concuſſa tremoribus uſque
Nutabant, tremuloque lababant corpore membra,
Ignea quos febris, aut corrupti corporis humor,
Et quos præterea vis cæci incognita morbi
Verſabat lecto totos diſtracta per artus,
Quoſve animis captos agitans male habebat Erinnys.
Omnibus aſpectu ſolo, tactuve ferebat
Divus opem. ſubito linquebant corpora morbi,
Et ſtratis ipſi ſurgebant protinus ægri.
Atque ideo quacumque viam obſervatus agebat,
Semper eum opperiens turba ingens ſtrata jacebat
Per fora, perque vias, ſanctique ad limina templi.
Nondum aliquem tamen infernis revocaverat umbris

Morte obita, quum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingreſſus ſociis comitantibus altam eſt.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aſpicimus, mœſtamque per urbem
Audimus luctum, cauſſam tum denique luctus
Cernimus egregii juvenis miſerabile corpus
Impoſitum molli pheretro, quem merſit acerba
Morte dies, dulci quum vix pubeſceret ævo,
Atque omnem vultu florenti demſit honorem.
Qualis, quem pede preſſit agro bos ſigna relinquens,
Paullatim laſſa languet cervice hyacinthus,
Aut roſa, quam molli decerpens pollice virgo
Vepribus in denſis lapſam ſub Sole reliquit.
Urbe furens tota genitrix miſeranda, capillos
Sciſſa, genaſque ambas manibus fœdata cruentis
Ibat. eam circum pariter per denſa viarum
Pulſabant ſævis matres plangoribus aſtra.
Ipſi orbam cives miſerantur: ei unica proles
Ille relictus erat vidui ſolatia lecti.
Ut Deus exanimis juvenili in corpore vidit
Pallorem, & molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis jubet, & conſidere pompam.
Admotuſque manu mulcens immobile corpus,
Rurſum animam gelidis membris innexuit. ecce
Erigitur puer, & (cunctis mirabile viſum!)
Proſiluit raptim in medios, vacuumque pheretrum
Liquit, & amplexans ſolatus voce parentem eſt.
Nec vero multis etiam poſt menſibus idem
Egregiam amiſsa donavit luce puellam,
Cui calor, & toto de pectore fugerat omnis

Digitized by Google

Halitus aereas penitus dilapſus in auras.
Virginis ipſe pater factum teſtatur Iarus
Largus opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Quid repetam, purum vivo quum e fonte liquorem
In vinum convertit, opes miſeratus amici?
Forte olim aerei ſpectans de vertice montis,
Quum Sol emenſo depreſſior iret olympo,
Ingentem vidit numerum affluxiſse ſequentum
Matres, atque viros, quos per deſerta locorum
Duxerat oblitoſque ſui, oblitoſque ſuorum.
Subſtitit hic miſeratus: eos jam tertia namque
Muneris expertes Cereris lux acta videbat.
Hic neque erant fruges, vicina nec oppida, poſſent
Unde dapes petere argento, victumque parare.
Arboreos nec dum fœtus decoxerat æſtas.
Vix tandem inventus puer eſt ex agmine tanto,
Quinque, viæ auxilium, qui ſecum liba ferebat,
Atque duos, dederat quos huc pia mater eunti
Incluſos myrto, & bene olenti gramine, piſces.
Sed quid enim hæc adeo tam multis millibus autem?
Et jam diffiſi ſocii muſſare querentès:
Quos bonus affatu Christus ſolatus amico,
In cœtum vocat, ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero e tanto non lætus abibit.
Hinc ſupplex tali genitorem voce precatur:
Summe parens, ope cujus alit terra omnia, quique
Et Sole, & liquidis fœcundas imbribus agros,
Si quondam Iſacidum generi per inhoſpita eunti
Divinas epulas cælo es largitus ab alto;
Semine ſi nullo conſtant, quæcumque creaſti,

Digitized by Google

Et nihil omnino fuerant cælum, æquora, tellus;
Adſis, obſcœnamque famem tot millibus arce.
Hæc tantum. dehinc gramineo diſcumbere campo
Imperat effuſos cœtus, dapibuſque parari.
Inde in fruſta ſecat læto cerealia vultu
Liba minutatim, & populos partitur in omnes.
(Millia quinque hominum campis ſaturanda ſedebant)
Ecce (incredibile auditu, mirabile viſu !)
Omnibus in manibus viſæ ſuccreſcere partes
Exiguæ, dapibuſque epulati largius omnes.
Et frugum pariter, laticumque expleta cupido eſt.
Quin & relliquias menſis ſuperantia fruſta
Vix cava congeſtas bis ſex cepere caniſtra.
Accipe nunc aliud, quod paucis ante diebus
Vidimus. arbor erat foliis denſiſſima in agro
Deſerto, unde olim pendentia poma viator
Carpebat ſitiens. Heros, qui hac forte tenebat
Pulverulentus iter, quæſivit in arbore fœtus
Incaſſum; infœcunda comas nam, & brachia tantum
Luxurians late circum tendebat opaca.
Non tulit, ac verbis ſterilem exſecratus acerbis.
Continuo (manifeſta audis) exaruit arbos,
Et folia aereas volitarunt lapſa per auras.
Nec minus eſt olli imperii maris æquora in alta.
Uni omnes undæ aſſurgunt, fluctuſque quieſcunt
Unius edicto. vidi, vidi ipſe furentes
Illius hibernos ad vocem ponere Coros,
Vimque omnem motas quæ flabris aſperat undas.
Nondum Luna ſuum ter curſum plena peregit,
Quum ſubito in lento deprenſis marmore nobis

Nocte

Digitized by Google

Nocte fere media, dum retia ducimus, orta eſt
Turbida tempeſtas, & pontus inhorruit ater
Fluctibus elatis, & concurſantibus undis:
Inflictamque ratem jam jam ſalis hauſerat æſtus.
Nos trepidare metu leti diſcrimine parvo,
Quum procul ecce ducem, quem nuper liquimus alto
Litore ſpectantem fluctus ſcopulo illidentes,
Ferre iter aſpicimus medias impune per undas
Suſpenſum, tumidoque pedes haud tinguere ponto.
Horruimus viſu ſubito, nec credere quibam
Me veram faciem, haud ſimulatum cernere corpus
Tam celeres egiſſe vias ſine remige in undis;
Ni ſe ſe, verbis dum nos hortatur amicis,
Ultro oſtendiſſet. Quonam fiducia vobis
Jam nunc pulſa mei ceſſit? timor omnis abeſto.
Indubitare meis tandem dediſcite dictis.
Sic ait, atque ratem, quæ jam ſuperantibus undis
Ceſſerat, inſiliens, ſolo tumida æquora nutu
Placavit: poſuitque minacia murmura pontus.
Sic terræ in tutum poſitis adnavimus undis
Incolumes, celerique volavimus æquora curſu.
Nec mora, vix ſiccum attigerat tellure potitus,
Ecce aliud dictu magis, ac mirabile viſu.
Namque magiſtratus aderant in litore miſſi
Æra repoſcentes, quæ pendere lege quotannis
Regibus antiqua, pro ſe ſe quiſque, jubemur.
Accipit hos placidus; quos dum ſermone moratur,
Petrum ad ſe vocat, & fidam ſummiſſus ad aurem
Vade, ait, & jacto quem primum traxeris hamo
Æquoribus, piſcem cultro ſcrutabere acuto.

Intus

Intus erit, régi quod juſſi pendimus ambo.
Juſſa facit ſenior. trahit hamo ad litora prædam,
Argentumque viris dat piſcis in ore repertum.
Horreſco, quoties ſtimulis immitibus actus
Quidam animo ſubit, idem illo quem tempore vidi,
Dum legerem expoſitos hoc ipſo in litore piſces,
Obſeſſum furiis, atque ore immane furentem.
Hunc olim (ut perhibent) vetito genuere parentes
Concubitu juncti, atque inconceſſis hymenæis.
Quippe torum aſcendére, Dei quum ſacra vetarent,
Quum ſcenis gens indulget noſtra omnis opacis:
Sed non gaviſi ſcelere illi tempore longo.
Nam ſubito amplexus interque, & gaudia adulter
Sacrilegam tenues animam exhalavit in auras
Infelix, ſcelerique eadem nox prima nefando,
Et pariter ſuprema fuit diſcrimine parvo.
Illam autem æthereis flammis divinitus ignis
Corripuit, quum jam maturi pondera partus
Urgerent: eademque duos leto hora dediſſet,
Infans ni foret exſectæ genitricis ab alvo
Exemtus. parvum patris eduxere ſorores.
Ipſe etiam mox immeritus ſcelerata parentum
Facta luit jucunda oculorum luce negata,
Obſtructæque aures penitus manſere, nec illi
Aut ullas haurire datum eſt, aut reddere voces.
Quin etiam ſimul atque adolevit, protinus ægrum
Arripuit furor, infernæ vis effera gentis.
Centum illum furiæ, centum illum (flebile) peſtes
Victum exercebant, Erebi legio acta latebris,
Horrendaſque, hominis ſingultus ore cientes,

Edebant voces, ac terrificos mugitus.
Illum omnes exclamantem, atque inſueta frementem
Horrebant, trepidique fuga ſe in tecta ferebant,
Si quando nodis, ruptiſque immane catenis
Incautis liber cuſtodibus evaſiſſet.
Jamque ille oblitus fratres, iamque ille ſorores,
Amplius haud greſſum patris intra tecta ferebat:
Verum more feræ ſilvis degebat, & antris,
Sicubi ſaxa cava, aut ævo conſumta ſepulcra,
Ater, egens, corpuſque abjecto nudus amictu.
Talem igitur nodo manibus poſt terga revinctis
Christi ad conſpectum, ſi fors miſereſceret ipſe,
Vi multa conſanguinei, carique trahebant.
Ille autem obniti contra, dum rumpere nodos
Tendit, & horrendos clamores tollere ad aſtra.
Qualis ubi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, ſævo fremit ore per urbem,
Et ſpumas agit, & cornu ferit aera adunco.
Inſtant hinc famuli, atque illinc, & verbera crebri
Ingeminant, quaſſantque ſudes per terga, per armos:
Diffugiunt vulgus trepidum, in tutumque recepti
Porticibus gaudent longe ſpectare periclum:
Talis erat juvenis ſpecies immane furentis.
Quem tandem ante Deum feſſi ſtatuere rogantes
Ferret opem; ſaltem furiis tam triſtibus illum
Solveret, excuteretque animo crudelia monſtra.
Hic Heros palmas in cælum ſuſtulit ambas,
Concipienſque preces, genitorem in vota vocavit.
Ecce autem, magnum, ſubitum, & mirabile monſtrum,
Auditi exululare lupi, latrare canes ceu:

Tam diras jactat voces lymphatus ab ore.
Non tam immane ſonet ſe ſe frangentibus undis
Rupibus ex altis ingens decurſus aquarum,
Rumpantur clauſtra alta lacus ſi forte Velini,
Totaque præcipitent valles ſtagna ardua in imas,
Omnis ea ut regio fiat mare, & oppida circum
Merſa natent, metuatque ſacris Roma obruta templis.
Nunc cæli crepitus imitantur, quum ſuperûm rex
Fulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa:
Nunc ferri ſonitum, aut ruptarum mole catenarum
Ingenti horrificum ſtridorem, aut murmura ponti.
Circum omnis tellus, circum cælum omne remugit.
Inſtat vi multa Deus, increpitatque morantes.
Jamque illi trepidare intus, pacemque precari.
Quid nunc, vera Dei, atque indubitata propago,
Conceſſo in pœnas nos o de corpore trudis?
Egreſſis ſaltem pecora hæc invadere detur:
(Setigeri tum forte ſues ea litora propter
Paſcebant) nos ne horrifero ſic merge barathro,
Neve jube terræ inferioris operta ſubire.
Annuit. extemplo videas procul ecce nigrantem
Mollibus haud ſtimulis furiarum errare ſubactum
In diverſa gregem nunc huc, nunc protinus illuc.
Nec mora, nec requies. intus vis effera ſævit,
Donec præcipites ſe ſe alta in ſtagna dedere,
Et cunctis pariter vita eſt erepta ſub unda.
At juvenis feſſos ſubito collabitur artus
Exemtus tandem nodoſis brachia vinclis,
Mordicus ora ſolo impreſſus cunctatur, adhucque
Singultans; pectuſque laceſſit anhelitus ingens,

Ex-

Digitized by Google

Exſpiranſque animam pulmonibus æger agebat.
Quem juxta genitore Deo ſatus aſtitit, oraque,
Attingens dextra, atque oculos, aureſque recluſit.
Jamque videt, loquiturque, & corda oblita reſidunt.
It vulgi clamor ſuper aurea ſidera ovantis,
Supremique patris ſobolemque, Deumque fatentur.
Sed quid non ipſe evaleat? quin nos quoque miſſos
Ægris juſſit opem ferre, auxilioque levare
Præſenti. mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla revocavimus arte.
Verum implorato ter tantum voce magiſtri
Nomine ſurgebant ſtratis, ibantque refecti.
Omni autem ex numero ſe ſe vix obtulit unus,
Quem ſtimulis actum ſævis, cæcoque furore
Incaſsum victi tentavimus; acrior illum
Uſque adeo magis, atque magis vis intus agebat.
Cui quum ferret opem Divus mox optimus ipſe
Iratus, quod parva ſui fiducia nobis,
Corporibus tales facile, inquit, pellere peſtes.
Parcendum dapibus tamen, e cæloque petendum.
Nec ſolis vero hæc vobis conceſsa facultas:
Sed nomen quicumque meum vulgaverit, omnia
Fas audere, mei modo ne fiducia deſit.
Ille etiam juſsos immani corpore montes
Transferet, & verſo ſiſtet vaga flumina curſu.
Ite animis igitur certi confidite, neve
Inſtabili titubate fide. jacite aurea veri
Semina ubique, orbem veſtra perfundite luce
Obductum tenebris, atque alta nocte ſepultum.
Vos hominum lux, vos ſqualentis lumina mundi.

Sic fatus, nobis alios ſubjunxit, ut eſſent
Conſortes tantorum operum, ſociique laborum,
Et ſeptem elegit decies. tamen ipſe dolebat
Exiguum numerum, neque tot ſatis eſſe ferebat
Tanto operi, ac veluti qui centum vertit aratris
Tellurem, & campos raſtris exercet avitos,
Quum matura ſeges jam flavis canet ariſtis,
Si deſint qui meſſem operis (quæ plurima) condant,
Fluctuet, atque viros aliis conducat ab oris.
Quid memorem, ut mentes hominum, curaſque latentes,
Quod fieri certo nequeat ſine Numine, cernat?
Quippe animis dubios, taciti dum vana timemus,
Caſtigans dictis nos ſæpe erexit acerbis
Mirantes. quoties ipſis etiam hoſtibus olim
Prædixit, quos mente dolos, quæ furta pararent
Incaſſum, dum cæci odiis agitantur iniquis!
Femina nec latuit biſſenos paſſa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Pone ſequebatur, ſiqua illum tangere poſſet;
Hanc unam fata nempe viam reſtare ſalutis.
Ergo dum pubes fluit undique, & agmina inundant,
Illa ſubit, leviterque extremum apprendit amictum.
Ad tactum veter effugit de corpore morbus.
Jamque abitum, latuiſſe putans, clam mente parabat.
Præſenſit Deus, & pavidam, ſe ſeque tegentem
Affatus placide, monitis implevit amicis.
Vidi oculos ante ipſe meos mortalia nuper
Aut membra exutum, aut perfuſum luce ſuperne
Non infra Solis ſpeciem dare corpore lumen.

His,

Digitized by Google

His, multiſque aliis, ego quæ creberrima vidi,
Per terras patuit ſignis Deus. haud tamen umquam
Se ſe hominem oblitus moribundo corpore cretum,
Multa tulit quoque, mortales quæ ferre neceſſe eſt.
Atque id ſponte quidem, nobis imitanda relinquens.
Sæpe hilares menſas ideo, & convivia adivit,
Nec cœtus bonus eſt hominum aſpernatus in urbe.
Sæpe etiam inſidias inimicæ gentis, & iras
Suffugiens, ut homo, male tuti limina templi
Exiit, objecitque cavam pro corpore nubem,
Nec ſe in conſpectum latebris dedit abditus atris,
Dum fremerent hoſtes nequicquam, & ſaxa pararent.
Atque equidem memini (vix actus volvitur annus)
Nuper Ioannis comperta cæde recenti,
Quem rex, uxorem præreptam reddere fratri
Admonitus, tenebris ferro obtruncarat in atris,
Urbibus his abiit cautus, populiſque relictis
Digreſsus. ſilvæ elapſum accepere profundæ.
Nec rex ipſe Erebi, generis fœdiſſimus hoſtis
Humani, noſtras qui recto avertere mentes
Nititur, abſtinuit dominove, Deove pepercit.
Forte etenim, comitum ſtrepitus, turbamque ſequentum
Dum fugeret quondam, ſe clam ſubduxerat Heros
Cœtibus, & ſolus lucis degebat in altis:
Jamque quaterdenos frugum ſine munere Soles
Condiderat, totidemque famem per inhoſpita noctes
Pertulerat, quum jam tempus ratus ecce nocendi
Affuit extemplo multis cum millibus hoſtis
Noctipotens, quos tartareis ducebat ab antris
Flammea ſemiferi capitis geſtamina quaſsans.

Jam-

Jamque ſui fruſtra ſpe præmia percipit aſtus.
Ergo illi meditans nequicquam illudere, dictis
Talibus aggreditur: Superi tu certa parentis
Progenies, veruſque Deus, tibique omnia parent.
Quid durare fame confecto corpore pergis?
Nec ſubito in totidem convertere adorea liba,
Hæc circum quæ ſaxa vides ingentia, tentas?
Non Divum latuere doli, atque hæc reddidit ore:
Sunt mihi mortali toſtæ pro munere frugis
Sermones patris auditi, divinaque verba;
Quæ quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulſa fames ſubito, menſæque oblita cupido.
Dixerat. his tamen auditis haud deſtitit hoſtis
Congreſſu victus primo; pugnamque retentat,
Atque aliis ſuper, atque aliis aſſultibus inſtat,
Terque novos ſemper cœpti irritus integrat aſtus,
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum prævertere amore.
Ut quum ſollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebra ferit, ſævitque minaci verbere in alta
Litora: ſed ſaxis alliſa revertitur unda.
Nec Deus, hæc ſubito quamvis præſentiat, arcet
Conantem; patiturque dolos ſibi nectere vanos.
Nunc ſe marmorei ſupra faſtigia templi,
Nunc rupem ſupra, ſcabrumque crepidine ſaxum,
Subvectari ultro ſinit, & ſpem accendit inanem.
Quum vero viciſſe ratus, jam gaudia dira
Conciperet fruſtra ille inhians, ſe protinus Heros
Ipſe Deum claro confeſſus Numine coram,
Irrita furta, doloſque exibat ſemper apertos.

Qualis, ubi excuſſis per plana evaſit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde ſequentes:
Sæpe hic diſſimulans, atque illic improbus hæret,
Perque viam oblatas interdum paſcitur herbas.
Aſt ubi jam videt inſtantes, elabitur, alteque
Emicat, & ſpatia tranſmittit maxima campi.
Quam ſpeciem expertus nequicquam ubi denique ſenſit
Hoſtis atrox, abiit victuſque, DEUMque reliquit:
Cui volucres centum pluma pernice miniſtri
Aſtabant miſsu genitoris, opemque ferebant.
Si vero cauſsas odiorum, ac ſemina quæris
Tantorum, cur gens omnis opponitur uni,
Hæc norint ipſi. certe non talia geſſit,
Quæ capto affingunt odiis crudelibus acti.
Non homines inter magis eſt affabilis alter,
Non pietate prior: venia complectitur omnes.
Hoſtis, civis ei nullo diſcrimine habentur.
Multi impune ideo digna, atque indigna ferenti
Objecere, omnes nutu quum perdere poſſet.
Sera olim quum Sidoniam ſub nocte per oram
Ferret iter feſſus, nos parva excluſit ab urbe
Gens fera, nec tecto eſt dignata Heroa precantem.
Nos igitur triſtes ſupremum orare parentem
Aſpiceret cælo, nec gnatum ferret inultum:
Sed populum immitem cæleſti protinus igni
Corriperet, ſubitis & inhoſpita mœnia flammis.
Non tulit, ac verbis nos indignatus amaris
Increpuit, potiuſque urbem miſeratus iniquam eſt.
Sæpe etiam auctores ſcelerum haud ignarus adibat,
Infameſque domos, ſcelerataque tecta ſubibat.

Quo

Quo moniti exuerent faſtus, moreſque ſiniſtros,
Et ſecum inciperent paullatim aſſueſcere recto.
Sic Matthæus, agri dives ſic noſter & ipſe eſt
Zacchæus, centumque alii ad meliora vocati.
Nec tamen, id faceret dum creber, defuit olim
Qui falli ratus incautum, pro crimine magno
Objiceret, quod non fugeret contagia dira.
Ipſe ſed, ut medicam veluti languentibus ægris
Ferret opem, totam quærebat ſponte per urbem,
Sicubi mortales mentem caligine preſſi,
Quos nocte eriperet bonus, ad lucemque vocaret,
In tenebris cæco miſeratus pectore volvi.
Id ſuperis, superûm id magno cordi eſſe parenti,
Seque ideo claro miſſum memorabat olympo.
Inſuper & cælum compleret quanta docebat
Lætitia, ætherei quanto gens incola regni
Acciperet plauſu, ſi quis mortalibus oris
Inventor ſcelerum, atque pii contemtor, & æqui
Juſtitiam colere inciperet, rectumque tueri.
Sicut ovem incautus paſtor qui e millibus unam
Amiſit feræ oblitam decedere nocti
Cum gregibus, ubi per rupes, perque aſpera triſtis
Quæſivit dumeta diu, loca cuncta volutis
Conviſens oculis, demum ſi forte repoſta
Paſcentem valle invenit, ſubito arripit illam,
Sublatamque humero ſtabulis lætiſſimus infert.
Intranti dulces occurrunt oſcula nati
Præripere, & reducem plauſu domus excipit omnis.
Iccirco neque colloquiis muliebribus Heros
Abſtinuit, nuperque legens Samaritidos oræ

Rura

Rura ſub antiquis Sicharææ mœnibus urbis,
Viderat ad fontem venientem ut forte puellam,
Imploravit aquam ſupplex, putealiaque hauſit
Munera, qui pelago, qui fluminibuſque ſonoris
Imperat, & vaſtum largis rigat imbribus orbem.
Cujus ad imperium populis ſitientibus olim
Delicuit rupes, atque undis plurima fluxit.
Secreti nos interea mirarier omnes:
Ipſe ſed admonitam, atque ultro commiſſa fatentem
In lucem e tenebris, altaque e nocte vocabat.
Sæpe illi pueros, ævo & florente puellas
Flore comam preſſos, & molli fronde revinctos
Summiſere piæ, metuunt dum cuncta, parentes;
Quo teneris animis pulchræ virtutis amorem
Inſereret, ſtimuliſque rudes impleret honeſtis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Luſtrabatque manu, ne carmina dira nocerent,
Neve ulla inſernis premeret vis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo ſuper omnia acerbis
Urgebat dictis, rebuſque exempla reliquit.
Mecum olim ſocii, abſentem dum quærimus illum,
Tendebant, feſſique via conſedimus omnes
Speluncæ ante fores, denſis quam plurima opacat
Frondibus, & flexu ramorum protegit ulmus.
Multum hic inter nos quærentes vana moramur,
Quis noſtrûm foret e numero præſtantior omni,
Dilectuſve ipſi magis, acceptuſve magiſtro.
(Mira loquar) nos ut primum ipſe in limine vidit,
Hæſit acerba tuens, iterumque, iterumque rogavit,
Quis ſermo foret, aut quænam certamina nobis.

Digitized by Google

Nos contra taciti nihil hiſcere, dum piget omnes
Verborum memores, fuerant quæ plurima vana.
Tum ſubito oſtendens puerum, cui mollibus annis
Laudis adhuc erat, & tumidi mens neſcia flatus,
Nulli fas, inquit, ſuperûm aſpirare beatis
Conciliis, ſi non faſtus dediſcat inanes,
Et penitus famæ exuerit contemtor amorem,
Ceu puer hic nullam ſuſpirat pectore laudem.
Non aliter cælum pateat. prius æquore falſo
Eſſe queant nubes, aut piſces vivere in arvis,
Arboris aut ſtirpes frondeſcere in ætheris oris.
Horret adhuc animus, mihi quum, fratrique popoſcit
Illum præcipuos fruſtra pia mater honores;
Scilicet ætherea ſuperi genitoris ut aula
Cælicolûm in medio celſa quum ſede ſederet
Subnixus, propior noſtrûm reſideret uterque
Dextram alter juxta amplexus, lævæ alter inhærens.
Extemplo gravis ille, obtutuque aſper acerbo
Non matrem (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos, qui vano ignaram ſummiſimus aſtu,
Corripuit meritos verbis haud mollibus urgens:
Uſque Deum premere elatos, longeque ſuperbos
Averti, quos famæ agitat, laudumque cupido.
Ipſe ideo haud impar genitori quum ſit, & illa
Quæ pater, æque eadem poſſit, tamen ora canentum
Sæpe ſibi laudes genitorem vertit in ipſum,
Nil ſe audere hominem ſupra confeſſus, ab alto
Ni pater omnipotens vires aſpiret olympo.
Iccirco gravibus morbis quemcumque levaſſet,
Plerumque edixit, ne factum proderet uſquam.

Quo

Quove ſuas tegeret vires, quum tabida poſſet
Ulcera corporibus ſolo depellere nutu,
Ægros ſæpe tamen medicas legabat ad undas,
Ut vitium exuerent omne auxiliaris aquæ vi.
Quid referam, quot eum populi, quot mœnibus urbes
Optavere ſibi, & voluere imponere regem,
Mittentes trabeam, ſceptrumque, ſacramque tiaram?
Ipſi etiam comites hortatu inſtare frequentes,
Armatus Syriæ regnandam invaderet oram:
Mox fore continuo, ut ſua ſub juga mitteret armis,
Quodcumque Oceanus terrarum amfractibus ambit,
Immenſumque novis frenaret legibus orbem.
Quum vero hortantes urgerent, protinus ipſe
Occuluit ſe ſe, monteſque aufugit in altos.
Immanes tamen invidia, & crudelibus iſti
Inſurgunt odiis, pœnaſque uno ore repoſcunt,
Uniuſque petunt caput omnes. ſcis quibus illum
Huc furiis traxere, quibus clamoribus omnem
Implerunt trepidi captam velut hoſtibus urbem.
Ipſe patris mandata obiens tulit omnia, certus
Digna, indigna pati, nam ſe quærentibus ultro
Obtulit, & noctis quum munere poſſet opacæ
Defendi, bis ſe manifeſtum prodidit ipſe.
Vidi illos tamen ad capti procumbere vocem
Attonitos, terramque gravi conſternere caſu.
Nec vero ſacris, aut templo demit honorem,
Nec gentis leges, veterumve edicta refigit,
Quamvis viſceribus monet, & luſtralibus extis
Parcendum poſthac, nec jam ultra cæde litandum.
Verum alios longe ritus, moremque ſacrorum

Indicat obſcura verborum ambage latere,
Legiferique aperit voces, animumque magiſtri.
Quodque magis mirere, ſciunt, & ſcire fatentur
Aereas vatem venturum lucis ad auras,
Unus qui nobis cæli invia clauſtra recludat,
E tenebriſque pios vehat alta ad ſidera manes,
Id patribus promiſſum, omnes id volvere vates,
Hunc animis certi exſpectant. miſeri quibus atris
Non datur in tenebris præſentem agnoſcere lucem,
Et mediis largi ſitiunt in fluminis undis!
Nam quem non moveant, niſi prorſum averſa voluntas,
Tanta viri virtus, tot facta ingentia, talis
Oris honos? ipſe ut vidique, hauſique loquentem,
Et dulcem toto jactantem corpore amorem,
Fortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui.
Id ſocii fecere. neque hunc me deinde ſecutum
Pœnituit. verum quantum ingens ſæpe favilla
Surgit ab exigua, ſemperque fit acrior ignis,
Hujus amor tantum viſus mihi creſcere in horas,
Et mage cor dulci ſemper flammeſcere cura.
Quique adiere ſemel, validis compagibus hærent.
Nec nos aut donis, aut verbis fallere crede
Pollicitis blandis illectos. omnia nobis
Aſpera promittit, cunctos diverſa manere
Scilicet exſilia extorres, paſſimque vagantes.
Promiſſis nec vana fides. adeo uſque malorum
Pullulat ex alia, atque alia denſiſſima ſilva.
Unius ferro tantum caput excipit. unum
(Quiſquis is eſt) placida clauſurum lumina morte.
Aſt alios cædes omnes inſtare cruentas.

Noſtra

Noſtra jubet nos interea contemnere, opeſque
Partiri, atque inopi miſerorum impendere turbæ,
Quos circumveniunt morbique, algorque, fameſque;
Pauperiemque pati, rebuſque aſſueſcere egenis.
Multi nos ideo viderunt ſæpe per agros
Aut ſilice in nuda projectos ducere ſomnos,
Aut gravidas feſſos rerum decerpere ariſtas,
Indomitiſque famem ſolari frugibus, undamque
Alta haurire cavis pronos ad flumina palmis,
Aut ſiquos uſquam tellus dabat arida fontes.
Non mihi perpetuam ſi centum pectore aheno
Sufficiant vocem linguæ, percurrere poſſem,
Quantas quoque modo ærumnas, quantoſque labores
Hoc ducente animis durantes hauſimus æquis.
Nam licet interdum penuria adaxit edendi
Exhauſtos, rerumque inopes quas flagitat uſus,
Regum opibus tamen uſque animos æquavimus altos,
Et mens in parvis aderat ditiſſima cuique.
Nec minus ingentem huc comitum adventare novorum
Cernere ſemper erat numerum, matreſque, viroſque,
Omnibus idem animus quibus, & mens certa ſequendi.
Haud ſecus ac bellum ſicui rex maximus urbi
Indixit, jamque arma ciet, jamque agmina cogit,
Cladem oræ, exitiumque ferens, populiſque ruinas,
Non tantum jurata manus, lectæque cohortes
Incedunt: ſed præterea quos dirus habendi
Duxit amor varia cupidos diteſcere præda,
Agglomerant multi, atque injuſſi caſtra ſequuntur.
Non ſat erant latæque viæ, campique patentes
Tot populis, iret quacumque, ſequentibus ultro.

Sæpe

Sæpe Heros ſeſe ingenti ſubducere turbæ,
Et montes petere, & deſertos quærere ſaltus.
Atque equidem memini, quum propter ſtagna profectus
Ferret iter, paſſimque manus prætexeret ingens
Litora, & urgeret ſupra denſiſſima morem,
Proripuit ſe ſe, ac cymbam, quæ forte parata,
Inſiliit, ſubitoque jubens præcidere funem,
Teli intra jactum, liquidum proceſſit in æquor.
Conſtitit hinc, terramque aſpectans, plenaque circum
Litora, divinis affari vocibus orſus,
Juſtitiæque aperire viam, & veſtigia recti.
Hic illic ſtabant arrectis auribus omnes
Intercluſi undis, inhiabantque agmine longo
Attoniti, miraque animos dulcedine capti.
Ipſe loquebatur, circum ſedata ſilebant
Æquora, ubique modo ſpirantibus incita flabris,
Frondiferæque domus avium ſine murmure circum
Stabant immotæ procurvo in litore ſilvæ.
Sed non interea longævæ parcere matres
Vocibus. illum omnes mirari inſueta loquentem,
Felicemque uteri matrem, felicia matris
Ubera clamabant, quæ talem enixa tuliſſet,
Et teneris immulſiſſet plena ubera labris.
Namque docebat, humi fœde, in tenebriſque volutas
Ad cælum mortale genus ſuſtollere mentes,
Et lucem aſpicere, & vanis deſueſcere curis.
Tum pacem hortari: Placidam ſuper omnia mites
Pacem optate, viri, tumidoſque remittite flatus,
Demiſſique animis nil vanæ laudis egentes,
Mortales contemnite opes, contemnite honores,

Digitized by Google

Et duris vitam aſſueti, parvoque beati
Pauperiem tolerate. brevis quæcumque voluptas
Iſta adeo, atque diu nihil eſt mortalibus ægris.
Vobis haud propriæ hic ſedes, conceſſaque longum
Regna: manent meliora, graves ubi ſolverit artus
Mors anima, vos ſtelligera pater optimus aula
Protinus excipiet lætos melioribus oris,
Pax ubi tranquilla, & cunctarum opulentia rerum,
Et ſecura quies, numquam peritura voluptas.
Et dubitet tanta quiſquam mercede laborem
Ferre brevem, terriſque ſequi me ſponte relictis?
Ad veras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli caſus, nulla auferat ætas.
Eſte pii. inter vos mentem exercete benignam,
Inque vicem placati animis miſereſcite veſtri.
Tum longe prohibete iras, odiiſque ferendo
Parcite, rumoreſque vagos contemnite vulgi.
Nulli fas ideo accepto pro vulnere vulnus
Reddere. præſtiterit vero pulſantibus ultro
Se ſe offerre, geniſque ictum exſpectare ſecundum.
Vana alii certent armis pro laude, nocenſque
Ferrum acuant, pulchramque petant per vulnera mortem.
At tu mortales nullo diſcrimine amare
Diſce omnes, pacemque inglorius hoſtibus opta,
Nec tibi ventoſæ ſint tanti murmura famæ.
Omnibus in primis ſit mens interrita leti,
Nullaque vos animis duros vis avocet æquo.
Terrenos artus homines, moribundaque membra
Interdum exſtinxiſſe queant, & perdere ferro.
Tuta anima ipſa manet duræ haud obnoxia morti.

Digitized by Google

Et vos omnipotens cælo pater aſpicit alto,
Avertitque malis, cujus ſine Numine veſtrum
Haud hominum quiſquam valeat divellere crinem.
Summiſſos vos hunc unum fas uſque vereri:
Huic o rite preces, huic digna piacula ferte,
Cui mare, cui tellus, campiſque patentibus aer
Obſequitur, nitidique tremit plaga lucida cæli.
Huic procumbite humi, proſtrati huic pandite vota.
Vos ſiquidem æternis etiam poſt funera pœnis
Ipſe poteſt ſontes ſub tetro urgere barathro.
Nec timor admiſſos cuiquam ſit adire leones,
Seclaque pictarum ſæviſſima pantherarum.
Ite mei objectu protecti nominis ite
Adverſum intrepidi. manſueſcent protinus urſi,
Veſtraque parcentes allambent vulnera lingua.
Quin humiles victus animis ſecludite curas.
Obſervate genus pecudum, genus altivolantum:
Nullæ illis artes, nulla illis cura futuri.
Non tamen aut tegimen, victus aut copia deſit.
Omnia dives alit rerum ſator, omnia curat.
Ille etiam injuſſo tellurem gramine veſtit,
Floribus appingens ſata verſicoloribus arva,
Arboribuſque comas, atque umbras montibus addit.
Fraudes, inſidiæque abſint, ac fœda libido:
Neve modum ſupra menſis gaudete paratis;
Deſidiaſque animis, atque otia pellite veſtris.
Nec vetitos thalamos, inconceſſumque cubile
Affectate, ſitiſque alieni deſinat auri.
Quiſque ſuis opibus contenti vivite, & ultro
Spes interdictas, & inania ponite vota.

Neve

Neve autem ſcelerum facies nunc perſequar omnes,
Quid dicam, quibus eſt cordi fraus; atque libido
Dira juvat, ficto ſimulant tamen ore latentes
Virtutem, ſubeuntque dolis, & crimina obumbrant?
Ne jubeo, ne talem animis aſſueſcite peſtem.
Nil adeo latet, ipſa dies quin detegat ultro.
Præterea cohibete oculos. ne quærite veſtris
Vulnera ſponte animis. fandi hinc compeſcite amorem:
Sæpe olim incautos non lingua coercita merſit.
Diſcite jamque ideo poſthac haud falſa profari,
Jamque novos purgati animis inducite mores.
Si qua tamen veteris culpæ veſtigia reſtant,
Diluite, & ſacris contagia vincite lymphis.
Ipſe ego fons veluti liquidam puriſſimus undam
Sufficiam. properate ad aquas. haurite liquentem,
Matres, atque viri, ſitientes protinus amnem.
Ferte pedem huc omnes. nec opus potantibus auro,
Argentove. mei fontis patet omnibus unda.
Sic leti vitate vias, ita ſidera aditur,
Sidereaſque domos, mutari neſcia regna.
Hæc mihi prædixit genitor, quæ voce monerem
Veridica. ſunt fonte mihi verba omnia ab illo.
Talia dicta dabat: cæli ſuper omnia regem
Placandum non viſceribus, non ſanguine cæſo,
Sed votis, precibuſque jubens expoſcere pacem.
Et modus orandi quiſnam foret, ipſe canebat:
Omnipotens genitor, ſedes cui lucidus æther,
Sic nomen, laudeſque tuæ celebrentur ubique,
Et promiſſa orbi incipiant procedere luſtra,
Quum tua non minus in terris gens juſſa faceſſat

Mortalis, quam cælicolæ tibi in æthere parent.
Nos divina hodie cælo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, ut noſtris ignoſcimus ipſi
Hoſtibus, ac nullis adverſis objice inermes
Tentando: prohibe a nobis ſed cuncta pericla.
Addidit & ventura canens, fore, quum vagus olim
Sol claram ſpeciem concreto lumine tectus
Exuat, & ſubito ſtellanti nocte peremta
Sufficiat nullam Luna orbi argentea lucem,
Sanguineis faciem maculis perfuſa nigrantem:
Præcipitentque polo paſſim turbata labanti
Sidera, quæ lapſu certo, ſpatiove feruntur.
Viſque ea quæ cæli irrequietos conciet orbes,
Deſinat, incerto rapiantur ut omnia motu,
Atque prope avulſo abſiliat de cardine mundus;
Dum terras, veluti rapidum per inania fulmen,
Ipſe iterum petat, & multis cum millibus idem
Adveniens hominum vitas, & crimina quærat.
Ut res promiſſo ſimul ac ſuccenderit igni
Flammarum totum tempeſtas ſparſa per orbem,
Continuo tellure nova, cæloque recenti
Defunctas animas vita in ſua corpora rurſus
Evocet ad blandum lumen, populoſque ſepulcris
Eliciat, ſecumque pios educat ad aſtra,
Quos pater a prima prævidit origine rerum
Mente ſuos fore, & æthereo tranſcripſit olympo.
Ibunt aligeri juvenes, cælumque profundum
Horrifico ſonitu implebunt, atque ære recurvo
Quatuor a ventis excibunt undique gentes.
Judicis ad ſolium properabitur æthere toto.

Ipſe

Ipſe alte effultus, montiſque in vertice ſummo
Arbiter effulgens circumferet ora tremenda,
Secernetque pios, dextraque in parte locabit.
Læva autem coget ſontes, quæ plurima turba.
Qualis poſt hiemem exactam, quum gramine molli
Paſcua læta vocant ſtabulis armenta recluſis,
Ipſe greges paſtor nitidos miſſurus in agros
Sortitur. placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidaſque jubet procul eſſe capellas.
Cernere erit liquidas longe fulgere per auras
Corpora clara hominum, quibus atræ obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, æternumque manebunt
Amplius haud rerum ſubjecti caſibus ullis.
Nemo illam ante diem ſperet cum corpore ſedes
Ætheris, exceptis paucis, quos ipſe ſepulcro
Exſurgens ſecum ſuperis Deus invehet oris.
Solæ animæ interea tali ſtatione fruentur.
Contra autem ſontes tenebris, ac nocte prementur
Æterna, & meritas pendent per ſecula pœnas.
Omnia quæ ſera nuper mihi nocte canebat,
Quum caput, ipſius in gremio mœrore gravatum
Una eadem accumbens ſponda, admotuſque loquenti
Sæpe reclinarem, mœſti ſolamen amoris.
Quid repetam, quæ ſæpe vagi Jordanis ad undas
Ediderit? quæ Judææ ſub montibus altis,
Nunc cæcis vera involvens ambagibus ultro,
Nunc manifeſta palam claro ſermone loquutus,
Dum populi circumſiſtunt, ſtipantque frequentes?
Nunc ſe principium rerum, finemque canebat,
Nunc veri fontem, atque hominum lucemque, viamque.

Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem,
Nos felix tellus, nos ſæcula læta tulere.
Nobis divinam vocem, divina loquentis
Verba haurire Dei propius ſæpe obtigit unis.
Scilicet hinc luſtris veniet labentibus ætas,
Quum ſeri optabunt eadem vidiſſe nepotes.
Talia Joannes, cunctis mirantibus, ore
Perſtabat memorans, quum protinus ecce tumultu
Ingenti Solymûm irrumpit manus impia, & urbis
Rectorem appellant, pœnaſque uno ore repoſcunt.
Diffugiunt ambo, & magnam ſtat adire parentem,
Ignaramque diu tantarum fallere rerum.

M. HIE-

Digitized by Google

M. HIERONYMI VIDÆ CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
CHRISTIADOS
LIBER QUINTUS.

INSONTI vero Romanus parcere capto
Toto corde petens, huc mentẽ dividit, atque huc.
Fama viri, virtuſque animo, egregiique recurſat
Oris honos, nec jam obſcurũ genus eſſe deorum.
Omnia reſpondent auditis. denique ad ipſos
Converſus Solymos fremitu tectum omne replentes
Ite, ait, & poſito mox huc certamine adeſte.
Sit qui pro cunctis numero delectus ab omni
Fando aliquis doceat, quo tandem is crimine morte
Mulctandus, quod tantum obſtet ſcelus, ordine pandat,
Inſonti. ſimul hæc, ſimul illi abiere frementes
CHRISTO animis certi numquam deſiſtere vivo.
Parte alia, regem qui fœde prodidit hoſti,
Mutatus ſcelus agnoſcit perjurus Iudas.
Ah miſer, infectum quam vellet poſſe reverti!

Nulla

Nulla quies animo. ſævire in pectore diræ
Ultrices, cæcaſque ob noxam ſumere pœnas.
Nec capit inſanos curarum pectore fluctus.
Hinc ſecum æra manu ſceleris cauſſam attulit amens,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atque ſacerdotum ſacrata ad limina venit
Vociferans: Veſtrum hoc argentum, hæc munera veſtra:
Accipite. en ſcelerum pretium exitiale repono.
Heu heu quid demens volui mihi? quo ſcelus ingens
Inductus pretio admiſi? vera Dei ille
Progenies, veruſque Deus: nunc denique cerno,
Diſcuſſæque abeunt tenebræ, & mihi reddita mens eſt.
Sic fatus, ſimul argentum conjecit in ipſos.
Olli autem flentem riſere, ac ſera videntem.
Infelix abit. hinc amens, cæcuſque furore
Multa putat: curæ ingeminant, ſævitque ſub imo
Corde dolor, cælique piget convexa tueri.
Tum ſecum, huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem quid agam infelix? quæ nam quæ ſecula porro
Sera adeo tantum ſcelus umquam oblita ſilebunt?
Accedam ne iterum ſupplex, crimenque fatebor,
Atque auſim veniam ſceleri ſperare nefando?
Quo vero aſpiciam vultu, quove alloquar ore
Quem ſemel indignum decepimus, inque merentem?
Hinc igitur longe fugiam, quantum ire licebit,
Ignotuſque aliis agitabo in finibus ævum?
Hinc me, præcipites, me me hinc auferte, procellæ,
Quo fugit uſque dies a nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præſens
Aſpicit, ac terras Deus undique fulmine terret.

Et

Et me conſcia mens, atque addita cura ſequetur,
Sive iter arripiam pedibus, ſeu puppe per undas.
Quos? quibus? at moror, & ludunt inſomnia mentem.
Vos precor o mihi vos magnæ nunc hiſcite terræ.
Quid dubito? nunc te tangunt ſcelera impia, Juda
Infelix. tunc debueras, tunc iſta decebant,
Quum revocare pedem, quum fas occurrere peſti.
Nunc morere, atque nefas tu tantum ulciſcere dextra
Sponte tua, lucemque volens, homineſque relinque.
Talia jactabat certus jam abrumpere vitam
Inviſam, & ſævum leto finire dolorem,
Curarum hanc unam metam ratus, atque laborum.
Fluctuat, atque ſibi ſemper tellure videtur
Abſumi, aut rapido de cælo afflarier igni.
Uſque adeo ante oculos capti obverſatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita ſanguine, & artus
Algentes tremit, inſtantis veſtigia leti:
Et nox multa cava faciem circumvolat umbra.
Omnia nigreſcunt tenebris caliginis atræ.
Demens! qui potius veniam ſperare fatendo
Non auſus; neque enim precibus non flectitur ullis
Rex ſuperûm, & juſtæ bonus obliviſcitur iræ.
Ergo ille inceptis perſtans, & ſedibus hærens
Iſdem abiit, ſilvæque tremens ſucceſſit opacæ,
Regia quæ propter frondebat plurima tecta.
Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quieſcat
Incertus, latebras ne animæ ſcrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat enſe,
An ſe præcipiti jaciat de culmine ſaltu;
Ipſæ, quæ attonitum, mortiſque cupidine captum

Duce-

Ducebant ſemper, furiæ, infenſæque præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Oſtendere viam. collo namque inde pependit,
Ut meritus, laqueoque infami extrema ſequutus
Spiramenta animæ eliſo gutture rupit,
Et totos ſubito pendens extabuit artus.
Nondum picta novo cæli plaga mane rubebat,
Jamque ſacerdotes concurſu cuncta replentes
Veſtibulum juxta aſtabant, longiſque fremebant
Porticibus. nempe antiquo de more licebat
Nulli luce ſacra pollutum inſiſtere limen.
Tandem Romulides, juvenum ſtipante caterva,
Faſcibus egreditur patriis, oſtroque ſuperbus,
Et ſolio ante fores ſedit ſublimis eburno.
Conſedere patres pariter juxta ordine & ipſi,
Atque diu ſiluere. orſus dux denique fatur:
Dicite, quo tandem demitti crimine morti
Poſcitis egregium juvenem. quæſivimus ipſi
Et genus, & vitam. nil dignum morte repertum.
Sed potius factis fama illum ingentibus effert.
Ut propius vinctum vidi, audivique loquentem,
Ut ſtupui! ut viſus mihi nil mortale ſonare
Cuncta Deo ſimilis vultum, vocemque, oculoſque!
Aut certe Deus *ille*, Dei aut certiſſima proles.
Cedite. ne regem veſtrum ignorate volentes.
His dictis cunctis penitus dolor oſſibus arſit
Ingens. infremuere omnes, gemitumque dedere.
Tum ſenior ſurgit fandi doctiſſimus Annas
In medio, & dictis exorſus talibus infit:
Si tibi non aliis per ſe manifeſta pateret

Res

Res ſignis, Romane, vel hinc dignoſcere promtum
Cuique foret, teque in primis, dux, multa moveri
Convenit, huc quum tot collectos undique cives
Conveniſſe vides unius crimina contra.
Hic auctor fandi multos ſermone fefellit:
Et facie (ne cede dolis) mentitur honeſta
Virtutem: ſcelerum tegit alto in pectore amorem.
Nonne vides, hæc relligio quo ſe nova vertat,
Orgia quo, cœtuſque, & nocturni comitatus?
Seditione potens Judæas ſuſcitat urbes
Auſus ſe paſſim terrarum dicere regem,
Progeniemque patris ſummi, cui ſidera parent.
Atque ideo veluti Deus ultro crimina faſſis
Dat veniam, pœnæque metum poſt funera ſolvit;
Quod ſcelus haud aliter poterit quam morte piare.
Sic veteres ſanxere. ſed & vetera ipſe retractans
Jura, novas figit ſimulato Numine leges,
Inſtituitque novos ritus, nova ſacra per urbes,
Quæ ſervent ſeri ventura in ſecla nepotes.
Quin ipſas haud obſcura, proh! voce minatur
Dejecturum aras, ſeque igni templa daturum
Templa olim impenſis tantorum ſtructa laborum.
Et jam jam volet ipſum etiam reſtinguere Solem,
Sideraque obſeſſo verbis deducere cælo.
Haud ſcelus ille tamen fallaci pectore quivit
Diſſimulare diu. neque enim ſcelerata ſubire
Tecta horret, nec ſe vetitis conventibus aufert
Admonitus; ſociique epulis capiuntur opimis.
Quin etiam, interdum ſiqua tota impius urbe
Inventus fama ante alios ob crimina notus,

Continuo paribus gaudens adit impiger illum:
Nec requies, donec ſibi conciliarit amicum.
Tantus amor ſcelerum, tantum illi fallere cordi.
Tum feſtis, quum fas nihil exercere, diebus
Ipſe tamen pellit morbos, ægriſque medetur.
Quid memorem, ut ſocii vetitis impune per ædes
Veſcantur dapibus, Cereremque, & pocula tractent
Haud prius ablutis manibus, ſine more, ſine ullis
Legibus immundi, contactuque omnia fœdent?
Scilicet omnipotens placitos tot ſecula ritus
Retractet pater, & mentem ſententia vertat.
Quæ nova tempeſtas? ea ne inconſtantia cælo?
Dede neci, ne turicremas, quibus imminet, aras
Deſtruat, & poſthac non auſit talia quiſquam.
Dede neci. pœnas ſceleri impius hauriat æquas.
A ſacris prohibe infandos altaribus ignes.
Dixerat; atque omnes eadem ſimul ore fremebant.
Romulus at dictis nequicquam flectitur ullis.
Nec nova primum audit nunc crimina. cuncta nefando
Scit fabricata odio, dum CHRISTI gloria, & ingens
Sacrilegos ſtimulis virtus exercet amaris.
Atque ait: Hæc coram fama eſt vos ſæpius illi
Objeciſſe, quibus ſemper ſermone paratus
Reſtitit, & vera victor ratione refellit.
Nec ſe progeniem ſuperi negat ipſe parentis;
Quem vos promiſſum cælo divinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus ægris
Non latet, ut veteres genitoris molliat iras
Concilians generi veſtro, culpamque parentum
Ipſe ſua virtute luat. ſic ferre priorum

Accepi monimenta, patres id prodere veſtros:
Et rebus probat ipſe. adeo circum oppida luſtrans
Arrexit totam monſtris ingentibus oram,
Quæ non ullæ artes hominum, non ulla poteſt vis.
Quin etiam in lucem quoſdam revocavit ab umbris,
Queis penitus jam mors totos immiſſa per artus
Solverat hærentes animæ de corpore nexus.
Quare agite o odiis, miſeri, deſueſcite iniquis.
Ne fruſtra pugnate; Deum ſed diſcite veſtrum.
Dixerat. at magis, atque magis violentia gliſcit
Omnibus. ingenti clamore inſiſtere, & una
Infreni ſævire, humeriſque abſcindere amictum.
Nec ſecus increvere animis ardentibus iræ,
Quam quum Atheſimve, Padumve undis læta arva parantem
Diluere, agricolæ ſubiti compeſcere tendunt
Aggeris objectu, præceps magis æſtuat amnis
Inſultans, victorque altas ruit agmine moles.
Forte autem rex, & ſoboles hoc tempore regum
Herodes ſtudio ſacrorum advenerat urbem.
Munere Romulidum, pars huic amiſſa paterni
Reddita erat regni, Galilæaque oppida habebat.
Quem poſtquam accepit rector Romanus adeſſe,
Solveret ingrato quo ſe ſe munere tandem,
Tranſmiſit Galilæum illi vinctum Galilæo,
Atque ipſum juſſit, vitamque, & crimina, ſiqua,
Quærere, pro meritiſque viro decernere pœnas.
Tum vero audito Christi rex nomine lætus
Duci intro jubet, ingenti correptus amore
Compellare virum, ac propius vera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur vario ſermone: ſed ille

Digitized by Google

Nil contra, atque oculos nuſquam avertebat olympo.
Ergo illum nil ſupra hominem miratus, & ultro
Irridens, iterum jubet ad prætoria duci,
Et rurſum haud læto Romano redditur inſons.
Hic me deficiunt animi, mens labitur ægra.
Horreſco meminiſſe, Dei quæ vera propago
Pertulerit mala factus homo Deus, auctor olympi,
Quem mare, quem tellus, vacuique patentia tractus
Atria, nec capit immenſi plaga lucida cæli.
Aura, tuo, omnipotens, vires mihi reſſice lapſu,
Aura polo demiſſa, tuo hic me Numine firma.
Hæc animi victus quoties evolvere tento,
Omnia me circum nigreſcunt: pallida cerno
Aſtra, caputque atra roſeum ferrugine Solem
Occulere, & mœſtum in lacrimas ſe ſolvere cælum.
Tanta ne te pietas miſerantem incommoda noſtra,
Tantus adegit amor, cæli o lux clara ſereni,
Vera Dei ut ſoboles, verus Deus æthere miſſus
Tam gravia hæc velles, perpeſſuque aſpera ferre,
Divinumque caput terrena mole gravatus
Subjiceres tot ſponte malis? hæc præmia ferres,
Noſtra tua bonus ut deleres crimina morte?
Nos dulces vetita decerpſimus arbore fœtus,
Tu trunco infando pendens crudele luiſti
Supplicium, o nimium noſtros miſerate labores.
Tu, quamvis Deus, atque Dei indubitata propago,
Heu nunc hæc hominum, nunc cogeris illa ſubire
Arbitria in vinclis, & judicis ora vereri,
Qui toti advenies olim datus arbiter orbi.
Pontius ut vinctum ſua rurſum ad limina reddi

Con-

Conſpicit, arbitrio nec ſe ſubducere triſti
Poſſe videt, ſævis curarum tunditur undis,
Jamque his, jamque illis iterumque, iterumque retentat
Crudeles animos, & parcere neſcia corda
Irritus, ac ſtudio fruſtra adverſatur inani.
Quam magis ille animis tendit ſermone mederi
Nunc ſupplex, placiduſque, minis nunc aſper acerbis,
Tam magis accenſis crudeſcunt cordibus iræ.
Tandem ait: Hæc redeunt (veſtrorum antiqua parentum
Vana ſuperſtitio) certis quum ſacra diebus,
Unum ego de multis incluſis carcere ſuevi
Reddere, & ex arctis impune emittere vinclis.
Hunc igitur vobis ipſum ſolvi ne jubetis
Inſontem? nam quem potius dimittere poſſim?
Et jam pœnarum ſatis, ac feritatis abunde eſt.
Aut ſolvo, aut porro vos hinc abducite, & atræ,
Ut libet, immeritum ſine me demittite morti.
Non tulit, & medium ſermonem abrupit acerbans
Crimina falſa cohors, & pœnas ingravat ore.
Forte illis Barabas populo, patribuſque diebus
Inviſus, quo non ſcelere uſquam immanior alter,
Jamdudum in vinclis pœnam exſpectabat acerbam.
Nulla fugæ ſpes prorſus, ei via nulla ſalutis.
Huic igitur præſes vellent ne, an parcere CHRISTO
Scitatur, ſperans ita tandem evadere poſſe.
Illi autem victique odiis, cæcique furore
Exſolvi Barabam poſcunt, veniamque precantur
Uni omnes, CHRISTUMque abſumi funere tendunt,
Atque obſtant ſumma ſtudiis rectoris opum vi.
Ille autem loris cædi, virgiſque ſalignis

Divi-

Divinum mandat (viſu lacrimabile) corpus.
Fors, ait, innocui potero hac extinxe cruoris
Arte ſitim. ſic immitis miſerebitur hoſtis,
Et lacerum totos cernentes comminus artus
Ipſi ultro ſatiati animos, a morte reducent.
Jam largo undabat fœdatum ſanguine corpus,
Perfuſique artus tabo, liventia colla
Collaque, brachiaque, & detectæ verbere coſtæ;
Atque ejectabat craſſum roſeo ore cruorem.
Talem in conſpectu populi ſtatuere, cruentos
Nudum humeros, pectuſque, ambaſque a poplite plantas;
Nam medium texto velabat carbaſus albo.
Palluit aſpectu cælum. conterrita fugit
Cornibus obtuſis ſub terram argentea Luna,
Nimboſoque diu latitans evanuit ore:
Et pariter viſa aſtra polo cecidiſſe ſereno.
Non tamen hoſtiles explevit ſanguine pœnas.
Sed magis, atque magis crudeſcunt corda precando,
Quæ non ullæ artes, quæ vis non mitigat ulla.
Immerito letum intendunt, extremaque poſcunt
Supplicia infenſi. reſonant clamoribus alta
Atria. certatim ſe cuncti hortantur in iras.
Eumenides, miſſique inferna e nocte miniſtri
Tartarei, tenues animæ, ſine corpore vitæ
Circumeunt, ſtimuloſque acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miſeris, agitantque furentes.
Romanum interea monet ipſa exterrita viſis
Per ſomnum conjux, juvenis ne ſanguine ſeſe
Polluat, abſtineat capto: portenta minari
Magna Deum in ſomnis. is erat is candidus ille

Agnus,

Agnus, ait (numquam ludunt me ſomnia vana)
Quem circumfuſique canes, ſudibuſque petebant
Paſtorum globus omnis. eum mox omnia ademtum
Paſcuaque, & notis flebant cum ſaltibus agri.
At pater altitonans manifeſta percitus ira
Deſuper auctores cædis ſævibat in ipſos.
Turbatum extemplo viſum ruere undique cælum,
Et campos late, ac ſilvas quatere horrida grando.
Tum ſubito audita ex alto, voxque acta per auras:
Parce Deo, Romane, hominum compeſce furorem.
Credo equidem hunc (non te fallit) genus eſſe deorum.
Parce manus ſcelerare, pio, vir, parce cruori.
Ipſi hæc cælicolæ placidi portenta refutent,
Judæoſque petant ſolos, generique minentur.
Talibus auditis Solymos animo acrior urget
Romulides, certus veſano obſtare furori.
Jamque minis agit, & dictis haud amplius arcet
Mollibus inſanos, & non toleranda frementes.
Jamque videbatur demtis dimittere vinclis
Velle virum, & tantis ſe tandem ſolvere curis.
Senſit atrox Erebo umbrarum regnator in imo
Æternam ſervans memori ſub pectore curam.
Ingemuit, vincique animo indignatus amaro eſt.
Protinus horriferum latebroſa ab ſede Timorem
Evocat atrum, ingens, & ineluctabile monſtrum.
Triſtior haud ulla eſt umbroſis peſtis in oris
Scilicet, atque hominum egregiis magis æmula cœptis,
Frigus ei comes, & dejecto Ignavia vultu.
Extemplo hanc ſuperas torpentem aſcendere ad auras
Imperat, intonſi qua molli vertice ſurgunt

Digitized by Google

Phœnicum montes, Solymorumque alta ſubire
Mœnia, ut Auſonii flectat ducis aſpera corda
Dejiciens, ſubigatque metu deſiſtere cœpto.
Juſſa facit. ſibi nigrantes accommodat alas
Nocturnarum avium, inque atros ſe colligit artus.
Jamque emenſa viæ tractus obſcœna volucris
Purpurei crebra ante oculos ſe præſidis ecce
Fertque, refertque volans circum importuna; ſonanſque
Nunc pectus, nunc ora nigris everberat alis,
Immiſitque gelu, & præcordia frigore vinxit.
Diriguit viſu ſubito, atque exalbuit ille,
Surrectæque comæ ſteterunt, gelidusque per oſſa
Horror iit. genua ægra labant. vox faucibus hæſit.
Quem ſimul ac cives ſenſere inſueta timentem,
Pallentemque genas, & toto corpore verſum,
His ſubito arrepto clamantes tempore dictis
Aggreſſi: Iſte auſus vulgo ſe fingere regem.
Aſpirat ſceptris, regiſque affectat honores.
Quem ſi forte neci mavis ſubducere, nec te
Crimina tanta movent, Judæas protinus urbes
Seditione potens Romanis legibus, omnemque
Artibus avertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi ſi curæ Romana, decuſque
Cæſaris, hanc ſuperis peſtem citus aufer ab oris,
Hauriat ut meritas haud uno crimine pœnas;
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perſtabant uno omnes ore frementes.
Dux vero expertus genus intractabile, regis
Palluit ad nomen (præcordia ad intima ſævit
Subdita peſtis enim) nec jam ſuperantibus obſtat

Am-

Digitized by Google

Amplius, & ſe ſe victus, cedenſque remittit,
Haud ultra potis inſano pugnare furori.
Ceu quum roſtratæ ſe ſe oppoſuere triremi
Protinus adverſi mediis in fluctibus Euri,
Luctatur primum celſa de puppe magiſter,
Hortaturque viros validis inſurgere tonſis;
Demum ubi ſe niti contra intolerabile cælum
Incaſſum videt, ac ventos ſuperare furentes,
Vertit iter, quocumque vocat fortuna per æquor
Multivium, atque auris parens ſubremigat æger.
Haud tamen abſtinuit verbis, vocive pepercit.
Verum, Vincor, ait; nec habet veſtra ira regreſſum.
In me nulla mora eſt. moriatur crimine falſo
Damnatus. vos triſte manet, ſperoque propinquum
Supplicium. vos ſacrilego, ſerique nepotes,
O miſeri, meritas pendetis ſanguine pœnas.
Sic effatus, aquam plena jubet ocius urna
Afferri, abſtergenſque manus hæc addidit ore:
Ut nunc his manibus maculæ abſunt, ſic mihi nullum
Hac in cæde nefas, meque omni crimine ſolvo.
Dixit, & exſurgens ſolio intra tecta receſſit.
Illi autem: Deus hæc nobis, gnatiſque reſervet,
Inſtauretque graves pœnas, quaſcumque meremur.
Hæc dum porticibus populo ſpectante geruntur
Veſtibulum ante ipſum, famuli ducis ædibus intus
Armati illudunt capto, irridentque ſilentem:
Quodque illum populi regem optavere per urbes,
Purpureis ornant tunicis, oſtroque rubenti,
Atque alte effultum ſublimi ſede locarunt.
Pro capitis crinali auro, regumque corona

Sentibus obnubunt flaventia tempora acutis.
Pro ſceptro datur inſigni fluvialis arundo.
Tum populo læti portis bipatentibus omni
Oſtendunt plauſu magno, regemque ſalutant.
Haud aliter ludo pueri quum ex omnibus unum
Delegere ducem, ſociis qui ſponte ſubactis
Imperitet, læto cuncti ſtant agmine circum
Condenſi, aſſurguntque omnes, regiſque ſuperbi
Juſſa obeunt ludicra: ingens it ad æthera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc juveni veſtis obtentu lumina inumbrant,
Divinumque caput palmis, & arundine pulſant.
Hic digitis vellit concretam ſanguine barbam,
Ille oculos in ſidereos ſpuit improbus ore
Immundo, & pulchrum deformat pulvere corpus.
Nec mora, nec requies, verſantque, agitantque ferentem
Omnia, nec verbis ullis indigna querentem,
Nec dare permittunt jam lumina feſſa ſopori.
O dolor! heu ſpecies inhoneſta, indignaque viſu!
Non ſilvis avibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi deſunt, ubi condere ſe ſe
In noctem, atque ſuos poſſint educere fœtus:
At rerum auctori, cæli cui regia ſervit,
Omnibus in terris deſit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, feſſuſque in morte quieſcat.
Tum vero Solymi victores cuncta parare
Supplicia, atque omnes pœnarum exquirere formas,
Perferat ut ſævos crudeli morte dolores.
Jamque illum erecto properant diſtendere ligno
Affixum, & lenta paullatim perdere morte.

Nec

Nec mora, diſſindunt malos. ſonat acta ſecuris,
Altaque quadrifidis fabricatur roboribus Crux,
Tormenti genus. hac olim ſcelera impia reges
Urgebant pœna, ſonteſque hac morte necabant.
Difficiles miſerorum obitus, longique dolores.
Tum neque honos erat, infami neque gloria trunco.
At nunc numen habet. ſanctum, & venerabile lignum
Suppliciter cuncti colimus, ſacriſque minores
Argento, atque auro contectum imponimus aris,
Et lætum ex illo memores celebramus honorem.
Illa etiam cælo fulgebit lampadis inſtar
Æthereæ, & totum luſtrabit lumine mundum,
Quum dabit exitio una dies animalia cuncta,
Interitumque feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, quum jam undique tota
Urbe ruit ſtudio viſendi accita juventus,
Implenturque viæ, concurſuque omnia fervent.
Et jam purpureos habitus inſignia ludicra
Exutum, vinctumque manus clamore trahebant
Dirum ad ſupplicium magna ſectante caterva.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimiſque, artuſque tremens, plagiſque cruentus
Nocturnis, humeroque trabem duplicem ipſe gerebat
Præciſis gravidam nodis, ac robore iniquo,
Qua ſuper infando mortales linqueret auras
Supplicio, & duros finiret morte labores.
Armati circumſiſtunt, clypeataque juxta
Agmina denſentur. collucent ſpicula longe,
Spiculaque, & rubris capitum cava tegmina criſtis,
Æreaque alterno conſpirant cornua cantu.

Pars pedes inſequitur: pars ſe ſe lucidus altis
Fert in equis. reſonant colles clamore propinqui.
Multi autem, quorum melior ſententia, flebant.
Præcipue matreſque piæ, miteſque puellæ
Cernentes nudis pedibus per ſcrupea ſaxa
Tendere, & offendi crebro ad ſalebroſa viarum,
Dum monte adverſo protrudit robur iniquum.
Ad quas ſuſpirans Heros ſic ore loquutus:
Ne vero, ne me, matres, indigna ferentem
Flete, piæ. vobis potius deflete propinquum
Exitium, & veſtris hinc debita præmia natis.
Sic fatus, linquit non æquis paſſibus urbem.
Interea ſuperûm rex tanto in cardine rerum
Verticis ætherei ſublimem evaſit ad arcem,
Mortalis nati letum ut crudele videret
Ipſe ſui ſpectator. eum gens incola cæli
Aligeri ſtipant cunei, & comitantur euntem.
Eſt templum gemmis interlucentibus auro
E ſolido factum ſublimi in vertice olympi,
Tectum immane, ingens, ſuperi penetrale parentis,
Sidera deſpiciens ſubter labentia mundi.
In medio clivus duro ex adamante tumeſcit
Paullatim exacuens inſtar faſtigia pinus.
Multiplices circum ſedes, ſubterque, ſupraque
Diſpoſitæ, gradibuſque novem ſuper æthera ſurgunt.
Conveniunt huc cælicolæ, regemque canendo
Ingreſſi thiaſis luſtrant. ſe ſedibus inde
Omnes compoſuere ſuis, tumulumque coruſci
Ter late circum terna cinxere corona
Secreti ordinibus certis. neque enim omnibus æqua

Con-

Conditio, vireſque pares, eademque poteſtas.
Verum, aliis alii ut præſtant, ita rite locantur
Munere quiſque ſuo contenti, ac ſorte beati.
In medio pater omnipotens ſolio aureus alto
Sceptra tenet, lateque acie circum omnia luſtrat
Totus collucens, totus circum igne coruſco
Scintillans, radiiſque procul vibrantibus ardens.
Mox autem infauſtis Judææ lumina tantum
Defixit terris, triſtemque ante omnia collem
Spectabat, gens mœſta ſimul ſpectabat olympi,
Collem infelicem, ſacram egredientibus urbem
Qui prior occurrit humanis oſſibus albus.
Auctores ſcelerum pœnas ibi morte luebant
Informi. circum pendebant corpora paſſim
Arboribus truncis incocto lurida tabo.
Huc ſimul atque emenſus iter miſerabilis Heros
Pervenit, ſenſitque ſibi crudele parari
Supplicium, atque trabem vidit jam ſtare nefandam,
Dejectos oculos porro huc jactabat, & illuc
Omnia colluſtrans, comitum ſi forte ſuorum,
Siquem forte acies inimicas cerneret inter.
Fidum in conſpectu nullum, videt agmina tantum
Sæva virûm: campique armis fulgentibus ardent.
Cari deſeruere omnes diverſa petentes,
Non aliter, quam quum cælo ſeu tactus ab alto
Paſtor, ſive feræ inſidiis in valle peremtus,
Continuo ſparguntur oves diverſa per arva
Incuſtoditæ, reſonant balatibus agri.
Jamque trabem infandam ſcandens, pendenſque per auras
Horruit, atque Deum veluti ſe oblitus, acerbi

Per-

Pertimuit dirum leti genus. æſtuat intus,
Atque animum in curas labefactum dividit acres
Triſtia multa agitans animo: totoſque per artus
Pallentes mixto fluit ater ſanguine ſudor,
Et patriam crebro reminiſcitur ætheris aulam.
Tum cælum aſpectans hæc imo pectore fatur:
Heu quianam extremis, genitor, me, ſumme, periclis
Deſeris? aut gnati quo jam tibi cura receſſit?
Audiit has ſummus voces pater, audiit omnis
Cæleſtum chorus. ipſe (alta ſecum omnia mente
Verſabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe ſuo) ſtetit immotus, ſe ſeque repreſſit.
At circumfuſos cœtus gentem ætheris alti
Aligeram injuſſos potis eſt vis ſiſtere nulla.
Omnibus exarſit ſubito dolor: omnibus ingens
Æſtuat ira. volunt nato ſuccurrere herili,
Et prohibere nefas, duroque reſiſtere ferro.
Bella cient. arma ingeminant arma acrius omnes.
Hic puer haud volucri extremus de gente, recurvo
Ære vocare acies quo non magis utilis alter,
Aſcenſu ſuperat celeri ardua culmina præpes,
Tum ſuper axe ſedens, roſeique in vertice cæli
Signa canit belli. latus diſſultat olympus
Undique, & inſolito tremuerunt ſidera motu.
Audiit & ſonitum, ſiquem procul orbe remoto
Diſtinet incedens humili Luna humida greſſu.
Audivere, quibus generis cuſtodia noſtri
In terris olim ſorti data, vaſtaque tellus
Protinus ingenti tremuit concuſſa fragore.
Tum quos rex ſuperûm varias legarat in oras,

Aereos relegunt tractus, mandataque linquunt
Imperfecta, fugaque poli ſuper ardua tendunt.
Ac velut in paſtus celſa quæ ſede columbæ
Exierant varios, quum tempeſtate repente
Urgenti cæco miſceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuo linquunt arva undique, & ardua pennis
Tecta petunt, celereſque cavis ſe turribus abdunt.
Jam paſſim ingentis properatur vertice olympi,
Et toto ancipitis ferri cælo ingruit horror,
Æratique ſonant currus, gemituſque rotarum
Audiri, ſonituſque armorum deſuper ingens.
Tam vaſtos motus axis miratur uterque,
Miranturque ignes, cælique volubilis orbes,
Quum tenues animæ, quum ſint ſine corpore vitæ,
Senſibus a noſtris quibus eſt natura remota.
Sæpe autem, ſeu mortales mittuntur ad oras,
Sive opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis affictì ſibi quiſque accommodat alas,
Aereoſque artus, ſimulacrumque aptat habendo,
Spiritus ut queat humanos admittere viſus.
Ergo illi rapido circumdant turbine denſa
Corpora ſub noſtros etiam venientia ſenſus:
Circumdantque humeris deſueta micantibus arma
Ætheris æriſono ſubito de poſte refixa
Cælicolûm exuvias, belli monimenta nefandi,
Quod ſocios olim contra geſſere furentes.
Hic bonus armatur jaculis, haſtamque trabalem
Criſpat agens, rapit ille faces, rapit ille ſagittas,
Suſpenditque humeris lunatum ardentibus arcum.

Atque

Atque alius palmas inſertat cæſtibus ambas.
Pars tereti ſunda dextram implicat. omnibus enſis
Aureus in morem vagina pendet eburna.
Infrenant alii cæli per cærula currus.
Cætera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora. non eadem vis omnibus ipſa volandi.
Mobilitate vigent varia. pars remigat alis
Binis alternante humero: pars ordine ad auras
Tollunt ſe triplici pennatis undique plantis,
Haud unam in faciem. ſed nec color omnibus idem.
Namque hos punicea cernas effulgere pluma
Flammipedes, igni aſſimiles rutilantia terga:
Herbarum hos ſpeciem, virideſque referre ſmaragdos.
Terga illis croceo lucent circumlita luto.
Centum aliis alii pinxere coloribus alas.
Qualis ubi, exactos poſt æſtus arbore ab omni
Exornat pomis ſe verſicoloribus annus,
Et caput Autumnus circumfert pulcher honeſtum.
Et jam pennipotens liquidis exercitus ibat
Tractibus, ac volucri cingebant agmine cælum,
Millia quot numquam naſcentum ab origine rerum
Viſa hominum in terris coiiſſe, ter agmina terna,
Terque duces terni. toto dux vertice ſupra eſt
Nuper Iapygii Gargani e vertice vectus
Armipotens, veteris quem quondam gloria pugnæ
Sublimem, longeque alios ſuper extulit omnes,
In medio ibat ovans, galea, criſtiſque ſuperbis
Aureus, & longe gemmis lucentibus ardens,
Nunc etiam ſpolia edomiti, fulvamque draconis
Pellem oſtentabat ſpiris ingentibus, ipſumque

Inni-

Innixus tergo, pedibuſque, haſtaque premebat.
Arma procul radiant. umbo vomit aureus ignes.
Stellantique procul micat enſis iaſpide fulgens.
Ventum erat ad cæli portas. hic omnibus iræ
Incaluere magis, belli ut monimenta prioris
Sunt oculis oblata. vident nam turribus altis
Pendentes currus, ſuſpenſaque poſtibus æra,
Spiculaque, & clypeos victis de fratribus arma
Olim immane nefas cælo crudeliter orſis,
Dum fruſtra aſpirant ſceptris felicis olympi
Immemores, victique animis, & vana tumentes.
Quos ipſi contra ſteterant meliora ſequuti,
Æthereque expulerant certamine debellatos.
Quam pugnam in foribus quondam cælarat ahenis
Artificum manus, atque operoſo impreſſerat auro.
Cernere erat liquidas cæli pendere per auras
Hinc acies, atque hinc acies certamen adortas,
Nunc huc, nunc illuc ultro, citroque volare,
Ætheraque in medio venientibus obſcurari
Miſſilibus. jam jam certari comminus armis,
Miſcerique acies, & jam, queis ſpicula deerant,
Crinibus implicuere manus hoſtilibus uncas,
Suſpenſoſque comis circum per inane rotabant.
Jamque hos paullatim concedere, deſuper illos
Urgere aſpicias, donec toto æthere verſi,
Palanteſque fugæ ſimul hoſtes terga dedere
Præcipiti aſſimiles nimbo, atque procacibus Auſtris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextram
Deturbabat agens, flammiſque ſequacibus arce
Siderea. excuſſos Erebi domus atra recepit.

Digitized by Google

Pugnæ igitur ſuperi admoniti, veteriſque trophæi
Ætheris ardebant fractis erumpere portis.
Jamque adeo evâſſent omnes, terriſque potiti
Sontem incendiſſent oram, jamque urbibus igni
Correptis, Judæa nocens, commiſſa luiſſes,
Ni pater altitonans ſtellanti nixus olympo
(Motus enim tanto ſubito flagrante tumultu)
Cœpta redargueret, verbiſque inhiberet acerbis
Bellum importunum, cunctis haud mollia mandans.
Nam circumſpiciens, ſibi centum aſtare miniſtras
Virgineas volucrum humana ſub imagine formas
Hinc, atque hinc videt, & nutum obſervare paratas.
Quarum quæ placido mitis Clementia vultu eſt,
Eligitur numero ex omni, cui talia mandet:
Vade, ait, & volucri per cælum labere curru.
Fratribus hæc fer dicta tuis: Non ætheris *illis*,
Non *illis* vaſti commiſſas orbis habenas,
Ut ferro injuſſas meditantes edere pugnas
Omne auſint miſcere meo ſine Numine cælum,
Terramque; & tantos animis accendere motus.
Confidant, poſitiſque adſint huc ocius armis.
Dixerat. illa viam raptim ſecat alite curru,
Et patris ingentes paſſim denuntiat iras,
Ni redeant, poſitiſque quieſcant protinus armis.
Addunt ſe comites Pietas, Paxque aurea: it una
Speſque, Fideſque, piique parens placidiſſima Amoris.
Omnibus in manibus rami canentis olivæ.
Quaque egere viam, videas procul ilicet arma
Projicere, & ſtudiis cunctos miteſcere verſis.
Jamque in conſpectu poſitis exercitus armis

Regis

Regis adeſt: dicto parentes, ſede locarunt
Ordine ſe ſe quiſque ſua, pariterque quierunt.
Hic tum nimbipotens genitor circumtulit ora
Ter torquens illuſtre caput, ter cardine moto
Terribilem increpuit ſonitum. dein farier infit:
Quæ, ſuperi, vetitum contra hæc inſania ferri?
Quo ruitis? quia ne auxilio ſubſiſtere noſtro
Non queat ille, meæ aut ſint fractæ denique vires?
Ne ſævite animis, atque hanc deponite curam;
Quandoquidem haud fert hæc noſtro ſine Numine natus;
Scitis enim, ut moriens crimen commune refellat.
Sic generi humano clauſum ſtat pandere olympum.
Illum ideo duros volui exercere labores,
Atque agere in terris extrema per omnia vitam
Finibus exactum cunctis, inopem, omnium egentem.
Jamque ad ſupremum ventum. manet exitus illum
Hic hodie gravis inſontem irrevocabile letum;
Et morti caput ipſe ſua ſponte obvius offert.
Nunc autem ſubito viſu horruit, & timor illi
Confuſam eripuit leti ipſo in limine mentem.
Quippe, Deum velut exutus, mortalis, inermis
Reſtitit, & telis manſit violabile corpus.
Nil aliter vis divinos valuiſſet in artus
Ulla hominum, & cunctis foret impenetrabilis armis.
Non adeo vires, non parva potentia noſtra,
Ut nequeam, ſi verſa retro ſententia, natum
Eripere in medio verſantem turbine leti.
Contra illum inſurgant omnes, ab origine rerum
Quidquid ubique hominum natum, exſtinctumque per ævum.
Non ita me experta eſt Babylon, ubi ad aſtra gigantes

Tentavere vias educta turre ſub auras.
Et poterant magnos manibus divellere montes.
Nunc etiam fumant præfractæ fulmine turres.
Ut nimborum acies, tempeſtatumque quieſcant,
Quæ vaſtum rapiant convulſum a cardine mundum,
Ipſe manu terras quaterem, cælum omne cierem
Diluvio cuncta involvens. me me ignibus atris
Nunc nunc accinctum, teloque tricuſpide dextram
Armatum, mortale genus ſævire videret,
Hunc difflare globum, hæc paſſim metere agmina ferro.
At ſinite, adveniet (neque enim mora longior) urbi
Tempus ei, fruſtra hunc quum magno optaverit emtum
Haud tetigiſſe, genus cui ducitur æthere ab alto.
Sic ait, & moto tremefecit vertice mundum,
Terrifico quatiens tonitru cæleſtia templa.
Continuo ſuperûm furor acer, & ira quievit.
Proſequitur tantum votis chorus omnis amicis,
Atque Deum e ſummo taciti miſerantur olympo.
Sicut, ubi incluſi ſeptis vacuo æquore campi
Pro laude, ac decore accenſi certamina miſcent
Inter ſe æquatis juvenes duo comminus armis,
Hinc ſpectat procul, atque hinc circumfuſa juventus:
Tum ſi forte alter minus, ac minus utilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Conſurgant fidi æquales, ſtudiiſque ſequantur.
Quam vellent, niſi pacta vetent, ſuccurrere amico!
Stant ægri, & caſum longe exſecrantur acerbum.
Haud ſecus indefenſus, inermis reſtitit Heros.
Illum nudum humeros, nudum omne a vertice corpus,
Directum longo malo applicuere furentes.

Nuda dehinc tendunt tranſverſo brachia ligno,
Diverſaque ambas affigunt cuſpide palmas
Hinc, atque hinc. mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi. largum manat de ſtipite flumen.
Inſtant vi multa. ferro ardua robora adacto
Dant gemitum. reboat diro ſtridore ſupinus
Mons circum ingeminans, ictuſque reſultat imago.
Tum ſupra caput & nomen, patriamque, neciſque
Inſcripſere notis variis in ſtipite cauſſam.
Dextra autem, lævaque duos gemina arbore fixos
Addiderant ſocios, quos ob commiſſa merentes
Leges ſupplicium ad juſtum, pœnamque vocabant.
Verum ipſum amborum in medio longe altius arbos
Extulerat, veluti ſcelerum exhortator, & auctor,
Aut furtis foret ante alios immanior omnes.
Infelix Solyma, infelix Judæa propago
Ultro infeſta piis, non ipſis vatibus æqua,
Hæc digna hoſpitia, has ſedeſque, toroſque paraſti
Cælicolûm regi? hos ſocios, hunc addis honorem,
Qui mortale genus propter delapſus olympo
Sponte ſub humana luſtravit imagine terras?
Hic genus ipſe tuum Phariis eduxit ab oris,
Et pedibus ſalſas dans ire impune per undas,
Marmoreum tibi ſtravit iter, pontumque diremit.
Idem etiam te cæleſti dape pavit euntem
Per deſerta tuos miſeratus vaſta labores.
Hujus ope hauſiſti dulcem de caute liquorem,
Quum procul & fontes, & liquida flumina abeſſent.
Hic te poſthabitis aliis longe omnibus unam
Gentibus elegit, meritis quam ad ſidera ferret,

Mune-

Muneribuſque ſuis ſublimi æquaret olympo.
Promeritum his cumulas donis? hæc digna rependis?
Non vatum voces, non te miracula rerum
Ulla movent, aut non præſentia Numina ſentis?
Cui umquam ſcelerum auctori tam dira paraſti
Supplicia? aut uſquam quis tam crudeliter hoſti
Acceptus tales luit alter corpore pœnas?
Jamque trabi applicitus tergo alte hærebat. in illum
Verſi omnes obſervabant, quæ funere in ipſo
Signa daret, quæ ſpes, aut quæ fiducia victo.
Ille autem tacitus jamdudum cuncta ferebat,
Immotuſque. decor roſeo nondum omnis ab ore
Ceſſit. adhuc oculis divinum eſt cernere honorem.
Tantum reſperſuſque genas, pallentiaque ora
Humectat cruor, & mixto cum pulvere ſudor
Plurimus, infectique rubent in ſanguine dentes.
Qualis, qui modo cærulea perfuſus in unda
Lucifer aſtrifero radios ſpargebat olympo,
Si mundi ſpecies violetur clara ſereni,
Et ſubita incipiat cælum palleſcere nube,
Nondum omne occuluit jubar, obtuſaque niteſcit
Pulcher adhuc facie, & nimbo tralucet in atro.
Interea matris, quam magnam nuper ad urbem
Traxerat incertus rumor, certiſſimus aures
Nuntius implevit, natum extra mœnia duci,
Ad mortemque rapi captum, inſidiiſque ſubactum.
Palluit infelix, mediiſque in vocibus artus
Diriguit. licet hæc patris ſciat omnia certo
Conſilio fieri, atque ipſius Numine nati,
Altius ingenti tamen exſuperante dolore

Cun-

Digitized by Google

Cuncta oblita ruit. reſonant plangoribus ædes
Femineis. fruſtra lacrimantem, & acerba gementem
Solantur fidæ comites. jamque illa per urbem
Atque huc, atque illuc errat, triſtemque requirit
Indefeſſa locum. nunc hic, nunc hæſitat illic
Veſtigans oculis, atque auribus omnia captans,
Sicubi concurſum, voces aut hauriat ullas.
Ac veluti paſtu rediens ubi veſpere cerva
Montibus ex altis ad nota cubilia, fœtus
Jamdudum teneri memor, omnem ſanguine circum
Sparſam cernit humum, catulos nec conſpicit uſquam,
Continuo luſtrans oculis nemus omne peragrat
Cum gemitu: tum ſiqua lupi, ſiqua illa leonis
Raptoris ſigna in triviis conſpexerit, illac
Inſequitur tota obſervans veſtigia ſilva,
Perque viam paſſim linquit pede ſigna biſulco:
Haud aliter, ſimul atque jugo proſpexit in alto
Collis oliviferi, late qui maximus urbi
Incubat, ingentem concurſum, & lucida circum
Spiculaque, clypeoſque, & fulgentes equitatus,
Per medios ruit, & curſum extra mœnia torquet.
Illam porticibus ſpectant, altiſque feneſtris
Effuſæ matres, longe & miſerantur euntem.
Jamque hos, jamque ruens curſu prævertitur illos,
Ungula crebra licet volucrum proculcet equorum.
Addunt ſe flenti comites, pariterque ſequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atque innuba Martha,
Et ſoror, & Salome, & conjux ægra Cleophæ,
Cunctæ atro pariter velatæ tempora amictu.
Ecce autem videt infando jam proxima monti

Digitized by Google

Erectamque trabem, & ſcalas, defixaque ſigna.
Quamvis neſcit adhuc, quæ ſint ea robora porro,
Horruit illa tamen metuens, & pectus honeſtum
Terque, quaterque manu tundens, pectuſque, caputque,
Hei mihi neſcio quid moles, atque illa minatur
Machina triſte, inquit. gentis ſcio acerba furentis
Circumfuſa odia, & genus undique Judæorum
Jamdudum nobis infenſum expoſcere pœnas.
Hoc erat, hoc tota inſomnis quod nocte videbar
Cernere ſignum, olim Iſacidæ quo ſumma notarunt
Limina, quiſque ſuum, fuſo agni rite per ædes
Sanguine, poſt longa exſilia, indignoſque labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Hæc memorans ſimul ibat. eam ſine more ruentem,
Rumpentemque aditus per tela, per agmina denſa
Rejiciunt clypeorum objectu, & longius arcent.
Jam magis, atque magis non vani ſigna timoris
Clareſcunt, propiuſque in vertice conſpicitur Crux,
Ingens, infabricata, & iniquis aſpera nodis.
Ut vero informi múlctatum funere natum,
Affixumque trabi media jam in morte teneri
Aſpexit coram infelix, ut vidit ahena
Cuſpide trajectas palmas, palmaſque, pedeſque,
Vulnificiſque genas, fœdataque tempora ſertis,
Squalentem ut barbam, turpatum ut ſanguine crinem,
Dejectoſque oculos dura jam in morte natantes,
Inque humerum lapſos vultus, morientiaque ora,
Alpino ſtetit ut cautes in vertice ſurgens,
Quam neque concutiunt venti, neque ſæva triſulco
Fulmine vis cæli, aſſiduus neque diluit imber,

Hi-

Hiſpida, cana gelu, longoque immobilis ævo.
Ipſi illam montes, ipſa illam flumina longe
Videre ingentem feſſæ miſerata dolorem;
Eque ſacro aereæ lacrimarunt vertice cedri.
Filius at poſtquam pinu conſpexit ab alta
Dilectam genitricem, animi miſeratus, in illa,
Ut potuit, ſubito morientia lumina fixit
Semianimis, dulcemque oculis reſpondit amorem.
Mox ſic exſanguem viſu, victamque dolore
Affari extremum, curaſque avertere dictis:
Hactenus, o mulier, ſtetimus. non te tamen ægram
Tantus edat tacite dolor. haud ſine mente parentis
Hæc ferimus, ſolo qui temperat omnia nutu.
Hic tibi pro nato (admotum nam forte parenti
Vidit Ioannem lacrimantem, & multa gementem)
Semper erit. juvenem mox idem affatur amicum:
Hæc tibi erit genitrix. oro, tutare relictam
Tu ſaltem, & matris ſerva communis amorem.
His dictis lacrimas perculſis mentibus hoſtes
Non ipſi tenuere. feræ ingemuere cohortes.
Hic demum matri rediit vox faucibus ægræ,
Ingentemque dedit gemitum. tum robora largo
Triſtis, inexpletum lacrimans lavit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas:
Nam quem te miſeræ matri, pulcherrime rerum
Nate, refers? talin' voluiſti occumbere leto?
Nec tibi noſter amor ſubiit, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et letale dares miſeræ ſub pectore vulnus?
Heu quem te, nate, aſpicio? tua ne illa ſerena

Luce magis facies aſpectu grata? tui ne
Illi oculi? quæ tam ſcelerata inſania tantum
Auſa nefas? heu quam nato mutatus ab illo
Cui nuper manus impubis, omniſque juventus
Occurrit feſtam venienti læta per urbem,
Perque viam, ut regi, velamina picturata,
Arboreaſque ſolo frondes, & olentia ſerta
Sub pedibus ſtravere, Deum omnes voce fatentes!
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
At non certe olim præpes demiſſus olympo
Nuntius hæc pavidæ dederat promiſſa puellæ.
Sic una ante alias felix ego, ſic ego cæli
Incedo regina. mea eſt hæc gloria magna,
Hic meus altus honos. quo reges munera opima
Obtulerunt mihi poſt partus? quo carmina læta
Cæleſtes cecinere chori, ſi me iſta manebat
Sors tamen, & vitam cladem hanc viſura trahebam?
Felices illæ natos quibus impius hauſit
Inſontes regis furor ipſo in limine vitæ,
Dum tibi vana timens funus molitur acerbum.
Ut cuperem te diluvio cecidiſſe ſub illo!
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans ſenior luctus ſperare jubebat,
Et cecinit, fore quum pectus mihi figeret enſis.
Nunc alte mucro, nunc alte vulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos vos o quicumque tenetis
Hac iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi ſuperant ſolatia vitæ,
Atque meo major nuſquam dolor. addite me me
Huic etiam, ſiqua eſt pietas, & figite trunco.

Aut

Aut vos o monteſque feri, quæque ardua cerno
Me ſupra frondere cacumina, parcite quæſo
Vos ſaltem. vos o noſtro exſaturata dolore
Reſpicite, & miſeræ tandem ſuccurrite matri.
Nunc nunc præcipiti caſu convulſa repente
In me unam ruite, & tantos finite labores.
Hos virgo, atque alios dabat ore miſerrima fletus.
Nec comites poſſunt flentem illam abducere fidæ.
At tamen armati morienti illudere pergunt,
Eſtque hoſti duro in bello multo optimus hoſtis;
Crudeli quaſſant riſu caput. undique circum
Inſultant, tolluntque has læti ad ſidera voces:
En qui ſe cælo miſſum, ſuperique parentis
Progeniem jactat, temploque, urbique minatus,
Seque DEUM fictor fandi mentirier audet.
I ſequere, illiuſque pius nunc Numen adora.
Qui multos leti eripuit de faucibus olim,
Non potis ipſe ſibi tali in diſcrimine adeſſe.
Falſus abeſt illi longe, nec talia curat
Nunc genitor. ſane infami nunc liber ab orno
Deſiliat, ſi Numen habet, vincla omnia rumpat.
His quoque nos ſignis miſſum credemus olympo.
Talia jactabant, mediaque in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabant. cuncta ferebat
Ille animi invictus. ſævis clementius æquo
Hoſtibus orabat veniam, patremque rogabat,
Parceret ignaris rerum, cæciſque furore.
At vero inter ſe adverſis decernere dictis
Auditi, pœnas qui juxta ob furta luebant
Supplicio æquali juvenes gemina arbore fixi.

Alter enim furiis, longiſque doloribus actus
Ipſe etiam verbis morientem Heroa ſuperbis
Stringebat miſer, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, & templi multa conſtructa virûm vi
Demolire adyta, & poſt tres rurſum erige luces.
Nunc, tibi ſi genus e ſummo traheretur olympo,
Eque Deo genitore fores, ut te ipſe ferebas,
His te, nos pariterque malis prohibere liceret.
Verum, omnes quando jactaſti vana per urbes,
Nobiſcum moriere, Dei mentita propago.
Non tulit hæc alter, dextra qui in parte propinquus
Jam morti pendebat, & hæc extrema profatus:
Infelix, quæ tanta animo dementia ſedit?
Nos ambo merito luimus peccata: ſed inſons
Proditur hic odiis. quin nos commiſſa fatentes
Æquius hic fuerat veniam, pacemque precari.
Sic ait. hinc Divum converſus lumina in ipſum
Talibus orabat: Superi tu certa parentis
Progenies (nam celſa manent te ſidera) ab alto
Reſpice me, & dexter morienti protinus adſis.
Annuit, & verbis Deus eſt dignatus amicis:
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum.
Quæ me cumque hodie, una eadem te regna beatum
Accipient, ait. aſtra alacri jam concipe mente.
Vix ea; nam vitæ labentis fine ſub ipſo,
Dum luctante anima feſſos mors exuat artus,
Æſtuat. it toto ſemper de corpore ſudor
Largior, & ſiccas torret ſitis arida fauces.
Tum vix attollens oculos jam morte gravatos
Exiguum ſitiens laticem, ſuprema popoſcit.

Munc-

Digitized by Google

Munera. vix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, & triſti perfuſa veneno,
Ingratoſque hauſtu ſuccos, inamabile virus
Arenti admorunt morientis arundine linguæ.
Quæ, ſimul extremo libans tenus attigit ore,
Reſpuit, atque diu labris inſedit amaror.
Interea magno lis eſt exorta tumultu,
Dum tunicam, nato genitrix quam neverat olim,
Partiri inter ſe famuli certamine tendunt,
Exuviaſque petunt. ſed erat haud ſutilis ipſa
Veſtis, & in partes ideo non apta ſecari.
Sorte trahunt igitur concordes. ſic fore quondam
Prædixere ſacri corda haud improvida vates.
Jamque fere medium curſu trajecerat orbem,
Quum ſubito ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens, medioque die (trepidabile viſu!)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clauſus latuit denſis in nubibus æther,
Proſpectum eripiens oculis mortalibus omnem.
Hic credam, niſi cælo abſint gemituſque, dolorque,
Æternum genitorem alto ingemuiſſe dolore,
Sidereoſque oculos terra avertiſſe nefanda.
Signa quidem dedit, & luctum teſtatus ab alto eſt.
Emicuere ignes. diffulſit conſcius æther:
Concuſſuque tonat vaſto domus ardua olympi,
Et cæca immenſum percurrunt murmura cælum.
Diſſiluiſſe putes divulſi mœnia mundi.
Sub pedibus mugit tellus: ſola vaſta moventur.
Tecta labant: nutant ſuccuſſæ vertice turres.
Obſtupuere humiles ſubita formidine gentes,

Et poſitæ extremis terrarum partibus urbes.
Cauſſa latet: cunctis magnum, ac mirabile viſum:
Et populi æternas mundo timuere tenebras
Attoniti, dum ſtare vident caligine cælum.
Ipſam autem propior Solymorum perculit urbem,
Ac trepidas ſtravit mentes pavor. undique clamor
Tollitur in cælum. ſceleris mens conſcia cuique eſt.
Templa adeunt ſubito caſtæ longo ordine matres.
Incedunt mixti pueri, intactæque puellæ,
Perque aras pacem exquirunt, quas ture vaporant
Suppliciter, ſacriſque adolent altaria donis.
Ecce aliud cælo ſignum præſentius alto
Dat pater altitonans, & templum ſævit in ipſum.
Velum latum, ingens, quod vulgi lumina ſacris
Arcet inacceſſis, in partes finditur ambas.
Et templi ruptæ crepuere immane columnæ.
Jamque Deus rumpens cum voce noviſſima verba
Ingenti, horrendumque ſonans, En cuncta peracta,
Hanc inſontem animam tecum, pater, accipe, dixit:
Supremamque auram, ponens caput, exſpiravit.

M. HIERONYMI VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
CHRISTIADOS
LIBER SEXTUS.

JAmque nigreſcenti properabat veſper olympo.
Corpora adhuc ſtabant inhumata, infletaq; cano
Vertice, ſtipitibuſque etiam nunc fixa manebāt.
Talia Joſephus veniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiuſque animi, præſtanſque juventa,
Et bellis aſſuetus, agri ditiſſimus idem,
Atque auri. is CHRISTI miratus maxima facta
Addiderat comitem modo ſe, quocumque vocaret.
Ergo dum ſilvis alii formidine turpi,
Speluncíſque vagi paſſim conduntur in altis,
Protinus ipſe animi intrepidus, fretuſque juventa
Aggreditur gentis rectorem, ac talia fatur:
Optime Romulidûm, te cari in cæde magiſtri,
Quem gens noſtra odiis leto mulctavit iniquis,
Fama pias ſervaſſe manus, cæcumque furorem

Adver-

Digitized by Google

Adverſus totis nequicquam viribus iſſe.
Scis falſa exceptum ſub proditione, quod illis
Obſtaret coram ſcelera urgens impia verbis.
Quod potes, exanimum terræ ſuccedere corpus
Da ſaltem, ſociis caſus ſolamen acerbi.
Ipſe novo condam, mihi quod de more paravi,
Funera mecum animo dum verſo incerta, ſepulcro.
Pontius hæc contra: Ut potius concedere vivum
Nunc corpus cuperem! vos, veri conſcia, teſtor,
Numina, tentavi verſans mecum omnia, ſiqua
Inſontem morti excipere, ac dimittere poſſem.
Et nobis pietas colitur: ſanctique penates.
Sed nihil invita tandem profecimus urbe.
Crudelis vicit gentis furor. ite, ſepulcro,
Muneribuſque pii exanimum decorate ſupremis.
Dixerat. ille gradus montis contendit in altos;
Cui ſe ſe comitem jungit Nicodemus, & ipſe
Multum animo cari concuſſus funere amici.
Jamque propinquabant, paribus veſtigia curis
Figentes, unde infauſtus de colle videri
Jam poterat locus. ecce autem fulgentia circum
Arma vident, cinctumque armato milite clivum.
Nam, ne luce ſacra pendentia corpora truncis
Solennem funeſtarent lætæ urbis honorem,
Primorum miſſu armati venere miniſtri,
Semineces qui ſtipitibus de more refixos
Hoc ipſo injecta tumularent vertice arena.
Stabant ſupplicium meritum qui hinc inde luebant
Semianimes, & adhuc ſpirantes funere in ipſo
Optabant duros leto finire labores,

Digitized by Google

Et montem implebant lacrimoſis vocibus omnem.
Protinus hinc, atque hinc longis haſtilibus inſtant
Armati, franguntque viris tabentia crura,
Et miſeris mortem properant, trabibuſque refigunt:
Deinde cava infodiunt projecta cadavera terra.
At ſimul exanimem qui noſtra ob crimina pœnas
Pendebat, videre, manum abſtinuere, nec ultra
Sunt paſſi ſævire in caſſum lumine corpus,
Mirati properos obitus, collapſaque membra
Tam cito, & ora modis jam tum pallentia miris.
Quidam etiam vidiſſe ferunt pendere per auras
Cælivagos juvenes feralia robora circum
Plaudentes alis, niveaque in veſte coruſcos
Divinum multo ſtillantem e vulnere rorem
Suſcipere, & ſuperas pateris perferre ſub auras.
Hic auſus ſolus, lato cui lancea ferro,
Longinus ſanctos violare ignobilis artus.
Irruit, & longa tranſverberat abiete coſtas.
Intepuit ferrum, ſanctum ebibit haſta cruorem.
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis inſtar
Et purum laticem, & rorem exſiliiſſe rubentem.
Diluta eſt humus: erubuerunt gramina circum.
Huc ſe ſe in medios Arimathes urbis alumnus
Infert, conſcenditque trabem, atque exſangue magiſtri
Detrahit, & denſis procul aufert corpus ab armis
Veſte tegens, modo quam tales mercatus in uſus.
Huc volucres pueri, cælique effuſa juventus,
Ferte pedem. æterni largum date veris honorem.
Pallentem violam calathis diffundite plenis,
Narciſſique comas, ac mœrentes hyacinthos,

Et florum nimbo divinum involvite corpus.
Ecce autem late reboant plangore propinqui
Femineo montes. reſponſant flebile ſaltus.
Omnia flere putes ſola lamentabile letum.
Ipſa ſedet vivo genitrix mœſtiſſima ſaxo,
Ægro corde, comis paſſis, totoque cruentum
Heu natum complexa ſinu, miſerabile corpus.
Atque oculos fovet ore, patenſque in pectore vulnus.
Nec jam ullos gemitus, nec jam ullos amplius edit
Singultus. magno ſed enim exanimata dolore,
Frigida, muta ſilet, gelidoque ſimillima ſaxo.
Circumſtant aliæ tunſæ omnes pectora palmis.
Pars calidis corpuſque lavant, & vulnera lymphis:
Textilibus membra involvunt pars ſqualida donis.
Hæc ſiccat fuſo rorantia genua capillo
Vulneribus ſuper accumbens, hærenſque cruentis:
Oſcula dat manibus, pedibuſque rigentibus illa.
Indulgent omnes lacrimis, triſtique ululatu
Cuncta replent. vix inde viri divellere poſſunt
Ipſi etiam guttis humentes grandibus ora.
Tum corpus, miſeras ſolati, exſangue ſepulcro
Condunt marmoreo, atque affati extrema recedunt;
Et magnam comites genitricem in tecta reportant.
At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit
Sollicitos, ſed adhuc timor acer corda premebat;
Sæpe etenim audierant ſociis mœrentibus hoſtem
Se ſe olim ſuperas rediturum lucis ad auras
Promiſiſſe, palamque ſacros id prodere vates.
Id veriti, armatos ſubito miſere viros, qui
Noctes, atque dies ſervarent flebile buſtum,

Digitized by Google

Ne forte auferret furto quis nocte ſepultum,
Et totam impleret falſis rumoribus urbem,
Defunctum vita rediiſſe ad luminis oras,
Vitaleſque auras haurire, atque æthere veſci.
Aura, veni afflanti patris omnipotentis ab ore:
Aura potens, cæli Numen, superûmque voluptas:
Quicquid adhuc ſuperat mihi dira e cæde dolorum
Mente fuga, lætoſque animi nunc reffice ſenſus,
Et placidos per membra riga mihi Numine motus.
Sit fas lætitiæ ſentire in pectore lapſus,
Lætitiæ qua gens fruitur felicis olympi,
Larga ubi latifluo paſſim torrente redundant
Gaudia, nec fines novit diffuſa voluptas.
Vertitur hic rerum facies. hic gaudia noſtra
Incipiunt. longe in melius verſa omnia cerno.
Jam Deus, ut ſacros vates, & ſancta piorum
Concilia educens tenebris inferret olympo,
Corporeis liber vinclis conceſſerat imos
Spiritus ad manes, animarum regna ſilentum,
Per cæcos aditus, & præcipites anfractus
Solis inacceſſos radiis, loca nocte perenni
Obſita, terrificam cæcæ formidinis aulam.
Hic ſtabulant, viviſque tenent impervia regna
Noctivagi fratres, ſuperi quos ira parentis
Cælo immane nefas animis excuſſit adortos,
Tartareiſque genus miſerabile merſit in antris:
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miſeros pœnis manes miſeri magis ipſi
Exercent, vinctoſque tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant barathrum irremeabile clauſæ

Crudeles animæ, ad ſuperos dum vita manebat.
Nunc merita expendunt vaſta fornace ſepultæ
Supplicia, undantemque ferunt caligine fumum.
Ignis ibi æternus, ſemper nova flamma renaſcens.
Innocuæ circum ſedes, ſecretaque longe
Atria circuitu longo. hic incendia nulla,
Nulli obſunt penitus flammis ultricibus ignes.
Umbrarum ſed iners requies, penituſque ſilentis
Mundi temperies. ſecretæ his ſedibus ævum
Inſontes degunt animæ, quibus haud ſua damno
Admiſſa. at primi ſcelus exitiale parentis
Detinet hic clauſas, noſtræ nil lucis egentes,
Pœnarum prorſum expertes, niſi luce carerent
Jucunda, qua gens gaudet ſtellantis olympi.
Hic patres ſanctum genus, antiquiſſima proles,
Qui vitam vinclo nullo, non legibus ullis
Compoſitam incultos primi degere per agros,
Inter oves patrio tantum ſe more tenentes,
Juſtitiæ memores ultro, rectumque colentes.
Hic vateſque pii, qui quondam Numine pleni
Ventura intrepide magnas cecinere per urbes,
Quique dedere orbi leges divina reperta,
Quoſque datis olim juvit parere volentes,
Matronæ, atque viri, vitæque in limine rapti.
Omnibus unus amor, cælique arrecta cupido.
Et jam promiſſi memores, tum forte per umbras
Secla recenſebant tacitis volventia luſtris,
Ducebantque animis finem adventare malorum.
Atque hæc inter ſe læti ſermone ferebant:
En tandem volvenda dies, en imminet illa,

Quum

Quum lucem liceat, ſupera & convexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifeſtus olympo
Oſtendit nobis divino numine plenis.
Nos aliis ſubito mortalibus ore canentes
Optandam votis venienti liquimus ævo.
Jam jam aderit lux noſtra, Dei indubitata propago.
Ille erat ille feri ſub imagine ſæpe leonis
Oſtenſus nobis oculos caligine preſſis,
Unus pro multis qui ſe ſe proderet ultro
Morti, defenſóſque daret nos hoſte ſubacto.
Vicit io tandem leo magni a ſanguine Judæ
Davidæ genus. o paſſim gaudete, beati
Mortales: gaudete, animæ jam corpore functæ.
Jam vos aſtra vocant. nunc, quæ tot clauditur annos,
Janua ſiderei nobis aperitur olympi.
Jamque erit, ut (noſtris promiſſum vocibus olim)
Lætitia exſiliant montes, colleſque reſultent
Pampineis vincti formoſa cacumina ſertis,
Quales creber agris aries, oviumque minores
Subſiliunt fœtus, mollique in gramine ludunt,
Balatus matrum dum per juga longa ſequuntur.
Ipſi jam fontes, ipſa & vaga flumina: paſſim
Melle fluant, niveo paſſim vaga flumina lacte
Lacte mero, & dulci diſtillent nectare rupes.
Talia perſtabant memorantes. cuncta fremebant
Intus lætitia ingenti, plauſuque ſecundo.
Sicut ubi cives longa obſidione tenentur
Urbem intra, & vallum, portarumque objice tuti,
Dum circum ſonat, atque in muros arietat hoſtis,
Tum ſi forte acies procul auxiliaribus armis

Adventare vident ſocias e turribus altis,
Conſurgant, animoſque alacres ſpe ad ſidera tollant.
Ecce autem foribus ſuccedens maximus ultor
Haud cunctatus adeſt divina luce coruſcus.
Porta ingens adverſa manet centum ærea vaſtis
Vectibus, æterni poſtes. hanc nulla neque igni
Vincere vis valeat, neque duri robore ferri.
Conſtitit hic Deus, ac dextra ſtridentia clauſtra
Impulit. intremuit quo late exterrita tellus
Impulſu, vaga contremuerunt ſidera mundi,
Regiaque umbroſis immugiit atra cavernis.
Ad ſonitum horrifico adventu de vallibus imis
Lucifugi raptim trepido adſunt agmine fratres
Humana facie crurum tenus, inde dracones.
Tum rudere inſuetum, dirumque e faucibus ignem
Efflare, atque domum piceo omnem involvere fumo.
Continuo patuere fores. procul ecce repente
Sponte ſua abſiliunt convulſi a cardine poſtes.
Apparet confuſa intus domus, altaque circum
Atria: rareſcunt tenebræ, & nox cæca receſſit.
Nam Deus haud ſecus obſcuris conſpectus in antris
Perſtringens oculos divina luce refulget,
Quam quum gemma ignes ſplendore imitata coruſco
In noctem thalamis lucet regalibus, atraſque
Exſuperat tenebras, largo & loca lumine veſtit,
Purpurea circum perfundens omnia luce.
Ut vero in mediis Divum penetralibus hoſtes
Videre, & faciem inviſam agnovere per umbras
Ardentem radiis, ac mira luce coruſcam,
Protinus aſpectu ſubito terrentur, & imas

Con-

Conjiciunt ſe ſe in latebras, linguaque remulcent
Commiſſas utero caudas, ſtratique tremendum
Nequicquam umbroſis in ſpelæis ulularunt:
Quales quæ celſis habitantes alpibus Euros
Semiferæ gentes ſemper patiuntur, & imbres,
Romanas ſi forte procul fulgentibus armis
Ora exſertantes antris videre phalangas,
Fumoſa extemplo palantes tecta relinquant,
Diſperſique jugis, ſiqua altius exit in auras,
Rupe ſedent, longeque duces mirantur euntes.
At caſti circum manes fulgore repente
Luſtrati paſſas tendunt ad ſidera palmas,
Lætitiaque fremunt ſubita, lacrimaſque dedere;
Nec ſaturare queunt animos, oculoſque tuendo.
Tum læto ultorem propius clamore ſalutant
Una omnes: Ut te, cæli lux clara ſereni,
Optatum aſpicimus, nec nos ſpes noſtra fefellit,
Qui revehis mundo primo conceſſa parenti
Munera, & humanum genus omne in priſtina reddis,
Ignotaſque vias aperis ad ſidera cæli!
Veniſti: ætheteæ facies tua lampadis inſtar
Diffulſit, tandemque oculis lux reddita noſtris.
Sed quibus exhauſtum ærumnis, quantiſque procellis
Jactatum accipimus? (nigras ea fama ſub oras
Detulit) indigno quis ſanctum vulnere corpus
Fœdavit? quænam haſta tuo intepuiſſe cruore,
Quod ferrum tulit? an tantum mortalibus ullis
In terris licuit ſcelus? o, quæ clauſa remotis,
Æquora, litoribus terrarum cingitis orbem,
Quæ vos, quæ tenuere moræ? quibus abdita clauſtris,

Leto

Leto opifex tam crudeli quum veſter obiret?
Vos tum diluvio mortalia cuncta decebat
Obruere, & terras penitus delere nocentes.
Nos ne per hæc, ſuperi ſoboles certiſſima regis,
Vulnera ſervamur? non o non præmia tanti,
Non tanti ipſa ſalus erat olim noſtra. tua ingens
Hæc pietas. adeon' tibi curæ incommoda noſtra,
O hominum dulcis requies, ſuperûmque voluptas?
Nos patris averſi noſtro irritavimus iras
Crimine: tu diras ſolviſti ſanguine pœnas.
Talia per campos jactabant undique inanes.
Tum læti obſcuro pariter ſe carcere promunt,
Ultoremque Deum ſupera ad convexa ſequuntur,
Sedibus ut placidum degant ſtellantibus ævum
Felices animæ, gens jam defuncta periclis
Humanis, ſecura operum, ſecreta laborum.
Primus it ipſe hominum generis pater ante, nec ora
Conſcius antiquæ noxæ audet tollere cælo:
Primores procerum inde alii non vana futuri
Pectora, queis nivea velantur tempora vitta.
Ingemuere illi quos ob commiſſa cremandos
Sorbet in abruptum, fundoque exercet in imo
Tartarus, eructanſque incendia dira caminus:
Unde animis miſeris nullo patet exitus ævo.
Præcipue rex ipſe aulæ illætabilis alto
Cum ſociis mœrens ducit ſuſpiria corde,
Et fortunatis ſedem, quam liquerat ipſe,
Invidet æthercam, furiis immanibus actus.
Illi iter ad cæli debentia regna tenebant
Aera per tenerum læti, regemque canebant

Felices

Felices animæ, quibus eſt in ſecula vitæ
Jam nunc parta quies, præcluſaque janua leti.
Applaudunt volucres purum tranantibus auræ,
Subſidunt Euri, fugére ex æthere nimbi,
Arridetque procul clari liquidiſſima mundi
Tempeſtas: cælo arrident rutila aſtra ſereno.
Aſſurgit matutinis Aurora volucrum
Cantibus: aſſurgit rubefacta Veſper ab æthra.
Atque ea dum longe vaſtum per inane geruntur,
Jam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens nato immortalia membra
Illuſtrans penitus divinum afflavit honorem;
Quodque fuit mortale modo, & violabile corpus,
Immortale dedit. non tanta luce ſereno
Sidera clara polo, non aureus ipſe nitet Sol.
Ceu qui per noctem impoſito cinere obrutus ignis
Delitet, & nuſquam tecto ſe lumine prodit,
Siquis eum flabris exſuſcitet, arida circum
Nutrimenta ferens, ſubitis ad tecta favillis
Emicet, & totas luſtret ſplendoribus ædes.
Talis, ubi turpe irrepſit ſenium, unicus ales,
Congeſſitque ſibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum, poſuitque in morte ſenectam,
Continuo novus exoritur, nitiduſque juventa
Effulget criſtis, & verſicoloribus alis.
Innumeræ circum volucres mirantur euntem.
Ille ſuos adit Æthiopas, Indoſque reviſit.
Jamque adeo in terris hominum miranda paventes
Terruerant animos viſa. umbris orbe fugatis
Sole recens orto mœſtiſſima Magdalene

Amiſſi deſiderio perfixa magiſtri
Cum ſociis ibant prima ſub luce ferentes
In gremiis molles patriæ felicis odores,
Myrrhamque, & coſtum, ſpicæque unguenta Ciliſſæ
Supremum tumulo munus: varioque ferebant
Multa inter ſe ſe triſtes ſermone per agros.
Nos miſeras, quas non ſecum lacrimabilis Heros
Duxerit ad letum! vigiles quis fallere nobis
Cuſtodes dabit? aut quis grandia ſaxa ſepulcro
Evolvet clauſo, ut ſaltem fungamur inani
Munere, deſerto ſolventes debita buſto?
Talia fundentes tumulum venere ſub ipſum,
Jactanteſque oculos faciles huc plurima, & illuc
Milite conſpiciunt collem, & cuſtode vacare,
Clauſtraque mirantur ſecum patefacta ſepulcri.
Accedunt. at ubi tumulum conſpexit inanem,
Naribus unde ingens fluctus ſe evolvit odorum,
Hoſte putans clam ſublatum, pulcherrima virgo
Flebat, inornatum vellenſque a vertice crinem
Et nemora, & montes gemitu, ſilvaſque replebat.
Cui juvenis ſubito effulgens in veſtibus albis
Aligerum genus, & cæli de gente, Quid, inquit,
Quæritis, o matres? longo jam parcite luctu,
Atque animis mœſtum tandem revocate timorem.
Lætitiam certa jam ſpe præſumite veſtram;
Quandoquidem, quem vos adeo lugetis ademtum,
Funeſtæque trabi fixum, ut ſcelus omne piaret,
Veſtraque ſponte ſua deleret crimina morte,
Unus pro cunctis Erebi jam rege ſubacto
Manibus ex imis has rurſum lucis in oras

Victor

Victor iit, ſuperaque etiam nunc veſcitur aura,
Corporis ablutus quæcumque obnoxia morti.
Hæc ait, & nubi volucer ſe immiſcuit atræ.
Ipſa etiam res ecce oculis oblata repente
Firmavit dubiumque animum, tenebraſque reſolvit.
Namque moræ impatiens, atque acri ſaucia amore
Dum virgo ſedet, ac miratur inane ſepulcrum,
Artificumque manus, videt ipſo in marmore fictum
Litus arenoſum, porrectum in litore piſcem,
Fluctivomum, ingentem, nant æquore qualia in alto
Mole nova ignaros nautas terrentia cete.
Monſtrum turpe, atrum, ſpatioſi bellua ponti.
Cujus ab undivomo vates imperditus ore
Redditus aereas rurſum veniebat ad auras.
Tum ſecum: Superi nunc o nunc viſa ſecundent
Præſentes. veterum agnoſco non vana futuri
Signa, inquit. nempe, ut monſtri deformis in atro
Tres vates latuit luces, tres gutture noctes
Ingluviem paſſus, vaſtæque voraginis antrum,
Sic Heros multum ad ſuperos defletus amicis,
Incluſuſque cavo ſaxo, terraque ſepultus
Delituit, ſæpe ut (memini) prædixerat ipſe,
Ad cælum rediit, ſaxumque reliquit inane.
Talia verſanti ſubito ſub imagine falſa
Ignoti agricolæ ſe ſe DEUS obtulit ipſe,
Et tumulum juxta aſtabat. mox farier orſum
Virgo amens animi agnovit; converſaque, luce
Reſpicit ecce nova illuſtrem, radiiſque coruſcum.
Corruit, ac genua amplexans ſatis ora tueri
Clara nequit, corpuſque oculis obit omne volutis,

Et mœſtum aſpectu dulci ſaturavit amorem.
Continuo triſti penitus de pectore mœror
Omnis abit, rediitque decor ſuus ilicet ori
Marmoreo. ſed adhuc turgentibus humida gemmis
Lumina, inornatique fluunt per colla capilli.
Sic ubi rore madens pluvio roſa languida honeſtum
Demiſit caput, atque comam largo imbre gravatam,
Tum ſi purpureo Sol lumine veſtiat arva,
Et redeat madido facies innubila cælo,
Protinus attollens ſe ſe rurſum illa reſurgat,
Puniceique ſinus divinum pandat honorem.
Talis erat poſito virgo pulcherrima luctu.
Ardet amans ipſum affari regemque, Deumque,
Et coram ſolitas haurire, ac promere voces.
Dum trepidat, quæ prima hærens exordia ſumat,
Mortales viſus adopertus nube reliquit.
Fama Palæſtinas ſubito hæc impleverat urbes.
Jamque ſacerdotes trepidare, & quærere, ſiqua
Multiplici vulgi ſermoni occurrere poſſint,
Rumoremque aſtu premere, atque exſtinguere famam.
Cuſtodes buſti in primis, qui cuncta canebant,
Muneribus ſuperant, ſubiguntque haud vera profari,
Sublatum furto intempeſta nocte cadaver.
Sed non ulla datur verum exſuperare facultas.
Quoque magis tendunt ſerpentem ſiſtere famam,
Amplius hoc volat illa, omnemque exſuſcitat oram.
Sunt etiam qui ſe ore canant vidiſſe patentes
Sponte ſua tumulos, multoſque exiſſe ſepulcris,
Quorum jampridem tellus acceperat oſſa.
Interea ſocii, quos in diverſa paventes

Jamdudum terror longe disjecerat omnes,
Tabeſcunt mœſti. cælo cecidiſſe videtur
Omnibus exſtinctum æterna caligine Solem,
Et penitus mundo jucundum lumen ademtum.
Tandem conveniunt, & adhuc loca nota frequentant,
Tectaque quæ vivo ſibi quondam rege fuiſſent
Dulcia, ſed caſu nunc deſolata recenti.
Dux nuſquam. miſeris nuſquam datur illa tueri
Ora, illoſve oculos aſpectu luce ſerena
Jucundos magis, aut cælo radiantibus aſtris:
Et cunctis nomen dulce obverſatur ad aures.
Ægreſcunt mœſti. ſqualent circum omnia luctu.
Haud ſecus atque olim exemit cum ſubere paſtor
Cerea dona cavo, vacuumque alveare reliquit,
Tunc etiam, fumus quas longe diſpulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, & inania fruſtra
Tecta adeunt denſo volitantes agmine circum,
Direptoſque favos ægræ, populataque paſſim
Mella vident, nequicquam hiemi congeſta futuræ.
Ecce viros autem tali mœrore ſepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent,
Vidiſſe aligeros cæli de gente miniſtros,
Regem ipſum vidiſſe novo fulgore micantem,
Et vacuum porro tumulum, veſteſque relictas.
Protinus ergo alii montis petere ardua curſu
Contendunt rapido feſtini, ubi inane ſepulcrum.
Aſt aliis incredibile, ac mirabile viſum,
Et primo ancipites deluſos credere matrum
Effigie pavitantum oculos, & imagine falſa:
Ut nobis ſæpe in ſomnis ſpectare videmur

Abſen-

Abſentum vultus, ſimulacraque luce carentum.
Donec ſera illis ſub luce in tecta coactis
Ingrediens ſe ſe oſtendit manifeſtius Heros,
Voce, habituque DEUM confeſſus, imagine nota
Divinum toto jaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus vicina pererrans
Oppida, quo metus impulerat duce nuper ademto.
Iſque ubi dein rediens eſt ſacræ redditus urbi,
Acceptuſque domo, ſocios videt ecce recenti
Attonitos caſu, ac cæco terrore ſilentes,
Quales aut templum, domini aut ubi divitis ædes
Marmoreas petiit ruptis de nubibus ignis,
Terrificiſque locum implevit ſplendoribus omnem,
Stant intus pavidi cives: quatit omnibus horror
Pectora: vix longo poſt tempore corda reſidunt.
Obſtupuit viſu ignarus, cauſſamque requirit,
Et ſocios dictis Didymus demulcet amicis;
Quem ſenior Petrus amplexus, lacrimiſque profuſis
Menti caniciem humectans ſic denique fatur:
Vidimus (o jam nos felices!) vidimus ipſum,
Ut ſoliti, regem ſpirantem, auraſque trahentem
Cælicolûm regem, qui nos modo morte reliquit.
Hæc ait, exſultanſque animo cælum uſque tuetur.
Ille autem (neque enim narranti talia credit)
Ipſe ne rurſus, ait, cæli hoc ſpirabile lumen
Aſpicit? an potius ſimulacri apparuit umbra,
Atque oculos fallax veſtros eluſit imago?
Immo, ait, illum ipſum divino illa ipſa gerentem
Vulnera, & antiquam ſervantem corpore formam
Vidimus, ac veros manibus tractavimus artus.

Digitized by Google

Vidi oculis, vidi ipſe meis, & vulnera novi.
Veſper erat, clauſæque fores, clauſæque feneſtræ:
Nos intus pavidi latitare, & corpora victu
Curare, ac poſitis mœſti diſcumbere menſis.
Ecce autem tecti in mediis penetralibus ipſe
Improviſus adeſt, & inobſervabilis Heros
Effulget clauſis ingreſſus limina portis:
Improviſus adeſt, inopinaque gaudia portat.
Continuo ad lucem viſum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis, ſubitoque horreſcere viſu
Attoniti. verum ille metus, vanumque timorem
Increpitans vetuit trepidos exſurgere menſis.
Ipſe ego ſum. pacem unanimes agitate, metuſque
Solvite; tentandoſque dabat ſimul omnibus artus,
Vulneraque, inſigni quæ corpore quina gerebat.
Quin etiam parcis nobiſcum accumbere menſis
Non fugiens ſolito eſt coram de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc, quæ verba noviſſima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidis abiens ſe immiſcuit auris.
Hæc ſenior; ſociique eadem ſimul ore canebant.
Nec dum finis erat verbis, quum protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidiſſimus unus
E multis, quos biſſenis ſubjunxerat Heros,
Atque hæc dicta dabat: Vos o jam ſolvite luctu.
Vivit adhuc, ſocii, leti jam lege ſolutus,
Vivit adhuc. vidi his oculis, vidi ipſe, Deique
Auribus his hauſi vocem, conſuetaque verba.
Audiit hic etiam mecum, viditque loquentem,
(Atque manu, nutuque propinquum Amaona ſignat)

Nam

Digitized by Google

Nam modo forte animis mœſti dum incedimus ambo,
Qua ſe demiſſi incipiunt ſubducere montes,
Extulit aereas Emaus ubi turribus arces,
Advena in ignota nobiſcum veſte profectus,
Externoſque gerens habitus comes additur ultro.
Tædia dumque viæ vario ſermone levaret,
Interdum eruptis roramus fletibus ora,
Et gemitus imis dolor exprimit oſſibus ardens,
Ille ægros dictis ſolari, & quærere cauſſas
Crebra reſurgentis luctus. nos ordine cuncta
Pandimus, atque ducis letum crudele profamur,
Quo moriente ſimul perierunt gaudia noſtra.
Ut factis, verbiſque animos ſpe arrexerit ingens
Ingenti: ſed dehinc nos morte feſellerit omnes.
Non tulit ulterius, contraque hæc reddidit ille:
Non pudet o ſemper cæcos, & lucis egentes?
Nonne ducis veſtri quondam crudelia vates
Funera prædixere omnes, caſuſque nefandos
Tot veterum monimenta docent haud credita vobis?
Sponte ſua leto caput obvius obtulit ipſe
Unus pro multis, patrias quo flecteret iras,
Atque iter ipſe ſuo ſignaret ad aſtra cruore.
Haud ita vos ille erudiit. nam ſæpe futura
Hæc eadem de ſe longe ante retexit amicis.
Atque equidem, memini, nuper media urbe canebat,
Obſcura ſed verborum rem ambage tegebat.
Nunc autem manifeſta patent, nunc omnia aperta
Nube palam ablata, nec ſpes foviſtis inanes.
En rex, qui poſitas conſeverat ordine vites
Prætendens ſepem inſidiis hominumque, ferarumque,

Omni-

Omnibus immiſſis incaſſum ex urbe miniſtris,
Quos leto dedit inſontes manus effera agreſtum,
Demum infelices natum ipſum miſit in agros.
Nam pater omnipotens poſt tot fera funera vatum,
Ipſe ſuum juſſit natum deſcendere olympo.
Ecce Palæſtini furiis immanibus acti
Natum etiam hauſerunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen. rex urbe ultricibus armis
Jam jam aderit, flammiſque feros agitabit agreſtes:
Et pangenda aliis credet vineta colonis.
Sic fatus cœpit voces ex ordine vatum
Obſcuras, veterumque evolvere facta parentum,
Cuncta docens letum Christo crudele minari,
Quo mortale genus tenebris educeret atris.
Ut clara antiquis portendi hæc omnia ſignis
Monſtrabat ratione, oculis caligine abacta!
Ut noſtros mira inflexit dulcedine ſenſus!
Ut reſoluta novo ardebant præcordia amore!
Qualiter aut æris rigor acri ſolvitur æſtu,
Aut glacies concreta novo ſub Sole liqueſcit.
Non illum tamen immemores agnovimus ante,
Quam ventum ad ſedem, parvamque ſubivimus urbem.
Namque iter ulterius fingentem, ſeque ferentem
Longe alias ſedes petere, ambo oravimus, iſdem
Nobiſcum haud aſper tectis ſuccederet hoſpes.
Id quoque præcipiti ſuadebat Veſper olympo,
Jam piceo terras infuſcans noctis amictu.
Paruit, & menſas comitum eſt dignatus egenas.
Ut primum fruges toſtas cerealia liba
Attigit, & ſolito fregit de more, repente

Nox abiit, tandemque oculis lux addita noſtris.
Agnoſco, & ſupplex manifeſtum Numen adoro.
Sed ſubito volucres abiens, ceu fumus, in auras
Reſpuit humanos viſus, ſenſuſque refugit.
Talia narrabat Cleophas; quæ credita cunctis
Vera negat Thomas, & cœptis perſtat in îſdem.
Hæc mihi (dicam iterum) nemo perſuaſerit umquam,
Illum ipſum his oculis clara niſi luce videndum
Hauſero, & his manibus niſi vulnera contrectaro.
Sic fatur. ſimul ecce Deus cum lumine largo
Improviſus adeſt iterum, ſocioſque reviſit:
Et clauſæ manſere fores, manſere feneſtræ.
Non aliter vitri, quod tectis ſummovet auras,
Lumine Sol penetrat ſplendentes aureus orbes
Inſertim radios jaciens in opaca domorum;
Nec tamen ulla viæ apparent veſtigia adacta
Luce, ſed illæſo ſæpe itque, reditque metallo.
Sternunt ſe ſe omnes terræ, genibuſque ſalutant.
Ut vero Didymus manifeſto in lumine vidit
Vulnera monſtrantem, & ſe nomine compellantem,
Horruit, & prono confeſtim corruit ore,
Multaque ſe incuſans animo ſic denique fatur:
Vera mihi facies, verus Deus: omnia novi.
Haud equidem (fateor) vivum te credere quibam
Poſt obitus cæli hoc iterum ſpirabile lumen,
Has auras haurire. animo tua dicta labanti
Exciderant penitus, modo quæ ſuprema dediſti.
Demens! qui te obita non poſſe huc morte reverti
Crediderim, quum quarta alios jam luce ſepultos
Ad ſuperas cæli nuper revocaveris oras;

Et

Digitized by Google

Et memini, atque aderam. ſed me mens læva tenebat.
Forſan at hæc tamen haud veſtro ſine Numine tanta
(Credo equidem) venit dementia. forſitan olim
Proderit hic ſeris hæſiſſe nepotibus unum,
Et manibus voluiſſe prius contingere corpus,
Ne facies, aut vana oculos eluderet umbra.
Talibus orantem Deus, & lux ipſa reliquit,
Nunc hos, nunc adiens alios, & pectora firmans.
Nec prius evaſit mundi mortalibus oris,
Quam quater exoriens dena Sol luce rediret.
Forte igitur Petrus, & ſocii vada ſalſa ſecabant
Remigiis lembum ſubigentes, dum ſibi victum
Arte parant ſolita, piſceſque in gurgite captant.
Et jam per totam vano, quam longa, labore
Defeſſi noctem fruſtra, madefacta legebant
Retia, quum juvenem egregium videre liquentes
Fluctifrago tractus e litore proſpectantem.
Nec primo agnovere Deum, divinaque membra;
Quandoquidem ſe mortali celaverat ore.
Ipſe dehinc tali compellans voce natantes,
Dextram, ait, affectate, viri. huc appellite puppim.
Hac dabitur vanum non effudiſſe laborem.
Nec mora, præceptis parent, dextraque per undas
Detorquent alacres curſum, nodoſaque lina
Projiciunt. moti ſonuit plaga cærula ponti.
Jamque ſenex tacito ſociis Petrus innuit ore,
Auxilioque vocat nutuque, manuque ſilentes,
Significans prædam innumeram. vix retia cuncti
Plena trahunt. capti ſaliunt per vincula piſces.
Senſit Ioannes hic Numen, & Heus, prior inquit,

O ſocii, non fallor, adeſt Deus: ille magiſter
Ille quidem. agnoſco divinos oris honores.
Lætitiam ut jactat vultuque, oculiſque decoris!
Quod ſimul accepit Petrus, haud cunctatus, ab ipſa
Deſiliit rate, & æquoreas ſe jecit in undas,
Quo regem ſalſos per fluctus primus adiret,
Quamvis multa timens gliſcentibus æquore ventis.
Cætera deinde manus terræ advertuntur, & omnes
Remivaga ſiccum cupidi tenuere carina.
Tum victu ut vires revocent, cerealia menſis
Dona onerant juſſi, vivoſque in litore piſces
Una omnes torrere parant: ſuccenſaque pruna
Suggeritur circum. teter petit æthera nidor.
Ut compreſſa fames, ſurgit rex optimus ipſe,
Confeſſuſque Deum ſociis ita denique fatur.
Pacem optate, viri, pacem laudate quieti.
Salvete æternum, ſocii, æternumque valete.
Eſte mei memores. ego claro poſcor olympo.
Jamque adeo duris animos aptate ferendo
Omnia: nec propius ſævos adiiſſe tyrannos
Sit timor, atque duces affari, & vera monere.
Non vos majeſtas ſoliorum, aut ſceptra ſuperba
Terrificent regum, lucis nil hujus egentes.
Haud longe tum quærendum, quæ tempora fandi,
Quis modus aptus. ego præſens adero omnibus, ora
Veſtra regens. dabitur verborum copia cuique.
Nec cælo vires vos, & ſolamen ab alto
Deficient. quum Sol decimo jubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit cæleſtibus auris,
Diffuſumque animis Numen divinitus addet;

Præ-

Præſide quo freti, reges, rerumque potentes
Nil veriti, noſtrum vulgabitis undique nomen.
Tum ſanctum ſe ſe genus aurea tollet ad aſtra,
Denſus agens veluti laxis ſe palmes habenis
Luxuriat, foliiſque ſimul, fœtuque graveſcit.
Denique, quum ſuprema dies illuxerit orbi,
Omniaque eliciam patefactis oſſa ſepulcris,
Atque iterum in lucem emergent quos terra tegebat,
Hanc vallem, denſa hos implebunt agmina colles
Matres atque viri, vixque hauſta luce peremti.
Ipſe ego jura dabo, mediaque in valle ſedebo
Quæſitor, vitas populorum, & crimina pendens.
Vos etiam mecum biſſenis ſedibus ipſi
Sublimes mortale genus cenſebitis una:
Biſſenæque tribus gentis tum veſtra ſubibunt
Arbitria, & veſtros mirabitur orbis honores.
Interea, Petre, te (nulli pietate ſecundum
Novi etenim) his rerum ſummam, clavumque tenentem
Præficimus cunctis, ultro qui noſtra ſequuti
Imperia. hoc te præcipuo inſignimus honore.
Tu regere, & populis parcens dare jura memento.
Summa tibi in gentes jam nunc conceſſa poteſtas.
Jamque pios tege pace: voca ſub ſigna rebelles.
Quemcumque in terris ſcelus exitiale peroſus
Admonitum fruſtra juſta devoveris ira
Colloquio abſterrens hominum, cœtuque piorum,
Idem erit inviſus cælo. non ille beatis
Sedibus aſpiret, niſi tu placabilis idem
Dignatus venia meliorem in priſtina reddas.
Jamque adeo tibi conceſſum mortalibus ægris

Clau-

Digitized by Google

Claudere ſiderei portas, ac pandere cæli.
Talia mandabat terras, homineſque relinquens.
Sic natis moriturus oves, & ovilia paſtor
Commendans caris, furta, inſidiaſque luporum
Edocet, & pecori contraria paſcua monſtrat.
Sic ſociis ævo jam feſſus nauta biremem
Credit, inexpertoſque docet varias maris oras,
Et brevia, & ſyrtes, & naviſragas Sirenas.
His animadverſis, totius lucida circum
Palmiferi nubes collis capita ardua texit,
Et curva æthereis fulſerunt litora flammis.
Interea totum exercent nova gaudia cælum.
Alituum cæleſtum acies, ſanctique volucres
Dant manibus plauſus, & multicoloribus alis,
Inſtaurantque choros. fremitu ætheris atria fervent.
Pars pendent ſpeculis, & propugnacula læti
Cæli ſumma tenent, & mœnia celſa coronant:
Obvia pars portis parat ire patentibus, & ſe
Quiſque auris credunt, ac pennis æthera obumbrant.
Hi plectro indulgent, fidibuſque: his tibia cantus
Dat biſores. alii cava cornua flatibus implent,
Rauciſonaſque tubas, & ahenea cymbala jactant.
Atque ubi ter patris ad ſolium pernice chorea
Indulſere choris, ter ludo lucida regna
Luſtravere, polique e vertice decurrére,
Non aliter ſunt ingreſſi volucri agmine contra
Concentu vario, & multiſono modulatu,
Quam, prolapſa Remi quum nondum urbs alta jaceret,
Tarpejæque arces ſtarent; lateque ſubactis
Jura daret populis rerum pulcherrima Roma;

Con-

Digitized by Google

Conſul victor, ovans pugnatis undique bellis,
Intrabat rediens, Capitoliaque alta ſubibat.
Talis nubivago tendebat ad æthera greſſu
Vera Dei ſoboles. ut vero flectere quiret,
Iratus quoties genitor mortale pararet
Exercere genus meritis ob crimina pœnis,
Omnia fert ſecum cædis monimenta nefandæ,
In primis duplicemque trabem, infandamque columnam,
Brachia cui vinctus tulit aſpera verbera, & acres
Virgarum faſces, infectaque ſanguine lora,
Haſtamque, & calamo pendentia pocula levi.
Tres deinde ingentes, & acuta cuſpide vectes
Cernere erat, quibus effoſſus palmaſque, pedeſque:
Sertaque nexilibus vepribus conſerta rigebant.
Illic & longo Romani ſigna ſenatus
Haſtili ſuſpenſa, cavoque latentia cornu
Lumina, quod ſuperas abies tollebat ad auras;
Quamque manu rex pro ſceptro geſtavit arundo:
Omnia quæ pueri cæleſtes ante gerebant,
Singula quiſque, polique arcem per inane petebant.
Suſpexere viri attoniti, acieque ſequentes
Alituum nubem, ac regem videre per auras
Tollentemque manus, cælique ſerena ſecantem,
Quum ſubito rutila hæc venit vox reddita ab æthra;
Ne trepidate. quid hæretis ſupera alta tuentes?
Cum genitore Deus regnandum accepit olympum.
Nec mora. carminibus cæli domus ardua longe
Auditur reſonare, modiſque per aſtra canoris.
Contra etiam plauſere, atque hæc alterna canebant
Læta viri, cælumque oculis, animiſque petebant.

Omnes

Omnes o, plauſu, gentes, linguiſque favete,
Atque Deum canite aſcenſu ſupera alta tenentem.
Quadrupedum, volucrumque genus, mutæque natantes
Exſultent, tractus terrarum ubicumque patentes.
Ipſi dent montes, ipſa & dent flumina vocem
Læta ſuam, & ſcatebris volventes flumina fontes,
Quodque ambit longis terras anfractibus æquor.
Cuncta ſuum agnoſcant auctorem, & carmina dicant,
Semper ut idem ingens regnarit originis expers
Cum genitore Deo Deus omnia Numine complens.
Ut nullis mox principiis, aut ſemine nullo
Omnia condiderit, cælum, terraſque, fretumque,
Quæque vago paſſim ſubſunt animantia cælo.
Ut terras ponto diſcluſerit, æthera terris,
Luciferis cæli luſtraverit atria flammis,
Telluriſque ſinum variis appinxerit herbis,
Sufficiatque ſatis fruges, & vitibus almum
Humorem. Tu cuncta moves. tibi maximus æther,
Quique ſuper latices concreſcunt æthere, parent.
Nubila te, ventique timent. te veſper, & ortus
Obſervant, obeuntque tuo ſua munera nutu,
Et tibi monſtriferi obſequitur plaga cærula ponti.
Tu manibus validis terrarum pondera libras,
Atque gravem vacuo ſuſpendis in aere molem,
Rerum elementa locans æterno fœdere, ut omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidas per inane vias is nubibus actus,
Aurarumque ſedens veheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irrevocabile adactis:
Semper idem ante tuos oculos, præſenſque moratur,

Quod-

Digitized by Google

Quodque eſt, quodque fuit, ſimul & quod deinde ſequetur.
Ipſe etiam parens tibi cæli in vertice fixus
Sol ſtetit. ipſa etiam ſurgens in cornua Luna,
Atque ſuos penitus requierunt ſidera curſus.
Te mandante ſuam vim ſæpe innoxius ignis
Dedidicit. pueri in mediis fornacibus aſtant
Illæſi, jactantque tuas ad ſidera laudes.
Tu mare navigerum concreta dividis unda,
Et populis medios das ire impune per æſtus.
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes.
Tu largam tactis e cautibus elicis undam,
Idem largifluos fontes, & flumina ſiſtens.
Ipſa tuo tremit aſpectu conterrita tellus;
Quoſque procul tangis, fumant ad ſidera montes.
Aſſurgunt reges pavidi, tibi ſceptra, tibi arma
Deponunt, longeque tremunt, & numen adorant.
Tu ſurdis aures, oculos tu lumine captis,
Et vocem mutis, & vires ſufficis ægris.
Tu revocas in vitam obita jam morte ſepultos:
Et rurſum potes amiſſos accendere ſenſus.
Non te vis crudi perterruit horrida leti,
Non Erebi confuſa domus loca fœta timoris.
Te manes tremuere. plagæ regnator opacæ
Umbrarum paſſim populantem immitia regna
Non tulit, atque imis trepidus ſe condidit antris:
Proſtratæque metu procul Eumenides latitarunt,
Dum ſuperas præda ingenti votereris ad arces,
Nunc ubi jam victor regnas, ſuperûmque beato
Concilio imperitas, proviſaque tempora longe
Diſponens reparas fugientia ſecula mundo,

Nec requieſſe ſinis Solis volventia luſtra.
Salve, opifex rerum, vaſtique ſalutifer orbis,
Aſpice nos propius, propius genus aſpice noſtrum,
Morte tua patet ætherei cui janua olympi;
Et veteres tandem pater obliviſcitur iras.
Talia litorea læti ſub rupe canebant
Undeni proceres, omniſque effuſa juventus.
Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animos firmati Numinis aura
Ætherea: ſed adhuc latebras, cavaque antra petebant.
Sicut ubi accipiter celſa de ſede columbam
Suſtulit apprenſam, quam roſtro eviſceret unco,
Diffugiunt aliæ huc illuc. mox turribus imis
Condunt ſe celeres, & inania murmura miſcent:
Haud illi ſecus attoniti poſt funera regis
Incluſi tecto ſtabant promiſſa magiſtri
Cælo exſpectantes venturum Numen ab alto.
Jamque aderat promiſſa dies, deciesque tenebras
Flammifera Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Quum pater omnipotens cæli regione ſerena,
Sidera purpúreo reficit qua purior æther
Lumine, cælicolûm in medio media arce ſederet
Tempora diſpenſans, ſecretaque fœdera mundo.
Cui ſe tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radiis, ac mira luce coruſcus
Obtulit, & magno genitorem affatus amore eſt:
O pater, & ſociis tandem ſuccurrere noſtris
Tempus, ait, quos amiſſo duce protinus omnes
Acer agit timor huc illuc, atque omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.

Diſcu-

Diſcute terrorem hunc animis, & pectora firma,
Ne caſus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Judæaque paſſim
Inſidias infenſa odiis molitur iniquis.
Tu tamen hos olim fore qui præſtantibus auſis
Per gentes canerent noſtrum indelebile nomen,
Quacumque Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos nova converſos ad ſacra vocarent,
Pollicitus, genitor: tibi nec ſententia nutat.
Hos (quando cæli demum non abnuis arcem)
Ipſe ego ſæpe tua fretus pietate, labantes
Firmavi, implevique animis. ſiquidem affore olympi
Promiſi auxilium ſubito, & tutamen ab arce.
Quo freti, reges, regumque minacia juſſa
Contemnant, alacreſque ruant in funera leti
Sponte ſua veræ pro relligionis amore.
Sic fatus, palmas ferro oſtentabat acuto,
Trajectoſque pedes, & hians in pectore vulnus,
Sertaque, & hamatos vepres, quos hoſtia geſſit.
Annuit oranti, delibanſque oſcula nato
Reddidit hæc pater æterno devinctus amore:
Jam conceſſa petis. dabitur tibi, nate, quod optas.
Promiſſa (ne tende manus) afflabimus aura
Quos vis, atque viros noſtro flammabimus igni,
Ut pro te blandæ projecto lucis amore
Non ferrum, aut flammas metuant, morſuſve ferarum,
Aut crinita rotis circum laniantibus hauſtra.
Quique reformidant nunc omnes aeris auras,
Objicient certis alacres ſe ſponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent

Digitized by Google

Contemtu necis, & vera virtute ſuperbi.
Non illos æſtus, non illos frigora ſiſtent,
Letiferum aut campos quum ſidus findit hiulcos,
Cærulea aut glacie quum nectit flumina bruma.
Verum ultra Gangem auditi, Bactra ultima ſupra,
Iſmara, Biſtoniaſque plagas, Seraſque remotos
Gadibus, & virides penetrabunt voce Britannos.
Implebunt terras monitis, & cuncta novantes,
Templa pererrato ſtatuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diviſæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Seclaque converſis procedent aurea rebus.
Quæ tibi ſæpe ego pollicitus, ſciſque omnia mecum.
Nec tantum tua, nate, piis hæc vulnera olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Inſontes primi ſcelus exitiale parentis:
Verum alios mox, atque alios per ſecula cælo
Efficient dignos, ſua quos commiſſa piacla
Sidereis procul arcebant a ſedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea vis, ea gratia mortis.
Atque adeo, quodcumque homines ab origine rerum
Admiſere, aliis quidquid peccabitur annis,
Huc coeat, ſatis illa tui pars parva, ſuperque
Omnia diluere, prorſuſque abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, quum ſcilicet olim
Tercentum prope luſtra peregerit æthereus Sol,
Tum veri, Grajûm obliti mendacia, vates
Funera per gentes referent tua carmine verſo;
Atque tuis omnes reſonabunt laudibus urbes,
Præſertim lætam Italiæ felicis ad oram,

Addua

Digitized by Google

Addua ubi vagus, & muſcoſo Serius amne
Purior electro, tortoque ſimillimus angui,
Qua rex fluviorum Eridanus ſe turbidus infert,
Mœnia turrigeræ ſtringens male tuta Cremonæ,
Ut ſibi jam tectis vix temperet unda caducis.
Illic tum, nivei velut inter nubila cygni,
Omnibus in ripis pueri, innuptæque puellæ
Carmina caſta canent, mixtique in gramine molli
Laudibus incipient certatim aſſueſcere noſtris,
Et teneri prima cœtus te voce ſonabunt.
Hæc tibi certa manent, hæc vis movet ordine nulla.
Sic fatus, dulcem nato inſpiravit amorem.
Interea ſcelus infandum pellacis Iudæ
Multa exſecrantes ſocii ſe ad juſſa parabant
Munera, diverſas ſortiti protinus oras,
Quas peterent, moreſque novos, nova ſacra docerent.
Quove autem patribus biſſenis cætera, ut ante,
Pareret pubes, numerum, ſanctumque ſenatum,
Quod ſupereſt, ſupplent, ſociiſque ex omnibus unus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore,
Matthia, obſcurum genus, & ſine luce propago.
Tum cuncti inter ſe mœſti ſic ore precari:
Si nunc, ſi nobis aurai cœlitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aſpiret olympo,
Quandoquidem toties nobis Deus omnibus illum
Auxilio fore pollicitus. ſane omnia vera
Prædixit. deſit veris hoc hactenus unum.
Talia ſuſpenſi ſecum ægra mente ferebant.
Ecce autem cæli ruere ardua viſa repente,
Et superûm tonat ingenti domus alta fragore.

Su-

Suſpiciunt. nova lux oculis diffulſit, & ingens
Viſus ab æthereo deſcendere vertice nimbus
Lucis inardeſcens maculis, tectumque per omne
Diverſi rumpunt radii. tum innoxius ignis
Omnibus extemplo ſupra caput aſtitit ingens,
Et circum rutilis incanduit aura favillis;
Stricturis veluti crebræ crepitantibus olim
Diſſiliunt ſcintillæ, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robuſtaque brachia tollunt
Candentem curva verſantes forcipe maſſam.
Nam pater omnipotens, ſuperaque æquævus ab arce
Filius aſpirant una omnipotentibus auris,
Infunduntque viris Numen. Deus ecce repente
Ecce Deus. cunctis divinitus algida corda
Incipiunt afflata caleſcere, Numine tacti
Implentur propiore viri, ſacrumque furorem
Concepere; Deumque imis hauſere medullis.
Nec mora, nec requies ter ſcintillantibus igneis
Terrifico radiis fulgore, ter alitis auræ
Turbine correpti blando flammantur amore,
Igneſcuntque animis; atque exſultantia cunctis
Exercent acres ſtimulis præcordia motus.
Diffugiunt animis terrores. mira loquuntur,
Mira canunt. eadem variis (mirabile dictu!)
Gentibus accipitur vox haud obſcura, ſibique
Quiſque videbatur patrias haurire loquelas,
Multi ut tunc ïerant variis huc partibus orbis
Sacrorum ſtudio, viſendæque urbis amore,
Solennem quæ luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis poſt orgia prima diebus

Orgia,

Digitized by Google

Orgia, quum menſis epulandum apponimus agnum.
Hic ſua verba audit tellure Libyſtide cretus,
Hic Galli ſua, Romulidæ, Parthique, Scythæque,
Nec non ſubjecti glaciali ſidere Thraces,
Afrique, Creteſque, Phrygumque e gente profecti,
Atque Indi, atque Arabes, & arenivagi Garamantes;
Mirantur cuncti circum, mirantur & ipſi.
Namque, hominem velut exuti, moribundaque membra,
Mente domos cæli peragrant, atque æthera apertum
Intenti, & ſuperûm taciti ſermone fruuntur.
Jamque canunt ventura. animis Deus expulit atram
Luſtrans corda intus nubem, quæ corpora circum
Caligatque, hebetatque humanas humida mentes.
Quoſque modo duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clauſos,
Liberius nunc luce palam, atque licentius audent
Terrorum expertes. nec jam mortalia curant.
Non ferrum, aut flammas metuunt, morſuſve ferarum:
Sed regem vulgo teſtantur morte peremtum
Immerita genus æthereo deducere olympo.
Jamque pudet metuiſſe omnes; animoſaque leti
Spes magis, atque magis viget acris Numinis hauſtu.
Haud ſecus ac crebris quum rimis terra dehiſcit,
Quum ſitit omnis ager, tum quæ morientia languent
Gramina, cæruleus ſi cælo venerit imber,
Continuo attollant rurſus capita, arvaque ponant
Squalorem, redeatque decor ſuus omnibus agris.
Ergo abeunt varias longe, lateque per oras
Diverſi, laudeſque canunt, atque inclyta vulgo
Facta ducis, jamque (ut vates cecinere futurum

Anti-

Antiqui) illorum vox ſines exit in omnes.
Audiit & ſiquem medio ardens æthere iniquo
Sidere deſertis plaga dividit invia terris,
Quique orbem extremo circumſonat æquore pontus.
Continuo ponunt leges, moremque ſacrorum
Urbibus. infectum genti luſtralibus undis
Eluitur ſcelus, & veteris contagia culpæ;
Relligioque novas nova paſſim exſuſcitat aras.
Protinus hinc populos Christi de nomine dicunt
Chriſtiadas. toto ſurgit gens aurea mundo,
Seclorumque oritur longe pulcherrimus ordo.

F I N I S.

SI QVID HIC FACTVM DICTVMVE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA, INFECTVM INDICTVMVE ESTO.

QVISQVIS ES, AVCTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM: VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIIS A DVOBVS SVMMIS PONTIFICIBVS DEMANDATVM SCITO; LEONE X. PRIVS, MOX CLEMENTE VII. AMBOBVS EX ETRVSCORVM MEDYCVM CLARISSIMA FAMILIA; CVIVS LIBERALITATI ATQVE INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTES, QVAE PLANE EXSTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQVE REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM NESCIVS NE ESSES.

MAR-

Digitized by Google

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
HYMNI
DE REBUS DIVINIS.

OMNES ROGATOS VIDA VVLT QVAM MAXIME,
QVI LEGERINT VERSVS SVOS, SI OFFENDERINT
QVIPPIAM QVOD ALIENVM A SACRIS MYSTERIIS
VIDEATVR, ANTE NE IMPROBENT, QVAM INTELLIGANT.
NAM RECTA SENTIT CVM OPTIMIS, ET ASSERIT
QVÆ FIRMA PATRVM COMPROBAT CONSENSIO:
OMNIAQVE QVÆ SCRIPSIT, BONA SCRIPSIT FIDE.
NEC FACTIOSVM FERRE GENVS HOMINVM POTEST,
QVI, VT ESSE VIDEANTVR ALIQVID, VETERA ELEVANT,
NOVASQVE SEMPER EFFERVNT INEPTIAS,
DE INDVSTRIA RECTA DEERRANTES VIA.
SIQVID PER IMPRVDENTIAM DIXIT TAMEN,
QVOD PARTE AB VLLA CLAVDICARE CENSEANT,
VVLT ESSE NON DICTVM, ABOLITVMQVE FVNDITVS.
ET IPSE IAM NVNC ABROGAT DICTO FIDEM.

M. HIERONYMI VIDÆ
CREMONENSIS
ALBÆ EPISCOPI
HYMNUS
I.
DEO OPTIMO MAXIMO.

ACcipe, ſumme pater ſummi fabricator olympi,
Quæ tibi,quæ nato,quæ amborum carmina amori
Sacra ferens cecini, cælique Quiritibus olim,
Dum vacat,atq;humiles juvat alte linquere terras,
Et fortunatas ſuperûm percurrere ſedes.
Ipſe ego, tentatum multis opus ante, Camœnas
Vertice ab Aonio duxi Jordanis ad undas,
Perque Palæſtinos ſaltus, ſuper ardua ſiſto
Montis Idumæi, ſæpe unde faventibus auris
Tollere ſe, & liquidas mecum juvat ire per oras,
Et cælum peragrare, adytiſque inſiſtere divûm,
Atque tuos etiam non exhorreſcere vultus.
Nulla erat ante via. prærupta, atque aſpera ſaxa,
Et denſi late obducebant omnia vepres.
Ipſe manu validam quatiens utraque bipennem

Digitized by Google

Latum limitem ago, fruticum cedentibus umbris.
Jamque aditus datur, atque via licet ire patenti.
Sat ludo, ſcenæque datum. ludicra priorum,
Fictaque ſat vacuas tenuerunt carmina mentes.
Nam quis non teneros molli pede luſit amores,
Et nemora, & fontes, atque inter pocula luſus?
Aut quis non divoſque, viroſque in prœlia miſcet,
Dum validos juvat arma, tubaſque æquare canendo?
Vana ſuperſtitio mentitos numina divos
Jam ſileat. pudeat ſcelerum, quæ plurima cælo
Affingunt. pudeat ſedes ſcelerare beatas
Verſibus, & ſuperos probris involvere noſtris.
Jam pia relligio cælo caput extulit, aurea
Luce fugans tenebras, haud falſi Numinis index.
Carmina nunc mutanda. novo nunc ore canendum.
Jamque alias ſilvas, alios accedere fontes
Edico. jam nunc polluto calle relicto
Hac iter eſto. huc Muſarum revocantor alumni.
Hac caſti vates in relligione manento.
Jam teritur via facta recens, veniuntque vocati
Certatim vates. nova curſu ſemita fervet.
Quam juvat interdum veſtigia noſtra legentes
Cernere nos juxta juvenes per amœna vireta
Eductos ſtudio noſtro decerpere flores,
Quos capiti imponant plexa ſibi quiſque corona!
Spero etiam fore, quum, quæ nos extundimus ipſi
Infabricata, acieque retuſa, utcumque dolata,
Dum me deficiunt aliis rupta otia curis,
Dum populos mihi commiſſos paſcoque, regoque,
Olim aliquis divis, & Muſis carior ipſis

In melius feret, atque impenſius arte polibit.
Et quæ vi noſtra primo patefacta labore eſt,
Mollius ille viam ſolidabit marmore ſecto,
Auro addens etiam decus, & Gangetide gemma:
Ut teneant oculos diſcrimina mille colorum.
Mi ſat erit ſpecimen clari monſtraſſe laboris,
Ut ſuperet mox ille, ut pulchræ præmia laudis
Prima ferat, primos felix potiatur honores;
Inde alii, atque alii ſemper melioribus auris.
Hæc quæcumque, tamen tibi, qualiacumque, ſacramus,
Summe pater. cui nam hæc potius de more dicemus
Mortali, in terris qui gratus digna rependat?
Præmia nulla hominum moror. haud me purpura regum
Ulla movet. nullos nos ſupra inhiamus honores.
Si terrena forent quicquam, aut mortalia cordi,
Sat mihi Tuſcorum Medycum perſolvit honorum,
Et ſat opum, rebus quum maximus alter, & alter
Præeſſet, præſtanteſque viros ad digna vocando
Munera, ad egregias pretiis accenderet artes.
Nil ultra in terris quæro, par regibus ipſis,
Contemtu rerum, contemtu dives honorum.
Tu mihi ſolus ades. mihi tu perſolvere ſolus
Præmia magna, meiſque potes ſubſcribere votis,
Nulla licet meritis abs te ſint debita noſtris
Præmia, tu niſi quæ nobis victoribus offers
Sponte tua bonus, at nil tale merentibus ipſis,
Dum ſontes, & adhuc dubia certamus arena.
Nam licet humanæ non ſpernas munera vocis,
Nil noſtri tamen oris eges; laudumque tuarum
Omnia plena, ſonant cælo, terraque marique.

Siqua

Siqua mei tamen eſt ratio tibi habenda laboris,
Quæ tua magna quidem in genus indulgentia noſtrum eſt,
Da, pater, extremæ quum vitæ advenerit hora,
Te præſente mori, nil me terrentibus umbris,
Inque tuos animam amplexus effundere ovantem.
Hoc tantum mihi, plura aliis optantibus adde.

II.

DEO.

Hocce quid eſt? ubi ſum? quæ mentem inſueta libido
Sollicitat? ſolito longe mihi pectora major
Arripuit calor, & labefactis oſſibus hæſit,
Inſolitoque meas novus eſt vapor igne medullas.
Quo rapior? quo vota trahunt? quæ tanta cupido
Sevocat abductam mortali a corpore mentem,
Ignotaſque vias late jubet ire patentis
Ætheris, & liquido mihi ſedem figere cælo?
Terra, vale; curæque humiles, homineſque, valete.
Nulli audita cano. veterum omnibus obvia vatum
Carmina jamdudum, & mortalia cuncta peroſus
Tollor humo, totuſque levem prope vertor in auram:
Aereaſque plagas ſuperare, & linquere nubes
Sub pedibus, rapidoque viam conjungere Soli
Dulce mihi, ſummoque in vertice ſiſtere mundi.
Non iter occurrens noſtrum tot motibus aer
Detineat ſtudio ſpectandi, & quæque legendi.
Nil morer aut ventos, aut ſævi fulminis alas,
Nubeſque, pluviaſque, niveſque, albaſque pruinas,
Eque coloratis cæleſtem nubibus arquum
Fœderis antiqui monimentum inſigne per ævum.
Omnia jam vulgata. meas neque clara morentur

Aſtra

Digitized by Google

Aſtra vias, non ſideribus volventibus orbes
Inſtabiles. gelidæ quis neſcit cornua Lunæ,
Aut quibus indicta eſt radiantis regia Solis?
Ipſe licet Sol alta petat, totieſque profundi
Impoſitus cæli dorſo liquidum æthera tranet,
Ille meis longe inferior tamen evolet alis.
Altius ipſe viam ingredior. quodcumque creatum,
Infra me jacet. alituum gens incola cæli
Ipſæ etiam ſubſunt acies poſt terga relictæ.
Supra axes mundi, ſupra mirantur euntem
Sidera, veſtigantem ecquid ſit originis expers,
Quodque, ut morte caret, pariter quoque neſciat ortus,
Quod ſemper fuerit, quod numquam cœperit eſſe,
Auctoremque ſui ſe tantum noverit ipſum,
Cætera quum penitus fuerint ipſo omnia ab uno.
Hoc molimur opus. voti hæc ſumma ardua noſtri.
Ignotum, piceaque procul caligine ſeptum
Nubibus in mediis acie deprendere tendo.
Quicquid id eſt, magnum certe, & mirabile noſco
Numen habere, licet lateat, fugiatque videri,
Quidve ſit ignorem, cuncti tamen eſſe videmus,
Clarius atque ſuo longe ſe lumine prodit.
Ac veluti, objectu nebulæ quum delitet olim,
Tum nemo potis eſt obductum cernere Solem;
Non tamen ignorem qua cæli parte prematur
Obſeſſum jubar, immenſo quod lumina mundo
Sic etiam poſitum, lucemque, diemque miniſtrat;
Æthereique, utcumque, ignis traluceт imago:
Haud ſecus id noſtros ſub ſenſus ire recuſat,
Nec ſe oculis plane mortalibus explicat umquam.

Eſſe

Eſſe tamen ſcimus, mentiſque indagine porro
Deprenſum largo ſentimus pectoris hauſtu
Undique diffuſum, nobiſque in viſcera lapſum,
Corda movens intus non miſſæ murmure vocis,
Sed tacito impulſu, atque potenti Numinis aura,
Qua nos uſque movet. Quo vero id nomine dicam?
Aut nullum, aut prorſus non enarrabile nomen.
Illi nomine enim quid opus diſcriminis ergo,
Quum nullis penitus regnet conſortibus unum?
Non animal, non res, non pars, non femina, non mas,
Quicquid es, o ſeu vis, ſeu mens, ſeu ſpiritus ille
Qui mare, qui terras, qui cælum Numine comples,
Cuncta movens, mota amplectens, amplexa gubernans,
Primo te eſſe quidem cuncti ſentimus, & unum;
Inde bonum ſimul experti, verumque vocamus.
Nec tamen es tantum veruſque, unuſque, bonuſque,
Cætera ceu poſſunt dici quoque pleraque: ſed tu
Ipſum eſſe, ipſum unum, verumque, bonumque vocaris;
Quæ tamen inter ſe haud diſtant diverſa, ſed uſque
Sunt connexa adeo, ut penitus ſint quattuor unum.
Nec confuſa uno tamen involvuntur acervo,
Singula ſed propria ratione, & nomine diſtant,
Inque vicem ſecreta ſuo ſe munere produnt.
Mira quidem hæc. tibi ſed nil eſt mirabile porro.
Quod fieri nequit, ipſe potes; potes omnia quando.
Nec tibi vis ulla obſtat. agis ſimul omnia. nec te
Eſt opus ante animo, quod agis, verſare ſagaci.
Quod vis id potes, idque ſimul molimine nullo
Perficis uſque. tuum ſane eſt opus ipſa voluntas.
Quod loqueris, facis idem. opus, & vox editur una.

Digitized by Google

Ut dixti, ut ſubito ad verbum emerſere creata
Omnia, & ex nihilo cœpit ſplendeſcere mundus!
Tu rerum tu principium, tu terminus idem.
Principium ſine principio, ſine fonte ſcatens fons.
Tu tibi principium, tibimet tu terminus ipſe.
Incipis abs te, ſi incipis, in te deſinis ipſum.
Incipis icirco numquam, non deſinis umquam.
Ceu ſe qui ſequitur longis anfractibus uſque
Per ſua decurrens veſtigia labitur annus:
Nec ſe ſponte ſua diſcedens deſeret umquam,
Donec tempus erit, donec qui tempora cœpit,
Finiet idem, inſtantis origo, & terminus ævi,
Quum volet, haud idem ſibi finis, & exitus ipſi.
Non tibi heri, non cras, non quod fuit, aut erit olim,
Objicitur, ſed nunc, hodieque haud labitur umquam.
Quod factum, infectum facis, indictumque videri,
Quod dictum eſt, penituſque hominum de mente revellis.
Quod nunc eſt, tibi ſemper erit. nec præterit ætas,
Nec te tempus habet. quæ nobis cumque futura,
Sunt tibi facta, oculiſque tuis ſubjecta, priuſquam
Terra patens foret, aut cæli pulcherrimus ordo.
Tunc neque tempus erat, neque poſt, neque dicier ante.
Omnia ſolus eras, in te omnia. tunc quoque te nos
Aut cælo dignos, aut certe ſontibus umbris
Tranſcripſiſſe ferunt, & jam ſua præmia cuique
Pro meritis ſolviſſe, vel ut tua certa voluntas:
Quamvis hinc longo fuimus poſt tempore creti.
Proinde preces quum ſtat nobis tibi fundere, laudeſve,
Ante audis, quam ſint conceptæ in pectore noſtro:
Et benefacta hominum, & commiſſa piacula noſti,

Ante homines dias veniant quam lucis in oras.
Omnia ſcis, & cuncta vides. tibi lumina mille,
Mille acies. at parva loquor. tu lumina totus,
Totus & ipſe acies, nec quicquam te latet horum
Quæ ſunt, quæ fuerunt, quæ ſero deinde futura.
Nec tibi opus luce ad viſum, neque lumine. tu lux
Ipſe tibi, tu cuncta illuſtrans lumina lumen.
Et latebras quærant mortales turpibus orſis,
Nec metuant oculos incurrere cuncta videntis?
Non uſquam locus ullus, ubi non ipſe quieſcas,
Omnibus inque locis ades omni tempore præſens
Diditus in partes omnes. tamen omnis ubique
Integer uſque manes. nec te regio ulla prehenſum,
Concluſumve uſquam cohibent loca. liber ubique
Funderis, atque extra nullus te terminus arcet.
Et ſi quid, mundus quod non circum ambiat uſquam eſt,
Id nihil eſt, niſi tu, tuaque haud finita poteſtas.
Non oneri tamen es rebus, quibus inſitus hæres:
Ipſe ſed es tibimet ſedes gratiſſima ubique.
In te uno requies tua. tu te nixus in ipſo es,
Cuncta tua replens vi. es totus in omnibus uſque
Tactum omnem ſupra, ſine vi, motuve, ſituve;
Quod ſi adeo non ſit, ſubito paſſim omnia caſu
Cernere erit ruere, in nihilumque redacta referri.
Omnia ſuſtentas. procuras omnia, aliſque,
Dum præſens ades. ipſa tua eſt præſentia vita,
Omnibus ipſa ſalus. agis omnia in omnibus, uno
Excepto tamen; ipſe mali neque enim auctor in ullo es,
Nec potis es ſanctam noxæ ulli flectere mentem;
Quod cadit in noſtros, ſimul ac te amiſimus, auſus.

Cæte-

Digitized by Google

Cætera ſemper agis. non te tamen omnia agentem
Exercet labor: at requies tibi ſumma. tibi alta
Otia, tranquillaque ſolutus mente quieſcis.
Omnia fers: oneri tamen haud obnoxius ulli es.
Ceu quoque ſi forte admiſſis iraſcere noſtris,
Pace tamen tecum frueris, placidaque ſerenus
Mente ſedes. varium ſane, & mutabile quicquam
In te non cadit, aut noſtræ inconſtantia mentis.
Utque novus numquam, numquam veter incipis eſſe,
Semper idem es, plenuſque tui. procul extera quæque,
Atque aliena tibi abſiſtunt. quicquid potis eſſe,
Aut non eſſe, tibi non congruit. omnia firma
In te ſunt nullos hominum metuentia caſus.
Quicquid habes, unus ditiſſimus, illud es ipſum,
Et nihil eſt in te penitus te præter eumdem,
Tuque tui pars ipſe, tui pariter quoque totum es.
Acceſſus tibi ſunt nulli, nullique receſſus.
Quicquid habes, tibi fixum adeo, atque tenaciter hæret,
Ut nequeat traduci alio, neque vertier umquam.
Dum luces, lux ipſa quidem es: dum vivis, id ipſum es
Vivere: dum ſapis, ipſa adeo ſapientia tecum eſt,
Ut nuſquam queat ab ſe ſe divellier ipſa.
Quandoquidem nihil es concreti, aptive ſecari
In partes, ſed mens puriſſima corporis exſors,
Ipſe tuis pollens opibus, nihil indigus extra.
Iccirco uſque tibi conſtas, & ſedibus iiſdem es,
Nec te operum piget auctorem, non pœnitet umquam.
Et ſiquando opus inceptum non perficis, & te
Subducis, non conſilium immutabile vertis,
In melius ſed flectis opus. neque enim illa voluntas

Tum primum ſubit: a prima ſed origine rerum
Sic fixum ſtabat menti, immotumque ſedebat.
Nam veluti varios in ſerta recentia flores
Jungere nos juvat, & longo contexere tractu,
Atque ita conſertos divûm ſuſpendere templis:
Æternas ſic te in feriem connectere cauſſas
Æternam perhibent, ut firma lege ſequatur
Uſque alia ex alia, ſtabilis neque deſinat ordo.
Has præter nihil in terris, cælove, marive
Evenit: eveniunt præeuntibus omnia cauſſis,
Ut non e noſtro cadat ullus vertice crinis
Te ſine, non ullæ in ſilvis ex arbore frondes.
Unus cuncta moves cauſſarum maxima cauſſa.
Et nihil eſt fortuna, nihil quoque denique caſus,
Incertum quodcumque cadat, niſi nomina vana,
Quæ ſumus infirmis commenti ſenſibus ipſi.
Quippe obſcura licet ſint pleraque, & abdita nobis,
Fit tamen haud quicquam quod non provideris ante
Quam vaſti æthereos mundi procuderis orbes,
Seclorumque novus procedere cœperit ordo.
Atque ideo nobis interdum ſiqua videntur
Facta quidem temere, & penitus ratione vacare,
Non tamen everſæ te protinus accuſamus
Juſtitiæ, at potius nebulis aſcribimus atris,
Et tenebris, quibus indociles involvimur ipſi.
Quis mentem abſtruſam, quis Numinis alta profundi
Conſilia exploret? latet inſcrutabilis ordo,
Et feries longa tegitur conſerta catena.
Ante oculis alti mortalibus abdita ponti
Antra legam, penetremque imi ſola operta profundi,

Obſer-

Digitized by Google

Obſervata vaga tua quam veſtigia mente,
Occultaſque vias penitus deprendere poſſim.
Uſque lates, gaudeſque nigris obnubilus umbris,
Nec toto appares uſquam mortalibus ore.
Quas ego non latebras, quas non mundi impiger oras
Nequicquam ſcrutatus, inacceſſoſque receſſus
Sæpe adii, dum te per plana, per ardua quæro
Actus amore tui, flagranſque cupidine vultus,
Nubila quo cæli, tempeſtateſque ſerenas?
Nam quoniam in terra viſum te ſæpe recenti
Audieram, priſciſque parentibus ore locutum,
Primum terram adii, multum ſcitatus ab illa,
Ecquid forte ſuis latitantem viderit antris;
Teque, tuoſque aditus, & inobſervabile porro
Norit iter. nihil illa meo ſermone movetur,
Sed circumfuſo ſe oſtendit in aere tantum
Pendentem, atque ſuis libratam nixibus offert.
Tum pictos variis prætendit floribus agros,
Tot ſilvas, tot de nullo quoque ſemine plantas,
Pomaque, & haud uno nitidas e germine fruges,
Tempore quæque ſuo vice provenientia certa.
Tum varias late diverſo in corpore vitas,
Alituum, pecudumque genus, genus omne ferarum,
Quæque ſuam certo ſervantia fœdere formam,
Naturæ & ſtabili ſe propagantia lege.
Hoc opus omne tuum, hæc manuum monimenta tuarum.
Tu ſator, atque opifex rerum, atque ipſius origo
Naturæ, ſi quicquam illa eſt, niſi nomen inane.
Te tamen haud ullis terrarum partibus uſquam
Aſpicio, tua nec coram fas ora tueri,

Nec

Digitized by Google

Nec niſi ſe ſe oculis præbent mortalia noſtris.
Inde abeo. & quoniam quum nondum luminis ortu
Clara foret tellus, ſed adhuc in nocte lateret
Fumida ſuffundens cæcæ caliginis umbras,
Jam tuus æquoreis innabat ſpiritus undis,
Luce recens orti perfundens cærula ponti;
Protinus immenſi convertor ad æquora ponti
Veſtigans, liquidis ecquis DEUS erret in undis.
Apparet vaſtus tumidarum gurges aquarum.
Nil niſi pontus adeſt, variæque ſub æquore formæ,
Monſtraque, deformes phocæ, atque immania cete,
Totque alii vitreo nitidi ſub gurgite piſces,
Qui ſeſe uſque etiam generatim in ſecla propagant,
Quadrupedum ut genus omne, ut vitæ pennipotentum.
Nec minus undiſoni maris admirabile viſum eſt
Ingenium, acceſſus tot certa lege, receſſuſque:
Et modo creſcentis ſalſas ſuperare lacunas
Litora, detecto modo ſe ſubducere fundo;
Biſque die id, dum Sol ſemel undique circuit orbem.
Iſta quidem auctorem longe ſuper omnia magnum,
Artificem præ ſeque ferunt, ultroque fatentur.
At nihil hic ſimplex noſtris non ſenſibus hauſtum,
Subjectumve oculis video, nil funeris expers.
Necdum oculos lux illa explet lux maxima noſtros
Lucis inacceſſis habitans pulcherrima in oris.
Poſt hinc digrediens volucres quoque tollor in auras,
Aereaſque plagas, ſi fors tu ſpiritus auris
Miſceris, gaudeſque leves percurrere tractus.
Occurrunt mihi ventorum ſpirantia flabra,
Nimbique, & pluviæ, atque nives, canæque pruinæ,

Et

Digitized by Google

Et ros, concretique inſtar ſalis horrida grando,
Fulguraque, eliſiſque coruſci e nubibus ignes,
Quæque movent humiles audita tonitrua mentes.
Magna quidem hæc viſu artificem teſtantia magnum.
Nam quis non Deus, humana ſed ſtirpe creatus,
Alituumve etiam ſuperûm de gente volucri
Tam varium excudat tanta arte coloribus arquum,
Mortalive manu opus haud imitabile fulmen?
Parva ſed iſta tuæ mihi ſunt veſtigia lucis.
Necdum ſe mihi vis aurai ſimplicis illa,
Spiritus ille offert replens nullo omnia tactu.
Nondum te teneo. qua te regione requiram?
Quo ſequar? ut perhibent, tibi ſedes arduus æther.
Æthera conſcendam. quis quæſo accommodet alas
Præpetis enanti mihi nunc ſuper aſtra columbæ?
Aſtra ſequar pennis, puraque in luce quieſcam.
Jamque adeo immenſi ſuprema volumina mundi
Intueor propius rapida vertigine volvi,
Cætera in obliquum adverſo nitentia motu
Sidera per ſtabiles orbis qui volvitur, axes;
Unde dies nocti ſemper ſuccedit, & uſque
Menſibus exactis in ſe ſe volvitur annus,
Verque ſuo rediens ſemper ſe tempore profert
Poſt hiemem, ſequiturque æſtatem autumnus inhærens.
Vix oculis propiora fero mortalibus aſtra.
Admiror lucem, admiror rutilantia longe
Lumina, & inventi mihi ſpes accenditur ignis
Quem cupio, quem dudum inhians toto æthere quæro.
Ut vero ætheræ lucis fontemque, domumque
Longius aſpexi medium inter ſidera Solem

Auri-

Auricomum, & totum radiis vibrantibus aureum,
Lætitia exſilui, neque tantum lucis in ullo
Qui non longe eſſet ſupra omnia, credere quibam.
Lux tamen illa expers vitæ, & ſine ſenſibus ignes,
Lux alia de luce, aliis deque ignibus ignis,
Artificemque ſuum ceu cætera ſidera novit.
Necdum oculis ſe ſe præbet nitor aureus ille,
Qui quum cuncta movet, non eſt obnoxius ulli,
Exterius qui ſe moveat. ſe conciet ipſum
Sponte ſua exoriens numquam, ut neque deſinet umquam.
Reſtabant unæ aligeræ toto æthere mentes,
Æthereæ cæleſtum animæ, vitæque volucres,
Primorem ſtipant quæ mentem examine denſo,
Uſque miniſterio intentæ; juſſæque rotatu
Sidera perpetuo torquent volventia mundi.
Acceſſi, mediumque dedi me lætus in agmen.
Hic choreæ, hic cantus hilares, thiaſique, chorique,
Gaudiaque, & læti luſus, hic omnia læta.
Illum adeo mihi qui viſus præſtantior omni
Illorum e numero, ſanctum ceu Numen, adoro.
Inclamant omnes. in primis verba precantis
Ipſe arcet, refugitque, humilis cui tura parabam,
Seque Deum negat, atque Dei vix cernimus ipſi
Inſtar, ait; ſimul ad laudes, & carmina lætus
Interrupta redit, cantuſque inſtaurat, & illud
Sanctius, ac claris longe ſublimius aſtris,
Cum ſociis lumen canit indefeſſus, & uſque
Læta cohors regem læto clamore ſalutans,
Sanctus, Sanctus, ait, Sanctus, ter maxime, terque
Optime, quo melius nihil, at nihil omnia præ te.

Tu

Tu pater es, tu te fœcunda mente volutans
Ipſummet te totum obiens, in teque reflexus,
Concipis ipſe tui exemplum, tuæ imaginis inſtar,
Haud ulli viſum, ſed inobſervabile prorſum.
Ceu quum ſecum aliquid mortales farier orſi
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quam vox aereas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborum haud ſimile eſt hominum, dum corde premuntur,
Sed ſine principio (dictu mirabile!) Verbum,
Quod ſemper fuit, eſt, & erit ſine fine, ſine ullo
Interitu æternum, nulloque obnoxius ævo
Fœtus, ab æterno genitus, ſine matre parente
Filius, æterno proles æquæva parenti.
Semper es, & numquam tecum unicus ipſe fuiſti,
Quin fuerit tecum pariter quoque & unica proles.
A vobis numquam alter abeſt. regnatis uterque,
Omnipotens, & uterque ingens, immenſus uterque,
Et pariter Deus, æqualiſque potentia utrique.
Quin & concordes , voſque inter mutua amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu æternum ſemper ſpiratis amorem.
Quodque ab utroque fluit, conſorti ſpiritus aura
Numen habet, pariterque Deus quoque regnat ubique
Omnipotens, ceu tu; omnipotens, ceu filius ipſe.
Tres tamen eſſe deos ſi quis putat, avius errat:
Unum Numen idem tribus eſt, tribus una voluntas,
Una eademque tribus natura, atque una poteſtas,
Majeſtaſque eadem; atque Deum ter dicimus unum.
Quandoquidem quod tu , ſit quamvis alter, & alter,

Haud tamen eſt qui tu, aſt alius numeratur utervis:
Nec natus pater eſt, nec natus ſpiritus, aut tu
Alteruter. veſtrûm ſua ſunt diſcrimine certo
Munera cuique. nihil confuſum eſt, inque volutum.
Tergeminoque Deus polles cumulatus honore.
Te nullus fuit ante Deus, neque poſt erit ullus.
Unus es. æterno qui Numine cuncta gubernas
Abditus, ingens, omnipotens, ter ubique tremendus,
Cuncta ſupercilio quatiens, cuncta igne coruſco
Terrificans, cæli ſuperas dum concutis arces.
Hæc memini. atque alia alterni miranda canebant,
Et mihi ſublimem lucem eminus oſtendebant,
Lucem admirandam, quam cernunt clarius ipſi,
Quum ſint æthereæ, & nullo prope corpore mentes,
Dura quibus triſtis præcluſa eſt janua leti.
At mihi mortali in medio caliginis atræ
Viſa eſt clauſa, nigraque procul circumdata nocte.
Incertum poſſim nebuloſam an dicere lucem,
Lucentemne magis nebulam. jubar intus ineſſe
Dignoſco tamen aurifluis fulgoribus ingens,
Quodque omnem exſuperat magno diſcrimine lucem;
Si quicquam fas ſupremæ componere luci,
Unde omnis ceu fonte fluit lux cætera largo.
Terrenam ut ſuperant cæleſtia lumina lucem,
Cætera ut ingenti concedunt ſidera Soli
Lumine, Solque animos cæleſtes aureus infra eſt,
Sic tibi non tantum aſſurgit lux omnis ubique
Ætheris immenſi, tibi ſed collata repente
Fit nox, & nigra pallens obducitur umbra:
Inde mihi ſiquis quandoque eruperit ardens

Per cælum radius, mentique affulſerit ignis,
Præterit, & rutila cæli fugit ocior aura,
Quæ cecidit, ſeu viſa polo cecidiſſe ſereno;
Nec blando mihi fas oculos ſaturare nitore.
Si mihi nunc ſiquis velamina nubis opacæ
Demat, & exſertum penitus det cernere lumen,
Quod colimus, cui tura damus, cui ponimus aras,
Ignotumque animis cupidis ardemus, & uſque
Flagrantes acri fruſtra tabeſcimus igni.
Quove magis ſenſu comprendere tendimus, ægroſque
Altius in cælum viſus attollimus, hoc tu
Effugis, aſpectuque magis tua ſubtrahis ora
Nube tegens, piceæque involvis nubis amictu;
Exiguamque tuæ miramur imaginis umbram.
Ac veluti ſiquis Solis, Lunæve labores
Deficiente velit paullatim cernere luce,
Non ille arrectos extollat ad æthera vultus,
Verum aut ſubjectis cælum ſpeculetur in undis,
Aut vitro lucente, ubi plurima ludit imago;
Sic nobis altum ſpectantibus ora tueri
Fas numquam tua; nec veram prope cernere formam
Infirmi nequeunt humani luminis orbes.
Maximus es: nemo quantum tamen expedit umquam.
Optimus es: nulli qualem tamen edere fas eſt.
Credo equidem faciem propius, tuaque ora tueri,
Atque uti es omnino potis eſt haud noſcere quiſquam,
Terrena quam mole diu, membriſque prematur.
Averſum te terga oculis vix cernimus ægris.
Et potius, quid non ſis quivis promere poſſit,
Quam vera valeat penitus te reddere forma;

Quippe tuæ aſpicimus tantum veſtigia dextræ.
Quicquid habet tellus, mare, cælum, quicquid & æther
Latipatens, opus omne tuum. quodcumque videmus,
Sentimuſve, tuum eſt. nobis hæc reddit imago
Plurima te in ſpeculo, liquidiſque tuemur in undis.
Terga tuæ ſunt hæc, & poſteriora figuræ.
Proinde quis amota te poſſit comminus umbra
Ferre oculis, qualis, quantuſve amplecteris omnia
Undique diffuſus, nullo de lumine lumen,
Lux nulla de luce, omnis ſed lucis origo?
Nemo equidem credo vim tantam luminis abſque
Interitu ferat, aut torrentis flumina lucis.
Iccirco te mortales metuuntque, tremuntque,
Seque tuæ cupidos ſolantur imagine formæ,
Atque aciem ad veros non audent tollere vultus.
Omnibus es timor; unde Deum dixiſſe priores
Te credunt aliqui veræ rationis egentes.
Te vulgus tremat, & mortalis cætera turba,
Siſque aliis metus, ut libet, ac formidinis horror:
At mihi blandus amor, mihi ſis placidiſſimus ardor.
Noctes, atque dies toto te pectore verſem.
Te ſine ſit mihi dulce nihil. te pro omnibus optem,
Unum depeream. totis hunc ſenſibus æſtum
Implicitem. hunc imis exardens oſſibus hauriam:
Hoc mihi ſolvantur flagrantes igne medullæ.
Hos mihi mens unos ſemper ſuſpiret amores,
Numquam operum, numquam meritorum oblita tuorum.
Quod ſim, quod vivam, quod ſenſu, animoque capaci
Præditus utar, uti ſanctæ tuæ imaginis inſtar,
Muneris omne tui eſt, tibi gratia debita ſoli,

Cui

Digitized by Google

Cui numquam dignas potis ullus ſolvere grates
Pro meritis, licet ille ſacræ ſe deſtinet aræ
Sponte ſua, & ſævos torrendum jactet in ignes.
Sancte, veni, neque te jam aſpectu ſubtrahe noſtro.
Lux nulla de luce, ullo haud de lumine lumen,
O nitor exoriens noſtræ pulcherrime nocti.
Quo fugis? appare mihi tandem, & nube remota
Exſerere, atque tuo flagrantem reffice vultu,
Voxque meas age nunc primum tua perſonet aures.
Te ſemel inſpecto vitam haud finire recuſem,
Si nequeam inſolitam vim lucis ferre profuſæ.
Sed potero, atque operum patiens amor omnia vincet,
Qui me jamdudum male habet, totiſque medullis
Urit, tabentique animo te ſuggerit unum:
Unum te noctu, te luce uſque aucupor unum
Uſque tui deſiderio perfixus amoris.
Ac veluti, ab nemorum quem dudum algentibus umbris
Excivere canes, medioque egere ſub æſtu
Æquora per longo camporum libera curſu,
Cervus hians liquidæ fontem memor optat aquai,
Suetus ubi gelida ſe ſe perfundere lympha;
Haud aliter fontem mea te ſitis arida vivum
Suſpirat; cæloque cadentem demoror imbrem.
Rumpe moras, age, fons vivus, cæli aureus imber
Labere, & aurifluo labris ſitientibus amne
Affer opem, arentemque ſitim, ros imbrifer, exple.
Jamdudum deſiderio, genibuſque ſolutis
Deficio exanimis, tua dum fruſtra atria luſtro,
Oſtiaque inſiſto immenſam claudentia lucem.
Pande fores: te pande mihi. per te datur unum

Ad te aditus, tuque ipſe tuimet janua clauſa es.
Suſcipe me, & validas intranti ſuffice vires,
Et mihi quicquid opum, quicquidve daturus honorum,
Tolle precor: mihi te ſolum, nudumque repende.
Es mihi pro rebus cupido ſatis omnibus unus.
Egredere, optatos, fulgur velut, exſere vultus,
Et ferrugineum caliginis aufer amictum,
Lumine Sol oriens rigat ut cæli arva recenti.
Si vero, quum ſis paſſim ingens, totus ubique,
Reſpuis externos ſine corpore ſpiritus hauſtus,
Atque ipſi vere penitus tibi cerneris uni,
Quod nihil omnino præ te ſit corporis exſors,
Quodve loco certis non inſit partibus orbis;
Saltem parva tuæ lucis ſcintilla coruſco
Emicet igne; meamque ſerenus diſcute noctem.
Cernere ſi nequeo, temet ſis quantus in ipſo,
Quod dabitur, ſimul orbem acri luſtraveris igni;
At ſaltem, qui ſis in rebus, quantus abundes
In nobis, quantuſque animis cœleſtibus inſis,
Aſpiciam, dulcique tuo fruar eminus ore.
Tantum ſi mihi non pigeat te oſtendere, qualem
Affulſiſſe ferunt vacuis in ſaltibus olim
Paſtori Iſacidæ, ſoceri dum paſceret agnas
Collucente rubo, flammiſque ardente coruſcis,
Quum tamen illæſo frondes cum ſtirpe virerent,
Aut quale effuſum per cornu raſile tranſit
Lumen, & incluſus tranſpectu cernitur ignis:
Quamquam o, ſed mea me graviora piacula tardant,
Ne te ferre queam, qualem te legifer idem
Palmiferi vidit nimboſo in vertice Sinæ

Digitized by Google

Fulminibus crebris fumanti monte tonantem:
Da mihi te, eque rubo tua vox utcumque feratur,
Meque voca, mea nec quicquam commiſſa morentur;
Si potuit quondam qui teque, tuoſque petebat
Inſidiis, ſanctum de cælo cernere lumen,
Teque audire, fuit poſtquam ad meliora vocatus,
Exutus veterem Paulus cum nomine mentem.
Me quoque verte. tuum eſt miſereri, & parcere ſemper
Subjectis, coramque admiſſa fatentibus ultro,
Quos tuus ipſe ſui gnatus lavit amne cruoris,
Quando operis tibi cura tui, nec deſeris umquam,
Quos ſemel in dias eduxti luminis oras,
Sponte ſua ſibi ni deſint, perdantque volentes.
Mentibus in noſtris ſemper ſeris aurea recti
Semina. ſi quicquam ingredimur te judice dignum,
Tu nobis das velle prius, dein ſufficis aptam,
Qua fieri id poſſit, vim, nec te ſubtrahis umquam,
Tramite ni recti male ſuaſi ſponte relicto
Labimur in ſcelus, & votis agitamur iniquis,
Atque tuam oppoſitis animis avertimur auram.
Tunc fugis, & fœdis abes irrevocabilis oris.
Nam quamvis hominem admoneas, foveaſque, tegaſque,
Quodlibet audendi eſt tamen omnibus æqua poteſtas,
Et nobis laxas noſtri uſque relinquis habenas.
Juſtitiæ tantum memores, rectique, piique
Eſſe jubes, atque ipſe coli te præcipis unum.
Et quamvis mortale genus nil promere poſſit
Laude tua dignum, nec quicquam mente capaci
Concipere egregium (neque enim te pingere veris
Fas cuiquam dictis, ſed inenarrabile Numen

Maje-

Majeſtaſque tua eſt) noſtras tamen, optime, laudes
Non refugis, gaudeſque hominum pietate benignus.
Quippe tener ſimul emerſit per inania mundus,
Cuncta tuas ora in laudes ſolvére repente,
Artificemque agnovit opus. te lucidus æther,
Te ſancti volucres nova gens radiantis olympi,
Et Numen ſenſere tuum polus alter, & alter,
Lunaque, Solque recens, & ſidera matutina.
Omnia plaudebant, ſupera omnia læta ſonabant,
Et cecinere novum tibi carmen veſper, & ortus.
Interea aereis ſua erat quoque plurima campis
Lætitia, & toto ſtrepuere tonitrua cælo,
Continuoque ignes fulſere in nube coruſci,
Atque humiles rutila luſtrarunt lampade terras.
Nec vos, immenſi, mora diſtulit, æquora ponti.
Exſultaſtis, aquæ, plauſu, exſultaſtis, arenæ,
Et caudis nitidi planxiſtis marmora piſces.
Cernere erat, qua cæruleas ſupereminet undas,
Omniferam dorſo tellurem murmure læto
Intremere, & celeri velut aſſultare chorea.
Necdum quadrupedes guſtarant pabula in arvis,
Nec variæ volucres roſtro ſe paſcere acuto
Aſſuerant. prius omne pecus, prius omne volantum,
Reptantumque genus mira te laude ferebant,
Et rerum auctorem, ſervatoremque canebant.
Ipſe latens, mediiſque in nubibus igne coruſcus
Gaudebas, operique tuo faber indulgebas;
Qualis, cui creſcit natorum plurima pubes,
Omnes quum videt inſignes pietate, ſibique
Subjectos, pater ille animum labefactus amore

Læta-

Digitized by Google

Lætatur ſecum, & tacito ſub pectore geſtit.
Tandem natus homo eſt, cœpitque animata moveri
Gleba recens, cæloque arrectos tollere vultus.
Illi præ cunctis animantibus ipſe dediſti
Divinos alte mentis divinitus hauſtus,
Ut nullum in terris propius te accedat, & undis
Ingenium haud veræ omnino rationis egenum.
Muneris iccirco tanti memor ore canebat,
Et meritas toto ſolvebat pectore grates,
Cum conſorte tori incedens per amœna vireta,
Halanteſque tibi flores, & ſerta legebat.
Felix o nimium, tecum ſi fœdere pacto
Manſiſſet dictis, nec turpi jura reſolvens
Arſiſſet voto; vetitique cupidine pomi
Seque, ſuumque genus veniens merſiſſet in ævum
Omnia ſuffundens mortis nigrore repente.
Tu tamen o noſtras nimium miſerate ruinas
(Suaſit amor) demum nos ultro in priſtina reddis,
Nec ſinis in tenebris, altaque voragine volvi.
Nam tandem auxilium cælo demittis ab alto,
Qui reduces noctis nos tantæ evolveret umbris,
Non tot veridicis olim de vatibus unum
(Quod poteras) non alitibus de civibus unum,
Qui cæli ſupera alta colunt: ſed munere tali
(Quæ pietas? qui tantus amor?) tuus unica proles
Fungitur ille, tui vera, atque ſimillima imago
Filius, æternum qui tecum vivit, & unum
Eſt, & idem tecum, tibi nec divellitur umquam.
Naſcitur humana ſub imagine naſcitur ille,
Qui ſemper fuit, eſt, & erit, cui ſidera parent;

Mortalique Deus tegitur ſub mole, nec artus
Reſpuit humanos, nec vitæ incommoda noſtræ
Factus homo, mortique etiam ſe ſubjicit ultro,
Ut nos æternæ mortis de faucibus hauſtos
Eriperet, claroque humiles inferret olympo.
Ille etiam, mundo quum venerit ultimus ævi
Terminus, ante nova quam flagrent omnia flamma,
Arce tuo miſſu ad terram deſcendet ab alta
Ætheris, ut vitas hominumque, & crimina diſcat
Quæſitor; quem non bene vel malefacta latebunt:
Pro meritis ſtatuet pœnas, & præmia cuique.
Quum vero ingenti flamma arſerit orbis ubique,
Continuo tellure nova, cæloque recenti
Cernere erit luſtrata hominum volitare per auras
Corpora clara magis cæli radiantibus aſtris,
Omniaque ætherei complere ſedilia cæli.
Tu, pater, in mediis tot millibus æthere ſummo
Totus collucens, radiiſque micantibus ardens
Longe omnes ſupra pro majeſtate ſedebis
Cum nato æquipotente, tuumque afflabis amorem
Omnibus, atque tuo lætos dignabere vultu,
Unde animis venit alma quies, ſine fine voluptas.
Tunc te ſicut es, & ſine nube videbimus atra,
Et nil jam levibus ſpeculi debebimus umbris.
Felices omnes, & conditione beati
Quiſque ſua, haud animis tendent optantibus ultra,
Alter & alterius non ſuſpirabit honores.
Omnibus unus erit junctis amor, atque fovebunt
Mutua ſe, dulcique animis ardore liqueſcent.
Nec ſe ulli poterunt poſthac ſummittere culpæ,

Digitized by Google

Ut cæli volucres poſt prima pericula cives.
Ter felix ſine fine quies, ſine fine voluptas!
Tunc neque erit finis, neque tempus. deſinet ævum;
Quodque eſt, quodque olim fuit, & quod deinde ſequetur,
Unum erit. immenſi requieſcent ſidera mundi,
Mobilis & circum torqueri deſinet orbis.
Ipſe etiam curſuſque ſui, aſſiduique laboris
Oblitus Sol ſtabit. iners nihil edet in auras
Terra parens. nil jam gigni, nil creſcere, alive
Cernere erit, nil mutari, nil denique obire.
Omnia ſemper erunt eadem. terra, æquora, cælum,
Sideraque ultrici mundi luſtrata favilla
Haud infra ætherei fulgebunt lumina Solis
Lumina quæ ſolita mundo nunc luce miniſtrat.
Tunc mage erit longo Sol lucidus intervallo.
Nullus erit nimbus, nullæ toto æthere nubes,
Quæ ſe ſe objiciant, & opacum lumen obumbrent.
Otia mundus aget. tu ſolus gignere prolem
Unigenam perges fœcundo in ſecula verbo.
Gignendi nec finis erit; & uterque beatam
Concordi afflatu ſemper ſpirabitis auram,
Sol uti inexhauſtum nihil umquam mittere lumen
Deſinit, uſque nova perfundens omnia luce,
Omnia perpetuo conſervans fota calore.
Unus cuncta reges. eris omnia in omnibus unus.
In te unum converſi animis flagrantibus omnes,
Mirari, amplectique omnes, paſcique, fruique,
Æternumque tuas reſonabunt omnia laudes.
Salve, ſumma boni, fons veri, lucis origo.
Si quid juſtitiæ eſt nobis, rectique, piique,

Si quicquam virtutis, id omne, id fluminis inſtar
A te fonte venit recti omnis, quum tibi juncti
Hæſimus. hanc trahimus tua per commercia partem.
Tu pietas, tu juſtitia es, tu cætera virtus
Omnis, & in noſtras emanas undique mentes.
Tu vigor es rerum, tu vis, tu lucidus ille
Splendor quo cæli regitur pulcherrimus ordo.
Tu Soli radios, tu præbes augmina Lunæ,
Cæteraque accendis, paſciſque micantia cæli
Sidera luce tua, & totum jubare æthera veſtis.
Secula tu reparas ſemper fugientia, mundo
Tempora diſpenſans, annos, menſeſque, dieſque;
Et lucis, noctiſque pares tu dividis horas.
Atque orbis velut es ſator unicus, omnium origo,
Sic etiam tu cunctarum concordia rerum.
Tu mundi tu concentus, tu conſona Muſa
Perpetua in ſeriem nectens elementa catena,
Suſpendiſque gravem telluris in aere molem,
Et ſuſpendis aquas, tot vaſti ſtagna profundi,
Atque pares orbis lati moderaris habenas.
Omnia ſolus agis, ſolus, pater, omnia curas.
Nec te centimanum dicam tamen. es tibi totus
Ipſe manus, totuſque oculi, digitique, pedeſque,
Brachiaque, & mundo nova ſemina ſufficis unus.
Uſque novas animas in membra recentia fundis
Humani generis ſator indefeſſus, & orbem
Finibus in cunctis variis animantibus imples.
Nec ſine te it quicquam aereas in luminis oras.
Per te concipiunt fœcundis imbribus agri,
Seminaque educit dias calor almus in auras.

Gramine conveſtis ſola: verſicoloribus arva
Floribus appingis, pictiſque tapetibus ornas
Semper vere novo; nec certus rumpitur ordo.
Spicea ſerta gerens, maturaque ſemina curva
Falce legens alimenta animantibus ingruit æſtas.
Rore levi arentes reficis nocte humidus herbas.
Hinc varia arboribus pendentia poma coloras,
Et nitidas lentis ſuſpendis vitibus uvas.
Venit hiems; nive, & albenti tegis arva pruina,
Telluremque gelu premis, & vaga flumina ſiſtis.
Tu, quoties libuit, veluti depromta recluſis
Theſauris profers ventorum immitia flabra
Imbripotens, nimbos, tempeſtateſque coerces.
Fulguribus terras, & ſævo fulmine terres.
Omnia mox cæli detecta luce ſerenas.
Aereas equitans nubes, lateque ſonoris
Ventorum invectus pennis cava nubila differs.
Das leges, & jura polo. tibi curia ſancti
Ætheris obſequitur; nutuſque obſervat heriles
Sanctorum chorus alituum. tibi in omnia ſummum
Imperium. tu rex regum. tibi ſceptra, tibi ipſa
Regna accepta ferunt reges, & Numen adorant
Accurvi, votiſque vocant, metuuntque, tremuntque,
Atque humiles uni tibi corda ferocia ponunt.
Inſani, tibi qui ſe fruſtra opponere ſignis
Infeſtis audent, atque irrita bella laceſſunt.
Quandoquidem ceu das, adimis quoque regna ſuperbis.
Quanta tuæ ſit vis, quam ſæva potentia dextræ,
Cæleſtum volucrum ſcit quondam maximus ales,
Olim qui roſeo, ceu Lucifer, ore nitebat.

Digitized by Google

Et matutino præbebat lumina cælo.
Cum ſociis nunc in tenebris, & nocte profunda
Sontibus infelix æterno carpitur igni
Noctipotens umbris terror crudelibus, & fax,
Luciſugiſque animas miſeras exercet in oris.
Scit Babylon ſuperas educta turre ſub auras,
Terrigenas quali disjeceris enſe gigantes.
Scit Segoris, ſcitque infelix Aſphaltidos undæ
Accola, quas urbes ſubito telluris hiatu
Hauſeris, & pluvio gentem deleveris igni
Auſam immane nefas, vim cæli inferre miniſtris
Aligeris teneræ juvenum ſub imagine formæ.
Tantus agit ſuror inſanos, tam cæca cupido!
Tu pedibus ſalſas das ire impune per undas
Suſpenſis genti, dum vim fugit hoſtis, amicæ,
Et mare velivolum concreta dividis unda.
Nec mora, vorticibus pelagi in ſe deinde reverſis
Arma inimica, viros, curruſque ſub æquore mergis,
Et duram Ægyptum luctu proſternis amaro;
Quam non ulla prius potuerunt edita cælo
Flectere ſigna iræ cæleſtis nuntia monſtra.
Tu potes hoſtiles nullo ariete vertere muros
Ad ſolum clamorem hominum, ſonitumque tubarum.
Tu quoties opus, inſolitis terroribus hoſti
Adverſo immitis tenebraſque, metumque, fugamque,
Et converſa adigis dare terga ſequacibus umbris.
Vox tua terribile eſt tonitru, tua dextera fulmen.
Tu populum innumerum deſerta per invia vectum
Concreto cæli paviſti rore tot annos.
Tu largum duris e rupibus elicis amnem.

Digitized by Google

Tu dulces in aquas fontes convertis amaros.
Tu rerum quandoque vices, & fœdera rumpis,
Et quas fixiſti leges, idem ipſe refigis.
Hinc precibus validi herois, dum prœlia tendit,
Sol cælo ſtetit immotus. mirantibus aſtris,
Cæteraque aſſiduos requierunt ſidera curſus.
Hinc converſa retro quoque flumina ſubſedere,
Aut ſubito obſcœno manarunt rubra cruore:
Et ſegnis quadrupes humana voce locuta eſt.
Olim etiam pluviam multos innubilus annos
Haud aer dedit, & latices latuere repoſti.
Ante hauſtum largis deleras imbribus orbem.
Tu cererem exiguam nati convertere in artus
Divinos, corpuſque potes ſacrantis ab ore.
Quid mirum, ſi ferrum etiam natet amne liquenti
Suſpenſum, nec mole gravi ſubſidat in ima?
Si vim ſponte ſuam dediſcat mitior ignis,
Nec pueros cremet in media fornace canentes?
Arida ſi nitido revireſcens germine virga
Non exſpectatos det obuſto cortice flores?
Per te etiam ſurdis penitus ſæpe auribus orti
Sunt viſi claras audire, & reddere voces.
Nec non capti oculis, & blanda luce carentes
Jucundum cæli potuerunt cernere lumen.
Ut ſileam, quos in media jam morte jacentes
Incolumes ſervas, nutuque in priſtina reddis.
Quin etiam exſtinctos, ima & tellure repoſtos,
Quum libet, amiſſæ revocas ad munera vitæ;
Idque aliis das poſſe, tuas qui pectore caſto
Implorant vires, & ſanctum Numen adorant.

Nil adeo noſtris tam viribus inconceſſum,
Quod non evaleat quiſquis te pectore toto,
Toto corde colit, totis te ſenſibus haurit.
Ille etiam avulſos in ſalſas æquoris undas
Transferet, ac coget per inania currere montes.
Ille etiam velut ante oculos ventura videbit
Vaticinans, populiſque canet longe ante futura.
Largius ipſe homini te ſæpe infundis amico,
Cætera de nihilo quem propter cuncta creaſti.
Illum etiam demum cæli dignaris honore.
Reſpice nos bonus, & nodo tibi necte tenaci.
Nos facere id potis eſt unum, ac ſervare beatos.
Nam quicumque tibi ſe junxit, & altius hæret,
Teque habet, omnia habet, nulliuſque indigus ultra eſt.
Omnia ſunt in te, per te omnia, te omnia ab uno.
Si quid opus, nulli dees, omniaque omnibus unus
Sufficis, & te, qui ſis omnibus omnia, præbes.
Tu vigor es feſſis. jactatis æquore vaſto
Tu portus. tu fons liquidæ ſitientibus undæ.
Tu requies, tu pax animis placidiſſima noſtris.
Tu modus es rerum, menſuſque, & dædala forma,
Metaque, tu pondus, numeruſque, ordoque, decorque.
Tu cunctis communis honos, tu vita, ſaluſque.
Tu cunctis communis amor, tu plena voluptas
Omnibus, & virtus. abs te ſapientia, ſi qua eſt
Mortali, tu lex, tu ſpes certiſſima, tu lux,
Tu via, tu ratio. deſunt mihi carmina. deſunt
Verba. tibi quo plura cano, tibi plura canenda
Reſtant mortali non evolvenda labore.
Non te orbes capiunt, non ampli ſemita cæli

Ardua

Digitized by Google

Ardua, non ratio, non mens, non denique ſenſus.
Atque adeo maris immenſi tot ſtagna, tot undas
Ebibere enitor, totumque haurire profundum.
Hic mihi ſi æternum ſonet immortalis aheno
Gutture vox, centumque obeant hæc munera linguæ,
Seminaque excudam laudum uſque abſtruſa tuarum,
Haud equidem exiguam ſperem comprendere partem.
Sint ideo potius tibi noſtra ſilentia laudi.
O decus, o jubar æternum, inviolabile lumen!
Summum unumque bonum, ſummarum maxima ſumma!
Si quid honos, ſi quid laus, ſi quid gloria, id omne
Unus habes. tibi honos, tibi laus, tibi gloria ſoli.

III.
DEI FILIO,
DEO OPT. MAX.

PRINCIPIO ante ævi primordia, & ante creata
Omnia Verbum erat æternum, immemorabile Verbum,
Uſque DEUM propter reſidens, haud Numinis expers,
Divinique hauſtus. ſed erat quoque Numen idipſum;
Eque DEO DEUS, & verum de Numine Numen;
Quod DEUS æterna produxit origine nullo
Temporis obſequio ſe in ſe met mente reflectens,
Concipienſque ſuæ proprium hinc ſibi imaginis inſtar;
Quo ſine nil horum conſtat, quæcumque creata.
Fons vitæ, fons lucis erat mortalibus ægris:
Lux ea ſed tenebris primo radiabat in altis,
Nec claram cæcæ lucem agnovere tenebræ.
Huc miſſus vates, lucem qui proderet almam
Gentibus, & largo luſtraret lumine mundum,
Veridicoque rudes prænuntius ore moneret,

Non lux ipſe quidem, ſed tanti luminis index.
Lux erat ille autem qui primo lumine ſemper
Affulget primas mundi ingredientibus oras.
Non aberat mundo mundi fabricator: at ipſum
Auctorem haud agnovit opus. ſed ei obſtitit orbis,
Inque ſua advenientem alii excluſere, neque illum
Admiſere ſui. ſed quotquot luce recepta
Accepere, piis tum primum oblata facultas
Et monſtrata via eſt, qua cæli ſurgere ad auras
Poſſent, ſeque Deo ceu pignora jungere cara,
Luſtrati velut, atque iterum divinitus orti.
Nam Verbum omnipotens (agite hic aſſurgite dictis,
Mortales, venerati animis) mirabile Verbum
Dilapſum cælo moribundos induit artus
Factus homo Deus, & noſtris habitavit in oris,
Unde ſalus omnis nobis eſt orta ſepultis.
Tantane te pietas miſerantem incommoda noſtra,
Tantus adegit amor, cæli ut de lumine claro
Te noſtris velles ultro immiſcere tenebris,
Quum ſis æterni proles æterna parentis,
Luciferum ante ſatus roſeum? tu Lucifer ipſe,
Cæteraque aſtra tuo tu lumine cuncta ſerenas,
Qui gigni neque cœpiſti, neque deſinis umquam,
Principio ſemper genitus, gignendus & uſque,
Principium de principio, de fonte oriens fons.
Tu Sol, atque idem ſplendor de Sole refulgens,
Splendor qui Solem illuſtras ſplendoribus ipſum,
Lux de luce micans, clarum de lumine lumen.
Sol omnis fons juſtitiæ, pietatis origo.
Splendor qui totum illuſtras ſplendoribus orbem.

Tu

Tu mortale hominum genus ipſa ab origine rerum
Vidiſti curas humiles, & vana fovere
Conſilia accurvum terris, cæleſtium inane.
Huc ideo acceſti moribundo corpore ſeptus,
Te medium dans inter nos, interque parentem.
Ut nos erudiens, numquam ante audita moveres,
Arcanis inſcripta notis in codice clauſo,
Quem ſeptem cuſtodibant adamantina ſigna.
Hic veterum coram evolvens oracula vatum
Luſtraſti nos luce nova, ut concreta videntes,
Atque oculis ſubjecta, etiam poſſemus adire,
Quæ fugiunt hominum viſus, vix pervia menti;
Atque ita nos veheres tua per veſtigia ad aſtra:
Qualis avis, non jam implumes quum ſedula natos
Invitat, tenditque volatu educere in auras,
Ipſa ſupervolitat nidum alludentibus alis,
Paullatimque levi ſe tollit in aera lapſu.
Non alia humanum genus arte, obtuſa tot annos
Corda gerens, poterat ſublimi pectore digna
Concipere, & volucri cælum tramittere mente.
Nam tibi cuncta pater, quæ ſunt, quæve ante fuere,
Quæve dehinc ventura, uni detexit: & æque
Omnia ſcis, & cuncta vides, videt omnia ut ille.
Te quamvis genuit pater auctor, non tamen umquam
Te fuit ante pater. numquam non ipſe fuiſti
Filius æterno ſoboles æquæva parenti.
Ceu, quamvis longe æternis pereuntia diſtant,
Splendor ab igne oritur, ſplendorem non tamen ignis
Ante iit, at ſimul atque ignis tum cœpit oriri,
Ortus item pariter ſplendor diffulſit ab igni,

Æternuſque foret pariter, ſi æternus & ignis.
Non pater eſt te major. habes patris omnia, & in te
Eſt pater, ut genitore itidem tu ſemper in ipſo es.
Quæque poteſt pater, æque eadem potes omnia ab illo.
Tantum te genuit pater amplius, ipſe neque illum
Gignis, nec pater es, ſicut neque filius ille.
Tu patris æterni æterna, atque ſimillima imago,
Tu patris invicti robur, tu dextera, & ingens
Brachium, inexhauſtuſque vigor, virtuſque perennis.
Tu patris æterna es ſapientia cuncta videntis,
Qua maria, & terras, cælum, æthera, cuncta creavit.
Nam Deus æthereos quum mundi excuderet orbes,
Aereaſque plagas conflaret, quumque liquores,
Et circumfuſas laticum ſuſpenderet undas,
Libraretque ſuo tellurem pondere nixam,
Inque vicem validis connecteret omnia vinclis,
Ipſe aderas operi indulgens, nutu omnia firmans,
Omnia componens. ſine te nihil. omnis ubique
Eſt per te decor, & rerum pulcherrimus ordo.
Namque ſinu patris ipſe aderas nova cuncta creantis
Ante mare, & terras, cæli ante patentia regna,
Ante humiles colles, ante alta cacumina montes,
Fluminaque, & fontes genitus. prærupta priuſquam
Fundamenta gravi telluris mole locaret,
Filius exſtabas ante omnia ſecula natus,
Amplexuſque patrem æterno devinctus amore
Gaudebas tecum, torrens unde illa voluptas
Illa immenſa fluit gaudent qua cuncta creata,
Quæ ſenſus hominum ſupra eſt, ſuper omnia abundans,
Auribus ut nemo hanc, nemo umquam mente capaci

Hau-

Digitized by Google

Hauſerit in terris. animas ea ſola beatas
Efficit æthereis exemtas corpore in oris,
Ut nihil ulterius quærant, nihil amplius optent.
Tu tamen o noſtros adiiſti ſponte labores,
Mortaleſque auras hauſiſti, has noctis in umbras
Editus, humanoſque puer collectus in artus.
Verus homo, verus pariter Deus, unus utrumque
Naſceris, & cæli noſtri non reſpuis oras,
Eque ſinu patris in terras te dejicis imas
Solis lucis egens, quum ſis fons lucis, & ipſum
De nihilo extuderis, nullaque e lampade Solem,
Cæteraque illuſtrans cæli ſuccenderis aſtra.
Naſceris, & ſubito aſpectu cælum omne ſerenas
Editus in lucem pura de virginis alvo;
Quæ penitus thalami, tactuſque ignara virilis,
Numinis afflantis ſancta concepit ab aura.
Naſceris: in terris pax naſcitur aurea tecum,
Pax omnem ſenſum exſuperans, inſueta voluptas.
Naſceris: ut verni ſpecies patefacta diei,
Omnia lætitia perfundis, gaudia ubique
Plena feris. mira rorant dulcedine montes
Undique, mellifluæque redundant nectare valles
Undique. felici diſtillant omnia rore.
Nam cælum omne liquens, cælique volubilis orbes
Deſuper inſolitis tunc imbribus irrorarunt,
Et pluviam nubes felici rore dedere,
Quo tellus imbri, Zephyriſque tepentibus alma
Concepit gravis; & gremio flos ortus aperto
Exſeris os, campiſque comas diffundis apricis
Circum ſuave rubens, & circumfuſa coloras

Gra-

Gramina. divinos longe rus halat odores.
Tu ros, tu pluvia, eque polo fluis aureus imber.
Exſpectatus ades tot ſecula ab omnibus imber.
Candida te excipiunt intactæ vellera lanæ:
Nec tamen excepto maduit lana humida ab imbri.
Porta æterna manet cæli alto in limine clauſa,
Per quam aditus nulli penitus fuit orbis ab ortu.
Ipſe ſed ingrediens ſoli tibi ſponte patentes
Iſque, rediſque fores, nec clauſtra immota reſignas,
Quale vitrum radiis penitus Sol tranſit adactis,
Illæſoque domus ſubit interiora metallo,
Intimaque illuſtrans penetralia lumine veſtit.
Plurima forte olim ſerpens tabo, atque venenis
Fonteſque, fluvioſque, lacuſque infecerat omnes,
Omnes errabat mors paſſim infuſa per undas.
Circum victa ſiti longas effuſa jacebant
Per ripas armenta, genus ſimul omne ferarum,
Nullaque ſuſpectas labris arentibus undas
Libabat quadrupes: vicinaque flumina tantum
Spectabant veritæ cæcum ſub gurgite virus.
Ecce ferus cervo aſſimilis, capreæve fugaci
Montis ab aerei decurrens vertice ſummo,
Tramite declivi ſaltus prætervolat altos.
Jamque fugam per plana tenens, ingentia campi
Tranſmittit ſpatia, & volucri volat ocior aura.
Convertére oculos commota armenta repente
Ad ſonitum, atque viam venienti abducta dedere.
Ille lacum ingrediens longo ferit æquora cornu,
Fronte quod in media ſolum gerit. ilicet omnis
Ad tactum ſubitis fervoribus æſtuat unda,

Exſul-

Digitized by Google

Exſultantque vada, ſpumiſque incanuit amnis.
Nec mora, proſiluere feræ ſimul undique in undas,
Securæque mali medicatum hauſere liquorem.
Currite, montanæ vos, huc accurrite, Nymphæ,
Ferte roſas. legite alipedi candentia veſtro
Lilia, narciſſoſque, & purpureos hyacinthos.
Texite odoratas vario de flore coronas,
Atque ſalutiferum ſertis innectite cornu.
Tu noſter quadrupes, cæli o lux clara ſereni,
Vertice ab æthereo tu noſtræ cauſſa ſalutis
Certa venis, tuaque omne abigit præſentia virus.
Grex lectarum ovium cæſis cuſtodibus ibat
Omnis Idumæis paſſim diſperſus in arvis:
In pecus omne feræ graſſari impune: fremebant
Hic illic miſeris balatibus omnia circum.
Paſtor ab adverſo Carmeli vertice miſſus
Veniſti tu cogere oves, oviumque mederi
Vulneribus pius, ingluviemque inhibere luporum,
Unius ut tandem paſtor foret unus ovilis.
Currite, Idumeæ vos, huc properate, puellæ.
Viſite paſtorem numquam ante hæc ſecula viſum.
Cernite ut inceſſu gravis, ut ſpectabilis ore
Egregio, formaque viros ſupereminet omnes,
Cuncta Deo ſimilis, vultum, vocemque, coloremque,
Haud ſpirans mortale. Dei quantum inſtar in illo!
Sternite humum venienti; & olentia ſpargite ubique
Graminaque, & flores, calathiſque occurrite plenis,
Et patrio de more novum date gutture carmen.
Ecquis Idumæo venit ecce e tramite paſtor
Tranſiliens colles, montana cacumina tranans,

Divi-

Digitized by Google

Divini ſpecie juvenis pulcherrimus oris,
Undique divinum jactans de corpore amorem?
Ecquis, odorato ut thalamo novus, ecce, maritus
Egrediens, multo incedit ſublimis honore,
Fragranti latos humeros adopertus amictu,
Atque ipſos blando montes exurit amore?
Omnia amant juxta, miteſcunt omnia circum.
Currite, paſtores, paſtorem viſite amantem.
Currite longinquis, reges, a finibus orbis:
Dona parate opibus, regumque inviſite regem.
Sed quid ego aſpicio textum illi informe rubore,
Squalentem guttis tunicam? chlamys atra colorem
Inſolitum veluti calcata duxit ab uva,
Compreſſique pedum macularunt vincla racemi.
Ah tibi quis niveos tam fœde infecit amictus?
Ah tibi quo ſpecies evanuit illa repente,
Qua ſanctorum animæ in cælo lætantur amorum,
Alituum cæleſtum acies, gens æthere nata?
Tunc ille æternæ ſplendor nitidiſſime lucis,
Pulcher luce magis, roſeo formoſior aſtro,
O cæli jubar, o oriens, o Lucifer alme
Lumine cuncta rigans, illuſtrans omnia luce?
Lucis ubi nunc ille nitor? tun' Phoſphorus ille
Præbebas mundo qui lumina matutinus?
Quem quondam vario rerum ipſa in origine cantu
Laudabant celeres mundi ſeptemplicis orbes,
Laudabant elementa tuum admirata decorem,
Laudabant alternantes & veſper, & ortus,
Lunaque, Solque, poloque orientia ſidera utroque.
Hei mihi Lucifero quantum mutatus ab illo es!

Hei

Hei mihi mutato quam factus decolor ore!
Quam niger aſpectu! quam deformatus amictu!
Quis te percoxit tantus calor? haud tibi vultus
Sol æſtu infuſcat. non purpura tinxit amictus.
Longe alius rubor, atque alii infecere calores.
Solus amor noſtri fuit horum cauſſa malorum,
Solus amor fuſci fuit idem cauſſa ruboris.
Unus tu nobis collectas comprimis uvas
Suppoſitus trabe, mole gravi, ſub pondere iniquo:
Deque tuo expreſſi tortu fluxere liquores,
Et totum quæ vina hilarant dulcedine mundum.
Aſt etiam quæ nam juvenili in corpore cerno
Vulnera? quam lata patefactum molle feneſtra
Pectus hiat! plantæ quam dira cuſpide fixæ!
Ecce manus ambæ ferro quoque arantur acuto,
Vulnificiſque caput redimitus ſentibus horres,
Affixuſque trabi vitam heu quoque denique fundis.
Cui hominum hoc de te licuit ſcelus? an Deus iſtis
Vulneribus, mortique etiam ſuccumbit acerbæ?
Ipſi tunc etiam flerunt tua funera montes,
Aſpraque ſaxa tuo doluerunt fiſſa dolore.
Ipſa parens frugum ſe ſe mœſtiſſima tellus
Planxit, & inſolito tremuit ſuccuſſa fragore:
Nec potuit lacrimas Sol diſſimulare, ſerenam
Quum ferrugineo faciem velavit amictu.
Ah dolor, admiſſi nullius conſcius, inſonſque
Occidis, & pœnas aliena ob crimina pendis,
Qui neque contraxti proavitam ab origine culpam,
Nec tenui ipſe tuum maculaſti crimine nomen.
Nos inconceſſa decerpſimus arbore poma,

Unde omnis ſpes noſtra abſumta, ſaluſque ſepulta:
Ipſe tuo cunctam ſolviſti ſanguine noxam
Arboris affixus plantas, & brachia trunco.
Noſtra tua de peſte ſalus, de funere vita
Noſtra oritur, lætique tuo languore valemus.
Namque licet mortale tibi, & violabile corpus
Eſſet, mortali ut matris de ſanguine cretum,
Nulla tamen furti obſtabant contagia aviti,
Antiquæve notæ ſuberant veſtigia nuſquam,
Quam generi princeps hominum generator inurens
Heu genus infelix tranſmiſit in omne nepotum.
Quandoquidem intemerata parens genitricis in alvo
Ipſa ſuæ afflanti circumdata Numine, labem
Vel non admiſit, vel protinus eluit omnem.
Tu volucris fœta illa, tuo quæ ſanguine natos
Paſcis, & admoto terebras tibi pectora roſtro.
Agnus eras ſacer ille, patri mactandus ad aram
Victima morte obita qui noſtra admiſſa piares,
Ablueresque tuo nos hoſtia ſancta cruore.
Tantæ molis erat nos cæli in regna reponi,
Unde procul pulſi maleſuadi fraude colubri
Sedibus ignotis tot longe erravimus annos,
Pellacis colubri, hamatæ qui agmine caudæ
Magnam etiam ſuperûm detraxit ab æthere partem.
Vincis io, atque hydro tandem obluctatus acerbo,
Infernas penetras ſedes, & morte ſubacta
Vivis adhuc vita meliore, animaſque piorum,
Carcere perfracto, Erebi vaſtator ab umbris
Eripis, & tecum cæli alto in culmine ſiſtis.
Tu leo promiſſus magni de ſanguine Judæ

Naſce-

Naſceris ille, maliſque venis occurrere noſtris.
Vincis io, & magna vi vincula noſtra refringis,
Vincula queis ſibi nos addictos hoſtis habebat,
Atque triumphatum compeſcis viribus Orcum.
Quique modo informi leto ſine honore jacebas,
Jam pulcher viſu, jam formoſiſſimus ore
Priſtina divini præ te fers ſigna decoris,
Atque agis inſignem repetens ſupera alta triumphum:
Qualis ubi exutus ſenium, nitiduſque juventa
Puniceis ſurgit Phœnix a funere plumis,
Jamque ſuos adit Æthiopes, Indoſque reviſit.
Circa illum volucres variæ comitantur euntem,
Et vario indulgent cantu, plauſuque ſequuntur.
Tu lapis informi primo quem mole jacentem
Projecere viri, neque eum inter levia ſaxa
Miſcuerunt operi; mox ipſa in fronte locatus
Ædibus in ſummis, qua prominet angulus extra,
Parieti utrique datus validis compagibus omne
Nectis opus, totaque nites ſpectabilis arce.
Nec tamen hic indefenſos nos deſeris umquam.
Uſque foves præſens, & amico Numine firmas,
Noſque mari in vaſto tot tempeſtatibus arces,
Nec ſinis abruptis victa rate obire procellis.
Tu pelagi velut in medio firmiſſima cautes,
Quam neque convellunt venti, neque fluctibus undæ.
Hac ſuper alta novæ poſuiſti mœnia genti,
Quæ totum daret aucta tuis ſub legibus orbem.
Hic adeo feſſis ſtatio tutiſſima nautis,
Huc quæ ſæpe mari in medio noſtra ardua puppis
Æſtuat inſanis ventorum exercita flabris,

Digitized by Google

Se recipit, temnitque minas, & murmura ponti.
Uſque invicta ſilex te ſævis objicis undis.
Impetus huc omnis, illiſaque frangitur unda.
Objice quo defenſa, licet vi crebra fatiſcat,
Tuta tamen ponto numquam cava mergitur alnus.
Tu nos, olim ut pollicitus, non deſeris umquam:
Tu nos de cælo præſens paſciſque, tegiſque:
Sufficis æternæ tu nobis pabula vitæ.
Tu noſter victus, tu nobis pabulum, & eſca,
Tu cælo ros concretus demitteris alto
Suavis, & optatos referens cuique ore ſapores.
Tu nobis liquidæ emanas fons vivus aquai.
Flumine ab æthereo ſemper ſitientia labra
Noſtra rigas, largumque in nobis efficis amnem,
Cujus rurſus aquæ ſalit uſque ad ſidera curſu
Impetus, & ſuperûm lætantem temperat urbem.
Abs te omnis vis noſtra oritur, vigor omnis abundat:
Noſtraque, ſiqua, tuo firma eſt in robore virtus.
Tu velut in campis latis uberrimi vitis
Brachia protendens, nos ceu qui plurimus inde
Palmes agit ſe ſe, laxiſque effundit habenis,
Et gravidus circum nitidis exuberat uvis.
Tu fortunati abſtruſus theſaurus olympi,
Aurum ubi cælicolûm, & gemmæ ſervantur, & omnes
Cœli claudis opes ditiſſimus, atque recludis.
In nos uſque etiam mortales largus inundas.
Huc omnis pleno dimanas copia cornu.
Abs te omnis auri vis, atque opulentia abundat.
Quod ſemel æterno longe ante exordia rerum
Munere conceſſit genitor tibi, conditor orbis,

Sem-

Semper habes, nec quum hic terrenos induis artus,
Amittis quicquam decoris cæleſtis in æthra.
Non te adeo intactæ claudebant viſcera matris
In terris, ut non quoque in æthere luce micares
Idem eadem, æterno genitus ſine matre parenti.
Nec minus ac prius æthereo Deus altus olympo
Regnabas cum patre, licet terraque, marique
Errares homines inter mortalia curans,
Verus ibi, hic verus: nec nos ludebat imago.
Et plagis quum te objiceres morti obvius ultro,
In te ſolus homo ſenſu tulit aſpera morte,
Nec Deus eſt quicquam lacero tum corpore paſſus.
Nam divina quidem, quæ ſimplex, quæve tuentum
Rejicit aſpectum complecti neſcia ſenſu,
Quum natura ſibi applicuit mortalia membra,
Naturamque hominum, haud maculas contraxit ab illis,
Nullaque per talem admiſit contagia nexum:
Sed penitus ſeorſum pura, atque intacta remanſit,
Cui nihil omnino terrenæ labis inhæſit.
Diſſimiles ſpecies naturæ utriuſque repugnant.
Sicut ubi immundas Sol lambit lumine foſſas,
Tetra ubi proluvies grave olet cœnoque, fimoque,
Non tamen effuſi radii, dum ſordibus errant,
Infuſas ducunt ea per commercia ſordes.
Rurſum igitur ſolito pariter ſublimis honore
Regnas. humani præ te fers corporis artus
Amplius, intacta quos traxti e virgine naſcens
Filius omnipotens patris omnipotentis, & hæres.
Sed quod erat mortale olim, & violabile corpus,
Nunc immune necis ſtellas ſuper emicat omnes,

Præ-

Digitized by Google

Præfulgenſque novo premit ipſum lumine Solem.
Quæque tuos anima acceſſit divinitus artus,
Formari inciperes ſanctæ quum matris in alvo,
Numinis inſolito tecum dignatur honore,
Feliceſque animas longe ſupereminet omnes,
Tecum una imperium cæli omnipotentis adepta.
Namque tibi, quæcumque uſquam potis eſſe, poteſtas
Omnis ubique data eſt cælo, terraque, marique,
Omnia ut æterna ditione in ſecula frenes.
Inſuper inſigni es genitoris munere adeptus
Præclarum, & dictis non enarrabile nomen,
Inſolitum, evectum ſuper omnia nomina nomen,
Quod cælum, telluſque tremunt, atque infera regna,
Suppliciterque uni genua accurvantur ubique.
Idem etiam effœto quum venerit ultima mundo
Tempeſtas, rapidis qua flagrent omnia flammis,
Mortales iterum miſſu genitoris in oras
Advenies, hominum ut vitas, & crimina quæras,
Pro meritiſque voces ad pœnam, & præmia quemque.
Te genus humanum aſpiciet fulgere per auras
Aereas fulva in nebula, quem mille ſequentur
Sanctorum hinc, atque hinc acies, cœtuſque volucrum.
Quattuor ære cavo ventos de partibus orbis
Omnibus humanum genus huc excire jubebis.
Omnibus innumeræ gentes a finibus ibunt
Magnum ad concilium, non tantum corpora viva,
Verum etiam quondam defuncta cadavera vita,
Oſſaque ab exeſis ſurgent rediviva ſepulcris,
Atque iterum blandæ data inibunt lumina lucis.
Mille hominum hinc, illinc acies, novaque agmina ubique

Occur-

Occurrent tibi per volucres liquidi aeris auras.
Interea magni ſimulator judicis hoſtis
Seditione potens multos ſub imagine falſa
Ludet, & abductos recto ſub ſigna vocabit,
Atque tibi infeſtas contrarius inſtruet alas.
Quem verus mundi pro talibus arbiter auſis
Turbine corripiens terræ ima in viſcera condes.
Ut vero genus humanum tot millia campis
Inſtiterint latis, victor medio ipſe theatro
Secernes, dextraque pios in parte locabis,
Læta gregem ceu paſtor agens in paſcua mites
Matutinus oves ſemper ſejungit ab hædis:
Læva autem coges ſontes miſerabile vulgus.
Tum cælum quoque ſigna dabit. tum cardine rupto
Axis uterque loco abſiliet, ſtellæque ferentur
Æthere præcipites. tum Sol ferrugine tectus
Protinus amiſſa ceu mœrens luce latebit,
Lunaque obiſſe ſuum mirabitur obruta lumen.
Omnia nocteſcent tenebris caliginis atræ.
Tum flammæ ultrices, vibrataque fulgura cælo
Corripient ſubitis mortalia cuncta favillis.
Ardebunt fontes: ardebunt flumina, & alta
Æquora: flammeſcetque auris candentibus aer:
Et veter extremos conſidet mundus in ignes.
Tum cælo lignum venerabile ſideris inſtar
Fulgebit noſtræ monimentum inſigne ſalutis,
Æthere mixta comas ramis felicibus arbos.
A læva ſontes, & quos ſcelera impia damnant,
Ibunt infernos Erebi flammantis in ignes,
Omnes, ut ſua quemque prement commiſſa, cremandi:

Dextra

Dextra autem inſontes, quorumve oblita piacla,
Digrediens terris tecum ad tua regna vocabis,
Felicem quemque in ſedem, quam cuique paravit
Protinus a prima pater æquus origine rerum,
Inſignique vehes victor ſuper aſtra triumpho.
Salve, vera Dei ſoboles, rex ætheris idem,
Bis genite, humani generis certiſſima ubique
Spes, atque indubitata ſalus, lux aurea mundi,
Nobiſcum Deus, interpres ſuperumque, hominumque.
Tu capitis noſtri gemmis contexta corona,
Ipſum tu caput, & decus omne, & gloria noſtra.
Tu rex, tu noſtri dux agminis inclytus ille,
Quem metuunt infernæ acies gens æthere pulſa.
Tu cuſtos, vigil, & magni tu paſtor ovilis.
Tu medica arte potens, qui vulnera noſtra mederis.
Tu via, tu veri vis, tu te vita ſecutis.
Tu noſtri fundamentum templi, atque columna,
Templum ipſum, & cælo contermina vertice turris,
Perque gradus ara aſſurgens, aræque ſacerdos.
Janua tu, ac reſerans cæli penetralia vectis.
Tu ratis, & portus, tu lex, tu legifer ipſe.
Tu folia evolvis ſignato in codice clauſa;
Abſtruſaſque notas, ſeptenaque clauſtra reſignas.
Tu nobis noſtra averſum ob commiſſa parentem,
Et mala pro meritis cuique, haud toleranda parantem
Concilias bonus. atque tua pro gente precando
Uſque aſſurgenti te comminus objicis iræ;
Vulneraque oſtendis, quæ quondam es corpore paſſus
Deditus, & laceros pro nobis detegis artus.
Tu patris admotus dextræ, ſubnixus eodem

In ſolio immenſum conſorti Numine mundum,
Majeſtate eadem, paribus frenatis habenis:
Omnia perpetuo afflantes recreatis amore:
Omnia concordi reparatis ſecula nutu.
A genitore fluit per te vis omnis amoris,
Mutua quo inter ſe ſe & amant, redamantque beati
Cælicolæ, inque vicem mortales. Spiritus ille
Qui mare, qui terras, qui cælum Numine complet,
Vobiſcum Deus ipſe etiam, tres ordine certo,
Numen idem, tres tergemino Deus unus honore,
Maximus, optimus, omnipotens in ſecula regnas.

IV.

SPIRITUI SANCTO,

DEO OPT. MAX.

An Deus in nobis? quid nos mortalibus oris
Sevocat o, noſtraſque rapit ſuper æthera mentes?
Non ea vis opis humanæ, non pectoris hujus.
Deſuper exſtimulat Numen. Deus inſidet ipſe,
Intus agit Deus, & noſtro ſe pectore verſat.
Hoc duce mortales fines tranſcendimus, aptis
Cognatiſque animis cælo ſupera alta tenentes.
Hoc ſine proſtratique ſolo, in tenebriſque voluti
Jactamur, nec mens nobis ignobilis altum
Quicquam agitat. quicquid recti, ſanctique movemus,
Hoc manat de fonte. boni hinc fluit omnis origo.
Hoc de Sole oritur lux, hoc de lumine lumen
Quo fruimur, quo nos ſupra nos tollimus acti:
Hoc uno afflati præcordia ab igne calemus.
Si nunc ille meis ſe ſe implicet oſſibus ignis

Plurimus, & ſancto me cæli incendat amore.
Si lux illa meis oculis ſe lumine largo
Explicet, & nubem de pectore differat atram,
Quo me tollere humo valeam, & ſublimia cæli
Rimari: quo fas acie ſit cernere coram,
Unde ea vis ipſa, unde calor; quo fonte redundet
Indeprenſus amor; qui tanti luminis ortus.
Si mihi nunc ipſum referet ſe denique Numen,
Seque, ſuumque initum, primumque ab origine fontem.
Fallor? an ille ruit calor? ecce mihi artubus ardor
Ingruit. ante oculos lux en mihi plurima oberrat.
Unde nova hæc ſpecies? unde hæc tam clara repente
Tempeſtas? jam tollor humo, jam plurima nubes
Rareſcit, ſolvitque aciem, tenebræque dehiſcunt.
Jam videor (liceat dictis res pandere opertas,
Quiſquis es, ore tuum ſit fas recludere Numen)
Jam videor, qua ſiderei plaga lucida cæli,
Vera ubi pax, ubi ſumma quies, ubi plena voluptas,
Cernere ſubluſtri non enarrabile lumen
In nebula, immenſum radiis quæ circuit orbem.
Luminis in medio regem ipſum ardentis olympi
Ingentem, immenſum, miro ſplendore prementem
Omnia, & humanos ſtringentem lumine viſus.
Omnia majeſtas replet: omnia gloria obumbrat.
Propter eum ſedet en gnatus patris unica proles
Æterni æternus, pariter ſine ſtirpe, ſine ullo
Semine, principioque carens, & temporis exſors,
Quem pater uſque alta ſe in ſemet mente reflectens
Ipſe ſuæ æternum concepit imaginis inſtar,
Arcanum ceu ſub tacito nos pectore verbum

Con-

Concipimus, quod mox linguaque ſonoque receptum
In vocem formetur, & extra rumpat in auras.
Ambobus par majeſtas, par gloria, & unum
Numen idemque, quod eſt genitor, pariter quoque natus,
Unum ambo, æternus pariter, immenſus uterque,
Omnipotens & uterque, orbis fabricator uterque.
Nil patris ſine, nil nati ſine Numine cretum.
Ecce autem ulterius. quis tanti luminis ardor?
Mira oculis mihi ſe facies nutantibus offert.
Hic ego totum aciem cuperem me vertere in ipſam,
Inque oculos, tenuemque in mentis ſimplicis auram,
Res incomprenſas ſenſu quo cernere poſſem.
Quis porro tantis radiis globus igneus ille
Circuitu longo amplexus cæli aurea templa?
Ut procul abſiliunt flammæ hinc, atque inde coruſcæ,
Ut porro abſiſtunt ſcintillæ, ut & ignis anhelat,
Et facibus crebro emiſſis fluit aureus imber!
Quam placida mihi demulcet præcordia flamma!
Quam mira mihi pertentat dulcedine pectus!
Aut me animi fallit, mentemque inſomnia ludunt,
Aut domus hæc ſancti fornaxque, & fomes amoris.
Huc omnis conflatus amor, conflata voluptas
Omnis, & ex omni conceſſit gratia cælo.
Nam quis tertius ille, micat qui propter utrumque,
A genitore fluens per natum Numine juncto?
In mediis vix apparet ſplendoribus aurea
Nube, mea prohibet quæ lumina, circumfuſus.
Quam ſimilis, parque ambobus! quam Numine compar!
Hic Deus hic, ni fallor, adeſt, quem denique quæro,
Quem ſequor, humana quem tendo expromere voce

Implentem maria, & terras, cælique profunda
Numine, & amplivaga recreantem protinus aura.
Non factum, genitumve, nec ullo auctore creatum
Profluit ecce patris, gnatique e Numine eodem
Numen idem, ſemetque ideo procedit ab ipſo
Numen idem, calor omnipotens, diffuſilis aura
Perpetuo itque, reditque reciproca, mutuus ardor,
Amborum communis amor. hic aureus ille
Halitus, hic Deus ille, hic amor, quo cuncta creata,
Omnia quo conſtant, quique omnia condita ſervat,
Et maria, & terras, auraſque, & ſidera cæli,
Atque homines, & quæ ſub cælo animantia vivunt,
Quadrupedum genus, & volucrum, vitaſque natantum,
Graminaque, & ſtirpes, animaque carentia ſaxa,
Erutaque effoſſa tandem tellure metalla,
Omnia quæ in nihilum redeant collapſa repente,
Suſtentata ſuant niſi tanti Numinis aura.
Hic amor eſt quo mortales regnator olympi
Proſequitur bonus. hic idem quo nos quoque contra
Grati illum ardemus, quo ſe ſuperique, homineſque
Mutua amant inter ſe ſe pietate foventes.
Hic amor eſt cæli, terrarum hæc mutua flamma
Cuncta fovens, noduſque tenax, & amabile vinclum,
Cæleſtum vis magna, Dei immemorabile donum.
Hinc omnis pietas, hinc omnis denique virtus.
Aura potens, amor ignipotens, ſpirabile Numen,
Spiritus ipſe, tui apparent veſtigia ubique
Numinis ampla: tuum eſt quodcumque, ubicumque videmus.
Tu patris æterni virtus, tu dextera, & ipſi
Tu digiti quibus immenſum fabricavit olympum

Rerum

Rerum opiſex, quibus ingentem per inania librat,
Et circumfuſo ſuſpendit in aere molem,
Cuncta tuis elementa ligans contraria vinclis:
Muneribuſque tuis paſſim plena omnia abundant.
Quum pater omnipotens cum nato immania mundi
Mœnia conſtituens cæli procuderet orbes,
Tertius ipſe aderas (neque enim diſtractus ab illis)
Omnia componens. jam tum aurea luce coruſcus,
Summa equitans levibus mulcebas æquora flabris.
Jam tum purgatis liquentem fluctibus undam
Flamine luſtraſti, quæ dehinc mortalibus ægris
Elueret prima contractam ab origine labem;
Unde ſalus animis proavita fraude ſepultis.
Inde rudes illi prima illa a ſtirpe parentes
Terrarum obliti cœpere ad ſidera mentes
Tollere, mortalemque hominem deſueſcere, puro
Pectore concepto per te jam deſuper igni,
Et peragrare acie cæli ſublimia templa
Admiſſi ſuperæ depaſci lumina lucis,
Vimque Dei paullatim animis ſentire latentis
Occultam, ingentem: tum veri pectore pleno
Cernere venturos caſus, longeque remotos
Veridica populis porro prædicere voce.
Hinc ſacri tripodes, hinc ſancta oracula divûm,
Hinc Solymi vates numeris arcana locuti,
Carminaque ediderunt diæ præſaga Sibyllæ.
Idem a ſtirpe feros, & duro pectore agreſtes
Erudiens ſubito egregias divinitus artes,
Inſtruis, atque loqui docto das ore repente,
Et cauſſas orare, & ſanctas condere leges.

Nam

Nam genus humanum terris extollere ab imis
Ad cæli jubar, & ſuperis adjungere tendis,
Nubiferoque vehis nos aere in æthera purum.
Nec quiſquam ſanctis excluditur ætheris oris
Aut fato adverſo, aut alicujus numinis ira
Debitus æternis mundi ante exordia pœnis.
Quum primum dias exorti luminis oras
Viſimus antiqua ſuffuſi labe parentis,
Qui ſe ſeque, ſuumque genus corrupit in ævum,
Immemor heu nimium promiſſi fœdere pacti,
Indecores cælo vix lumina tollimus ægre,
Proſtratique ſolo ſine ſpe, ſine honore jacemus
Tranſcripti infernis Erebi poſt funera flammis.
Uſque adeo veteris ſerpunt contagia noxæ.
Tu vero noſtris ubi ſenſibus aſpirare
Incipis, auxilioque venis fera corda movendo,
Admoniti incipimus paullatim agnoſcere rerum
Auctorem; regemque hominum, ſuperûmque fatentes,
Oramus nobis facilem, veterumque malorum
Nos piget, & vitæ exſecramur facta prioris.
Jam magis atque magis (neque enim tu deficis uſquam)
Spe veniæ haud dubia audemus confidere rebus.
Jamque juvat, quæcumque jubent oracula, legeſque
Explorare animis, & juſſa capeſſimus ultro.
Continuo ne ſint nobis facis abdita fraudi
Noſtra admiſſa tegens, & crimina noxia deles
Imbre tuo, veterumque malorum oblivia miſces,
Atque novam in nobis mentem, nova corda renatis
Sufficis, abſterſaque nitent nova cuncta ſenecta,
Et ſimul optato mentes ſuccendis amore,

Quo

Quo cælo placiti, quo digni evadimus aſtris.
Hoc ſuperûm pater inſigni nos munere donat
Sponte ſua bonus, haud noſtra pietate merentes.
Non opis id noſtræ, non nobis tanta facultas.
Ni pater omnipotens ad cari vulnera nati
Reſpiceret, qui morte obita mala noſtra piavit,
Humanumque ſuo lavit genus omne cruore.
Inde ſalus, operum inde omnis fiducia noſtrûm.
Ne qua tamen priſcæ ſubſint veſtigia labis,
Sponte caput ſacris de more immergimus undis,
Præſenti quas illuſtras tu Numine præſens,
Et veluti inſtillas vitam hoc ſub gurgite merſis,
Unde renideſcunt animæ, velut æra coruſca
Deterſa prorſus priſca rubigine ſcabra.
His opibus firmati animi, his radicibus actis
Tollunt ſe, in meliuſque ſuis quoque viribus uſi
Creſcunt, & ſuperas per ſe nituntur ad auras,
Dum pietate ſua meriti poſt funera cælum
Concilio ſuperûm, atque æterna pace fruantur.
Hæc promiſſa piis animis uberrima merces,
Præmia tanta manent tam parvo parta labore.
Te ſine nil tamen audemus, nil poſſumus ipſi,
Et benefacta parum valeant ſine Numinis aura
Noſtra tui. non tantum animos impellere noſtros
Incipis, e tenebris revocans in lumen apertum
Sponte tua, haud meritis noſtris (a te omnis opum vis
Noſtra oritur. noſtri tu fons, & cauſſa vigoris)
Verum etiam mox ipſe juvas comes additus uſque,
Fortunaſque tua noſtros virtute labores.
Ac veluti areſcant herbæ, ſilvæque comantes

Intereant, niſi mater alens radicibus imis
Sufficiat vires, occultaque pabula tellus;
Sic noſter ſine te vigor, & vis deſinat omnis
Hauſta cito, incaſſumque fluant ſine fruge labores.
Mille animis ſe ſe objiciunt diſcrimina noſtris:
Mille nocent peſtes, occultuſque imminet hoſtis
Semper, & egregiis hominum invidet additus orſis.
Quot ſcelerum facies, tot nobis retia tendit,
Tot laqueos. quis enim queat hos evadere caſſes?
Aſt ubi noctipotens manus haud ignara nocendi
Incautos petit inferno ſummiſſa barathro
Lucifugæ peſtes, tetræ ſine corpore vitæ,
Intentantque dolos, nobiſque illudere doctæ
Nituntur recto captas abducere mentes;
Ilicet ipſe ades, & medio in certamine feſſis
Affulges, retegiſque dolos, atque irrita frangis
Tentamenta, tuoque magis nos Numine firmas.
Omnibus auxilio es, ſatis omnibus unus ubique
Diditus, & gentes paſſim diffuſus in omnes.
Nec quemquam tu muneribus bonus eximis ultro
Ipſe tuis. omnes invitas, allicis omnes,
Omnibus incutiens blandum in præcordia amorem.
Infelix, qui te non audit crebra vocantem,
Pulſantemque diu. duro ſed corde reluctans,
Sed tua juſſa negans clauſas dimittere in aures
Ah miſer oblato ſe ſe ſubducit amori,
Ipſe ſuis obſtanſque bonis, lucemque peroſus.
Quo monitus te quiſque libentius audit, eo illi
Semper ades, propiorque, & Numine largius imples.
Et cui tu ſemel indulges, non deſeris umquam,

Se ſe ſponte ſui niſi deſerat immemor ipſe
Heu nimium infelix, ab ſemet proditus ipſo.
Nam ſimul atque animus maculis ſe infecit aberrans
Curriculo huc illuc palanti corde, relictis
Limitibus, ſuperûm, ac recti contemtor, & illex,
Continuo fugis, ac polluta ab ſede recedis.
Perſentit miſer ille tuum evaneſcere Numen,
Omniaque in pejus ruere, & retro acta referri,
Et magis, ac magis uſque obtuſa rigeſcere corda.
Qui modo ſidereo tendebat lumina cælo
Arrectus, penetrans acie ſublimia olympi,
Colloquioque fruens ſuperûm, nunc obſitus umbris
Obſcuris, atque ora ſolo teterrima preſſus
Serpit humi, in cœnoque gravi ſine honore volutat,
Cunctaque ſe circum tenebris nocteſcere cernit.
Qualis, qui modo conſpectis tendebat in armis
Actus equo, prima ſignans intonſa juventa
Ora, puer, forma ante alios pulcherrimus omnes,
Si, quum primum caſtra ſubit, forte acta ſagitta
Hoſtis ab aggeribus candentia pectora fixit,
Volvitur: ora modis tabeſcunt pallida miris:
Labitur omnis honos, fugit omnis gloria formæ.
Et modo qui toto ſpirabat corpore amorem,
Nunc gravis aſpectu eſt, auraſque inceſtat odore;
Sic animus te præſenti nitidiſſimus olim,
Te fugiente, ſitu, ac tenebris involvitur atris
Decolor, atque omni formæ ſpoliatus honore.
Sic olim, qui matutini ſideris inſtar
Larga miniſtrabat radianti lumina cælo,
Lucifer ille chori caput alitis, & jubar, alto

Excuſſus cælo, lucemque exutus, in ima
Conjecit ſe ſe, & nigris immiſcuit umbris.
Fortunatus & ille Dei quem filius olim
Unicus in partem regni, ſortemque locarat,
Biſſenos inter proceres lectiſſimus ibat:
Verum ſponte ſua dejectus culmine tanto,
In præceps ruit, abs te te ſine luce relictus.
Tanta tui immemorem ceperunt tædia amoris.
Non tamen, ut primum te quiſque avertitur, illum
Deſeris omnino longa irrevocabilis ira:
Sed longe obſervas, tendat quocumque ſecutus;
Atque iterum, atque iterum mulces, nec deficis umquam.
Ac veluti genitrix puerum, qui plurima fugit
Conſcius ob malefacta domi, ſeque abdidit altis
In ſilvis, nunc huc errans, nunc avius illuc,
Proſequitur pia, & incaſſum veſtigia pone
Obſervata legit. precibus nunc allicit illum,
Nunc commota minas addit, ſi forte lateſcens
Audiat, & voces incertas irrita jactat.
Quam metuit, neve eſca feræ, neu præda latroni
Incomitatus eat, torrentiſve incidat undis!
Haud ſecus averſa ſiquis te mente reliquit
Ah miſer, oblituſque ſui, ingratuſque ſalutis,
Proſequeris, rurſuſque vocas, rurſuſque remulces
Averſum, invitumque trahis. ſi forte vocatus
Audiit, indoluitque admiſſis, crimina faſſus,
Luſtratuſque ſacerdoti commiſſa piavit,
Protinus inſinuas illi te, iterumque reviſis,
Sopitoſque juvat rurſus ſuccendere ſenſus;
Fœderaque ablutis maculis in prima reponis.

Nec

Nec ſemel id ſatis: at quoties te avertitur ille,
Te toties ultro averſo placabilis offers.
Eſt veniæ locus uſque, & habent peccata regreſſum.
Nec requies, donec vitæ labentibus annis
Ultima cuique dies moribundi advenerit ævi.
Tantus amor noſtri, tantæ cuſtodia curæ.
Fortunatam animam macula cui contigit omni
Deterſa afflari tam ſancta deſuper aura,
Cui datur incendi tam ſancto deſuper igni,
Semper & in dulci flagrando vivere flamma.
Illa Deum, Deus illam ultro bonus ardet, amantique
Indulgens ultro dulcem reſpondet amorem.
Quicquid agit, fluit inſolita dulcedine amoris.
Semper amat tecum, dulcique in amore quieſcit.
Tota in amore, parum curans mortalia, fixa eſt.
Nec potis eſt ipſum tam ſanctum Numen amare,
Quin quoque mortales juncto ſimul ardeat igni.
Ante alios tamen o felices, terque beatos,
Atque quater, gravida qui te genitricis in alvo
Hauſerunt, neque dehinc in dulces luminis oras
Exorti excuſſere tuum de pectore Numen;
Sed culpæ exſortes, & vita puriter acta
Servavere tuum intacti ſub funere munus.
Id paucis conceſſum autem, quos æquus amaſti,
Et quibus eximia indulſiſti Numinis aura.
Non tamen, excepto divini corpore nati,
Te tam præſenti quiſquam umquam Numine paſſus,
Quam quondam Judæa genus, pulcherrima virgo,
Quæ ſuperûm puro concepit ab æthere regem
Semine de nullo, nullis temerata hymenæis.

Munere tu ſolus functus thalamique, torique
Virgineam impleſti fœcundis flatibus alvum.
Huc omnis vis, huc æſtus profluxit amoris,
Erupitque ingens totis fornacibus ignis.
Quo vero aggrediar poſt matrem carmine, quanto
Numine, quam largo torrente undaveris ipſos
In partus? mecum hic fandi vis victa laborat,
Verbaque res ſuperat, majoraque viribus audeo,
Ardua, inacceſſa, & nulli conceſſa priorum.
Quanto animus, qui Numen erat, flagraſſe putandus
Igne intus, toto quum dulcem corpore amorem
Jactaret? quacumque viam ſpectabilis ibat
Huc, illuc circum ora ferens gratiſſima cælo,
Omnia inundabant mira dulcedine, amabant
Omnia, non ipſi montes ardore vacabant.
Uſque adeo occultos afflabas ſenſibus ignes,
Et lætos membris, haud ulli viſus, honores.
Olim etiam apparens oculis mortalibus, olli
Luce palam, cunctiſque videntibus affulſiſti
Præpetis in faciem collectus, & alba columbæ
Ora gerens, mira de cælo voce ſecuta.
Poſt iterum te mortales mortalibus ægri
Conſpexere oculis manifeſto Numine ferri
Cum ſonitu cælo illapſum ſub imagine flammæ
Multifidæ, linguis veluti vibrantibus aureis,
Terrificiſque locum impleſti ſplendoribus omnem.
Filius omnipotens patris omnipotentis ut olim
Pollicitus fore, ſidereas rediturus ad arces,
Ut pro ſe in terris ſua deinceps munera obires,
Nec nos in tenebris volvi paterere relictos.

Digitized by Google

Protinus ecce viri calefacti Numinis igni,
Qui modo, morte ducis proſtrati, cuncta timebant
In latebris, nunc intrepidi mira ore loquuntur,
Mira ſonant. varias linguis, longeque remotas
Inter ſe gentes imitantur munere vocis,
Uno eodemque ſono diverſo more locuti.
Agnoſcunt populi patriæ commercia linguæ,
Verbaque, quiſque ſuæ, atque eadem diſcrimina vocum.
Quique modo indociles vitam piſcoſa ſecundum
Flumina venatu tenui ſine more trahebant,
Edocti nunc mira canunt præcepta per urbes.
Continuo penetrant aulas, & limina regum,
Contra ſtare auſi ſoliorum edicta ſuperba,
Biſſenique, hominum genus id, te præſide freti
Exſtincti ducis, ac devicta a morte reducti
Nobile per gentes omnes vexere trophæum,
Et factum egregium totum ſparſere per orbem.
Inde alii, atque alii tanto pro nomine vitas
Effudere, alacres in aperta pericula euntes.
Atque ita terrarum totius protinus orbis
Tam varias linguis gentes, quam moribus omnes
Junxiſti, ut populus iiſdem ſub legibus unus
Extemplo fieret, ſtudiiſque, & amore coirent.
Hac homines tu pace ligas, iis nexibus unum
Efficis, & vinclo nectis fera corda tenaci.
Infelix domus illa, urbes cæleſtibus illæ
Inviſæ, quas igne tuo non plurimus afflas.
Tu placidam per corda ſeris mortalia pacem,
Blandaque mortali præbes ſolatia vitæ,
Lætitia ingentem perfundens undique mundum.

Per

Per te odia, & lites, per te fera bella quieſcunt.
Tu pacem regeſque inter, populumque, patreſque
Concilias. das te in medium, & ſacra fœdera ſancis.
Tu thalamos ſocias, nova tu connubia jungis,
Quæque homines pacta inter ſe, conventaque firmant,
Ipſe ligas, propria ut maneant compagibus arctis.
Quodcumque incipimus recti, quodcumque paramus,
Aſpicis, & curſu in medio noſtra orſa ſecundas:
Nec quicquam ordimur, niſi nomine rite vocato
Ante tuo; ſtratique ſolo, genibuſque voluti
Auxilium, atque tui flammam imploramus amoris.
Ipſe venis. tu pectoribus mala gaudia noſtris
Excutis, abſtergiſque animos, puroſque reviſis,
Et nos largus opum dono ſeptemplice lætos
Inſignis, noſtraſque vehis ſuper æthera mentes.
Tu matutinus, tu veſpertinus & imber
Aureus ille venis cælo, ſitientia corda
Noſtra rigans, lætiſque feracia frugibus exples.
Quum ſe ſe objecit nobis res dura repente,
Hæremuſque diu ancipites, animiſque labantes
In tenebris verſamur, ades lux protinus, & nos
Inſtruis, ac mentem pulſa caligine luſtras,
Nec cunctaris, ubi triſtis præcordia mœror
Noſtra premit. ſolator ades, dulcemque profundis
Lætitiam mœſtis, & gaudia mentibus affers,
Terroreſque animis arces, & Numine amico
Pectora demulcens, pulſa formidine firmas.
Inſuper & nobis quæcumque, ubicumque pericla
Objiciunt ſe ſe, nuſquam nos deſeris ipſe,
Nuſquam abes: & duce te caſus evadimus omnes.

Salve

Digitized by Google

Salve hominum pax, & requies, divina voluptas.
Hnc ades, atque tuum populis innecte calorem.
Si quando validis, hominum fera pectora flammis
Flagraſti, & rapidis fervoribus indulſiſti,
Nunc opus igne tuo: noſtras ſuccende medullas
Acrius, & totis nobis incumbe caminis.
Aſpice mortales quam denſa nube premantur,
Aut quibus in tenebris jaceant, quo frigore ſegnes
Algeſcant animi priſcæ pietatis inanes.
Incipiant flammis deſueta caleſcere corda,
Et cælum aſpicere, & jucundum cernere lumen;
Exutique dolos, recti accendantur amore
Rnrſus & ad priſcas referant ſe moribus artes.
Præcipue tamen obſcura caligine merſa,
Quæ ſanctum everſis Germania Numen ab aris
Expulit, & cælum ſceleratis provocat armis,
Luce tua verum agnoſcat luſtrata, nec ultra
Sæviat, at veteri pietate reſuſcitet aras:
Unaque nobiſcum ſit ei ſententia concors.
Quod ſi ſponte tuis ſtimulis parere recuſat,
Et lucem refugit, furiiſque inſiſtit in iiſdem,
Sit noſtros ſaltem reges divinitus inter
Jam jam aliquis pariter pietate inſignis, & armis,
Cui largo infundas divinum Numine robur,
Atque habilem pariter membriſque, animiſque vigorem:
Quo ſe ſe præſtans animi, patienſque laborum
Audeat indomitis urgenti opponere bello,
Atque armis petere, atque malo ad meliora vocare,
Ac ferro late ſerpentem exſcindere peſtem.
Ut coeant animi, & ſtudiis communibus acta

Nobiſ-

Digitized by Google

Nobiſcum tendat gens effera, ſentiat unum.
Siqua tamen lapſis contagia moribus obſtant,
Et vetus in nobis virtus elanguit illa,
Illa prior qua fama ætas ſuper æthera adibat,
Irrepſitque ſitus dejectis legibus ater;
Rurſus noſtra tua recaleſcant pectora flamma:
Huc jace, ſancte, tuis tædam e fornacibus unam,
Quæ totum accendat ſanctis ardoribus orbem.
Nos primum pete, qui in ſedem convenimus unam,
Saxa ubi depreſſum condunt prærupta Tridentum
Hinc, atque hinc, variis acciti e ſedibus orbis,
Ut ſtudiis juncti, atque animis concordibus una
Tendamus, duce te freti, ſuccurrere lapſis
Legibus, & verſos revocare in priſtina mores.
Teque ideo cœtu celebramus, & ore ciemus.
Sancte, veni. penitus te mentibus inſere noſtris,
Aura potens, Amor omnipotens, cæli aurea flamma.

V.

JESU CHRISTO
OPT. MAX.

ET ſolus late locus eſt, & fletibus aptus,
  Et rediit, qua non mœſtior ulla, dies.
Ipſi etiam montes, denſæ hac in rupe cupreſſi
  Ipſæ etiam querulo vertice flere jubent.
Tunc etiam ſilices durum ſenſere dolorem,
  Et rupti ingenti diſſiluere ſono.
Tunc etiam. ſed jam erumpit mihi pectore fletus,
  Et lacrimas oculi fluminis inſtar agunt.
Flere juvet ſaltem, lacrimiſque explere dolorem,
  Quando aliud nil eſt quod tibi perſolüam,

Mutua

Mutua nec ſatis eſt, vitamque rependere vitæ,
  O qui noſtra tuo funere damna levas.
Nos patris æterni noſtra irritavimus iras
  Fraude: cruore tuo tu probra noſtra lavas.
Nos dulces vetita decerpſimus arbore fœtus:
  Diſtentus dira tu trabe furta luis.
O nimium noſtros nimium miſerate labores,
  O noſtri nimium, nil memor ipſe tui.
Non genus humanum, non mundi machina tanti,
  Non tanto merces digna labore fuit.
Scilicet æterni proles æterna parentis
  Factus homo, ſontes ne moriamur, obis?
Quem pater ipſe ſui, ſine origine, concipit inſtar,
  Dum ſe ſe æterno cogitat uſque animo.
Me miſerum, quæ te pietas, pulcherrime rerum,
  Tam nova, qui, quæſo, tam novus egit amor?
Ah ſat erat te ſidereis de ſedibus actum
  Tædia virginei longa tuliſſe uteri,
Aut hinc mortales eductum in luminis auras,
  Cum pecore, agreſti delituiſſe caſa,
Inde vagum huc illuc noſtros adiiſſe labores,
  Dum mundum ad leges, & nova jura vocas.
Neve ignominias memorem, aut quæ plurima inultus
  Paſſus es indigno corpore ludibria,
Hei mihi non avibuſve, feriſve cubilia deſunt:
  At rerum auctori deſit ubique locus.
Sola fuit, tibi quæ nodoſis roboribus crux
  Heu nimium durum præbuit hoſpitium.
Hæc fuerat ſervis pœna olim, hæc furibus æqua,
  Quos tecum cerno mortem obiiſſe parem.

Digitized by Google

Quæ tam dira manus, quæ nam tam barbara porro
  Gens tantum obtuſis ſenſibus auſa nefas?
Quo ruitis, miſeri? qui tantus mentibus error
  Inſidet? in veſtrum tenditis exitium.
Me potius, me me, qui feci, hoc perdite ligno.
  Hic nihil admiſit. fraus mea, furta mea.
Te ne ita cum diris pendere latronibus, omnis
  Vitai curſus cui ſine labe fuit?
Qui neque contactu intemeratæ virginis alvi
  Contraxti antiquæ ſigna luenda notæ.
Sed genitrix pura cæli concepit ab aura;
  Nec potuit facies diſſimulare genus.
Ut ſileam benefacta, tot & miracula rerum,
  Quæ non humana perficiuntur ope,
Inſigni poteras forma, & juvenilibus annis
  Immiſſæ pectus reddere molle feræ.
Pulcher luce magis, vel ſidere matutino,
  Oceanus liquidis quod modo lavit aquis.
Sed quem hic te aſpicio? hæc facies tua ne illa ſerena?
  Hi ne oculi? hic roſeo gratus in ore color?
Aurea ne hæc menti lanugo? hoc verticis aurum
  Propexum? hic toto corpore priſcus honos?
Qua modo cumque ibas, blandi nova ſemina amoris
  Jactabas: dulci in ore ſedebat amor.
Hunc ne ego conſpicio te, formoſiſſime rerum?
  Heu color, heu ſpecies quam tua facta alia!
Squalidula ut facies, ut laſſula lumina livent!
  Languidula ut cervix, mortua ut ora jacent!
Non ea cæſaries, concretaque ſanguine barba,
  Non eſt is plane qui modo vultus erat.

Ser-

Serta tamen capiti, regiſque inſignia cerno;
Sed quæ vulnificis ſentibus hirta rigent.
Et pictum video corpus juvenile rubore;
Sed quem hauſtus flagris ſparſit ubique cruor.
Ne palmas morer, aut terebratas cuſpide plantas,
Hei mihi, quam latum pectore vulnus hiat!
Quod tulit æs, quæ nam haſta tuo intepuiſſe cruore?
Nec tum æs delicuit? nec fuit haſta cinis?
Quum Sol ipſe caput nitidum abditus obſcurarit,
Et vaſto tellus ſit tremefacta ſinu?
Debueras, Sol, æterna ferrugine cælum
Occulere, & terris uſque negare diem.
Debueras, tellus, æterno percita motu
Collabi, humano haud ultra adeunda pedi.
At vos, monſtriferi quid tunc o barbara ponti
Condita deſertis æquora litoribus,
Quæ vos quæ tenuere moræ? quibus abdita clauſtris
Hic nulla effuſis ſigna dediſtis aquis?
Vos tum diluvio merſas abſumere terras
Æquum erat, atque hominum fluctu abolere genus.
Nam quid enim cælum, atque ultores ætheris ignes
Flebilibus precer hic in mea vota modis,
Quum pater & cæli, rapidi moderator & ignis,
Qui poterat flammis omnia diluere,
Ipſe ſuum gnatum pro nobis juſſerit ultro
Supplicium infandæ morte ſubire trabis?
Agnus eras ſacer ille, ſacram mactandus ad aram
Pro nobis æterno hoſtia ſacra patri.
Fixum erat id cælo: nulla pote mole moveri.
Nil Sol, nil tellus, nil maria alta juvent.

Tu quoque te noſtræ es largitus ſponte ſaluti,
Et tibi pro cunctis dulce obiiſſe fuit.
Atque ideo orabas moriens veniam hoſtibus ipſis,
Ne foret hoc ulli munus inane tuum.
Hoc quoque nos fruimur, grato ſed amore dolemus:
Et memores tumulo ſolvimus exſequias.
Tu tamen exutus quæ morti obnoxia, vivo
Sedibus æthereis corpore ſceptra tenes.
Venturus noſtras extremo tempore noxas
Quæſitum, quum res funditus igne ruent.
Aſpice nunc bonus, & dignos nos effice quos tunc
Exemtos pœnis in tua regna vehas.

VI.

IN EUCHARISTIAN.

TURA pii date tura. volet vapor ater ad auras.
Suppliciter genibus nixi advolvamur ad aram.
Numen ineſt. magni præſentia Numinis inſtat.
CHRISTUS adeſt, veroque animis ſe corpore noſtris
Terrenam in ſpeciem, veſcis ſub frugibus offert,
Mortaleſque fugit cruſti ſub imagine viſus.
At vero, quod non oculi, ſenſuſque capeſſunt
Obtuſi comprenſum, animi vis vivida ſentit
Interius, pulſaque fides caligine monſtrat
Indubitata, DEI ex ipſius vocibus orta.
Quod neque percipiant animi, niſi luminis aura
Divini evecti extulerint ſe nubila ſupra,
Oblitique hominem penitus, cæleſtibus apti.
Ergo age, priſca fides, noſtro ſuccurre labori.
Quod renuunt ſenſus, ratio quod noſtra refutat,

Ipſa doce, in tenebriſque tua nos erige luce
Illuſtrans, certa dum relligione parentum
Annua ſacra ferunt cives, tantoque paratu
Intenduntque vias, & textis compita inumbrant,
Hoſtia qua feſtam ducenda eſt ſancta per urbem
Ordine flammarum longo pompaque frequenti,
Nos quoque ſolennem læti comitemur honorem.
Flore novo ſpargamus humum, fundamus odores
Veris opes varias, interque canamus eundum
Lætitiam ingentem, & ſacræ myſteria lucis,
Ut cæli quondam rex omnipotentis homo idem,
Ac Deus humanos indutus corporis artus
Bis ſex cum ſociis epulatus nocte ſuprema,
Inſolitaſque dapes, inſuetaque pocula menſis
Intulerit, miranda novo de more locutus:
Utque laboratam cererem, immedicataque liba
Fregerit, & ſociis dederit partitus in omnes,
Dilueritque merum patera libantibus eadem:
Utque omnes verbis extremum affatus amicis
Non illas de more dapes, non pocula ſueta
Teſtatus dare, ſed formam ſua viſcera in illam
Vera, ac viva novis epulanda apponere menſis.
Hoc eſt corpus, ait, meus hic de vulnere ſanguis
Fundendus, commiſſa hominum qui diluat omnia.
Hoc eſte, hoc omnes haurite ex pocula fonte.
Sic facite, & poſthac ſervate in ſecula morem,
Et ſacris moniti jam nunc aſſueſcite menſis.
Nam quoties hæc verba meo mea nomine docti
Nota ſuper ſanctis repetetis frugibus ore,
Ipſe adero, totoque epulis ſubito inſerar almis

Cor-

Digitized by Google

Corpore; viſceribuſque meis, & ſanguine opimo
Excipiam lætos, veteris ſolamen amoris:
Et numquam noſtri hinc aboleſcet gratia leti.
Infelix vero his dapibus quicumque carebit
Averſus, tanti meritique, & muneris exſors.
Nulla illi poſt funus erunt commercia noſtri.
Vos tamen has luſtrati animis accedite menſas,
Et manibus puras puris contingite fruges.
Eſte procul, quibus eſt fœdi mens conſcia facti:
Vita piis erit, atque eadem mors ſontibus eſca.
Uno eodemque ſalus fluet atque e fonte venenum.
Sic ait, atque ſuis manibus ſe ſe ipſe gerebat,
Ipſe onus, ipſe oneris pariter moderator, & auctor,
Omnes dum ſacro libamine pavit ad unum;
Factorum ac decorum monimentum inſigne ſuorum.
Quem ritum moniti mox ſervavere minores,
Libamuſque ſacrum ſacro cum ſanguine corpus.
Nam ſimul ante aram verba illa auguſta ſacerdos
Protulit ore premens, cælo dilapſus ab alto
CHRISTUS adeſt, vivoque epulis ſe corpore miſcet.
Illa crediderim cæli ardua tecta ſub hora
Fervere, ſtellataſque fores, atque oſtia pandi,
Plumipedeſque acies læto deſcendere olympo,
Et terras petere, atque aram ſe examina circum
Fundere, cæleſtique dapes ſepire corona:
Et totum effundi tanta ad ſpectacula cælum,
Dum Numen ſe ſe terrenis inſerat eſcis.
Non tamen omnino manifeſto corpore vulgo
Dat ſe in conſpectum: viſus, tactuſque refugit
Externa tectus forma. nec crede ſapori,

Dum

Dum guſtu exploras cererem, laticeſque lyæos
Divinum in corpus, verſoſque in ſanguinis undam.
Nam penitus re mutata manet ipſa figura,
Quæ fuit ante, manet facieſque, colorque, ſaporque
Priſtinus: & quamvis id ſit quod non fuit ante,
Quale tamen fuit ante, manet, quantumque videtur,
Nil verſum exterius, ſed enim ſimile omnia priſcæ
Naturæ, ut ſpecie queat una fallere viſus
Obtuſos, dum ſola oculis, & ſenſibus ipſa
Objicitur ſpecies, frugumque occurrit imago,
Quæ guſtum, viſumque hominum, tactumque laceſſit.
Intus Christus ineſt, & inobſervabile Numen.
Tum, quamvis animo, atque oculis diverſa ſimul ſe
Objiciant, aliudque oculis, aliudque tuentes
Mente volutemus, tantum tamen una ſubeſt res,
Unaque vis; neque enim coeunt duo corpora in uno,
Quod ratio vetat, & prorſum natura refellit.
Haud ſecus exuvias indutus, & ora leonis
Incedat ſi forte aliquis plaudente theatro,
Non duo tunc pariter conſidant pelle ſub illa
Vir, feraque. at potius dicam exteriora leonis,
Interiora hominis. quid enim componere fando
Divina humanis prohibet, ſublimibus ima?
Credite, mortales, menteſque abducite ab ægris
Senſibus, atque animo cælum peragrate volucri.
Credite; nec titubate. hic vera eſt corporis umbra,
Hic corpus verum. hic eſt vera cruoris imago,
Hic verus cruor. ipſe ſuimet Christus imago.
Credite, mortales. animos adhibete, fidemque.
Mortales, genus infirmum confidite dictis

Illius,

Digitized by Google

Illius qui nec fallit, neque fallitur umquam.
Quandoquidem nihil externæ clariſſima dicta
Lucis egent, per ſeque ſuo ſe lumine produnt.
Ante mare, & tellus, & cæli concidat axis,
Illius quam caſſa fide ſint aurea dicta,
Sanguine quæ moriens nobis teſtata reliquit.
Non tamen ad noſtras acies venit, hacque nigranti
Stipat ſe veluti nebula, atque obducitur umbris,
Quanta ſit ut noſtræ fidei indulgentia, tectus
Exploret, non viſa jubens nos credere, ceu quæ
Luce palam ſunt uſque oculis obnoxia noſtris.
Quum tener orbis adhuc foret, ac pubentibus annis,
Jam tum relligio hæc atavos inceſſit agreſtes.
Jam tum aliquis longe præſaga mente recludens
Sacra abſtruſa, rudem congeſto ceſpite in aram
Triticeos orbes, & liquida vina ferebat,
Plurimaque orabat cæli converſus ad axem.
Quæ fieri humana nequeunt ope, cuncta Deo uni
Pervia ſunt, & plana; poteſt Deus omnia quando.
Ille potis mediis pueros educere flammis
Illæſos, nutuque ignem ſopire furentem.
Ille potis ſummis ferrum ſuſpendere in undis,
Ut natet, & non jam propria vi tendat ad ima.
Ille etiam, quoties penuria adegit edendi,
Millia multa hominum ſolis ſaturavit in agris,
Et cerere e tenui ingentes conflavit acervos.
Illius imperium pavet omnis victa poteſtas.
Aſſurgit rerum natura, elementaque parent,
In quamcumque jubet migrantia ſæpe figuram.
Qui potuit liquidas in vinum vertere lymphas,

Aut

Aut virgam in colubri ſinuoſos flectere tortus,
Rurſus & in veterem formam transferre colubrum,
Non poterat ſanctum in ſua viſcera vertere cruſtum
Funditus, atque etiam forma ipſa paſcere ſenſus,
Atque novam ſubito ecce oculis offerre figuram,
Nec ſe conijcere in miras tecto ore latebras?
Illi aliter viſum, ne viſcera forte cruenta
Humanum horreret genus, attactuſque paveret,
Dum premeret tremulam mandens ſub dentibus eſcam.
Nam ſi cui veram in ſpeciem manifeſtius olim
Oſtendit ſe ſe, nudoque apparuit ore,
Ac tepido emicuit ſaliens cratere fugatis
Sanguis imaginibus; ſtetit, immotuſque ſacerdos
Abſtinuit tactu, atque impaſta altaria liquit,
In ſolitam donec redierunt omnia formam.
Haud ſecus, admota qui morbis arte medentur,
Ne guſtu horreſcat languens, medicamen amarum
Melle linunt ſuper, & dulci ſub cortice condunt.
Ne vero, quo liba modo, quove ordine quære
Tenuia divinos Christi conflentur in artus
Vi ſermonis, & omnipotenti Numinis aura.
Nulli fas hominum mortali corpore ſepto
Scire ea: vix volucres norunt ſine corpore mentes
Aligerum genus, ætherei gens incola cæli.
Tantum agite. properate, ſacris diſcumbite menſis.
Divinas libate dapes, libate beata
Pocula: velatumque dapis ſub imagine Numen
Concipite. intus ineſt Numen. Deus inſidet intus.
Christus adeſt, & nos invitat corpore veſco.
Ne dubitate. Deus ſimul hic, ſimul æthere in alto.

Cunctus adeſt, ſimul hic, ſimul & quocumque vocatur:
Rite tamen templis in cunctis, omnibus aris,
Divinum dum farre pio libamus honorem.
Quodque hic, eſt & ibi pariter diſcrimine nullo.
Totus ibi, hic totus; neque eum tempuſve, locuſve
Eſſe vetant, quibus haud divina obnoxia, ubique.
Quin etiam violare manu ne parcite liba
Myſtica, & in ſocios partiri protinus omnes.
Nam fragilem quotcumque in fruſta incideris orbem
Cæleſtis libi, Christi inviolabile corpus
Reſtat idem in cunctis, oraſque amplectitur omnes:
Nec findi in partes ullas divina poteſt vis.
Nos tamen albentem frugemque, & fiſſile cruſtum,
Et liquidos latices veneramur Numinis inſtar;
Non quia ſint ipſum Numen color ille ſaporque,
Sed quia divini ſint Numinis argumenta,
Significentque oculis quod mens inde altius hauriat,
Quod nequeunt oculi, nequeunt deprendere ſenſus.
Atque ideo exiguo quovis in fragmine Christum
Accipimus, quavis ſacrati in parte liquoris.
Namque ſubeſt ſanctum ut numquam ſine ſanguine corpus,
Sic quoque non ſuberit ſanctus ſine corpore ſanguis.
Nec toto hic majus, quam quæ pars eſſe videtur.
Quantus ibi, hic tantus. Deus haud includitur ullis
In ſpatiis: nec fas metiri corpora ſancta.
Omnis ibi, hic omnis; hic integer, integer illic.
Sicut ubi (quamquam ratio diverſa) liquenti
Sæpe lacu in noctem Lunæ reſplendet imago
Plurima, & hic illic ſe ſe ſpeculantibus offert
Omnibus uſque eadem; atque ſui ipſa ſimillima ubique eſt.

Sicut

Sicut item ſpeculi ſi in partes fregeris orbem,
Quicquid ab adverſo reddebat imaginis orbis
Integer, illud idem pars quælibet undique reddet;
Nec plura in toto, quam mox in parte videbis.
At vero quamquam qui ſe ſub frugibus offert,
Ille idem eſt patris ætherea qui regnat in aula,
Hic aliter tamen, atque illic, utcumque ſe habet res.
Ille idem eſt, etiam trabe qui pendebat ab alta:
Hic tamen exemtus morti vim haud accipit ullam
Artubus immortale, atque impenetrabile corpus,
Cui morbi nihil officiant, algorve, fameſve.
Nec toties morti locus eſt in corpore CHRISTI,
Qui ſemel admiſſis pro noſtris obtulit ultro,
Ipſe ſuum caput æterno ſacra victima patri.
Multa licet ſanctis toties eat hoſtia ab aris,
Et matutinis renoventur funera ſacris.
Tum quamvis, dum languentum ſervantur in uſus
Sancta adytis occluſa, ſitu conſumta vetuſto
Interdum aſpicias, ſqualentiaque exiguus mus
Carpſerit, aut ſimiles tulerint libamina peſtes,
Vim nullam admittit tamen inviolabile corpus.
Nam rerum ſpecies ubi cœptæ peſte teneri
Pollutæ, Numen ſubito evaneſcit in auram,
Corporis exuvias laceras ſine honore relinquens.
Relliquiæ reſtant ambeſæ, ingloria ſigna.
Quæ pietas, qui tantus amor tibi, maxime rerum,
Ut DEUS æterni ſoboles æterna parentis
Tam fragili ingrediens ultro pro fruge venires,
Atque homini fieres repetitis pabula menſis,
Et matutinis toties ſacra hoſtia in aris?

Hoc erat ille ſacer qui quondam apparuit agnus
Suppoſitus pueri inſontis pro cæde parata.
Hoc erat ille vetus quem gens epulata quotannis
Mandebat rite, ac ſolenni more ſacrorum
Cum feſtinata cerere, atque agreſtibus herbis.
Feſtinata ceres tu nobis, tu mola adorea,
Farque pium, tu liba ſacros lectiſſima in uſus,
Liba quibus nulli fas quondam aſſueſſe profano:
Hoc erat illa atavis deſerta per invia noſtris
Protinus e cælo veniens errantibus eſca.
Copia nil aliud toſtæ tanta illa volucris,
Deſuper inſolitum nidorem halantibus auris.
Nil aliud ros concretus portenderat ille
Dulcis, & optatos referens cuique ore ſapores.
Veſcimur hoc vere nunc cæli rore, fugata
Nube palam. veros nunc icta e caute liquores
Haurimus: lateriſque tui nos irrigat unda
Mixta mero. ſuaves miſces namque inde liquores,
Et dulci ambroſia, dulci nos nectare paſcis.
O hominum miſerate famem, miſerate labores,
Uno quum ſatures tot cæli examina verbo
Alituum cæleſtum acies, tot millia millium:
Quæ tibi tanta fuit, rerum pulcherrime, cura?
Qui tibi tantus amor noſtri, ut tua viſcera nobis
Objiceres epulanda, dares te in pocula, in eſcam,
Quos tamen ex humili finxiſti pulvere quondam
Infirmos, decoriſque tui nihil inſtar habentes?
Tu volucris fœta illa, tuo quæ ſanguine natos,
Viſceribuſque tuis terebrato pectore paſcis.
Tu, quoties facimus, teque ultro in vota vocamus

Ver-

Verborum memores, cæli ecce allapſus ab aula
Candidus ille venis agnus, viva hoſtia ad aram,
Quam veterum portendebant oracula vatum:
Cordaque noſtra ſimul replet ecce inopina voluptas.
Elicimus tenui liquidis te murmure ab aſtris,
Viſceribus non noſtra tuis quo viſcera alantur,
Nec tuus ut ſanguis noſtri pars ſanguinis hauſtus
Evadat. neque enim confuſo corpore in unum
Miſcentur quæ morte carent mortalibus addita.
At potius veluti gemmæque, aurumque medentur
Corporibus ſæpe affectis, morbiſque reſiſtunt,
Non quod ea ſtomachi rapido concocta calore
Paullatim ſe ſe languentum in viſcera vertant;
Sed quia vi quadam inſpergant admota latenti
Lætitiam, dulcique hilarent præcordia motu:
Sic quoque tu noſtris animis, & mentibus hærens
Robur ades, vires occultaque pabula præbes,
Nec quicquam in noſtros tua viſcera digeris artus:
Sed potius nos admotus te vertis in ipſum.
Hinc primum ſpecimen deguſtant corpora noſtra
Vitæ immortalis, ſuperûmque aſſueſcimus ævo.
Quippe hominum ſic diffuſus per pectora ubique
Mutua mortales concordes fœdere jungis
Æterno. quos paſcis, amas: quos corpore ſancto
Refficis, uno eodemque repente in amore caleſcunt,
Et dulci inter ſe nodo juncti uſque tenentur.
Atque ita nobiſcum Deus hic mortalibus oris
Uſque manes, verti dum cæli deſinat orbis,
Olim ut pollicitus. nec habent promiſſa regreſſum.
Te duce ſecuri gradimur per quæque viarum

Aſpe-

Aſpera: ſuſcepto te non deeſt copia victus.
Tu dux, tu comes. æterni tu copia victus.
Et quæ deficimus, tu nobis omnia ſupples.
Siqua forte labant in nobis ſpeſque, fideſque,
Continuo tua nutantes præſentia firmat.
Teque omnis præſente viget fiducia noſtra,
Solis nota piis, vulgo inconceſſa voluptas.
Accedo has quoties epulas, ſubito æthera mente
Concipio, ſubito mihi ſenſus eripis omnes,
Inque tui aſpectu liquido ardens corde quieſco.
Sanctum, auguſtum, almum, cæli admirabile munus,
Qua te voce ſonem? quo te nunc nomine dicam?
Nullum te dignum reperimus carmine nomen:
Nullum te dignum verbis molimur honorem.
Salve, vita hominum, non enarrabile donum,
Deſuper illabens nova cælo gratia aperto.
Per te melliflui rorant dulcedine montes:
Per te mellifluæ complentur nectare valles.
Omnia inexhauſto mellis torrente redundant:
Omnia amant. ſancti tu nobis pabula amoris
Sufficis, æterni tu nobis pocula amoris
Ipſe amor, ipſa animis noſtris innexa voluptas.

VII.

JESU CHRISTO OPT. MAX.

DE CAROLO V. IMP.

DE conjuratis Germanis hæc dicat arma,
CHRISTE, tibi, has victor Carolus exuvias.
Non hoc ille ſibi tanto diſcrimine bellum eſt
Aggreſſus: curæ ſed tua cauſſa fuit.

Quo

Quo gentem everſas victam revocaret ad aras,
Ne caderet priſcus relligionis honos,
Objecit ſe ſe furiis Aquilonis iniquis,
Nec timuit ſævis obvius ire feris.
Vicit io, & fuſos disjecit montibus hoſtes.
Gens fera procubuit Cæſaris ante pedes.
Jamque adeo ille, animo ſibi qui promiſerat alto
Imperia, atque aquilas, cernitur ire minor.
Qui gentem in regem regni ſpe captus inani,
Inque ſuum armavit membra coacta caput.
Quo ruis ah, demens? quæ te tam dira cupido
Impulit? ipſe tuum tendis in exitium.
Sic adeo virtus, ſic magni Cæſaris arma
Nota tibi, & nuſquam cedere docta manus?
Non aquilæ imbellis forti contendit hirundo:
Non metuit cervi cornua longa leo.
Quum pugna abſtinuit, tua demens arma timori
Eſſe ratus, ſubito tu tibi victor eras:
Tollebaſque animos vento tumefactus inani,
Jam meditans ipſi demere ſceptra Jovi.
Ille autem, parcens quum prœlia detrectaret,
Horrebat gentis cæde madere ſuæ.
Contigit en nulla tandem victoria cæde.
Victus es, & nuſquam ſanguine inundat humus.
Hac opus arte fuit, cognatæ ita parcere genti:
Hoc decuit cives vincere marte pium.
Haud minor invitos cives ſervaſſe putandus,
Quam foret externos ſternere cæde, labor.
Sed quoties renuit collatis cernere ſignis,
Te toties vicit. ter tua cauſſa jacet.

Ter-

Terque piam Deus hac cauſſam ratione probavit.
  Pro vero ſteterunt numina. cede Deo.
Cede, animiſque tumentibus altos exue faſtus,
  Et patrum ſanctis legibus obſequere.
Nec tantum in te poſſit amor ſceleratus habendi.
  Deſine ſacrilega carpere ſacra manu.
Jam redeat verſa ad ritus Germania avitos
  Armipotens. priſco vivere more juvet.
Sentiat unanimis nobiſcum nube remota.
  Sit nobis eadem relligio, & pietas.
Si qua tamen lapſis contagia moribus obſunt,
  Mutua communi probra lavemus aqua.
Et quæ de ſpatio palantia deflexere,
  Priſcorum ad rectum nos revocemus iter.
Interea, Cæſar, claris aſſuete triumphis,
  Qua jam cœpiſti tendere, perge via.
Hac iter ad cælum. duri, clarique labores
  Exemtum morti te ſuper aſtra vehent.
Jamque tibi longe cedit ſuperata vetuſtas.
  Jam tua Romulidum gloria obumbrat avos.
Et majora manent, licet hæc ſint maxima. de te
  Sidera venturi nuntia mira parant.
Grata tua eſt cælo pietas, menſque optima. nil eſt
  Quod metuat virtus præſide tuta Deo.
I præſtans animi, majoraque mente capeſſe.
  I decus, i veræ gloria militiæ.
Ille eris immenſum qui Christi legibus orbem
  Subjicias, ubi Sol cumque colorat humum.
Jam jam unum duce te reget unus paſtor ovile.
  Disjectas cogi te duce oportet oves.

Chri-

Digitized by Google

CHRISTE, gregis paſtor tanti, rex maxime regum,
Huic tua pugnanti prœlia dexter ades.
Quumque tua intrepidus ſubeat tot ubique pericla
Pro cauſſa, objectis da ſuperare malis.
Atque diu incolumem ſerva mortalibus oris.
Hoc tuta in terris vindice ſit pietas.

VIII.

IN JESU CHRISTI CRUCEM.

NAM quod te memorem? quo cæſum e vertice lignum
Dulce optanti animo mihi robur, amabilis arbos?
Te, bona Crux, nimbi, tempeſtateſque coruſcæ,
Infernæque poteſtates fugiuntque, tremuntque,
Inque tuos aciem nequeunt intendere ramos.
Infelix olim fueras, feraleque lignum
Supplicii genus, informis trabs hoſpita leti:
Nunc prope Numen habes. ſancta, & venerabilis arbor,
Cælo mixta comas caput inter ſidera condis,
Hoſpitis ingentis pulcherrima reddita tactu.
Te tulit ante humeris, quem tu mox ipſa tuliſti,
Rex hominum ſuperûmque, DEI certiſſima proles.
Depoſiti ingentis, capitis tibi credita cura
Tam cari. tanti tu pignoris unica cuſtos.
Fortunata! tibi divinos contigit artus
Tangere, tam ſanctique inſpergi rore cruoris.
Fortunata! ſalus in te omnis noſtra pependit.
In te meta fuit noſtrorum extrema malorum.
Per te jam pater omnipotens mortalibus ægris
Dat veniam, & veteres bonus obliviſcitur iras.
Pro nobis ſtetit, atque reis pro ſontibus ipſe

Filius oravit cauſſam, & nece diluit ultro
Crimina: tu ſedes oranti grata fuiſti.
Victima pro nobis magno ſe ſe ille parenti
Obtulit: oblato tu nobilis ara fuiſti.
Illum afflictum atro ſudantem ſanguine præſens
Vidiſti, & vitam per cuncta exempla trahentem;
Tandem animam longis ſingultibus exſpirantem.
Fortunata arbos! in te ille ille unicus ales
Depoſuit ſenium, moribundoſque exuit artus,
Ut novus exſurgens rurſus, nitiduſque juventa
Æthereas pennis cæli remearet ad auras
Omnigenûm volucrum cantu, & plaudentibus alis.
Fortunata arbos! in te fœta illa volucris
Molle ſibi roſtro pectus terebravit acuto,
Atque ſuo implumes ſaturavit ſanguine natos.
Quæ pietas? qui tantus amor? nos crimine noſtro
Occidimus: moriens nos ille a morte reduxit,
Delevitque notas quas non contraxerat ipſe.
Nos ideo numquam e ſtratis conſurgimus orta
Luce, vel ingreſſa jam nocte ad ſtrata redimus,
Noſtra tuo quin nos armemus pectora ſigno;
Et tua luſtratæ imprimimus veſtigia fronti.
Nil agimus, nil incipimus, nil pectore magnum
Molimur non ante tuo munimine tecti.
Auſpiciis tu noſtra tuis incepta ſecundas.
Tu noſtrum augurium, tu ſors, tu præpetis omen.
Quin etiam ad quoſvis motus, ad murmura quæque,
Et ſtrepitus improviſos noctuque, dieque
Ad tua confugimus tremefacti protinus arma,
Queis freti vanum revocamus corde timorem.

Pro-

Proinde tibi magni curvato poplite reges
Oſcula dant proni, poſitiſque inſignibus ultro
Aſſurgunt, tectamque auro, gemmiſque micantem
Suſpendunt inter baccata monilia collo,
Et duce te audentes in aperta pericula vadunt,
Præmittuntque tuum pugnanda in prœlia ſignum.
Jamque aquilis tua Romulidum mage nota figura eſt.
Hoc ſigno dux in campis pugnavit opertis
Inclytus infernas acies, obſcœnaque contra
Caſtra, Erebique plagas victor penetravit ad imas,
Exemitque pios vinclis, & carcere cæco,
Quos ſecum ſpoliis veheret ſuper æthera opimis.
Nobile tu ſignum, tu pompæ inſigne præibas
Semper, & egregii teſtis prænuntia facti.
Templorum te culminibus, te turribus altis
Erigimus. tu ſumma tenes faſtigia. ubique
Turres, tecta tua ſunt omnia tuta ſub umbra.
Quumque omnes nos extremo ſub tempore vitæ
Deſeruere, comes remanes tu ſola, nec umquam
Amplexu, dum ſpiramus, divellere noſtro.
Nec tantum vivos, ſed & auræ munere caſſos
Tutaris, poſitoſque cavis impreſſa ſepulcris.
Quid mirum, ſummo ſi te veneramur honore?
Ipſi etiam pueri læti, immixtæque puellæ
Serta tibi, & flores nectunt, tibi carmina dicunt,
Te celebrant cœtu, te feſta fronde coronant.
Jamque adeo late in terris tibi templa, tibi aras
Mortales ſtatuunt: tibi cerea dona cremantur,
Et pia tura; diemque tuo de nomine dicunt.
Ac prope divinos orbis largitur honores,

Haud quia ſit Numen, quia ſit tibi ſenſus, at olli
Iſta ferunt cujus leto tibi gloria parta eſt.
Quin, ſuprema dies arſuro ubi venerit orbi,
Sideris in morem fulgebis, & æthere toto
Flagrantem inſolita luſtrabis lampade mundum.
Luce piis addes animos: at ſontibus ingens
Horror eris. cupient retro tranſacta referri
Luſtra, ſuis fruſtra orantes oblivia factis.
Tu lignum porro illud eras, medicabile lignum,
Tactu cujus aquam in dulcem fons verſus amarus.
Tu lignum, genus in quo hominum, genus omne animantum
Servatum quondam immenſis evaſit ab undis.
Tune etiam malus tunc ille altiſſimus olim,
In quo ſublatus pendebat aheneus anguis?
In te oculos converſi omnes, converſa tenebant
Ora. ſalus id erat ſerpentum morſibus ictis.
Quippe hominum infernus genus omne momorderat anguis.
Tu nobis tu complexo ſerpente mederis
Omnibus, & validos in priſtina ſoſpita reddis.
Tu nos infernis pæne hauſtos eripis undis.
Tu dulces in aquas fontes convertis amaros,
Et lacrimas tandem noſtras in gaudia vertis.
Salve, hominum indubitata ſalus, ſpes certa quietis
Æternæ. per te patet alti janua cæli:
Utque orbi quondam ingreſſa eſt mors arbore ab illa,
Per te hominum generi ſic tandem reddita vita eſt.
Effice, mortales curis mortalibus omnes
Oblitis per te divina luce fruamur,
Amplexique tuos tollamur in ardua ramos.
Vitam autem quia non datur omnibus exhalare

Tali

Tali in ſede, ipſumque imitari funere regem,
Ut pueri infirmo nequeunt medicamina ferre
Corpore, & altrices ipſæ acria pocula ſumunt,
Ad pueros virtus tamen hauſto in lacte redundat:
Sic fluat exſtincti divino e corpore regis
In nos transfuſus dolor, & præcordia tangat.
Saltem animo, ſaltem mœſto doleamus amore
Noctes atque dies; neque nos conturbet amaror,
Verum ea amarities nobis medeatur, & ægra
Quæ nunc noſtra jacent recreentur corda, neciſque
Illius emanet noſtra in præcordia virtus,
Sponte ſuo noſtras qui ſolvit ſanguine pœnas.

IX.

MAGNÆ MATRI VIRGINI.

AT quo, diva, tuas mortali carmine laudes
Ingrediar, quas cæleſtes cæleſtibus oris
Vix audent tentare chori? nec mole gravantur
Corporea, atque tuos coram mirantur honores.
Ipſe, mihi quoties animum tua vivida imago
Impulit, atque aciem te contra tollere tendo,
Obruor, & nimia perfundor luce; nec abſens
Ferre tui valeo radios, aut ſpicula vultus.
Nam tu Sole velut divinum corpus amicta
Incedis regina, caput redimita coronis
Sidereis. tibi ſub pedibus micat aurea Luna,
Igneaque aſtra premis ſubterlabentia mundi.
Mente olim pater omnipotens te legerat alta
(Nondum mundus erat) multis de millibus unam,
Quæ cæli regem pareres enixa ſub auras.

Atque

Atque ideo poſtquam divino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Seque, ſuumque genus veniens corrupit in ævum,
Sola malo exorta es, veterique impervia noxæ.
Seu tua te genitrix intactam, & prorſus avitæ
Secretam maculæ gravida concepit in alvo,
Seu ſimul atque utero concreta es, cælicolûm rex
Communem exemit labem, puramque reliquit,
Ne tuus exoriens pura dilapſus ab æthra
Parte olim fœtus foret inſyncerus ab ulla,
Nec priſcam traheret materno a ſanguine labem.
Teque dehinc creſcens procul omni innoxia culpa
Sanctam, incorruptam ſervaſti præſide amico
Tuta Deo. ac veluti latis nitidiſſima campis
Virga oritur, primoſque novo dans vertice flores
In regum fortunatos traducitur hortos,
Continuo ſedes liquiſti parvula avitas,
Templi adytis oblata, parentum debita votis,
Sancta ubi priſcorum vatum monimenta revolvens
Senſiſti ſuperûm regem tot vocibus olim
Promiſſum terris mortali matre oriturum.
Jam tum lætitia, dulcique cupidine pectus
Capta, Deum caſta verſabas mente propinquum,
Et venerans matri fœtæ pia dona parabas,
Si fors o veſtris ea fors contingeret oris,
Si veſtro conceſſa forent ea munera ſeclo.
Neſcia venturi nondum tua gaudia cernis:
Nondum, Nympha, tuos perſentis pectore honores.
Jam jam, nulla mora, adveniet demiſſus ab aſtris
Nuntius. ille tuas quam lætis vocibus aures

Mul-

Mulcebit! quanto implebit præcordia amore
Pennipotens! tu cælicolûm acceptiſſima regi,
Plena Deo, nuribus felix magis omnibus illa es.
Parce metu. humanum, virgo, obliviſcere morem.
Concipe divinos hauſtus, teque inſere cælo.
Non aliam porro manet hujus gloria partus.
Tu rerum auctorem tactus ignara virilis
Concipies, gravis ætherea divinitus aura,.
Solaque virgineum ſervabis fœta pudorem;
Vellus uti lanæ impenetrabile reſtitit imbri,
Cætera quum madeant gravibus circum humida nimbis.
Tu porta clauſa æternum: ſuperûm ipſe per illam
Ingreditur rector, nec clauſtra immota reſignat.
Tu rubus ille oculis flamma crepitante cremari
Viſus, at illæſæ manſere in ſtipite frondes.
Hinc etiam pueris media in fornace pepercit
Ignis, & innocuæ lambebant corpora flammæ.
Hæc te monſtra petunt unam, hæc miracula tangunt.
Promiſſis nec ſera fides. ſimul ecce repente
Cum tonitru medium veluti diſcedere cælum
Vidiſti, ſimul auricoma circumdata nube
Senſiſti præſens in te deſcendere Numen
Deſuper afflatam leviter ſpirantibus auris.
Quis tibi tunc ſenſus? qui, virgo, in pectore motus?
Credo equidem, tibi cor dulci flagrabat amore,
Et penitus totis ardebas ſuave medullis.
Tum quoque lætitia, ac mira dulcedine pectus
Delicuiſſe reor, tibi quum montana petenti
Læta occurrit anus cognato a ſanguine juncta,
Atque utero exſultante tuos præſenſit honores,

Feli-

Felicemque uteri te terque, quaterque vocavit.
Tu vero, teneri qualis roſa plena pudoris,
Ore rubens cælo referebas carmine grates,
Teque adeo indignam, & meritam nil tale canebas.
Parva ſed hæc. majora manent. date lilia plenis,
Virginei, date tura, chori, date ſerta caniſtris.
Naſcitur humana ſub imagine naſcitur infans
Qui ſemper fuit, eſt, & erit, ſine fine, ſine ullis
Principiis Deus; immenſi quem mœnia mundi
Non capiunt, viſuſque hominum, tactuſque refugit.
Sæpe mihi videor te poplite cernere, virgo,
Subnixam, infantemque recens mirarier ortum
Flagrantem, & radiis late vibrantibus aureum,
Teque tuos prono venerantem pectore fœtus,
Attonitumque ſenem tantis vix hiſcere monſtris.
Felices nimium paſtores o quibus olim
Contigit in ſtabulis inſuetos cernere partus!
Tantum o ſi quoque me ſi ſecula veſtra tuliſſent,
Paviſſemque meas veſtris in ſaltibus agnas.
Me ſine monſtratum vos numquam iſſetis ad antrum
Carminibus moniti cæleſtibus. ipſe ego primus
Speluncæ foribus virides ſilveſtria myrtos
Munera ſuſpendiſſem, & florea ſerta tuliſſem,
Inſuper & canna ceciniſſem carmina agreſti,
Carmina, quæ tibi nunc, regina, utcumque laboro.
Nec me felici quiſquam extruſiſſet ab antro
Amplius. uſque tibi famulari dulce fuiſſet,
Infantique, ſenique tuo. tum me neque veſtro
Indignum viles ſtipulas ſubſternere aſello.
Hic ego vidiſſem reges puero ampla ferentes

Mune-

Munera ab Æthiopum terris duce ſidere vectos
Ante tuos, carique pedes procumbere nati.
Vidiſſem volucres te mira in veſte miniſtros
Sæpius affari, curaſque avertere dictis,
Solarique inopem vario in diſcrimine rerum;
Dum puero metuis, capitique pericula caro
Longe arces, animo ſemper ſuſpenſa labanti.
Uſque adeo ſenis in templo morientis inhærent
Senſibus extremæ voces, quum juſſa recenti
Pro partu geminas aris fers dona columbas,
Affore, quum tibi, virgo, animum dolor occupet ingens,
Et quaſi cor gelidum pertranſeat enſis adactus.
Nec veterum deerant reſponſa horrentia vatum,
Gnatum pro multis mactandum funere acerbo.
Jamque minis tum facta fides, jam nuntius ales
Nocte ſenem monet in ſomnis conſurgere, tecumque
Accelerare fugam, patriæ neque fidere terræ,
Ne rex, dum ſceptris cavet haud ſecurus avitis,
Divinam ſobolem crudo necet efferus enſe.
Impie, mentis ubi es? quo te rerum impulit error?
Quid pueros jugulas cunis, & ab ubere raptos?
Tene putas poſſe æternis occurrere olympi
Conſiliis? morti nondum eſt obnoxius infans,
Nondum juſſa patris ſupremi munera obivit
In terris, nondum factis ſe ingentibus orbi
Supra hominem oſtendit per tot miracula rerum,
Quæ non humanis opibus, non artibus edet.
Ante novas condet leges, nova fœdera mundo:
Ante ſalis ſicco pede cærula percurrenda:
Sedandi imperio fluctus, canæque procellæ.

Digitized by Google

Ante graves linquent languentia corpora morbi
Illius ad nutum: rurſuſque ad munera vitæ
Conſurgent, quorum tellus jam texerat oſſa.
Ille etiam prius exigua (mirabile!) fruge
Millia multa hominum deſertis paſcet in oris.
Ille etiam tacitas hominum intra pectora curas
Inſpiciet. ſilvæ arebunt, terræque dehiſcent,
Nec gravia ora ferent, verbis dum fulminat, hoſtes.
Omnia quæ coram admirans lætabere, virgo.
In primis tibi cor mira dulcedine tanget,
Quum puer in templis, adolent dum ſacra, relictus,
Quæſituſque diu velut ecce repente oriens Sol
Lucidus, ore oculiſque nitentibus apparebit.
Illum de magnis mirabere rebus agentem,
Et veterum dictis referantem oracula vatum
Primores inter proceres, juvenumque magiſtros:
Quos omnes jam tum bis ſex vix meſſibus actis
Erudiet puer, atque rudes docto arguet ore
Aureus, immortale ſonans (mirabile dictu!)
Senſibus illapſus, penitus præcordia tanget,
Et dulcem toto jaciet de corpore amorem
Luce recens orta, vel ſidere pulchrior aureo.
Tunc illam circumfuſæ longo ordine matres
Laudibus attollent quæ tales optima partus
Ediderit, teneriſque immulſerit ubera labris.
Illum amplexa ſinu, toto illi pectore inhærens
Oſcula fragranti capiti, dabis oſcula fronti
Sidereæ, ſtelliſque pares libabis ocellos
Ore, alterna flagrans dulci præcordia amore.
Nec minus inde etiam tacita lætabere mente,

Fon-

Fontis aquam latices quum Bacchi vertet in atros
Te mandante. tuo promet liquentia vina
Munere, & inſolitos hoſpes mirabitur hauſtus.
Hæc tibi, mater, erunt. oberit nihil ante tyranni
Veſani furor. ipſa tamen cæleſtibus ultro
Conſiliis pare, quæ fidus detulit ales.
Tolle moras. pete Niliacas interrita ſedes.
Cuncta favent. tibi nox nigrantes explicat alas,
Et te ſubluſtri gradientem amplectitur umbra.
Cernis ut intonſi prærupta cacumina montes
Demittant, plaudantque comis nemora alta coruſcis,
Et ſolitum præter varios humus afflet odores?
Illa, credo, etiam noctu volucreſque, feræque
Adventante Deo Numen ſenſere propinquum,
Obviaque abrupto ſtupuerunt flumina curſu:
Donec lætanti vos Nilus condidit alveo,
Fama ubi jam totam non læta impleverat oram
Bethlen largifluo puerorum undaſſe cruore,
Dum tuus ante omnes nequicquam quæritur infans.
Quid tibi tunc animi? toto hæſit pectore ſanguis,
Et tua ceu gelidus ſubiit præcordia mucro.
At non hic, virgo, veſtrorum hæc meta laborum
Hæſerat, ingentis neque erant ea debita luctus
Tempora. verum olim longe majora manebant.
O dolor! horrendæ quis morti crederet illum
Deberi pater eſt cui clari rector olympi,
Cui mare, cui tellus, cui cælum paret, & æther?
Verum ſponte neci caput obvius obtulit ipſe,
Primi hominum ut lueret ſcelus exitiale cruore
Ipſe ſuo, morienſque genus mortale piaret.

Id placitum patri æternum, cæloque ſedebat.
Id quoque venturi, virgo, tu præſcia noras:
Cuncta oblita velut tamen, atque ignara malorum
(Tantus amor matris) crudeli victa dolore es.
Fama tuas ſimul ac ſæviſſima perculit aures
Heu gnatum ſcelere exceptum, inſidiiſque ſuorum
Unigenam ſummos fœdatum immaniter artus
Trudi ad ſupplicium, atque trabem jam ſtare nefandam,
Exſiliiſſe ferunt ſubito extra mœnia, & omnes
Te plangore vias, queruloque impleſſe ululatu.
Qualis avis paſtu rediens, cui paſtor ab alta
Arbore ſuſpenſum nidum dejecit, & aufert
Implumes fœtus etiam nunc ore querentes,
Illa volat circum. vix ſe raptoris ab ore
Temperat, & querulis late loca vocibus implet.
Tunc tua inhumanæ miſeratæ incommoda rupes,
Atque tuo aereæ ſilvæ doluere dolore.
Aſt ubi pendentem ferali robore porro
Vidiſti approperans, mediaque in morte teneri
Jactantem huc, illuc oculos, ſi forte ſuorum
Siquem forte alas inimicas cerneret inter,
Deficis, & feſſos ægre collaberis artus.
Quos gemitus, quas deinde trabem complexa querelas
Ore dabas? non hæc olim tibi gaudia cælo,
Non promiſſa tibi hæc divino pignore dona.
Sic nuribus te felicem magis omnibus unam?
Sic ventura tuos florere in ſecula honores ?
Felices illas, fortunataſque vocabas
Pignora cara quibus flere ipſo in limine vitæ
Contigit, & longo paullatim aſſueſcere luctu.

Par-

Parcite, mortales iter illac forte tenentes,
Quos omnes in ſe ſe, atque in ſua funera mater
Victa animi armatos lacrimoſis vocibus excit,
Ipſa quoque ut ſimul in trunco moriatur eodem.
Parcite, & aerei nimboſa cacumina montes,
Ne cadite in matrem ſubita convulſa ruina,
Exorata licet, licet ultro ſæpe vocata,
Dum juvat immitem ſic ſaltem explere dolorem.
At non ſic etiam poſitus caræ genitricis
Filius oblitus, media te in morte ſupremum eſt
Affatus. quas o voces, quæ verba vel ipſi
Pectore ab invalido rupit miſerabilis hoſti!
Tandem in te ah moriens morientia lumina liquit,
Et dulcem, ut potuit, vultu ſervavit amorem.
Hic tu muta ſiles, lacrimiſque abſumta profuſis
Non jam ullos gemitus, non jam ullos amplius edis
Singultus. tacito dolor intus pectore ſævit.
Ipſa parens frugum pro te mœſtiſſima tellus
Planxit, & ingenti tremuit ſuccuſſa fragore:
Et ſilices erat hic nulla vi cernere apertos
Findere ſe, & mœſti, ut poterant, dare ſigna doloris.
Palluit aſpectu, cælum, atque illuſtre repente
Deſuper inſolitis umbris caput alta petens Sol
Occuluit, medioque die nox plurima oborta eſt,
Et populi æternas mundo timuere tenebras.
At non te longo, virgo, intabeſcere luctu
Paſſus. ubi primos lux tertia protulit ortus,
Jam nigras Erebi ſedes populatus, & umbris
Educens ſurſum manes, animaſque piorum,
Evaſit tumulo, ſaxumque reliquit inane,

Atque

Atque tibi primum divino apparuit ore,
Poſt aliis, ſibi quos lectos ſubjunxerat olim
Conſortes tantorum operum, ſociosque laborum.
Quas lacrimas tibi crediderim excuſſiſſe repentem
Lætitiam? quali tibi tum præcordia motu
Exſultaſſe? fides tua quæ præſenſerat uſque,
Nunc oculis adaperta vides. nunc clara liquet res.
Aſpice ut exutus moribundos filius artus
Divinam induerit ſpeciem, inviolabile corpus
Inſolitis radiis, inſueta luce coruſcum.
Parva mora. hinc terris illum ſupera alta relictis
Vidiſti petere, atque cava ſe condere nube,
Ad cælumque aperire viam mortalibus ægris.
Nec tamen in terris deſertam, inopemque reliquit,
Dum mortalis adhuc vitali veſceris aura.
Ipſe ſed omnipotens tibi plurimus inſidet, & te
Noctes, atque dies præſenti Numine ſervat.
Præſide quo, quæcumque premant, ſecura malorum,
Cæleſtum degis moribundo corpore vitam.
Nunc veterum relegens latebroſa oracula vatum,
Nunc animo cælum peragrans, totaque volutans
Mente Deum, frueris nati omnipotentis amico
Numine, perpetuum tibi qui tuus afflat amorem:
Deſuper ambroſia hac, dulci hoc te nectare paſcit.
Jamque dies aderat lætiſſima, qua tibi terras
Linquere fas erat, & claro ſuccedere cælo.
Vix placido moriens clauſiſti lumina leto,
Turbine corriperis rapido, veheriſque per auras
Solis inardeſcens radiis. te lucida nubes
Purpurea longe fulgentem amplectitur aura.

Te

Te circumvolitant dextra, lævaque frequentes
Alituum cœtus cæli ſtellantis alumni,
Subvectamque miniſterio te præpetis alæ
In ſublime ferunt. ſanctæ de vertice Idumes
Paſtores admirati videre ſub auras
Enantem, & claro ſignantem tramite cælum.
Talis ab Eois Aurora attollitur undis:
Talis Luna recens roſeo caput exſerit ortu;
Utraque ſed longe obtuſo tibi lumine cedit.
Sed neque te primo jubare æquet maximus ipſe
Sol lucis fons exoriens comitantibus horis.
Sic cælum exſpectata ſubis; thiaſique, chorique
Te circum, & liquidi reſonant per nubila cantus
Caſtrorum in morem, nitidis quum exercitus armis
Pulcher it, ære acies de monte adverſa refulget.
Antiqui proceres gentis decora alta vetuſtæ
Occurrunt, vateſque pii ventura locuti
Excipiunt lætam, & ſumma ad faſtigia ducunt,
Lætitiaque fremunt ſuperi. Mariam alta beati
Ingeminant per templa chori, Mariamque frequentant,
Ingentique procul reboant ſupera ardua plauſu,
Et totum exercent intus nova gaudia cælum.
Filius hic etiam ſancti regnator olympi,
Qui dextræ æterni patris aſſidet æthera torquens,
Optatos dedit amplexus, tibique oſcula fixit
Pronus, & æterno matrem devinxit amore.
At pater inſignem ſolio ſublimis ab alto
Æterna capiti implicuit de fronde coronam,
Affixitque tuæ gemmantia ſidera fronti,
Et ſuper alituum ſuperûm templum omne locavit

Subli-

Sublimem, rerum dominam, cælique potentem,
Unde humiles mundi labentis deſpicis orbes,
Lunamque, ſtellaſque, videntemque omnia Solem:
Anguſtæque procul telluris inertia rides
Pondera, & inſanis exercita pectora curis.
Salve, ſancta parens. eadem, ſalve, innuba virgo,
Regia progenies, genus alto a ſanguine Judæ,
Cui pater omnipotens pleno ſe Numine fudit,
Gratiaque acceptam matres ſuperextulit omnes.
Qua primum dias prodîſti in luminis auras,
Luce eadem noſtræ ſpes eſt exorta ſalutis.
Femineos lapſus, ignominiamque pudendam
Ulta tui generis, genus ipſum ad ſidera tollis.
Priſca hominum genitrix, & matrum maxima mater
Prima tulit generi triſtis contagia leti:
Tu, virgo, longo poſt tempore prima ſalutem
Felici peperiſti utero mortalibus ægris.
Illa dedit merſo lacrimas, tu gaudia mundo.
Illa homini invexit pœnas, tu præmia. per te
Janua aperta piis cæli, quam clauſerat illa
Circumventa dolis maleſuadi & fraude colubri.
Ipſum tu valido victrix pede proteris anguem
Fruſtra inſultantemque, & ſibila colla moventem.
Munere quo ſuperas cæli regina per oras
Inveheris; cælique nurus te mille ſequuntur,
Mille chori celebrant, ſervatricemque frequentant.
Cælicolæ aſſurgunt omnes. tibi regia paret
Ætheris immenſi. quodcumque, ubicumque creatum,
Infra te longe jacet, & tua juſſa faceſſit.
Nos quoque divinos, ut cuique eſt copia, honores

Lar-

Largimur. tibi centum aræ, tibi maxima centum
Ture calent delubra. tuis pia munera templis
Afferimus caſiaſque, & nardi halantis ariſtas.
Ipſæ te matres adeunt, peplumque ferentes
Textilibus donis augent, & templa coronant
Primitiis florum, ac ſuſpenſis frondibus umbrant.
Ut primum fari incipiunt, te nomine juſſi
Compellant, primaque ſonant te voce minores.
Omnis ubique tuis indulget laudibus ætas,
Omnis ubique domus. totæ de turribus urbes
Te veniente die, te decedente ſalutant,
Plurimaque auratis reſonat tibi tibia templis.
Tu laudes bona mortales, tu munera vocis
Humanæ non ſpernis, opis nihil indiga noſtræ.
Vota hominumque, preceſque audis, ubicumque vocata,
Rite tamen, noſtroſque levas miſerata labores.
Tu bellum, morboſque graves, peſtemque, famemque
Avertis, cælique minas: tot ſoſpita mortes.
Tot clades, tot das miſeris evadere caſus.
Utque mari magno jactatos turbine nautas
Servat ſtella, polo ſi tandem affulſerit alto,
Sic tua lux, quæcumque inſtent, quæcumque premantve,
Nos regit, inque omni tutos diſcrimine reddit.
Nunc, o ſtella maris noſtri, nos aſpice præſens.
Eripe tot pelagi pæne hauſtos fluctibus atris.
Nunc lucem, luciſque tuæ jubar exſere, & orbi
Exorere, ac radiis nigrantem diſcute nubem.
Ne, quæſo, ne nos inopes hic deſere. ſiquid
Dulce tibi fuit in terris, & amabile quicquam,
Per te, per carum oramus tua pignora natum,

Perque ſinus illos quibus hærens vagiit infans,
Brachiaque implicuit collo, innexuſque pependit
Dulce onus interdum, perque ubera quæ tener hauſit,
Per pueri dulces riſus, perque oſcula blanda,
Per teneros luſus, per quicquid denique in illo
Dulce fuit tibi curarum, gratumque levamen,
Ipſum illum patris ad ſolium complexa precando
Da, genitrix, facilem; & ſi forte piacula noſtra
Averſum terris faciunt, tu ſedula nobis
Concilia, ut juſtas patris in nos leniat iras,
Et quæcumque ſuis merito miſcetve, paratve,
Diluat ille ſui præſenti rore cruoris.
Mille procul cerno nobis inſtare pericla,
Mille neces, rebus prope verſis, mille ruinas.
In nos Turca ferox toto ruit agmine, & armis
Cuncta movens nos extremis conatibus urget,
Jamque ſibi ingentes orbis promittit habenas.
Interea noſtri, quos huic ſe opponere monſtro
Æquum erat, inter ſe reges fera bella moventes
Confligunt, totoque (nefas!) concurritur orbe.
Tu tantum terrorem animis labentibus aufer.
Tu nobis tu, diva, pios miſerata, quietem
Redde, petens placida miteſcant ſecula pace.

X.

BEATO MICHAELI.

QUEM te eſſe dicam, præpetum pulcherrime,
Quo te profectum ex agmine,
Cæli volatu qui pererras atria
Armis coruſcus aureis?

Tune

Digitized by Google

Tune ille cælitum inclytus princeps ducum,
Dux alitum ales mentium,
Quas ipſe in orbis maximus primordio
Creavit omnium ſator,
Aulæque præpoſuit beatos incolas
Felicioris ætheris?
Ut te ferocem intueor enſe, ut ænea
Hoſti imminentem cuſpide,
Simul juventæ flore, & impubi gena,
Et ore dulci amabilem!
Ut arma pectus maſculum fulgentia,
Plumæ ut leves humeros decent!
Salve, volucris alme ductor agminis,
Cui creditæ cæli fores.
Tu contudiſti inſanientis Phoſphori
Bellator inſolentiam.
Contaminata cum manu ille corruit
Inhoſpitale ſub chaos,
Ubi ſilentes territat remugiens
Umbras tremendo murmure.
Satis ſuperque debitas pœnas luit
Inefficax ſuperbia
Ultore te. referre militaria
Te ſigna fuſis hoſtibus
Videre ovantem ſidera admirantia,
Uterque te vidit polus.
Et ipſe ſummus civium in medio pater
Laudavit alitum choro;
Poſt quem tibi omnis aula cæli militat
Secreta cœtus in novem.

Regi ipſe ſemper aſſides propinquior
    Reconditorum particeps,
Quæ deinde ſubſequentibus tu detegis,
    Mox alter aperit alteri,
Ad infimum deſcenderit donec gradum
    Semper minor ſcientia.
Nec alter alteri invidet præſtantiam,
    Sed ſorte quiſque amplus ſua eſt.
O plurimum beata gens cæleſtium
    Felix genus volatile!
Vos Solis uſque illius intuemini
    Os quo beantur omnia:
Metus nec ullus vellicat, ne forte ſit
    Perennis hæc felicitas,
Quæ fixa clavo firmius adamantino
    Hæret moveri neſcia.
Vos ætheris regis miniſtri ſidera
    Torquetis, & cæli vagos
Orbes rotatis, unde tempus, & die,
    Et noctis immotæ vices.
Vos temperatis aeris flatus truces,
    Imbres, pruinas, & nives,
Et fulminum ſævas coercetis faces,
    Ne mundus ingens conflagret.
Vobis profundum in æquor eſt imperium aquas
    Volubiles regentibus:
Globumque terræ ſuſtinetis pendulæ,
    Et quicquid in terra viget.
Vos alites hero ab ſupremo crebrius
    Ad nos venitis nuntii,

Dei-

Deique noſtra afflatis almi pectora
Inuſitato Numine,
Animiſque noſtris inſidetis additi,
Duceſque adeſtis in via,
Nos donec exemtos humo nil invidi, in
Veſtros adoptetis choros.
Adeſte nobis. namque quos vos prœlio
Fregiſtis, hoſtes nos premunt,
In noſque victi virus omne colligunt,
Et tuto inermes provocant.
Adeſte. diris peſtibus reſiſtite
Non inſueti laureis.
Tuque, o, ſupremo, ductor agminis, die
Princeps ades certantibus:
Quum falſa veris addita exprobrant probra,
Abſolve nos calumniæ;
Vitaſque corpus exuentes ſuſcipe
Haſta procacem arcens manum.

XI.
EX CANTICO MOSIS.

Cantemus inclyto ætheris regi Deo
Deo omnium fortiſſimo.
Incomparabili extulit ſe gloria,
Suam hic potentiam explicans.
Equos, & equites hoſtium ſub æquore
Vorticibus involvit rubro.
Deus ille virtus mea, Deus potentia,
Mei & triumphi gloria,
Deus ſalutis auctor effectus meæ
Servat ſua me dextera.

Digitized by Google

Deus hic meus, præ omnibus diis mihi.
Ejus canam uſque gloriam.
Deus hic parentium meorumq; antiquitus.
Ejus canam potentiam.
Deus velut bellator arma Pharaonis,
Currus, & omnem exercitum
Nos inſequentem fluctibus maris aſperi
Inhoſpitalibus obruit.
Huic nomen Omnipotens. potentes hoſtium
Demerſit alto principes.
Illos profunda ponti inexplicabili
Hauſit vorago gurgite.
In ima deſcedere, ceu moles gravis
Exciſa monte ab arduo.
Dextera tua, Deus, omnium pulcherrimo
Se ſe trophæo inſigniit.
Dextera tua hoſtem contudit validiſſima.
Tuos es ultus æmulos.
Excanduiſti. abſumſit ira eos tua,
Flamma aridam ut ſtipulam vorat.
Excanduiſti iratus. in eos æquoris
Opes coegiſti humidas.
Nobis receſſit unda, & alti gurgites
Lato relicto limite,
Fundum ut per imum de manu inſequentium
Elaberemur hoſtium.
Videns propinquus hoſtis, omnibus mare
Patere concavum ratus,
Alenſque inanes ſpes, ait ſecum: Inſequar;
Concludam eos; ſpolia auferam.

In hoſtium pecunias graſſabimur,
Auro potiti explebimur.
Stricto dehinc ferro irruemus acriter,
Totum genus delebimus.
Hæc colloquentes irriti, ſalſas vias
Medio tenebant æquore.
Tuus ecce ſpiritus repente inſibilat,
Concretaque unda ſolvitur,
Nec æreas fert humido tergo rotas.
Omnes in ima, plumbum uti,
Pelagi profunda corruére protinus.
Nos jam recepti litore
Ejecta porro vidimus cadavera
Virûm, atque equorum fluctibus.
Quis tibi queat, bellantium fortiſſimus,
Virtute compararier?
Tu ſanctitate incomparabili inclytus:
Tu fortitudine unicus
Orbi uſque maxima exhibes miracula,
Quæ nullus alter audeat.
Dextram tuam excitaſti, & hauſit terra hians
Repente vires hoſtium.
Genti tuæ vero dediſti te ducem
Jam ſervitute liberæ,
Noſtri miſertus, nos ut in pinguiſſimum
Traduceres manu ſolum.
Hæc audientes undique populos pavor
Invāſit, ac ſimul dolor.
Fama hac Palæſtina omnis attonita jacet,
Et ora Chananeitis tremit

Cum

Cum regibus, populiſque barbaris. tu eos
Metu coactos illiga.
Petranſeat donec tuorum exercitus,
Immobiles ſtent, ceu ſilex,
Nobis nec obſtent. ſed tibi placitum genus
Super aquilarum alis vehes
Montem ad beatum; hæreditario in ſolo
Ut ſurculos lectiſſimos
Nos inſeras, domumque in altam transferas,
Quam fabricaſti tu tibi
Sacrarium, Deus, tuum, quod affabre
Tuæ expoliverunt manus.
Regnans, io triumphe, victor imperat
Æternum, & amplius Deus.
Ingreſſus eques Ægyptius mare invium
Tot curruum rex millibus.
Rex ætheris cum immerſit æquoris rubri
Sub vorticoſis fluctibus:
Aſt Iſaci nepotibus tendentibus
In medio iter ſtravit mari.

XII.

DIVO DAVIDÆ REGI PROPHETÆ.

Facessite hinc, vani poetarum greges,
Auferte veſtra hinc ſomnia.
Non eſt quod audiam, quod amplius legam
Diſerta veſtra carmina,
Seu Græca, ſeu Latina ſint ea, ut lubet.
Me Muſa detinet altior.
Inuſitatæ dulcior citharæ ſonor
Meis inerrat auribus,

Et

Digitized by Google

Et intimis alte inſidens præcordiis
Totum mihi me ſurripit.
Jordanis uſque ab algida cycni audio
Ripa canori carmina.
Ut ille luce, ut nocte de multa canit,
Quæ nullus antea audiit!
Cui te ſacrorum conferam vatum parem?
Cui regum eumdem comparem?
Quid majus in te mirer? an peritiam
Belli, an canendi gloriam?
Arteſve quas callere reges addecet
Clavum tenentes urbium?
Paſtoris ultimus Ephrathæi e liberis
Oves paternas pauculas
Paſcens puer jam tum imperabas omnibus
Amabilis paſtoribus.
Jam te ſupremus ætheris rex legerat,
Cui regni habenas crederet.
Paſcente te nihil timebant paſcua:
Feræ abſtinebant ſaltibus.
Fremens ſupremum graviter urſus in tuis
Efflavit ulnis halitum:
Tuoque preſſu vaſtificus olim leo
Diſcerptus ingens occidit.
Tu mole vaſta corporis teterrimum
Puer gigantem ab hoſtium
Vallo ſuperbis provocantem vocibus
Vellet ſibi qui congredi,
Et inſolenter exprobrantem civibus
Turpem tuis ignaviam,

Quum muta legio omnis tuorum abſiſteret,
Nec quiſquam adire comminus
Auderet, ipſe aggreſſus ultro fortiter
Neci dediſti. protinus
Inſonuit ad cælum graviter immanibus
Perculſa tellus artubus.
Tum facto in hoſtes impetu, innumerabiles
Invictus enſe demetis.
Nec ſuſtinere verſa poſſunt agmina
In terga dextræ vim tuæ.
Quotieſque confecto redibas prœlio
Multis peremtis millibus
Auro coruſcus, omnium pulcherrimus,
Ipſos amore urens agros,
Victori ab oppidis puellæ ubique obviæ
Tibi canebant carmina,
Supraque regem ipſum efferebant laudibus
Ter inclytum, ter amabilem.
Quid mox? ubi ætas firma venit, regiis
Elapſus inſidiis quater
Ut regis inimici necem defleveris,
Cui ſponte bis peperceras,
Manu in tua quum eſſet tot enſe injurias
Ulciſci, & hoſtem perdere.
Hinc regnum adeptus, pace ut alta rexeris
Late ſubactis hoſtibus.
Deo ut tot ædem ſumtibus paraveris,
Quam filius mox conderet.
Tu luce pugnabas manu, noctu fide
Arguta agebas gratias.

Digitized by Google

Deo uſque grata concinebas carmina
Haud munerum tot immemor,
Quibus tuos evexit ad ſidera atavos
Ab orbis uſque exordio.
Tot hic triumphos, tot canis miracula
Antiqua gentis prœlia.
Quin & futura prævidens longe refers
Coram velut præſentia,
Et naſciturum prædicas mortalibus
Heroa de Deo Deum,
Qui noſtra penitus demeret piacula,
Cruore nos lavans ſuo:
Nobiſque noſtra oſtendis idem tempora,
Et noſmet ipſis indicas.
Salve, procul videntium vatum optime.
Regum idem, ave, lectiſſime.
Nobis ab alto dexter ades, & nos tua
Prece junge ſummo Numini.
Nobis tuis innitier veſtigiis
Detur. imitentur te duces
In prœliis, reges ſequantur formulam
Tuam in regendis urbibus.
Sat mihi foret tua æmulari carmina,
Dum fila percurro citharæ.
Quod ſi neque id penitus datum eſt accedere,
Nec pluma tam alta volat mea,
Abſtruſa mitto verſibus myſteria,
Divina mitto evolvere,
Quibus alta cæli tranſilis cacumina,
Quibus inferum penetras chaos.

Unum erudiri aveo. doce ſaltem meis
Orare veniam noxiis.
Unis mihi his te præbeas ſaltem rogo
In verſibus imitabilem,
Quibus juventæ errata deprecans, ſtudes
Placare regem cælitum.
Ut flebilibus, atque miſerabilibus modis
Noſtros in animos influis,
Miſerere, miſerere o mei, Deus, iterans,
Mecum tua age clementia
Ego enim piacula mea novi. quod male
Feci, mihi eſt uſque in oculis.
Soli tibi peccavi, inique egi, pater,
Tuis ſub oculis impius.
Contaminatis ſum parentibus ſatus,
Conceptus ipſo in crimine.
Tu, quicquid admiſſum eſt, tua indulgentia
Ignoſce noxiæ immemor.
Delicta dele. nequiter facta occule.
Meas remitte amentias,
Et inquinatum quicquid in me eſt, dilue,
Me rore reſpergens tuo,
Novamque mentem in me, novum cor ſuffice,
Virumque verte in alterum.
Affla tui aura numinis mirabili,
Hilara tuo me ſpiritu.
Demum ita priori reſtitutum gratiæ
Aſpice benigno lumine.
Laudes aperies ita mihi labia ad tuas,
Flectantur ut tibi impii.

Meæ tibi hæ ſint victimæ: hos immolem
Super tuum altare vitulos.

XIII.

DIVO JOANNI BAPTISTÆ.

QUÆSO, quid id negotii? quamobrem boni
Semper premuntur improbis obnoxii?
Quo nullus ortus major umquam gentium
DEI loquentis vera teſtimonio,
Perit perit vates ter ille maximus
Inſanientis mulieris libidine,
Quod abdicari is tenderet regem illico
Oportuiſſe inauſpicatis nuptiis,
Fratrique reddi clamitaret conjugem,
Ipſa ferente inceſta animo id ægerrimo,
Vatique peſtem interminante peſſimam.
Tantum ne mulieri uſpiam licentiæ?
Indignus ille qui ſatus ſit maſculus,
Cui ſerio imperat mulier, & arduis
In rebus advocata ſemper conſulit;
Quum procreandos conjuges ob liberos
Tantum viris ſint additæ imperantibus,
Nec feminæ ingenio ſuopte peſſimæ,
Sed ſint equorum ſicut optimum genus,
Eumque quem vult ſeſſor, incedant gradum.
Freno viri ſi uti ſciant, quiſque in ſuas,
Poſſit carere mundus hac moleſtia,
Nec tot fuiſſent gentibus tragœdiæ.
Mandavit illa ſaltitanti filiæ
Inceſta, regem poſceret ſibi aurei

Tra-

Tradi amputatum vatis in diſco caput.
Mero ille, ludo, amore captus annuit
Juratus. in patina ſacrum aſſertur caput
Squalore fuſcum, tabo, & atro ſanguine,
Horrentibus quotquot aderant convivio.
Convivium inceſtum! efferum ſpectaculum!
Inſane, cæce, brute rex, tun' optimi
Viri muliebri offers caput libidini?
Tun' inclytum, ſanctum, Deoque proximum
A Solis almo aſpellis almi lumine,
Quem tu colebas, expetebas peſſima
Tua exprobrantem probra confidentius?
Lugete, valles, antra, ſolitudines,
Et quicquid eſt ubique montium avii,
Lamenta, flebileſque voces rumpite
Tam deſtituta amabili ſolatio.
Non audietis amplius vocis ſonum
Felicis ævi nuntiæ. veniſſe jam,
Quem neſciebat nocte mundus obrutus,
Deum patri futurum, ut agnum, victimam,
Mortalibus qui tolleret piacula,
Cælique clauſas panderet nobis fores.
O peſſime factum! adeon' innocentia
Ceſſit ſubacta? vicit impotens furor?
Nec Sol repente lucidum abdidit caput?
Nec terra ruptis diſſilivit vinculis?
Nec ignibus coruſcus orbis arbiter
Mortalia in cineres redegit omnia?
At at quievit ira credo cælitum,
Cæli quod omnis curia id providerat,

Vates ut eſſet ille, non modo voce qui
Deum indicaret editum mortalibus,
Vita ſed ipſum, moribuſque redderet,
Et morte dira prævius præcurreret;
Quod tu ſciebas ipſemet præſagio,
Pectus futuri plene Joannes ſacrum,
Lubenſque morti te obtuliſti fortiter.
O morte felix non minus natalibus,
Quibus tibi queat nemo compararier.
Tu regis index cælitum prænuntius,
Tu matre ſterili, anu ſatus divinitus
In matris alvo labe communi omnium
Ante expiatus, quam fores luci editus,
Nec noxiæ ulli mox fuiſti obnoxius.
Ne te inquinarent civium commercia,
Silvis latebas victitans in abditis.
Silveſtre mel ſtillans vetuſta ab ilice,
Nuceſque, & unguibus revulſa gramina
Regale erat ſemper tibi convivium.
Præbebat ultro viva flumen pocula:
Pelles ferarum delicatam purpuram.
Hic nationes perluebas flumine,
Suadens probrorum voce pœnitentiam,
Monſtranſque ad altas ætheris viam domos.
Felix ter o, & amplius! qui venerat
Maculas lavare, & omnium piacula,
Dei regentis cuncta ubique filium
Tu proluiſti vulgus inter cæterum.
Sanctum lavacrum! balneum admirabile!
Nec te fefellit artubus mortalibus,

Sed nare ceu canis procul odora feram
Numen ſagaci deprehenſti pectore.
Repente gurgite aureo reſplenduit,
Igni fluentum ceu flagrantibus vadis,
Tuis ſimul vox inſonuit ampla auribus,
Ruptis ut olim cælum ubi tonat nubibus,
Quem proluebas quis foret, denuntians.
Salve, orientis alme Solis Lucifer,
Jubar propinquum gentibus prænuntians.
Ades, & adhuc quicquid potes, nos erudi,
Et rectam ad aſtra errantibus viam indica,
Noſtriſque abolitis nos piaculis lava.

XIV.

DIVO PETRO APOSTOLO
DE EJUS CATHEDRA.

PAPÆ! poteſtate uſpiam mortalium
Diis proxima adeo quemquam in altum ſubvehi,
Ut ſummus unus cæteris mortalibus
Præſcribat, illi nemo prorſus omnium,
Muſſent ſed omnes, ſponteque uni pareant
Pietate ſola adducti in animis inſita
Suapte vi, parentiumque ritibus!
Porro ille mortales adhuc apud manens
Quæcumque de hominum conſtituerit noxiis
Sunt rata apud ipſos cælites arbitria,
Animæque corporum expeditæ nexibus,
Sive illigarit idem eas, ſeu ſolverit,
Hærent ligatæ, & inferis fornacibus
Cremantur igne, vel ſolutæ devolant
Feliciores cælitum invectæ domos.

Recto modo arbitrio, nec errore id ſuat.
Dei hæc poteſtas maximi, Dei optimi eſt
Communicata filio unigenæ optimo,
Et maximo, de virginis utero edito,
Mortalibus quum ſe artubus mundo obtulit
Spectabilem, doloribuſque obnoxium,
Mortique acerbæ pro ſalute publica.
Ille inde tibi mortalibus præ omnibus
Eam reliquit ætheris repetens domos,
Hæreditario velut jure caperes:
Tibique conceſſit ſuas prorſus vices,
Petre, ſive Cephas, ſeu Simon dici eligis.
Quid hoc negotî? quo tuo iſtuc facinore
Meritum eſſe dicam, quave gratia rear?
Tu piſculento natus in gurguſtio,
Parentibus ſane ſatus pauperrimis,
Nulla inclytus niſi arte piſcatoria,
Nihil patraſti glorioſi facinoris.
Nonnulla potius, ſi merita perpendimus,
Malefacta te plane arguunt, & peſſima
Quidem, ferenda neque gregario in homine.
Tun' ille qui tutus, proculque periculo
Magnifica verba prolocutus ampliter,
Spoponderas te mille ſubiturum neces,
Si opus fuiſſet, pro duce meritiſſimo?
At mox ubi uſus venit, in diſcrimine
Deſerere eum haud puditum eſt, ab hoſtium globo
Obſeſſum, inermem, dum metu perterritus
Fuga ſaluti conſulis turpiſſima,
Fœdeque diſſimulans tibi uſquam cognitum,

 Eum

Eum ter abjuraſti amicus optimus.
Convincimus ſe habere ita hæc, nec quiſpiam
Poteſt negare. pœnitentia hanc tamen
Mœrens luiſti noxiam celerrima.
Factum putamus provide divinitus
Deo volente, ſcilicet, quo ſontibus
Expertus hinc ignoſſe diſceres reis,
Statim futurus arbiter mortalium.
Quod deinde factum eſt. namque tibi concreditas
Tot civium vitas fovens humanitus
Nullo uſus imperio, acerbitateve
Benignitate temperabas unica.
Demum quod olim perperam peccaveras
Morte expiaſti glorioſa occubans
Pulchre pro eodem quem antea fefelleras:
Atque is fuiſti tam ardua in provincia,
Numquam ut pigitum eum ſit, tibi hanc qui credidit,
Tibique ſuccedere adeo innumerabiles
Alium, deinde alium inſtituit in ſecula,
Eadem ut poteſtate pariter præcellerent
Sella ſedentes in tua, eodemque ſolio,
Conſultum ut hominum generi ita deinceps foret,
Omnes ut unum agnoſcerent ultro caput.
Periculoſum, forte ſiquis dixerit,
Tandem hæc poteſtas ne in potentiam exeat,
Merumque regnum hominis ſoluti legibus,
Latiſſime patenti adeo licentia;
Tua, Petre, cautio hæc. tuum eſt ſuccurrere
Gregi tuo olim, ne umquam id ei mali accidat.
Es ubi caveri id detur, es apud quem omnia

Orare

Orare poſſis, facileque iſtuc aſſequi.
Quare, quod hominum legibus fieri eſt nefas,
Saltem impetrato, ita ipſe, qui ſolus poteſt,
Tantæ poteſtati modum ſtatuat Deus,
Nobis ut uſque præſit optimus pater,
Pietate ſanctus re magis, quam nomine,
Caſtis initiis qui ad honores repſerit
Non imperandi cupidus, aut ſitiens opum:
Qui non oves deſerat, ubi lupum aſpexerit,
Eviſcerandas, dum timet rebus ſuis,
Ut cavit olim paſtor omnium optimus:
Nihil ſibi arroget, niſi id jure optimo,
Sed ipſe ſibi ſit ſponte lex, & terminus,
Quem præterire peſte pejus cenſeat;
Et quam rogarit ipſe legi obtemperet
Mente ætheri ſemper quam humo propinquior:
Privata penitus miſſa faciat omnia,
Domus ſuæ oblitus, ſuûmque liberûm.
Primum procuret publica, æquus proximos
Sibi remotoſque eodem habeat omnes loco,
Dum Chriſtiano cenſeantur nomine.
Sitiat & omnium ſalutem æque, ac ſuam,
Ac paſtor ut ſibi traditas oves domum
Reducere omnes ſatagit, una ne abſuat,
Sic creditas animas ſibi mortalium
Deo optimo reſignet ultimo is die,
Pro ſingulis paratus, haud tibi degener,
Mortem, ſi opus ſit, oppetere pulcherrimam.
Talem uſque nobis, ſi merebimus, patrem
Dabit, nec umquam negliget ſuos Deus.

XV.

DIVO JOANNI APOSTOLO.

Ecqua leves adeo ſe cæli ardentis in auras
Tollit avis? viden' ut celeri ſuper æthera penna
Enarit, liquidique ſecet ſupera ardua mundi?
Ut noſtris ablata oculis, vix denique viſa
Radit iter facili lapſu, neque conciet alas?
Stare putes, nec greſſum uſquam proferre volando
Æthereis cæli libratam corpus in auris:
Sed tacitam ſecum cæleſti in lumine pura
Luce frui, propiuſque vago ſuccedere Soli
Gaudentem, & liquidos oculis depaſcier ignes,
Obtutu hærentem, lucis dulcedine mira.
Quod genus hoc volucrum? neque enim regina volantum,
Quæve altam præpes ſupra volat ardea nubem.
Fortunate ales, qua te de gente volucrum,
Qua de ſtirpe rear? neque enim te præpete pluma
Credo equidem fretum, neque enim pernicibus alis,
Humano ſed te potius de ſemine cretum,
Quiſquis es, auguror, haud noſtræ rationis inanem.
Nec tamen agnoſco, corpuſne, an corporis expers,
Quicquid id eſt, ſe ſe liquidas ſuper efferat auras.
Quales ſæpe hominum mentes, animique volucres,
Corporis in terris terrena mole relicta,
Tollunt ſe, & ſuperi peragrant confinia cæli
Summa leves, celſaque diu regione fruuntur.
Quis vero ille adeo felix, cui contigit uni
Longe alios ſupra ſe ſe alite tollere ſenſu,
Rimarique acie noſtros fugientia viſus,

San-

Digitized by Google

Sanctaque cæleſtum penitus penetralia adire,
Et cæli inſueto libare e fontibus hauſtu?
Quid fuerit vaſti longe ante exordia mundi,
Omnia quo conſtent, quo cuncta auctore creata,
Quæ ſunt, quæ fuerunt, & quæ ventura ſequentur.
Mira quidem hæc. nam cuncta ſibi jam redditus ales
Ore canit, noſtroſque vehit ſuper æthera ſenſus
Inſolitas rumpens voces, inſueta locutus:
Ut Verbum omnipotens (dictu mirabile!) Verbum
Illapſum cælo moribundos corporis artus
Induerit Deus, & noſtris habitarit in oris
Factus homo. illius decus, & facta inclyta teſtes
Vidimus, illius, inquit, uti ſtellantis olympi
Rege ſati. omnipotens, non enarrabile Verbum
Vidimus, ac veros geniti attrectavimus artus,
Gratia cui comes, & nudi vis plurima veri.
Quis canat hæc, niſi divino qui Numine plenus,
Cuive olim rege ipſe ſatus radiantis olympi
Eximio præſens eadem inſtillarit amore?
Quis canat hæc, niſi Joannes, quem maximus Heros
Unigena in terris ſocium ſibi pectore toto
Junxit, præque aliis miro dilexit amore,
Atque unum erudiit, ſuperûmque arcana retexit?
Ales, Joannes, tu certe, ille inclytus ales
Alta petens ſenſu, cælique abſtruſa recludens.
Felix! e tali cui talia plurima fonte
Haurire, & largo perdiſcere contigit hauſtu.
Felix! quem tanto ſancti rex ætheris ipſe eſt
Complexus præſens mortali in corpore amore,
Et juvenem juvenis dilexit, amicus amicum.

Non

Non genus iſta tibi præclarum, aut ulla parentum
Nobilitas dedit, exigua Beſſaide creto,
Ars ubi erat tibi per ripas muſcoſa ſecundum
Flumina deceptos in retia trudere piſces.
Is tamen unus eras generoſis omnibus illi
Poſthabitis, cui præcipuo indulgeret amore,
Quique parem ſibi reſponderes gratus amorem.
Dulcis amor! dulces animi ſuper omnia curæ!
Prædulces nexus amborum, & amabilis ardor!
Quænam mente rear tum gaudia veſtra fuiſſe
Mutua, quaſve vices flagrantis pectora amoris
Utraque, quam dulces ſubter præcordia flammas?
Te tamen o certe felicem, terque beatum,
Evenit cui talis amor, cui qualis amicus
Nuſquam alias inter mortalia corpora viſus,
Gratus luce magis, vel ſidere pulchrior aureo!
Aſpiceres quoties oculos, pulcherrimaque ora,
Inſolitumque decus, totoque in corpore honores
Divinos, viſu dulcem jaculantis amorem,
An poteras totis non exarſiſſe medullis?
Audires quoties voces, & verba loquentis,
Divinas juvenis voces, divinaque verba
Lætitiam æthereæ inſtillantia mentibus aulæ,
An poteras totis non delicuiſſe medullis?
O certe te felicem quater, atque beatum,
Cui ſe talis amans, ſoboles æterna parentis
Æterni interdum eſt ſolitus committere ſeorſum
Omnibus ab caris, tutoque affarier unum,
Inque omnes ſocium curarum admittere caſus,
Et tibi divinos animi concredere ſenſus.

Teſtis

Teſtis eras, quum cæleſtem clam ſæpe parentem
Affatus, miras hauriret ab æthere voces,
Interdumque ſuas divino redderet ore
Illuſtris radiis, & clara luce coruſcus,
Confeſſuſque Deum ſe toto corpore verſo.
O quoties, illum ſupra radiantia cæli
Lumina fulgentem Solis ſeptemplice luce
Miratus, ſubitis fulgoribus expaviſti!
O quoties, rupto velut acta tonitrua cælo,
Territus ad voces divinas contremuiſti!
Ipſe tibi placidis firmabat pectora dictis,
Arcebatque metus juvenili vinctus amore,
Conſilia æterni referans æterna parentis.
Quumque alios omnes ſua per veſtigia cælum
Ingreſſos, perimi ſit funere paſſus acerbo,
Unum te ferro exemit, plagiſque cruentis,
Annis qui placida centum actis morte jaceres;
Si tamen abſumto defunctus corpore obîſti.
Nam perhibent vulgo comperto corpore nuſquam
Degere adhuc vitam Syriæ felicibus hortis,
Nec te poſſe mori, donec flammantibus auris
Undique ſupremos mundus conſidat in ignes.
Atque ideo, immitis quum te vis effera regis
Ureret impoſitum gremio exſultantis aheni,
Nil æſtus nocuit flammis ſtridentis olivi;
Molliter unde unctus tantum, haud exuſtus abîſti.
Nec tibi ſupplicio exſilium fuit. æquore vaſto
Incluſus ſilvas, & inhoſpita litora circum
Ibas, ac veteres repetebas carmine amores,
Atque Deo plenus foliis inſcripta notabas,

Quæ

Quæ ventura forent labenti ſecula mundo
Clara videns, ſed cuncta tegens obducta ſub umbra.
Sublustri tamen e nebula undique tralucebant.
At non paſſus amor, tibi erat qui plurimus oris
Æthereis, pelagi arceri te ſemper ab undis
Extorrem: merita ſublato morte tyranno,
Redditus in patriam vicinis gaudia terris
Quanta repente refers! tunc ad tua vota, preceſque
Fama canit, nuper defunctos munere vitæ
Aereas blandi rediiſſe ad luminis oras:
Et tibi plus Heros devinctus amore rependit,
Quam pro te, ac pro fratre parens male cauta popoſcit.
Ille etiam tibi ſupremo ſub funere pendens,
Ut poterat, ſolitum ex oculis reſpondit amorem,
Et tibi dilectam genitricem credidit uni
Dulcibus extremum verbis affatus utrumque,
Illa tibi ut genitrix, illi ut tu filius eſſes
Pro ſe ſe poſt hinc, dum in terris vita maneret.
Tantus amor! tanto cumulatum liquit honore!
Tantum in te potuit ſupremum munus amici,
Ne tibi quam velles teda ſociare jugali
Ignaruſque, experſque tori, dum viſus in orbe es.
Scilicet addecuit cuſtodem virginis eſſe,
Qui neque connubia, Veneris neque munera noſſet.
Sanctior intus amor, fax gratior intus edebat
Noctes, atque dies veniens illius ab ore
Qui cælum vultu, tempeſtateſque ſerenat
Sole oriente recens, vel Eoo pulchrior aſtro.
Ante ferunt heſterno etiam te veſpere amico
Incubuiſſe ſinu, ſomno, ac mœrore gravatum,

Cui poſitus caput hærebas, ſublimia cæli
Arcana hinc, ſenſuſque DEUM traxiſſe per omnes.
Hic tibi præcipue divini pabula amoris
Largius hauſta reor, quæ verbis te inde juvabat
Suavidicis late mortales ſpargere in omnes.
Nil niſi prædulcem, quæcumque effatus, amorem
Ore loquebaris. tibi erat tibi dulcis in ore
Semper amor. blandum ſpirabas ſemper amorem
Mutua concilians hominum fera pectora dictis
Inter ſe, placidæque ferens bona ſemina pacis,
Unus paciferi ſator, atque hortator amoris,
Unus amans, unum nil curans præter amorem.
Omnia amor tibi. vivus adhuc in corde vigebat
Priſcus enim calor ille DEO abſcedente relictus.
Vivus adhuc reſidebat amans in ſenſibus Heros,
Et veterem innexus cordi integrabat amorem:
Ac veluti, ut ſaxis liquefactis plurima fornax
Incenſa eſt, longoque ardens incanduit æſtu,
Materies ſubducta licet ſit, pabulaque igni,
Ignis adhuc tamen intus ineſt, & flamma ſuperne
Luxuriat, vivaxque diu furit ardor ad auras.
Felices o mortales, ſi mutua ſe ſe
Conjuncti pariter nullo diſcrimine amarent,
Inque vicem mites animis, ſine fraude foverent!
Aurea converſis irent nova ſecula rebus.
Nil cuiquam deſit, nec opum ulli deſuat uber.
Divitiæ fluerent vulgo. omnes omnia haberent.
Quandoquidem unum animis omnes concordibus eſſent.
Auri dira fames, & habendi ſacra cupido,
Fraudeſque, inſidiæque, & furta latentia abeſſent.

Omnibus una etenim lætandi cauſſa, dolendique
Eſſet, & una ſalus, unum, & commune periclum,
Et labor, & lætis accedat gloria rebus.
Tot curis hominum careat genus. omnibus omnia
Tuta forent. degant ſine vi, ſine cædibus ævum
Mortales ſecuri, altaque in pace quieſcant,
Et paſſim pleno fluat aurea copia cornu.
Hic fructus, placidi ſunt hæc commercia amoris.
Aureus hic hominum generi omnia ſufficit unus.
Hoc uno ſumus. hoc orimur, hoc vivimus uno.
Unus amor nobis præſentem Numinis auram
Conciliat. quin ipſe favor, quin gratia & ipſa,
Qua fruimur, qua nos ſibi jungit Numen amicum,
Luſtratoſque iterum qua nos in priſtina reddit,
Nil niſi amor pius eſt. ipſum quoque denique Numen
Eſt amor ille Deus, Deus ille affuſus ubique
Regnat amor, cælumque movet, terraſque, fretumque
Omnipotens, requies hominum, ſuperûmque voluptas.
Talia ſuaviloquo per gentes ore canebas,
Omnibus inque locis miſcebas pocula amoris,
Omnia demulcens. diſcebant omnia amare.
Omnia largiflua dulcedine diſtillabant.
Quum vero ſolus ſola ſub nocte relictus
Errares, ubi corda ſopor mortalia ſolvit,
Nulla quies animo tibi erat. ſub pectore ſemper
Verſabas, quali fueris dejectus amico:
Et dulces numquam inſomni diſcedere curæ.
Illum abſens oculis abſentem cernere coram
Uſque videbaris, blandoſque agnoſcere vultus,
Optatoſque oculos, & gratæ frontis honores,

Digitized by Google

Cujus ab aſpectu jucundo lumine caſſi
Sæpe reſurgebant repetitas lucis in auras.
Uſque videbaris dulces haurire loquelas,
Cujus ab eloquio jam vitæ munere functi
Sæpe reſurgebant in blandas luminis oras,
Atque iterum dulcis viſebant limina lucis.
Uſque animo tibi fixus erat. tibi dulcis imago
Ante oculos, blandum obverſari nomen ad aures,
Quo ſuperi cœtus, atque omnis curia cæli
Audito lætantur, & infera regna tremiſcunt.
Illum per nemora, & ſilvas, perque alta canebas
Litora, & in ſolis per noctem montibus ibas.
Reddebant valles tibi JESON: undique JESON
Saxa reſultabant: iterabant omnia JESON.
Hæc placidam ſemper duxti per munera vitam
Dulce querens, dulci fallens ingrata querela
Tempora, confectus donec membra ægra ſenecta
Corpore paullatim abſumto lux ſola remanſti,
Et ſonus, in noſtras qui nunc quoque laberis aures.
Huc ades o, ſeu te jam functum corpore cæli
Regia habet, ſeu vivus adhuc, ſpiranſque ſub auris
Felices Arabum ſaltus, & amœna peragras
Rura canens, felix utcumque, utcumque beatus,
Huc ades, & præſens te ſenſibus inſere noſtris.
Te reſerante acie noſtros ſuperantia captus
Cernamus, quæ tu Ægæis vallatus ab undis,
Obſcuris vera obducens, ventura canebas:
Atque DEUM colere, & nos aſſueſcamus amare
Mutua, te monſtrante; piumque bibamus amorem.

Digitized by Google

XVI.

DIVO ANDREÆ APOSTOLO.

QUAM veteres nulla arte tuo de nomine dictam
Cælicolûm regi quondam poſuere parentes,
Labentem, victamque ſitu renovavimus ædem,
Andrea, tibi, conſpicuoque polivimus ære,
Marmoreque e niveo candentem ereximus aram.
Huc quicquid nobis bellum exitiale reliquit,
Contulimus, tibi nec pro tempore rebus egenis
Deſuimus. ſi fortunæ foret illa prioris
Copia nunc, nec opes noſtras fera bella tuliſſent,
Forſitan hic lento templi quoque plurimus auro
Fulgeret tholus, & rigui plebs læta Ticengi
Dives te dignos aris inferret honores.
Illa DEUM te poſt unum veneratur, & omnem
In te ſpem locat. iratum tu ſæpe tonantem
Concilias nobis, & juſtæ te objicis iræ.
Quandoquidem nihil omnipotens non annuit ultro
Devinctus tibi, nil veteri non donat amori:
Quæque olim in terris fuerat tibi gratia vivo,
Hæc eadem te conſequitur cæli arce receptum;
Cæleſtumque choros inter ſpectabilis omnes
Incedis bis ſex procerum non ultimus unus,
Quos DEUS humanos indutus corporis artus
Subjunxit ſibi delectos ex omnibus unos,
Retiaque, & piſces, & flumina linquere juſſit.
Fortunati omnes! vobis pro retibus, hamiſque
Æthereus vigor eſt menti divinitus altæ
Additus, unde animas hominum pro piſcibus ipſas
Venari datur, & ſuperûm conjungere regi,

Ad

Ad ſuperoſque aperire viam mortalibus ægris.
Piſcoſis pro fluminibus, pro fluctibus alti
Æquoris, ætherei vobis data regia cæli,
Ventorum flabra unde abſunt violenta, nec ulla
Tempeſtas metuenda, feri neque prœlia ponti:
Sed placida, & ſine fine quies, ſecura voluptas,
Votaque plena, omniſque animis exemta cupido eſt.
Jam quid enim cupiant æterna luce fruentes,
Atque bonis ſaturati omnes, & ſorte beati
Quiſque ſua, dulci complexi mutua amore?
Sed vos præcipuo pater inſignivit honore
Omnipotens longe ante alios, quos ſcilicet omnes
Quum ſuprema dies perituro illuxerit orbi,
Atque iterum natum cælo demiſerit alto,
Arbiter ut vitas hominumque, & crimina quærat,
Addet ei arbitrii ſocios. biſſena ſedentes
Vos ſolia accipient biſſenos ardua. ibi omnis
Vos tremet, atque metu muſſans venerabitur orbis.
Fortunate! domus ſub tecto pauperis ortus
Craticeo ad patrias pauper Beſſaidos undas
Piſcator, tu ſublimi conſpectus honore,
Judicis æterni lateri ſubjunctus amico
Hærebis, neque te ſociorum ante iverit alter
Poſt fratrem, quem præfecit mortalibus olim
Arbiter ipſe Heros, terraſque, homineſque relinquens.
Tu prior acceſti divina voce vocatus
Ad lucem, verumque datum eſt tibi cernere lumen
Ante alios. Petrus ipſe tua eſt poſt voce ſecutus.
Fortunate! datum eſt tibi cæli cernere regem
Mortali, & ſanctos manibus mortalibus artus

Tan-

Tangere. tum veras voces, divinaque verba
Haurire, & ſociis toties accumbere menſis.
O ego tunc illas cur non ſum natus ad undas
Piſcator? quos non hamos, quæ non cava lætus
Retia liquiſſem, & lembum, & cum flumine piſces,
Naſſaſque, crateſque, & vimineos calathiſcos,
Et tectum, & patriam, & caros? me denique & ipſum
Omnibus adjiciens, hæſiſſem protinus uni,
Omnia qui ſuperat, quique omnibus eſt ſatis unus,
Quem qui habet, omnia habet, nulliuſque indigus ultra eſt:
Quæ tu præſagi ſenſiſti pectoris hauſtu.
Omnia deſpexti, præque uno nil ratus eſſe
Cætera, flagrabas ardenti unius amore.
Illum animo ſuſpirabas nocteſque, dieſque,
Et dulcem cupido paſcebas pectore curam.
Præcipue poſtquam moriens terrena reliquit
Sponte ſua, & noſtram delevit ſanguine labem.
Protinus ætherea afflatus divinitus aura
Cum ſociis, miroque animum inflammatus amore,
Quos caſus, quæ non diſcrimina ſponte ſubîſti
Intrepidus, totum quo ferres facta per orbem
Illius, & ſanctas vulgares undique leges,
Mortaleſque novo luſtrares luminis ortu?
Quumque alias alius purgandas iſſet ad oras,
Cura tibi Scythiæ cecidit concredita ſorti.
Quam poſtquam inſolitæ recreaſti lumine lucis,
Atque omnem factis impleſti ingentibus oram,
Græcia reſtabat divinæ impervia luci,
Dum nimium freta humanis ſe ſe artibus effert,
Nec cedit niſi fallaci ratione ſubacta,

Divi-

Divinæque poteſtati nihil arrogat ultro,
Quæ ſenſus hominum longe prævertitur ægros,
Et refugit tardos animorum obnubila captus.
Protinus Argolicas perrexti gnavus ad urbes.
Nec te ullæ tenuere moræ, quod multa piorum
Corpora miſſa neci Danais acceperis oris
Præſidis Argivi invidia, cæcoque furore.
Ut faciles omnis tibi Achaïa præbuit aures,
Audiit ut mira rerum novitate loquentem,
Atque animis verum, lucemque volentibus hauſit!
Impie, quid furis, Ægea, lucique repugnas?
Tene putas poſſe illuſtres abſcondere cæli
Auricomi flammas, ipſumque exſtinguere Solem
Undantem luce, ac toto res orbe rigantem?
Forſitan humentem nebulam proflare, brevemque
Obſeſſis poteris radiis obtendere nubem:
Erumpet lux, erumpet rutilantibus auris
Lampas, & auriflua face nubila differet omnia.
Nempe pium nihil obſtantem, nulla arma moventem
Pro ſe vim contra, ſed mortis amore ruentem
Optatæ infando potuiſti perdere leto
Efferus; at clarum vis nulla exſtinguere nomen
Evaleat, quod per populos magno ore ſonabat.
Sed quo tu magis obſtabas, hoc latius illud
Serpebat, penituſque animis hærebat adactum.
Id potuere, quibus præeras, oſtendere Patræ,
Felices Patræ, quibus almam cernere lucem
Hoc monſtrante datum, & certam ſperare ſalutem
Pignore tam certo. quis enim non ſe eximat ultro
Protinus abruptis, ſi detur copia, vinclis?

Sed

Digitized by Google

Sed tibi dulce, ſenex (etenim ad te, ſancte, revertor)
Vilem per mortes omnes effundere vitam
Pro duce qui ſe ſe noſtra ob commiſſa necandum
Obtulit, infamique trabi ſuffixus obivit.
Quod mortis genus efferres quum multus ad aſtra
Laudibus, & noſtram hinc caneres prodîſſe ſalutem,
Supplicio, obſequium ſimulans, te affecit eodem
Impius, ingentique parem dedit eſſe magiſtro.
Te poteras tam crudeli ſubducere morti,
Quum ſubito tota urbe ruens manus omnis in arma
Arſiſſet, dirique faces in tecta tuliſſent
Præſidis, inſonti tibi ni vincla arcta levaſſet.
Tu vitæ magno æternæ correptus amore
Mortalem optabas quam primum effundere vitam,
Atque ideo tendens exutas vincula palmas
Obvius orabas populum pietate furentem
Ne faceret, ſtudio tibi ne male amicus obeſſet,
Ne prope jam partum eriperet ſub fine triumphum.
Atque adeo ſævis qui tempeſtatibus actus
Per maria Arcturi dubio ſub ſidere iniqui,
Si quibus impegit ventorum munere tandem
Litoribus, cumuloque ratem ſubjecit arenæ,
Non tam avido ſiccum arripiat telluris amore,
Quam tu tunc procul aſpiciens feralia ligni
Brachia, flagrabas, miraque cupidine captus,
Impatienſque, moræ orabas diſpendia tolli,
Utque obiturus olor moriens inſueta canebas,
Et dulcem amplectens inhiabas pectore truncum.
Ut te conſpicio, ut te animo, Crux alma, volenti
Accipio, inſcendoque libens, & pectore gliſco!

Suſci-

Digitized by Google

Suſcipe me. dignare tuo mea viſcera fulcro,
Quæ prius ingentis divinos hoſpitis artus
Læta onere inſolito felici ſede tuliſti;
Unde decus tibi per gentes, & gloria parta eſt.
Nunc ducis ingredior tanti veſtigia longe.
Nec fuerit mihi rex tantum dum vita manebat.
Me me etiam quamvis longe inferiora ſecuta
Suſcipe, & optato ſublatum redde magiſtro.
Nam veluti anguſtas duplicis per roboris oras
Vere novo ingrediens renovat ſe lubrica ſerpens,
Sic tua dulce mihi eſt nunc inter robora molem
Linquere, & exuvias moribundi corporis hujus,
Liberiuſque poli volucri petere ardua lapſu.
Hæc repetens, robur tandem es ſublatus in altum,
Heu nimium duros perpeſſus morte dolores.
Nunc frueris placida felix in ſecula pace.
Salve, biſſenos inter pater optime patres.
Aſpice nos bonus, atque tuo nos junge magiſtro.

XVII.

DIVO PAULO APOSTOLO.

ET ſunt qui tendant cæli explorare profunda
Conſilia, ac penitus tectas deprendere cauſſas,
Nec dubitent in jus prope ſacra voce vocare
Regem ipſum cæli, ſi forte quid evenit uſquam
Legibus a noſtris quod longe, ac moribus abſit
Obductum nube, ac picea caligine opertum?
Non equidem meritis præſentem Numinis auram
Aſſequimur freti noſtris: noſtrique labores,
Aut benefacta parum proſint, ni deſuper adſit
Auxilium prius, & favor omnipotentis olympi.

Ecquibus egregie factis, quo munere Saulus,
Qua pietate DEUM ſibi conciliavit, ut ultro
Tam nigra mentis de nocte repente vocatus
Tam claram in lucem, tantiſque ereptus ab undis
Tam tuta, pelagi ſecurus, in arce ſederet?
Ille quidem primis veri contemtor ab annis
Gaudebat CHRISTO infeſtis ſe opponere ſignis,
Ne nova relligio ſurgens ſe ferret in auras,
Quam pater omnipotens tandem mortalibus ægris
Oſtendit placitam ſibi priſca nube remota
Legiferi adventu nati, qui cuncta novaret.
Quoque magis ſancti cultores incumbebant
Hanc veluti eductam ſtruere, atque attollere cælo,
Atque recens latas orbi diffundere leges,
Acrius hoc urgens animis hoſtilibus ille
Omnia deturbare, piiſque obſiſtere cœptis.
Tantus amor patrias inerat defendere leges.
Ille etiam quum pæne puer pubeſcere primum
Inciperet, mollique genas veſtire juventa,
Sacrilegis ſe ſe adjunxit, ſocia arma ſecutus,
Dum Solymi inſontem ſaxorum grandine dira
Obruerent juvenem, qui primus ſanguine fuſo
Poſt cæli indigno mulctatum funere regem
Purpurea meruit caput inſignire corona.
Nec dehinc ille etiam creſcens juvenilibus annis
Deſtitit incepto, uſque piis minus æquus, ad unum
Omnibus intentans letum, genus omne peroſus,
Donec præcipitem altitonans, & ad ima ruentem
Suſcepit pater, eximioque evexit honore.
Proh cæli obſcuras latebras, noctemque profundam!

Sen-

Senſibus a noſtris quantum ſummota recedunt
Cælicolûm arbitria, & ſortes! abſtruſaque jura
Juribus humanis quanto diſcrimine abhorrent!
Omnibus horror erat Saulus meliora ſecutis
Cæde madens multa (infandum!) plenuſque minarum,
Terrorumque potens Solymûm ſævibat in oris.
Forte olim miſſu primorum gentis ab urbe
Arduus ibat equo, galea criſtiſque ſuperbus,
Enſe minax haſtaque, & ahena luce coruſcus.
Haud impune olli quiſquam pius obvius iſſet.
Quippe magiſtratus juſſu diſcrimine nullo
Correptos omnes atrox in vincla petebat,
Quos pietas nova, relligioque incepta tenebat.
Jamque advectus erat prope opimæ antiqua Damaſci
Mœnia, jam ſummas ſpectans de vertice turres,
Et jam ſe cædi ſpirans immane parabat,
Terribiles acuens animos, iraſque, manuſque:
Qualis nocte lupus, quem dudum inſana libido
Faucibus errantem ſiccis exercet edendi,
Quum caulas videt, & balatus haud procul audit,
Incaſſum fremit, ac rictus fruſtratur hiantes.
Protinus ætherea ſuperûm regnator ab arce
(Qui cæli tantus favor?) hæc ſpeculatus, amico
Lumine reſpexit juvenem in ſua damna ruentem,
Suppoſuitque manum dexter, mentemque benignam
Concipiens in eum præſenti Numine fovit.
Namque improviſo vibratus fulgor ab æthra
Tendenti venit ecce repens, & luminis aura
Afflatum ætherea lux plurima circumfulſit.
Ilicet actus equo ad terram ruit, atque relictis,

Digitized by Google

Calce petens auras, jacuit reſupinus habenis.
Audiit hinc vocem horrificam: Quid Saule, quid ultra,
Saule, furis, mihique adverſis opponere caſtris?
Nequicquam cælo arma moves, ſtimuloque repugnas.
Saulus ad hæc tenebris ſuſtollens lumina obortis,
Quæſivit lucem fruſtra, extimuitque negata.
Demum hæc ſummiſſo vix hiſcens pectore fatur:
Sancte, edice. mones quæcumque, ego juſſa capeſſam.
Vix ea; quum volucres vox rurſum audita per auras:
Surge age, ſolve metus, urbi ſuccede propinquæ.
Hinc reſponſa feres, quæ porro obeunda tibi inſtent,
Qui te hac dehinc maneant pro relligione labores:
Quæ pariter comitum juxta manus audiit omnis.
Obſtupuere viri. nam vox veniebat ad aures
Omnibus hauſta quidem; ſed vocis comminus auctor
Nuſquam apparebat, vocalibus abditus auris.
Vix ægre ſe ſe attollens ſurrexit, iterque
Ingrediens fruſtra tenebris tentavit in atris.
Lapſantem, & dubios nitenti cuſpide greſſus
Firmantem, manibus ſocii intra mœnia ducunt.
Jam tres in tenebris exegerat urbe receptus
Et frugum, & laticum penitus ſine munere ſoles,
Quum ſubito Ananias, quo non ſervantior æqui
Tunc illa urbe fuit, nec cælo gratior alter,
Hoſpitis antiqui penetrali in ſede jacenti
Improviſus adeſt, juſſis cæleſtibus actus,
Compellatque virum, & divino pignore firmat.
Saule, ades huc animo. tibi amico ab Numine veni,
Luminis amiſſi jucunda ut luce recepta
Deſuper affleris cæli omnipotentibus auris.

Haud

Digitized by Google

Haud ignota audis. eadem, ſcio, nam modo qui me
Huc adigit, tibi detexit manifeſtius idem.
Ille tuos etiam mihi porro oſtendit honores,
Quanta tuæ faveat cæli indulgentia laudi,
Quam junctus ſuperûm ſis regi, præ omnibus unus
Delectus jam, qui totum nova ſacra per orbem
Divulges verborum opifex, uberrimus oris.
Quæ furiis modo carpebas agitatus iniquis,
Omnibus hæc propter caput objectare periclis
Haud renues, ultroque inſigni occumbere leto.
Hæc fatus, liquida accuruum luſtravit in unda,
Unde animis ſcelus eluitur, veterumque parentum
Crimine contractæ excedunt contagia labis.
Inde manum ſuper impoſuit, templiſque ſacratis
Præpoſuit, populiſque ducem dedit eſſe docendis.
Interea afflato viſi cava lumina circum
Scintillare ignes, velutique erumpere ahenæ
Squamæ oculis; lucemque hauſit, viſuſque recepit,
Atque ſuæ victu rediere in priſtina vires.
Continuo Saulo plane mutatus ab illo
Qui modo ubique pios ferro, vincliſque petebat,
Longe alios verſo accepit cum nomine ſenſus:
Et jam Paulus erat. ſubito illi copia fandi,
Verborum, rerumque potens prudentia venit
Orta magis, ſtudio quam, aut ullo parta labore.
Jam claros hominum fandi fabricator adibat
Conventus, medioque foro divina loquutus
Pendentem populum inſueto ſermone tenebat:
Semine ab æthereo terris veniſſe virum, quem
Venturum toties vates cecinere per orbem,

Quo

Digitized by Google

Quo veterum lueret ſcelus exitiale parentum
Proditus, & læſum placaret ſanguine Numen
Ipſe ſuo, morti pro cunctis deditus unus.
Atque hæc crebra quidem, populoſque ad ſacra vocabat,
Multa querens ſuper exſtincto, ſuper arbore multa
Infami, & pœnas ſando integrabat acerbas.
Obſtupuere omnes, nimiumque ea mira videri:
Unde nova hæc ſpecies, tam verſa repente cupido,
Et veterem in Pauli quærebant pectore Saulum.
Haud aliter ſuadente fame implacabilis ingens
Exitium pecori modo qui, cædemque parabat,
Ille lupus, pleno ſi forte receptus ovili
Miteſcat, jamque inter oves innoxius erret,
Et pavidos lambat, linguaque remulceat agnos.
Nec mora jam Solymûm magnæ quoque redditus urbi
Commovit totam monſtris ingentibus oram.
Vix oculis credunt. nec primum fiditur illi,
Inſidiaſque pii metuunt. vix ducere amicum
Poſſunt, quem tot erant experti cædibus hoſtem.
Parte alia patriis trepidi pro legibus omnes
Concurrunt urbis primi, durique reſiſtunt,
Et ſe certatim contra exhortantur ad arma.
Bella cient, & ſaxa fremunt, rapit arma juventus.
Ille autem nulliſve minis, nulliſve periclis
Territus, inceptis perſtat: nec flectitur uſquam.
Quove magis pugnant acres, hoc amplius ore
Fulminat, atque aperit vetiti nova lumina veri,
Præfatus ſanctas nil ſe convellere leges,
Sed legum arcanos penitus recludere ſenſus,
Amotiſque palam nebulis oſtendere Solem.

Dum

Dum loquitur, circum ora ſilent, & ſenſibus imis
Illapſus faciles animos, ac mollia fando
Fingit corda premens; vivæque loquentis ab ore
Viſæ exire faces, labriſque erumpere flammæ,
Et vibrans, rupto velut æthere, lingua tonare.
Jamque Palæſtinam monitis impleverat oram,
Atque omnes genus Iſacidum quas incolit urbes
Cornigeri degens ſub vatis legibus ævum,
Quum pater omnipotens templi in penetralibus altis
Aſtitit oranti, atque alias quoque luce carentes
Juſſit adire plagas, aliaſque capeſſere gentes,
Barbaricas, Grajaſque, Italoque a ſanguine cretas,
Quas coleret, luciſque novæ ſplendore rigaret:
Nil veritus, fidens nil ſe præſente timeret.
Ergo animi intrepidus nil ille horrebat acerbi,
Omnes per mortes mente imperterritus ibat
Sponte ſua. quas ærumnas, quos mente labores
Invicta tulit, huc illuc, terraque, marique,
Jactatus! non ille dapis, non ille quietis,
Aut ſomni memor inſtabat, placitoque labori
Indulgere, odiis primorum objectus iniquis.
Ille etiam inſidias muro demiſſus ab alto
Per funem evaſit, nocti & ſe credidit atræ.
Ille etiam ſaxis quoties jactante petitus
Plebe tulit diros lapidum ſub grandine jactus!
Terque magiſtratus virgis per compita ſectus
Contemſitque minas, ignominiæque pudenda
Verbera, divini facibus ſuccenſus amoris.
Jamque illi carcer requies erat. uſque adeo omnes
Pertulerat, leti ſecurus, vincla per urbes.

Quid

Quid referam quoties, veluti contagia ſecum
Dira ferens, fuerit muris excluſus, & atra
Nocte graves tulerit cæli intractabilis iras
Inter ſaxa jacens pernox, ſociuſque ferarum
Montibus aut gelidis, aut horriferis ſpeluncis?
Flumina non illum ab ſtudio torrentibus undis,
Aut objecta feri tardarunt æquora ponti.
Terque mari in medio fracta rate navit, & hauſtus
Noctem omnem, totumque diem ſub gurgitis imo
Deerravit, leti parvo diſcrimine, fundo.
Ut ſileam inſidiaſque hominum, incurſuſque ferarum,
Et quæ mille die non parva pericula adivit,
Hic illic, quo mortales in nocte jacentes
Obſcura erigeret bonus, in lucemque vocaret,
Palanteſque, proculque errantes tramite recto
Inveheret cælo ſibi per divortia nota.
Cernere erat late hic illic per regna, per urbes
Atque hos, atque illos ad veræ ſurgere lucis
Lumina, luſtrarique undis, & credere dictis.
Felices, Paulum magno quibus ore tonantem,
Mulcentemque iras, invictaque corda prementem
Coram audiſſe datum eſt! quantus ſcelera impia fando
Invectus quateret, quantis aſſurgeret undis,
Vel quum rege ſatum ſuperûm omnipotente referret
Morte ſua noſtris ultro caviſse periclis,
Quanta animos mœſti afficeret dulcedine amoris
Egregius linguæ, fœcundo pectore veri:
Quantove ipſe loquens intus flagraret amore.
Fruſtra eadem feri optabunt vidiſse nepotes,
Et votis hoc in ſummis numerabitur unum.

Jamque ea Grajugenûm regnabat lingua per urbes
Altitonans, victrixque animos ducebat hiantes.
Jamque novis Aſiam ſacris permoverat omnem:
Reſque illi externis melius ſucceſſit in oris,
Verus ubi penitus Deus omnipotentis olympi
Rex ignotus erat, ſed diis ſimulata colebant
Saxa, hominum multo manuum fabricata labore.
Jamque opibus quondam Romæ ſuſpecta Corinthus
Pæne omnis nutare: ſuæ & diffiſa Dianæ
Alta Epheſus celebri paullatim abſiſtere templo:
Miratæque virum doctæ narrantur Athenæ
Orantem, ignotique Dei nova ſacra canentem,
Carmine quo capti e primoribus Actæorum
Nonnulli ad verum properarunt ſurgere lumen
Signorum memores quæ quondam maxima Sole
Viderunt nulla cæli ratione ſubacto,
Cernere dum piget æterni fera funera regis.
His actis venit in mentem Solyma alta redire,
Quamvis multa palam vatum reſponſa minentur,
Vinculaque ipſe ſibi vulgo canat inde, futurumque
Exitium, ſua nec Grajis ultra ora videnda.
Hic circumfuſi nequicquam plurima amici
Orabant, fletuque amplexi genua tenebant,
Parceret, infenſæ ne ſe committeret urbi
Rurſus, ubi nuper perpeſſu haud mollia paſſus.
Ille autem precibus nequicquam flectitur ullis.
Cœptum tendit iter. nec quæ tulit aſpera quondam,
Nunc ſubeunt: ſed quo graviora inſtare pericla
Sentit, eo major ſemper furit ardor eundi.
Qualis nocturni pingues ad luminis ignes

Plurimus illectus volitans fert tangere flammam
Jucundam viſu; propiuſque accedere lucem,
Uſque ſibi admotam licet experiatur iniquam,
Urat & extremas in amatis ignibus alas,
Non tamen abſiſtit ludo: ſed lumina circum
Itque, reditque, vagoque aſſultat plurima gyro,
Dum cadat, & moriens crepitanti pendeat igne.
Tantus amor lucis, flammæ tam dira cupido:
Talis abire fuga, Paule, imperterritus ardes.
Nulla quies animo. non mentem horrentia vatum
Dicta movent, cælique minæ, quæque ipſe videbas
Præſcius Iſacidum tibi tendi vincula in oris
Primorum ſcelere, invidia flagrantis Idumes:
Denique Romulea portendi funera in urbe.
Noctes atque dies optanti pectore verſas,
Inſtent quanta tibi capto diſcrimina terra,
Quanta mari; Auſonias ibis quum vinctus ad urbes,
Litora Grajorum ſubeunt relegenda, tot oræ,
Tot maria, atque urbes, pelagoque tot inſulæ in alto,
Bellaque ventorum, tempeſtateſque futuræ;
Italiæ tandem portus, Laviniaque arva,
Et pulcher Tybris. tibi enim ſuper omnia in ipſis
Roma oculis, diruſque Nero eſt, & Romulus enſis.
Felix Roma! ducum non tantum elata trophæis,
Quantum morte tua, felicique inclyta buſto.
Scilicet huic uni cælum conceſſerat urbi
Ut Cilicas inter natus Perſeide Tharſo,
Quam vaſtum procul a noſtris mare dividit oris,
Hic ſpoliis moriens peteres ſupera alta relictis.
Illa tuos obitus vidit, miſerata cadentem,

Digitized by Google

Explentem regis crudeles ſanguine pœnas,
Regis inhumani materna cæde madentis.
Illa tuum vidit caput a cervice reciſum,
Dum caderet, reſilire icta ter pondere terra,
Atque ſolum undanti toties ſignaſſe cruore:
Ad ſignum ſubitos laticum erupiſſe liquores,
Treſque adeo, ut fama eſt, ſecretos margine fontes
Diſſiluiſſe, nova & maduiſſe aſpergine terram.
Nunc etiam ſanctas venerati viſimus undas,
Teque illi ſocium donis, & honoribus addunt
Uſque parem, cui rex cæli mortalia linquens
Credidit arbitrium, ac rerum commiſit habenas.
Utque tibi conſors fuit hic necis, atque laborum,
Sic aræ, ſic ſacrorum tibi junctus honore eſt,
Oſſaque veſtra tegit pariter commune ſepulcrum.
Vos ambos pariter juvat altæ mœnia Romæ
Tutari, atque Italas ſtudiis conſortibus urbes.
Tu regis ſuperûm interpres lectiſſimus unus
Ante alios, vatumque potens, orbiſque magiſter
Terrarum. edoctæ tibi debent undique gentes,
Acceptamque ferunt veram tibi ſecula lucem.
Ipſi biſſeni, rerum queis credita cura,
Mirati proceres te mira arcana canentem,
Linquentem terras, atque æthera voce ſequentem.
Inter quos ipſum, qui ſe ſe primus agebat,
Quum veri ſpecie deceptus, tramite recto
Digrediens dubia inciperet regione vagari,
Corripere, in meliuſque auſus revocare magiſtrum es.
Tu falſo Argolicæ deluſum numine pectus
Virginis, atque illam rabido actam ſæpe furore

Digitized by Google

Sedaſti, veroque impleſti Numine verſam.
Tu falſum magicis vatem artibus illudentem,
Et tibi nequicquam verbis certare parantem
Obtutu ſolo terres, & lumen obortis
Victo adimis tenebris, cæcumque in nocte relinquis,
Quærentem tenues manibus prenſantibus auras,
Quo nitens trepida regeret veſtigia dextra.
Unus amor tibi fixus erat, cura una ſepultas
Nocte animas revocare novæ ad nova lumina lucis.
Utque novam ſemper traheres ad retia prædam,
Omnibus omnia eras: tu civis civibus ipſis,
Inter & externos externi verba ſonabas.
Romanis Romanus eras, Argivus Achivis,
Omnes obſequio, ſimulatis moribus omnes
Concilians. ſic credentem circumvenit auceps,
Et volucrem fictæ deludit imagine vocis.
Nemo adeo vacuis Gallorum in ſaltibus olim
Venatu aſſiduo indulgens tot retibus apros
Implicat, aut canibus tot agit de vertice capros,
Quot tu hominum tibi corda die devincta trahebas.
Tu lupus ille die primo naſcentis in ortu
Cæde madens, toto multum graſſatus ovili,
Veſpere dein prædam ſocios partitus in omnes,
Biſſenûm ut procerum moriens pater ipſe minori
Prædixit nato, unde tibi deſcendit origo.
Jam tunc ille tuos ſpe percipiebat honores,
Quæ ſecum tulit ad manes ſolatia leti.
Quos vero ſemel illectos ſub ſigna vocaras,
Hærebant validis tibi juncti nexibus uſque,
Certi animo te ardente ſequi, quocumque juberes.

Illi

Digitized by Google

Illi etiam, quo liberius cæleſtia obirent
Mente, alacres rebus ſpretis mortalibus agros
Vendebant, pretiumque tuos æs grande ferebant
Ante pedes, tecum læti omnes rebus egenis.
Tu vero placita tibi paupertate fluebas
Tecum dives opum, rerum licet omnium egenus,
Atque inopum potius vertebas omnia in uſus,
Et tibi dulce famem manuum tolerare labore.
Per populos ideo greſſum quocumque ferebas,
Ceu lux gratus eras, & magni Numinis inſtar.
Digredientem ægre ſemper dimittere cives
Cum gnatiſque, domoque ad litora curva ſequuti,
Mutuaque amplexi, noctemque, diemque morati
Hærebant, totoque erat ingens litore fletus:
Remivagamque ratem, quo fluctibus uſque dabatur,
Spectabant, donec pelago evaneſceret alto.
Vixque inde avelli poterant, bona verba precati.
Rex etenim omnipotens, quo ſe nova tolleret aſtris
Te duce relligio, ſenſuſque ut flectere quires
Spectantum huc illuc, decus ori, oculiſque decoram
Addiderat ſpeciem, diumque afflarat honorem
Tecum habitans, intus diffuſus pectore toto.
Altior hinc, majorque homine haud mortale ſonabas.
Nam tibi ſufficere ille animo præſentia ſemper
Verba nivis ritu, toto quum ex æthere ningit.
Ille tibi occultam quoque vim inſpirare, nec uſquam
Deſerere, ut tanto poſſes ſuperare labori,
Claraque ſigna dabat cælo mortalibus, & te
Caſibus eripere interdum, variiſque periclis
Illæſum; ut quondam, quum carceris ima teneres

Digitized by Google

Nil opis exſpectans humanæ, protinus ecce
Sub pedibus tota cœpta omnia in urbe moveri
Ingenti terræ motu, quo cuncta ſoluta
Vincula parietibus patefactis carceris ultro.
Olim etiam egreſſum navi te vipera ab igni
Experrecta petens, morſu nihil obfuit acri.
Vipereum hinc parére tibi genus omne, tuoſque
Attrectare ferunt diras impune colubras.
Ille tuis etiam precibus, quæcumque petebas,
Annuere, humanis & numquam viribus auſa
Poſſe tibi dabat, atque tuo indulgebat honori.
Hinc quibus impoſitis umbrabas tempora palmis,
Protinus afflati cæli divinitus aura
Tollebant actas ab humo ſuper æthera mentes.
Teque etiam orabant omnes quibus ægra jacebant
Corpora: tu miſeratus ope, auxilioque levabas.
Et quoniam haud omnes poteras accitus adire,
Sæpe tuis ipſos operibant veſtibus ægros.
Ad tactum pulſi linquebant corpora morbi.
Tu longo jam depoſitum languore parentem
Præſidis Auſonii, morbo de corpore abacto,
Servaſti, revocans ad priſcæ munera vitæ.
Tu miſerum incurvis plantis genua ægra trahentem
Stare jubes, pedibuſque ſuis conſiſtere nixum.
Continuo ad vocem erigitur, (mirabile viſu!)
Inceſſu properata ferens veſtigia recto.
Tu puerum in ſomnis dejectum pariete ab alto,
Quaſſatumque artus, crepitantiaque oſſa refractum
Morte obita luci reddis, flentique parenti
Incolumem, utque prius, valido ſe robore agentem.

Tu

Tu tempeſtatem cælo multo ante ſereno
Prædixti ſociis nil tale timentibus augur,
Sed tamen e numero fracta rate defore nullum.
Hæc propter tibi divinos manus omnis honores
Quum ferrent, ſtruerentque aras, & tura pararent,
Tu fugis, inſpecto veluti qui forte colubro
Horruit; inque Deum oblatos traducis honores,
Qui mare, qui terras, cælum, æthera, cuncta creavit.
Nos animas viles, mortalia corpora faſſus,
Pulveris exiguam partem, nil tale merentes.
Cuncta accepta refers illi, cui gratia, & omnis
Debetur cui laus, & honos, & gloria ſoli:
Quem propter tantos gaudebas ferre labores,
Præque uno, unius tantum inflammatus amore
Omnia faſtidis, cupis hunc, nil cætera curas:
Hunc unum tibi cor, tibi mens hunc deperit unum,
Quem ſemel expertus hauſiſti pectore toto,
Toto animo, tota ſecluſus corpore mente.
Fortunate animi! quod paucis contigit olim,
Hauſiſti mortalis adhuc mortalibus oris
Lucis inacceſſæ jubar, immemorabile lumen.
Illa tibi vivo ſublata nube tueri
Ora datum eſt quorum aſpectu illuſtrata beantur
Omnia, quæ ſuperæ vix poſſunt cernere mentes,
Alituum cæleſtum acies, gens incola cæli.
Fortunate animi! quam dulci pectus amore
Tunc tibi flagrabat! quanta dulcedine, quali
Nectare perfuſus præcordia diſtillabas!
O ego cur illo infelix, ſi fontibus iſta
Præmia erant ipſis, non ſum quoque tempore natus

Ser-

Servatus ſterile, extremumque relictus in ævum?
Scita tamen cæli alta latent, penituſque repoſta
Arbitria ad noſtros non pervenientia ſenſus,
Omnia quæ te tunc oculis vidiſſe putarim.
Hæc adeo ſunt illa, nefas quæ ferre ſub auras
Mortali ajebas, ſed relligione premenda.
Hinc largum epotus mortali pectore flumen
Hauſiſti, quo corda rigas, quo plenus inundas.
Hinc largam effulgens mortali lumine lucem
Hauſiſti, qua corda reples, qua nubila differs.
Et licet omne ipſum vulgo diffundere flumen,
Arcanamque tibi vetitum ſit prodere lucem,
Attamen ipſe adeo torrens fluis undique, ut ad nos
Stillantes veniant transfuſim in pectora guttæ,
Eque tuo erupti radii de Sole redundent.
Timotheus bibit inde, bibit Titus, inde Philemon,
Et Solymi in primis hauſere, humiliſque Coloſſe,
Cumque Epheſo, ſolo nunc nomine clara Corinthus.
Et Galatæ, & Macedum populi, Æmathiique Philippi,
Atque potens Latium, ac rerum pulcherrima Roma.
Felices! queis parta tuis ea gloria dictis.
Nunc etiam monimenta manent, ſemperque manebunt.
Salve, hominum interpres, lux gentibus addite ubique.
Nunc ades, obtentas hominum de cordibus umbras
Lumine pelle. tua luſtrati luce fruamur,
Nec tua quoſdam adeo dubios oracula reddant,
In parteſque animos varias obnubila raptent,
Ne rem diſcerpens late diſcordia turbet.
Aſpice, ut hinc illinc ſtudia in contraria paſſim
Oppoſitæ inter ſe placitis diſcordibus urbes

Con-

Confligant, ſua dum ſtudiis inventa tueri
Adverſis tendunt certi non cedere utrique,
Inque ſuas certent hoſtes deducere partes
Converſos. proh quanta animis diſcordia gliſcit!
Quam tenui, quam raptim ingens exorta favilla
Undique ſeditio cælo caput extulit altum
Protinus, & terras regnat bacchata per omnes!
Illinc nos contra totis Germania caſtris
Invehitur, veterumque audet patrum aurea ſcita
Oblinere, & ſanctas dictis evertere leges,
Sive errore novo capti, tenebriſque ſepulti,
Seu potius ſcelus eſt, animiſque volentibus errant.
Nos contra hinc tegimus priſcorum jura, tuiſque
Reſponſis freti leges tutamur avitas,
Fruſtramurque feros, vanoſque eludimus ictus.
Illis affer opem, tuaque alta ediſſere ſenſa.
Ipſe ades, atque animis te protinus inſere captis,
Ut tandem nebula lucem mirentur abacta.
At nobis, noſtris ſi quicquam moribus obſtat,
Si noſtris quicquam inſynceri mentibus hæſit,
Sit fas diluere; & precibus nos effice, & illos
Unum omnes, ſimul infuſa quo luce fruamur
Unanimes poſitis odiis; eademque foventes,
Lucis inexſtinctæ jubar, inviolabile lumen
Quæramus, vitamque inhiemus fine carentem.
Interea pietas ea nos, is mutuus ardor
Tantus edat, quanto te olim flagrare canebas,
Ut cuperes aliis præ lætis omnibus unus
Æternum miſer ipſe amplexu, atque ore carere,
Illius ore (ah ne ſit fas mihi credere tantum)

Digitized by Google

Cujus ab aſpectu fluit illa immenſa voluptas,
Qua ſaturati animi cæleſtum in ſecula gaudent.
Hunc tu, oro, hunc nobis innecte algentibus ignem.
Hæ flammæ noſtro vivæ uſque in pectore alantur,
Dum tua fixi animis depaſcimur aurea dicta.
Tende preces ideo, noſtriſque occurre periclis.
Ille tibi orandus pro nobis, qui tibi ſe ſe
Oſtendit coram, tenebriſque evolvit ab atris,
Ut, quoniam quos vult liber damnatve, probatve
Hos acuens, illos permiſſa nube retundens,
Ut libet, ipſe operum dominuſque, potenſque ſuorum,
Nobis corda ſinens non aſperet ipſe, ſed ultro
Molliat, atque ſua præſens nos ſubvehat aura.

XVIII.

DIVO PAULO APOSTOLO.

HOc, Paule CHRISTI ad optimi divinitus
Converſe partes, Vida tibi fanum addicat,
Haud paſſus obſoleta in æde tuum amplius
Solariolli nomen implorarier,
Places ut iram ſæpe læſi Numinis.
Id quicquid eſt tu muneris lubens cape,
Tuo & datorem ſub patrocinio tege,
Tuoſque ab alto ſpiritus ei ſuffice:
Fidei ut ſuæ docere queat accreditos,
Bonumque cum illis noſſe verum, & aſſequi,
O doctor orbis, inſtitutor gentium.

Digitized by Google

XIX.

DIVIS INFANTIBUS BETHLEEMITICIS *INNOCENTIBUS.*

BEATÆ animulæ, parvuli integelluli,
Quos hauſit immaniſſimi regis furor
Ab ubere abreptos, parentium ab ſinu,
Dum perdere ſimul autumat, regno cavens,
Incognitum ſibi aureum puellulum,
Quem nuntiabat ſiderum præſentia
Regem univerſis nuper ortum gentibus:
Vos, vere veluti gemmulæ quas primulo
Aduſſit albicans pruina primulas,
Ætatulæ ipſo concidiſtis floſculo.
Pro illo ante vobis contigit pulchre mori
Qui pro omnium vita immolandus venerat,
Beatæ animulæ, floſculi cæleſtium.

XX.

DIVO STEPHANO PROTOMARTYRI.

DIIS alii laudes aliis, & carmina dicant:
Te te ego, ſancte puer, qui poſt fera funera regis
Cælicolûm, inſignem meruiſti morte coronam
Primus, & effuſo tinxiſti ſaxa cruore,
Dum juvenem immerita teſtaris cæde peremtum;
Te, Stephane, ipſe canam. tu, dum mihi vita manebit,
Muneribus, ſemperque meo celebrabere honore.
Non tua nequicquam LEO mi delubra tuenda
Crediderit pater, atque tuæ præfecerit aræ.
Huc ades o, ſeu felicis te regia cæli
Nunc habet, & ſuperûm regis juvat ora tueri:
Seu juvat interdum mortalia viſere templa,

Digitized by Google

Et patrias Solymorum arces luſtrare, ubi quondam
Te perhibent ſe ſe indigenæ vidiſſe per altas
Jordanis ripas prima ſub luce ſedentem,
Dum liquido ſolus ſacrum lavis amne cruorem:
Huc ades indignæ linquens loca conſcia cædis.
Hic tibi digna domus, melior (ne deſpice) ſedes.
Hanc patrio antiqui Ligures in litore molem
Ingentem poſuere, tibique hæc templa ſacrarunt.
Hic tibi ture calent, æterniſque ignibus aræ.
Hic patrio de more canunt tua maxima facta,
Alternique tuas jactant ad ſidera laudes.
Ipſe audis, tacituſque lates, nec cerneris ulli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicumque tuam miſer imploratum
Venit opem ſupplex, voti reus uſque receſſit;
Donaque ſervati tibi ſolvunt debita nautæ.
Salve, ſancte puer, cæli decus: haud tibi quiſquam
Cælicolas inter divos certarit honore.
Tu proceres longe ante omnes, qui ſanguine fuſo
Ante diem veræ pro relligionis amore
Projecere animas, meriti poſt funera cælum,
Incedis Tyrio chlamydem ſpectabilis oſtro,
Purpureamque aciem ducis per lucida olympi
Atria. ductorem te cuncti ſponte ſequuntur,
Et tibi præcipuum non invidet alter honorem.
Nam quis non magno te afflatum Numine quondam
Protinus obſtupuit mira, atque inſueta loquentem,
Dum patrum intrepidus ſemper mandata faceſſis,
Quos olim comiteſque viæ, ſocioſque laborum
Biſſenos numero ipſe omni delegerat Heros?

Illi

Illi etiam tua ſæpe adeo tua maxima facta
Mirati ſtupuere, ſacro dum Numine plenus
Illa audeſque, poteſque puer, quæ ſcilicet æque
Paucis poſſe datum eſt cælo divinitus ante.
Non ullus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis invictumque ducem ſine crimine morti
Demiſſum, regemque ipſum teſtaris olympi.
Fortunate puer! tibi ſe ſe regia cæli
Omnis, cælicolûmque domus patefacta recluſit.
Mortali tibi fas ſuperûm vidiſſe parentem
Immenſum, ingentem, qualis diis cernitur unis,
Et quantus, rutilans flammis, radiiſque coruſcus.
Ecce autem invidiæ ſtimulis exercita iniquis
Effera te inſurgit ſubito Solyma omnis in unum.
Saxa fremitque, rapitque ſimul commota juventus,
Præcipitemque agitant, atque extra mœnia pellunt
Inſontem, & meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atque inde ſonat circum cava ſaxeus imber
Tempora, & inſcribunt ſacram fera marmora frontem.
Ipſæ te rupes, ipſa & te flumina mœſta
Labentem videre, animæque extrema trahentem.
Tunc & te Libani flerunt palmeta propinqui,
Eque ſacro aereæ lacrimarunt vertice cedri.
Tu tamen attollens paſſas ad ſidera palmas,
Immotoſque oculos, media ipſa in morte rogabas
Cælicolûm regem, crudeli parceret hoſti,
Quum ferus interea non ille abſiſteret ictu,
Sed magis atque magis ſtimulis agitatus iniquis
Sæviret, donec lapidum ſub grandine dira
Efflaſti felicem animam, cælumque petiſti,

Unde hominum curas rides miſeratus inanes,
Supplicibuſque faves, tua qui prece nomina poſcunt.
Me nunc, qui novus ingredior tua templa ſacerdos,
Et tibi ſacra fero puero puer, aſpice præſens.
Da fraudis, ſcelerumque exſortem ducere vitam,
Da contemnere opes, & vulgi gaudia honores,
Et caſto uſque tuis operari pectore ſacris.

XXI.

DIVO LAURENTIO MARTYRI.

TANTA ne te, juvenum, quondam, pulcherrime, virtus
Impulit, ut facibus flagrans melioribus intus
In mediis diros tuleris fornacibus æſtus
Impavidus, regemque ferum irritaveris ultro
Inſtaurantem ignes, incendiaque igne novantem?
Me ſi bella mea paterentur vivere ſede,
Pulcher ubi Tanarus rigat arva Liguſtidis Albæ,
Sacra tibi ſacer hæc hodie rite annua ferrem
Longe omnes ſupra in mediis penetralibus aſtans,
Solennemque tibi, ut mihi mos, præfarer honorem,
Tectum auro caput effulgens, & veſtibus aureus,
Proſequererque tuas haud ficto carmine laudes.
Ut genere haud humili terra prognatus Ibera
Parvulus & dulcem patriam, caroſque parentes
Liqueris, Italiæ captus florentis amore:
Ut flavum ad Tiberim, magnamque invectus ad urbem
Æneadum, cunctas quæ ſe ſuper extulit urbes,
Hæſeris Actæo Xyſto, cui tempora fulgens
Infula tergemina redimibat ſacra corona:
Ut dehinc ille tua virtute inductus, & acri

Pecto-

Pectore divûm adytis poſt ſe præfecerit unum,
Qui ſecum ſanctæ libares frugis honorem
Semper, & in templis populos peragenda moneres:
Ut demum ille neci pro relligione parentum
Devotus trucis invidia, furiiſque tyranni,
Mille tibi inſtantes prædixerit ore labores
Veridico. ad mortem ſenior lætiſſimus ibat
Enſibus in mediis. morituri pone magiſtri,
Actus amore pio, ſequeris veſtigia, nec te
Abſterrere queunt edicta immitia regis.
Sed te luce palam mediis in millibus offers.
Me me etiam: quo tractus abis? quo proripis? inquis;
Sancte audi. caſus quoque me tecum arripe in omnes.
Eſt hoc eſt etiam præſens in corpore virtus.
Eſt animus lucis contemtor, lucis amore
Alterius, toto quo dudum pectore tendo.
Me ſine nulla tuis accedat gloria rebus.
Omnia conſtitui. quæ me ad majora reſervas?
Tecum tolle, tuiſque volentem adjunge periclis.
Talia vociferans. quæ vero deinde ſequuntur
Mens refugit luctu, atque animus meminiſſe perhorrens
Deficit, & victi torpent ad carmina ſenſus.
Quæ, proh ſancta fides, quæſo, ſuperûmque, hominumque,
Quæ quadrupes ſacris viva umquam eſt tradita flammis
Victima? quis memoret lacrimis ſine talia ſacra?
Summa tamen ſequar, & rerum faſtigia tangam.
Mox te digna canam, poſitis ſi tempora bellis
Miteſcent, reddentque meas mihi denique ſedes,
Templaque quæ ſurgunt tibi cæli educta ſub auras.
Urbis Romanæ imperio, ſceptriſque potitus

Audie-

Audierat Decius, Xyſti poſt funera Iberum
Divitias templi juvenem occuluiſſe repoſtas
Ingens argentum, priſcorum munera regum,
Crateras magnos, lanceſque, urnaſque, ſcyphoſque,
Cymbiaque, & lychnos, vecteſque, cruceſque, lebeteſque,
Et tripodas, menſaſque, & cladem turis acerras,
Effigieſque ſacras, ſimulacraque grandia divûm:
Hæc ſuper & veſtes oſtroque, auroque nitentes,
Incluſaſque auro gemmas, aurique talenta
Plurima, quæ cuncta, hiſque etiam majora tyrannus
Pectore dudum inhians ſibi jam ſpondebat avaro.
Continuo tota id propter Laurentius urbe
Quæritur. ille die rerum haud ignarus agebat
Occultus vitam in latebris: ſed nocte per umbras
Ibat, & huc illuc inopum cava tecta ſubibat,
Quos omnes larga miſerans ope ſuſtentabat,
Donec, quicquid opum fuit, hos abſumſit in uſus.
Hinc tunica ad talos demiſſa inducitur aurea,
Sericaque ex humero dependet tænia lævo,
Fibula quam lateri dextro ſubnectit eburna,
Muneris ante aras commiſſi inſignia nota.
Atque ita conſpicuus, ſacraque in veſte coruſcus
Emicat, & recto ad regem ſe tramite confert
Divini jaculis haud mollibus ictus amoris.
Ibat ovans, cupidus ceu pactæ it conjugis olim
In thalamos juvenis primæ ad nova gaudia noctis.
Si quando tamen in ripa ſubſiſtit amœni
Tybridis, aſpectans auras, cælique profunda,
Solis ad occaſum verſus, Non te amplius, inquit,
Aſpiciam, dives regnis Hiſpania opimis,

Nec

Nec vos, o patriæ fluvii, carique parentes,
Qui ſpem forte mei reditus agitatis inanem.
Tuque, o Tybri, vale. colles, ſalvete, Latini:
Quos colui, heroum tumuli, ſacrataque buſta.
Nec me, ſancta urbis delubra, videbitis ultra.
Me terris meliora vocant nunc templa relictis.
Hæc ait, unigenamque flagranti pectore Christum
Verſabat memor. hunc amor ingerit oſſibus ignem.
Cui rex: Tu ne ſacrum furatus comprimis aurum,
Contemniſque deos omnes; novaque orgia templis
Inducis vana ſub relligione dicatis?
Aut aurum huc deprome, deûmque hic numen adora,
Aut Xyſto inferias merita te morte remittam.
Ille autem intrepide vultu immutabilis infit,
Irritatque virum dictis, & voce laceſſit:
Quid Xyſto me prærepto, ſæviſſime, terres,
Aurea quem jam nunc ſtellantis regia cæli
Accipit, & divûm numerum non ultimus auget?
Pone auri, quam dudum animo ſpem paſcis inanem.
Quicquid erat, quod quæris, inops, miſerandaque turba
Abſtulit, & cæli penetralibus abdidit imis.
Nec tua frigida ſaxa colo ſimulacra deorum.
Eſt unus mundi omnipotens fabricator, & auctor,
Qui mare, qui terras, qui cælum Numine complet.
Hunc colimus. huc fas eſt omnia noſtra referri.
His rex auditis, curarum carpitur æſtu:
Irarum cæcos tamen abdit pectore fluctus.
Stat cunctis prius artibus omnia pertentare,
Sive illum abſtruſi tenet auri extrema cupido,
Seu ſpeciem egregii juvenis miſeratur, & annos.

Quippe erat ante alios forma ſpectabilis omnes
Vix prima ora puer ſignans intonſa juventa:
Atque illum hic vultu gratum mage fecerat ignis,
Quem ſparſus rubor accenſo ſubjecerat ori.
Nunc hos, atque illos aditus, blandiſque retentat
Vocibus oppugnans, nunc ſæva territat ira
Infrendens, variiſque incaſſum aſſultibus urget.
At juvenis magno cæli perculſus amore
Obſtat inacceſſus, penituſque immobilis hæret,
Contemtu vitæ, & mortis amore ſuperbus.
Hic rex, ſe nihil ut vidit multa irritus arte
Profeciſſe, omnes irarum effudit habenas.
Continuo loris corpus juvenile, flagriſque
Horrificis plumbo inſuto, atque hærentibus hamis
Subjecit, pulchroſque jubet fœdarier artus:
Sic cordi affixum ſperans divellere Christum.
Omnia quæ ſuperans animo, ingratuſque ſalutis
Perpeſſu gravia, & ſenſu aſpera pertulit heros.
Quem demum feſſis lacerum tortoribus imas
Trudunt in latebras, & tetro carcere claudunt.
Poſtera vix aderat lux, & jam nuntius ardens
Evolat ad regem, monſtriſque ingentibus implet.
Nil agimus, rex, moliris fruſtra omnia porro.
Carceris ut limen ſubiit Laurentius, ecce
Terrifica ſubito viſa omnia luce cremari.
Reſpicimus, lacero puer actus ab æthere præpes
Pulcher adeſt, miroque abſterſit rore cruorem
Immundum, & priſcum membris afflavit honorem.
Hic lucem jucundam oculis Lucillius hauſit,
Quem penitus cæcum jamdudum lumine ademto

Vidimus. Hippolytuſque, omnis cui credita cura
Vinctorum, fœde mutato pectore verſus
Detrectat tua juſſa; fidemque oblitus, & omnia
Vincula longe alio jactat ſe Numine haberi:
Vana ſuperſtitio ſocios quæ ſerpit in omnes;
Quos ſimul allata lavit Laurentius unda
Relligione nova, & magicis ligat artibus omnes.
Talibus accenſo gliſcit violentia regi.
Æſtuat, & ſtimulis furiarum haud mollibus actus,
Magna parat, medioque foro jubet ilice ſecta
Ingentem ſtruxiſſe pyram; juvenemque ſuperbum,
Ni cedat, flammis vivum torrere minatur.
Protinus undanti cæli alta ad culmina fumo
Ingens erigitur, dum robora paſcitur, ignis.
O qui res hominum, mortaliaque omnia ſummis
Imperiis regis, atque tuo ſub Numine torques,
Hæc ne vides, pateriſque? adeon' te deficit ignis,
Feſſaque dextra tua eſt? cur cæli innubila cerno
Atria, & aereos piceo ſine turbine campos?
Cur tonitru ingenti ceſſas cælum omne ciere?
Disjice crudeles cæleſtibus ignibus ignes.
Hic nihil iſte ſuos niſi nomina vana tyrannus
Sentiat eſse deos. tremat unum cuncta videntem,
Cuncta gubernantemque, & nutu cuncta moventem.
Voſque adeo, maria alta, voco, pelagique profunda,
Quæ ſiccam aſſiduis tellurem tunditis undis,
Fonteſque, fluviique, lacuſque, huc ite, liquentes,
Et plenis diras rivis reſtinguite flammas.
Aut vos, o gravidæ, pluvia ſuccurrite, nubes,
Et ſancto infamem juveni defendite peſtem.

Jam ſuperans alte congeſtam exhauſerat ignis
Materiem, & multa ſtabant ſola fervida pruna.
Huc ſtatuunt fulcrum infandum, exitiale cubile
Vectibus intextum ferreis, atque ære rigenti
Compactæ in morem cratis, cui plurimus ater
Subjicitur fumus, ſemuſtaque robora ſubdunt.
Ecce autem egregius juvenis (miſerabile viſu!)
Haud dubiam ad mortem rapitur. hinc comminus, atque hinc
Spectantes animis cuncti miſerantur euntem.
Adjuvat inſignem formam pudor. haud metus olli
Dejecit vultus pallentes morte propinqua.
Non alias grato magis umquam apparuit ore.
Illum ſuprema Deus ille afflaverat hora,
Quem propter tantos libuit perferre labores,
Impreſſitque genis divini ſigna decoris,
Et totum multo corpus perfudit honore.
Ut paſſim circumſtantum rorantia vidit
Ora puer lacrimis, has fudit ad æthera voces:
Non mihi ob admiſſum fœde tam dira parantur
Supplicia. hæc cælo jampridem me ſacra debent.
Hic mihi erit requies, cunctorum hic meta laborum:
Quique ferus vitam mortalem auferre tyrannus
Nunc tendit, meliorem affert mihi fine carentem.
Ille prius, cui ſponte mea nunc immolor igni,
Pro nobis graviora tulit. nos crimine noſtro
Æterni juſtas patris irritavimus iras:
Ille luit diras inſonti ſanguine pœnas.
Ipſe mihi hos ignes infuſo protinus imbri
Deſuper, aut ſolo poſſet reſtinguere nutu,
Cujus ad imperium pueris inſontibus olim

Abſtinuit vapor in mediis fornacibus ardens.
Ipſe egomet precibus flexi illum, ne mihi mortem hanc
Demeret haudquaquam indecorem, auxilioque levaret.
Meque ideo indefenſum, inopem, atque reliquit inermem.
Totus adeſt animo tamen, & mentem erigit altam.
Olim tempus erit, quum corda ferocia ponent
Romulidæ, & magnæ CHRISTUS dominabitur urbi.
Tum neque per gentes erit hoc ſine nomine letum.
Hæc memorans, medios per cœtus flebilis ibat.
Ut vero infandos perventum eſt denique ad ignes,
Rurſus ait cælum aſpectans, Solemque cadentem:
Ardua cæli equitans Sol, ſplendorque alme diei,
Quandoquidem properas te gurgite tingere Ibero,
Funera uterque parens mea per te, hunc neſciat ignem,
Quos nunc longinquis Hiſpania dividit oris.
Fama incerta malum prius illis mitiget, & ſe
Spemque, metumque inter dubio ſolentur amore:
Atque ita quicquid id eſt aſſueſcant ferre timendo.
Hæc fatus ſacros humeris rejecit amictus.
Diffulſit roſeos lumen juvenile per artus,
Et dulcem toto jaculatus corpore amorem,
Spectantum molli labefecit corda dolore.
Porrectum duro tandem extendére cubili,
Quod dudum impoſitum ſubjecto incanduit igni.
Avertére oculos ipſi, viſuque miniſtri
Abſtinuere, feri exſecrantes juſsa tyranni.
Horruit aſpectu cælum. perterrita toto
Sidera clara polo faciem abduxere ſerenam,
Lunaque ſubluſtri latuit circumdata nimbo,
Atque adeo fortunatum, nimiumque beatum

Mun-

Mundi oculum illuſtrem Solem, cui talia ſacra
Contigit haud vidiſſe, infra dum circuit orbem!
Jamque vapor ſerpens per viſcera viva, per artus
Strinxerat expreſſo pingui ſudantia membra.
Aſt heros ſuperans animis, patienſque dolorum
Suſtulit, ut potuit, turgentia lumina fumo,
Ætheraque aſpectans, tanti velut immemor ignis,
Oblituſque ſui, cæleſtum gaudia verſat,
Quo properat leti ſecurus. pectore toto
Vivus ineſt amor. unum animo volvitque, tenetque
Hærentem, quantos obita morte ille dolores
Pertulerit Deus, atque Dei indubitata propago,
Quo clauſum generi humano reſeraret olympum:
Illiuſque graves dum verſat pectore pœnas,
Ipſe ſuas contemnit, obuſtiſque artubus ardens
Jucundo fruitur ſenſu, lætuſque dolorum
Ipſe per æſtatem gelida ſibi valle videtur
Propter aquæ rivum, vel fontem propter amœnum
Aut flores varios legere, aut viridantibus herbis
Mollibus in pratis prædulces carpere ſomnos.
Jam magis, ac magis ambuſto de corpore ſenſus
Undique diffugiens, & vitæ lumina linquens
Ceſſerat, & totos prope mors immiſſa per artus
Vaſerat. irridens hoſtem tamen, Ocius, inquit,
Viſcera toſta, viri, epulanda apponite regi.
Hæc dicens vitæ morientia clauſtra reliquit.
Projiciunt corpus, campique in pulvere linquunt
Deſerto. admotus medium perſtrinxerat ignis:
Servat adhuc medium priſcæ veſtigia formæ,
Quale rubens roſeo malum plerumque colore,

Quum

Quum cadit ante diem, maternaque brachia linquit,
Sole ſub ardenti coquitur qua parte per æſtum
Tabeſcens, pulchrum cutis almæ amiſit honorem:
Cætera pars veteri manet inſpoliata nitore.
Impie, mentis inops furiis, ſæviſſime regum,
Qui potes inſontes, & corpora viva cremare,
Non ſcelus hoc Tybris, non tota plurimus unda
Proluet Eridanus. nil o nil proficis. olim
Adveniet luſtris mundo labentibus ætas,
Quum domus Æneæ præſtans Romana propago
Inſonti juveni flammis extrema ſequuto
Centum aras, centum magnis penetralia templis
Eriget, & tumulo divinum imponet honorem.
Tu vero, venerande puer, ſanctiſſima cælo
Digna anima, informi quæſitos morte triumphos
Lætus adis. potuit mortalia membra tyrannus,
Et corpus ſævis tibi vivum exurere flammis:
Non valuit te ſidereis avertere regnis,
Eſt ubi vera quies, numquam peritura voluptas.
Ille avido inſontem dum fert te perdere corde,
Servavit, cupiduſque nocendi profuit igni.
Nam tibi fine carens parta eſt in funere vita,
Partus honos ignominia, atque in cæde triumphus.
Sic flammis ultro ſenium exuit unicus ales:
Purius & multo ſic aurum redditur igni.
Nunc tibi adepta quies cæli in penetralibus altis
Purpureos inter proceres, qui ſanguine fuſo
Per varia æternam meruerunt funera palmam,
Atque humiles celſo mutarunt æthere ſedes.
Reſpice nos inde, & noſtri miſerere laboris.

Quan-

Digitized by Google

Quandoquidem regnant quot noſtro in pectore curæ,
Undique quas nobis acuit non una libido,
Noſtra tot incendunt intus præcordia flammæ,
Quæ nos ſæpe ipſis nobis furantur, aguntque
Præcipites, noſtri oblitos, rationis inanes.
Auri hinc ſacra fames, & amor ſceleratus habendi,
Hinc laudum, hinc plauſus, & honorum immenſa cupido,
Et Veneris curæ, & cæcæ mala gaudia mentis,
Iræque, invidia, atque odium, ſtudiumque nocendi,
Unde tot & cædes, fraudeſque, & plurima quæ nos
Crimina fœda premunt, cælique a ſedibus arcent,
Indignis nimium ſuccenſos pectora flammis.
Tu nobis miſeratus opem flagrantibus affer.
Nil tibi (credo equidem) merito negat optimus ille
Cujus amor ſævas ſuaſit tibi temnere flammas.
Ille faces diras facito, hos nos exuat æſtus,
Atque tuum noſtris bonus implicet oſſibus ignem.
Me vero jam nullus opum, jam nullus honorum
Tentet amor, nec tantum aliis ambita fatiget
Purpura, ſed placida contentus pace quieſcam:
Nec mihi commiſſis uſquam regionibus abſim,
Dum ſedet hic multos opibus, monitiſque juvare.
Tantum compoſitis rebus fera bella quieſcant,
Nec ferus in noſtris dominetur finibus hoſtis.
Sin nos noſtra premunt commiſſa, ſuoſque relinquens
Damnavit Deus, & victor ruet omnia Turca,
Me nemo indecorem victori tendere inermes
Aſpiciat palmas, ſacrataque ſolvere jura,
Et Numen violare nova ſub religione.
Sit mihi dulce aras dextra, legeſque tuendo

Oppe-

Oppetere: & calidus mihi linea texta per artus
Inficiat cruor. hæc capitis ſit purpura noſtri.
Hoc ſacer incedam ſacro conſpectus in oſtro,
Purpureoſque petam tua per veſtigia honores.

XXII.

DIVO LAURENTIO MARTYRI.

HUc ades, clarum jubar inter omnes
Cælites partam nece qui coronam
Induunt, pictaſque ſuo colorant
Sanguine palmas.
Huc ades, dum te canimus frequenti
Æde, Laurenti, tua dum quotannis
Dicimus læti redeunte certa
Luce trophæa.
Seu Tagus te nunc, patriæque fines
Detinent dulcis, ſacra ſeu Quiritum,
Quæ tuos olim miſerata vidit
Terra labores,
Nos quoque alternos adeas vocatus
Rite ſolenni prece: ne vocantem
Temne non queiſvis minus addicatam hanc
Urbibus oram:
Poſt DEUM quæ te venerans ſecundum,
Spes ſuas in te locat advocato,
Et tuo hæc regi ſuperûm dicavit
Nomine templa.
Tu potes noſtris mala molientem
Multa peccatis prece flectere ipſum
Maximum cæli, ſuperûmque regem
Numine læſo:

Aſperas pro quo puer horruiſti
Nec minas regis nimis efferati
Prodigus vitæ, nec acerba ſpretis
Funera flammis.
Tu levas omni, fera juſſa contra,
Pauperum cœtus ope deſtitutos,
Queis ſacrum templi bonus erogaſti
Divitis aurum.
Tu, roſas inter velut in viretis,
Uſtus in prunis mediis triumphas:
Deſpicis flammas meliore toſtus
Intus ab igni.
Nunc pii fructu frueris laboris,
Cælitum gaudens vagus in roſetis.
Hic tuis ſpirant Zephyri perennem
Ignibus auram.
Civium hinc dexter varios tuorum
Aſpicis caſus, & in omne tutos
Protegis tempus, tibi nil negante
Numine fretus.
Hujus in primis tibi cura tractus
Adſit, & noſtros tueare fines.
Sint fames, peſtiſque procul, quieſcant
Aſpera bella.
Sint nurus caſtæ, valeat juventus
Optimas artes ſtudio æmulata,
Et ſenum cœtus potiora callens
Conſulat urbi.
Utque nil obſit, face quos libido
Suggerit menti excutiamus ignes:

Et

Et tuas noſtris animis ſalubres
Injice flammas.
Ut Deo regi ſuperûm canamus
Gratias, a quo bona cuncta, qui ter
Optimus, ter maximus omne ubique
Regnat in ævum.

XXIII.

DIVO LAURENTIO MARTYRI.

QUÆ Vida cecinit, ediditque carmina
Commiſſa chartis, laudibus CHRISTI optimi
Et maximi indulgens, caduca fore ratus,
Sibique diffiſus, tua has in æde tibias
Syringa multiſonoram, & omnifariam
Factam organis e muſicis, verſuum loco,
Erexit, & commendat has quam maxime,
Beate Laurenti, tibi, qui præſides
Albæ advocatus plurimum Liguſtidi.
En ut coruſcæ, ut templum ubique illuminent.
Argenteas dicas, vel argento pares.
Diſcriminatæ auro ut nitent interlito!
Expreſſam ubi hæ de follibus tumentibus
Auram hauriunt, prædulcibus ſonant modis;
Neque ſimul omnes, ſed vocatæ ſcilicet,
Juſſæque ſolum. cæteræ interim ſilent.
Hic muſicorum omne audias prorſum genus,
Seu tibias veras velis, ſeu barbiton,
Seu fiſtulam, ſeu tympanum, ſeu cornua,
Tubamve bellicam, lyram quoque, & lituum;
Quæ cuncta ſyrinx, aliaque refert plurima
Modo hoc, modo illud muſici ad libidinem.

His Vida ſaltem concinet CHRISTUM modis,
Chartæ, & caduca ſi peribunt carmina.

XXIV.

DIVO DALMATIO MARTYRI.

NEc te nos tacitum, indictumve relinquere fas eſt,
Nec ſinere ire tuos ſine carmine, Dalmati, honores,
Quos tibi rite die memores redeunte novamus.
Huc ades, o quondam clarum jubar addite cælo,
Poſt tantas vitæ ærumnas, poſt mille labores,
Et quos inſigni es perpeſſus morte dolores
Pro CHRISTI decore, & veræ pietatis amore.
Huc ades, & feſtas quas læti ereximus aras,
Inter & Eridani ripas, & fluminis Ollii
Dexter adi, populique tua prece vota ſecunda;
Seu Rhodani te gens halantibus invocat aris
Accola, quam quondam in tenebris, & nocte jacentem
Erexti, verumque dediſti cernere lumen,
Omnem luce nova, radiiſque recentibus oram
Perfundens, dictiſque hominum fera pectora luſtrans:
Seu Ligurum extremis tenet inclyta finibus Alba.
Quandoquidem haud procul inde ferunt te lucis iniſſe
Limina, & in Tanari ripa vagiſſe ſonantis.
Mox caram impleſti meritis ingentibus urbem,
Celſa docens rectas ad ſidera tollere mentes.
Nec potius te Ticini liquidiſſimus amnis
Detineat, ſedeſve juvet cognominis urbis,
Quam pater imperiis ſacris placidiſſimus olim
Rexiſti gentis cuſtos, templique ſacerdos.
Illic, credo equidem, fumant majoribus aris

Tem-

Templa tibi, quæ quondam atavi eduxere ſub aſtra
Indigenæ tua mirati immortalia facta.
Illi jure quidem hæc memores, viſuque coacti:
Nos vero, quos longe alia regione remotos
Vix tantorum operum tenuis famæ attigit aura,
Ad nomen tibi præcipuos largimur honores.
Sponte autem. non dives opum, non æris abundans
Stat pagus. ſed enim pietate in teque, fideque
Nulla faſelifero certaverit ora Paderno.
Nulla tuas tendat melius gens dicere laudes.
Nam ſimul ac lætum in cœtum convenimus omnes,
Femina, virque choros agimus, tuaque inclyta facta
Æquamus cælo. reſponſant denſa ſalicta
Undique, & aerea recinit de turre Cremona
Armipotens, gaudetque procul pietate ſuorum.
Primus ego ante aras vates, vicique ſacerdos
Carmina mille cano. totidem plebs conſona reddit.
Primum, ipſam ut meritis præſens devinxeris Albam,
Expuleriſque adytis mentitos numina divos
Indigetes, verumque Deum detexeris urbi
Implentem maria, ac terras, cælumque profundum,
Concinimus. tum ut tota tuis ultroque, citroque
Gallia præbuerit faciles hortatibus aures,
Admirata, hominem ſupra, te plurima ubique
Poſſe Deo plenum, vanaſque reliquerit aras,
Et ſimulacra, deûm falſos reddentia vultus:
Sparſeris ut veri divinos Numinis hauſtus
Per populos in corda, animoſque in nube jacentes
Obſcura illuſtrans, monitis erexeris aureis
Ad ſanctum jubar, immenſique ad luminis ignes:

Omnia

Omnia per terras quæ late fama canebat.
Hoc te Ticini gens accola nomine tanto
Præfecit divûmque adytis, morumque magiſtrum
Haud urbi indecorem ſummo inſignivit honore:
Multa ubi mira olim ſuperûm regnator ab alto,
Te poſcente, hominum ſolitas ſuperantia vires
Edidit. obſtupuit regio ad miracula rerum.
Tu variis ope divina de caſibus ægros
Mortales nulla eripuiſti præditus arte.
Tu vocem ſurdis, tu lucem lumine caſſis
Reddis, & in media poſitos jam morte, relictoſque
Erigis. elatos tu priſcæ ad munera vitæ
Reſtituis, animaſque in frigida membra reponis.
Tu ductori Italo, quum te miſer imploratum
Finibus æquoreæ veniſſet ab uſque Ravennæ,
Incolumem ac validum prædixti vivere natum,
Quem modo diſcedens ægrum, mortique propinquæ
Luctantem, & ſuperis prope functum liquerat auris.
Addimus innumeros, quos nocte dieque labores
Pro ſuperûm decore, & vera pietate tuliſti:
Quot caſus, quot per mortes, per quanta pericla
Iveris, aut diros quoties evaſeris enſes.
Ipſe aderat pater omnipotens, teque ocius uſque,
Ceu fulvarum avium ſubvectum inſignibus alis,
Omnibus eripiens ſervabat caſibus ultro.
Hujus ope, inſtantem fugeres quum protinus hoſtem,
Ticinum, pleno tibi qui ſe objecerat alveo,
Tranaſti ſuſpenſus, iterque impune tuliſti
Aera per, fluctuſque ſupra, ſine ponte, ſine ullis
Navigiis, rapidæ correptus turbine nubis,

Ocior aut Euri pennis, aut fulminis igni:
Nec te oculis potuere ſequi trans flumina, donec
Conſpexere amnis ripa ulteriore canentem
Cælicolûm tanto grates pro munere regi.
Talia fruſtrati viderunt multa, nec umquam
Gens infeſta tuum potuit contingere corpus,
Donec purpurea emeritum inſignire corona
Omnipotens ſtatuit pater, e tenebriſque vocare
Jucundam ad lucem ſemper florentis olympi.
Tum demum ipſius Ticini in litore captum
Sponte ferunt gladio colla objeciſse ſecanda,
Et nil mutato lætum iſſe ad funera vultu.
Nec commune tamen fuit, aut ſine Numine letum.
Nam caput exſectum penitus cervice cadendo
Blandum nomen adhuc ſervantis cuncta ſonabat;
Et longo erectus tenuit ſe tempore truncus,
Vivus adhuc veluti vigor, & vis priſtina adeſſet.
Quo monſtro attoniti crudeli cæde madentes
Agnovere Deum, veniamque immanibus auſis
Orantes, verum tenebris hauſere fugatis.
Omnia quæ in numerum memores altaria circum
Dicimus. hic nullus qui non mihi ſuccinat ordo eſt,
Nulla tuis quæ non titulis indulgeat ætas.
Nempe tibi primos pueri, mixtæque puellæ
Semper vere legunt flores, & cerea cantu
Dona ferunt, variiſque onerant altaria frugum
Primitiis de more viri, matreſque ſuorum
Ipſæ etiam tibi dant operum teſtantia fructum
Munera, bombycum folles, linique maniplos
Enodis, albumque oculo nigrante faſelum.

Tu populi præſens vota audis rite vocatus,
Avertiſque tuis precibus mala plurima genti,
Concilians nobis averſum crimine noſtro
Cæleſtum regem, & quodcumque piacula pubis
Infecere, tuo tu diluis ipſe favore:
Et tua, qua multum polles, nos gratia ſervat.
Nunc vero ſi noſtræ umquam fuit ulla ſalutis
Cura tibi, aut noſtri ſi te movere labores,
Nunc, o, nunc, pater, auxilio, nunc munere nobis
Eſt opus, alme, tuo: tantis occurre periclis,
Quæ noſtris, niſi pulſa vetes, cervicibus inſtant.
Inter ſe reges adverſi bella laceſſunt:
Militis ipſi inopes nos ſemper prætereuntis
Præda ſumus. noſtros manus eſt externa labores.
Aſpice nos, & tanta tuis diſpendia pelle.
Vitam inopem noſtro liceat tolerare labore,
Solarique famem, parvoſque educere natos.
Si quid præterea in noſtris fraudiſve, dolive eſt,
Corrige tu, & meliorem animum prece ſuffice genti.
Nos furto nihil inter nos carpamus avari
Dives quiſque ſuo. pateant noctesque, dieſque
Prædia noſtra. domus nullo cuſtode relictæ
Nullos nocturno metuant neque tempore fures.
Ipſi jam culmis ſint tuti arentibus agri,
Prataque, ſilvæque, & pictis vineta racemis.
Surripiant nec juſta avidi plus parte coloni.
Aſſueſcantque ſatis dominorum inhibere juvencos,
Sponte ſua pactos nec agro ſubducere ſulcos.

XXV.

Digitized by Google

XXV.

DIVO CASSIANO MARTYRI.

COMMENDO tibi, Caſſiane, noſtros
Hic quoſcumque vides virere agellos.
Non fruſtra hoc pia ſtruxerit vetuſtas
Dictum nomine de tuo ſacellum:
Quo matres pueros gravedinoſos
Albenſes querulis ferunt grabatis;
Et plerique tua levantur aura,
Morbus quos diuturnior peredit.
Iccirco id vetus, erutumque bellis
Nuper Vida tibi tuus refectum
Forma reddidit elegantiore.
Hinc nos aſpice: plurimumque noſtros
Commendo tibi, Caſſiane, agellos.

XXVI.

DIVO CHRISTOPHORO MARTYRI.

CHRISTOPHORE, infixum quod eum uſque in corde gerebas,
Pictores CHRISTUM dant tibi ferre humeris.
Quem geſtans quoniam multa es perpeſſus amara,
Te pedibus faciunt ire per alta mari.
Id quia non poteras niſi vaſti corporis uſu,
Dant membra, immanis quanta gigantis erant;
Ut te non capiant, quamvis ingentia, templa:
Cogeris & rigidas ſub Jove ferre hiemes.
Omnia quod victor ſuperaſti dura, virentem
Dant manibus palmam, qua regis altus iter.
Quod potis, ars tibi dat, nequeat quum fingere vera.
Accipe cuncta bono tu bonus iſta animo.

XXVII.

DIVO SILVESTRO PONT. MAX.

URbis ſacerdos maxime Romulæ,
Silveſter, olim quum fugeres opes
Cauſſam malorum, victitabas
Urbe procul latitans ſuperba,
Soractis antro ſive ſub horrido,
Seu Tuſculanæ rupis in angulo,
Ubi tuo hoc exſtat dicatum
Nomine nunc etiam ſacellum.
Ubi morari me quoque nunc juvat,
Regis canentem cælituum aſpera
Majore plectro perſonanda
Funera, carminibus Latinis.
Hic tu beata pauperie potens,
Parvoque lætus cælitibus parem
Vitam actitabas. non tibi aurum, aut
Purpura, non triplices coronæ
Gemmis nitentes multicoloribus,
Tanti ut decebat pontificis caput,
Præſtans ſed alta mente, regum
Altior omnium eras coronis.
Opes peroſum te tamen occupant
Opes, & uſque iis juncta potentia.
Repente dives ſis, potenſque
Urbis ad imperium vocatus.
Cæli ſecutus prodigia optimus
Cæſar, relicta ſede Quiritium,
Tellure deceſſit Latina
Sedem aliis poſiturus oris;

Urbem

Urbem potentem Romulidum tibi,
Lateque regnandum Latium ferox
Conceſſit ultro, poſteriſque
Perpetua ſerie inſecutis.
Non tantum ut eſſet relligio ſuis
Vallata muris, tutaque viribus;
Vique abſtinerent, atque cæde
Hac ratione truces tyranni;
Sed rex id egit maximus ætheris
Periclitatus, dives an is fores
Qui pauper olim, nec tibi æquus
Divitiis animus labaret;
Utque eniteret conſpicuo tua
Virtus theatro maxima, poſteri
Quam deinde poſſent æmulari
Haud tibi degeneres futuri.
Non horruiſti munera Cæſaris;
Non hæret ipſis divitiis malum,
Nobis ſed ipſis. dantur æque
Nempe boniſque, maliſque habendæ.
Tu ſicut ipſa pauperie prius
Dives fuiſti, divitiis item
Pauper fuiſti mox adeptis,
Plurima egentibus erogando.
Non cruda duri robora militis,
Decebat ut tantum imperii caput,
Non arma formidanda terra,
Non tibi erant metuenda ponto.
Non proferendi cura erat imperî,
Urbeſve captas adjicere urbibus.

Te ſceptra regum nil movebant,
Nil periturum animo exſtruebas.
Mens fixa cælo ſed penitus tua
Regnabat alto exercita in æthere.
Ibi locabas regna, & urbes,
Quoſque ageres alacer triumphos.
Ibi beatus nunc ideo viges.
Curas inanes, & ſtudia irrita
Mortalium ſpectas ab alto,
Continuos miſerans labores.
Tuis adeſto. ne officiant opes,
Quas per te adepti ſunt humiles, face.
Tuamque mentem illis precare,
Sintque tuis ſtudiis potentes.
Mens priſca noſtris, & pietas tamen
Reſurgat ante in regibus: ii ſacra,
Olim ut ſolebant, abſque fraude
Mente pii tueantur ipſi.

XXVIII.

D. AURELIO AUGUSTINO HIPPONIS EPISCOPO.

UT te, dive potens Libyæ, nunc pectore toto
Accipio, patiorque libens! me lumine quando
Luſtraſti vates olim, divûmque ſacerdos:
Nunc ipſos inter divos ſtellantis olympi
Templa tenens, audi, atque tuas ne deſpice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia voce
Libamus, ſacroſque aris adolemus honores.
Huc, omnis chorus, huc pariter, juveneſque, ſeneſque,
Ferte pedem, lætoque faventes agmine adeſte.
Hæc eſt illa dies, penitus caligine merſis

Quæ

Quæ claram rebus lucem attulit, atque nigrantem
Eloquio noctem inſigni, tenebraſque reſolvit.
Nam cui non notum, quanta perculſa jacerent
Olim corda patrum formidine, queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriæ telluris alumnus
Terruerat linguæ confiſus fallere doctæ?
Cui non audacis, cui non audita furentis
In ſuperos, ſuperûmque ipſum convicia regem?
Non tulit omnipotens genitor miſeratus ab alto,
Et juveni immiſit mentem ſe pectore toto
Diffundens. ſubito eſt oculis denſiſſima nubes
Diſcuſſa, & ratio manifeſta in luce refulſit.
Quos ah tum gemitus, quæ tum ſuſpiria ab imo
Pectore jam culpam faſſus dedit! haud mora, victus
Exuit hoſtileſque animos; mentemque benignam
Accipit in veros divos, divûmque parentem
Jam melior, jam noſter, amans quos oderat ante.
Protinus illa animi vis vivida, & aurea lingua,
Quæ modo cælicolas toties exercita contra eſt,
Invigilat veterum pro relligione parentum.
Ille quidem in mediis hominum conventibus ore
Incipit effari, immortalis gaudia vitæ
Oſtendens, altique acie penetralia cæli
Mentis adit. ſed quæ nunc prima exordia ſumam?
Nam modo naſcentis canit incunabula mundi,
Quis rerum ſator, immenſum per inane quis auctor
Terrarum validis vinclis libraverit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunæque meatus,
Aſtrorumque vices, paſcentiaque æthera dium
Sidera inexhauſtis flammis, laticeſque coactos

Aſtra

Aſtra ſuper. quæ dehinc liquidi ignis ſemina, quæ vis
Torqueat immenſi irrequieta volumina mundi.
Addit cælicolûm ſedeſque, domoſque quietas,
Agminaque alituum ſuperûm ter terna recenſet.
Quin etiam ulterius ſolertis lumina mentis
Suſtollit, figitque oculos in luce ſuprema.
Qua ratione animæ naſcentibus inſinuentur,
Quæve animis natura, quis & vigor, omnia dictis
Illuſtrans. tum neſcio qua dulcedine mentem
Captus, vitam aliam poſt ſecula ſera futuram,
Atque alios populos, nova regna, nova arva, novum æquor,
Aeraque, ſtellaſque alias, renovandaque Lunæ
Lumina, nec motu volvendos ætheris orbes
Perpetuo canit. at tempus jam jam affore, quum Sol
Aureus, atque ſuos dediſcent ſidera curſus.
Tum canit, ut multum miſerans incommoda noſtra
Vera Dei ſoboles cælo divinitus olim
Demiſſus Deus intemeratæ virginis alvum
Implerit clauſus. mox ut mortalis in auras
Prodierit puer. utque patres eduxerit antris
Morte obita infernis, magna & vi ſtraverit hoſtem
Regnatorem Erebi, ſpoliiſque animoſus opimis
Victor ovans rurſum aſtra petiverit. addit & olim
Affore quum terras iterum idem viſet ab aula
Siderea, ut vitas hominumque, & crimina diſcat
Quæſitor, damnetque Erebo (miſerabile!) ſontes,
Atque pios cæli vocet alta ad ſidera manes.
Nempe iterum vita functis, ac lumine caſſis
Priſtina deberi ſua corpora cuique ferebat.
Atque ideo contemnere opes, & gaudia vitæ

Mor-

Mortalis lapſu ſubito peritura monebat,
Juſtitiamque, animiſque Deum, & virtutis amorem
Infundens, veris purgabat pectora dictis.
Continuo in melius mores formavit, & artes
Humanas; legeſque dedit quas mille ſequuntur
Nunc etiam gentes, obſervabuntque minores,
Dum circum aſtriferi volvetur machina mundi.
Quid mirum, illius ſi, Sol quacumque recurrens
Aſpicit extremum Oceanum, cita didita porro
Exiit immenſum terrarum fama per orbem?
Quis neſcit, quantos etiam mox ille labores
Pertulerit, ſacra pro re, pro regis amore
Cælicolûm objiciens certis ſe ſe uſque periclis?
Ut formidatos toties ſuperaverit hoſtes
Fandi ope? ut averſumque Deum mortalibus ægris
Aſſidua ſupplex prece conciliaverit? utque
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcuſſo animo tulerit; plebemque, patreſque
Solatus? neque enim quiſquam certaverit umquam
Laudibus, Auguſtine, tuis, tu maximus ille es,
Nobis labentem qui verbis reſtituis rem.
Templa tibi, tibi relligio non perdita debet.
Te numquam ullius fando violentia vicit.
Te nulla incautum veri ſub imagine fugit
Pellacis hoſtis fallacia. ſolvere nodos
Tu bonus, atque dolos verborum aperire latentes.
Se tibi ſe ratio oſtendit. tibi ſæpe futura
Noſſe datum, & vera populis prædicere voce.
Tu mulcere potens hominum fera pectora, dictis,
Exacuens, animoſque rudes formare colendo.

Nunc

Nunc merito cælum, mortali corpore functus,
Incolis, æthereæque plagæ juga læta. tibi omnis
Aſtrorum chorus aſſurgit. tibi lucidus æthra
Siderea applaudit polus. altum nubila longe
Te nigra, te fugiunt nimbique, Auſtrique madentes,
Terroreſque, metuſque: & inexorabile letum
Sub pedibus jacet. aereis tibi carmina campis,
Perpetuaſque canunt laudes vatum chorus omnis
Cæleſtum vatum chorus omnis, amœna per arva
Qui te incedentem medium comitantur ovantes,
Sublimemque humeris attollunt; atque beatos
Per cæli populos alacres arcana canentem
Magna ferunt, ſiſtuntque ſupremi ante ora parentis.
Salve, inter ſummos lumen venerabile divos,
Magne pater. facilis precibus nunc annue noſtris,
Dum tibi ſolennem de more novamus honorem,
Et cœtum celebramus. adi hæc tibi ſacra ſecundo
Templa pede, & proprias tibi quas ereximus aras,
Seu Libyam patriæ captus telluris amore
Nunc colis, atque Hippona tuam. ſeu propter amœni
Ticini ripas, Inſubrum reſpicis urbes,
Oſſa ubi marmoreo tua ſunt tumulata ſepulcro.
Da deinde auxilium, pater. en nunc aſpice, quantis
Degitur hoc ævi in tenebris, vitæque periclis:
Ut curæ noſtra aſſiduæ præcordia carpant,
Utque auri maleſuada fames, & dirus habendi
Ducat amor captos, veræ & rationis egentes.
Eripe nos his, ſancte, malis. ſit neſcia vita
Culpæque, fraudiſque, & prorſus criminis expers.
Suffice dehinc animis viſum. da tollere mentes

Ad

Digitized by Google

Ad cæleſte jubar, fontemque ad lucis, ut artus
Exuerimus ubi moribundos, Tartara ſontes
Impia non ſubeamus, & illætabile regnum.
Hoc precibus, pater, hoc prohibe, per ſiqua parentis
Longævæ eſt pietas, quæ te terraque, marique
Sola anus auſa ſequi per mille pericula quondam
Finibus exceſſit Libycis, patriaque relicta
Litoris Auſonii ignotas penetravit ad oras;
Noſtraque nunc etiam tellus complectitur oſſa
Illius, & proprias divæ ſacravimus aras.

XXIX.

JO. MATTHÆO GIBERTO VERONÆ EPISCOPO,

NON IN ΑΠΟΘΕΩΣΙΝ RELATO.

QUi poterat fluxis unus ſuccurrere rebus,
Atque hominum lapſos revocare in priſtina mores,
Cæleſtum æquiparans mortali corpore vitam,
Occidit ante diem, & ſpes noſtras morte fefellit.
Scilicet omnipotens genitor mortalia nondum
Reſpicit, humanis ſed adhuc iraſcitur auſis.
Spes mihi pacis erat, res citra poſſe ruinam
In melius verti, dum ſe & ſua quiſque retractat
Hoc duce, & egregias priſcorum accingimur artes.
Hujus enim ſimul atque Atheſim lux propter amœnum
Diffulſit, ſqualens ad tantum protinus omnis
Obductos oculos paſſim jubar extulit orbis.
Fortunatæ Atheſis ripæ, colleſque beati!
Tam prope, tam clarum quibus unis cernere lumen
Contigit, & primos tam ſancti ſideris ortus.
Tuque adeo, Verona, poli acceptiſſima regi,

Qui talem Siculis partum uſque accivit ab oris,
Sacrorum ut tibi præficeret, morumque magiſtrum
Eſſe daret, nec ſe penitus mortalibus ægris
Subducens pietas, terrenas linqueret oras:
Sed dictis ille, & rebus, rectique, piique
Cordibus in noſtris priſcum renovaret amorem.
Illum ideo a teneris regum in penetralibus altis
Educi voluit, ſummiſque aſſueſcere rebus.
Mollis adhuc tenero quum vix pubeſceret ævo,
Jam tum Romulei accitu patris, atque ſenatus
Illum Roma orbi mirata eſt jura ferentem,
Miratique duces pacis præſcripta notantem.
Hinc acris vis illa animi decora alta ſuperbi,
Semper celſa petens, & nil mortale agitans mens,
Prodiga mens vitæ, nec habendi obnoxia amori.
Nullæ non animis curæ cæleſtibus æquæ
Illum habuere. procul fuit omnis vana cupido,
Et quæ multæ hominum exercent præcordia peſtes.
Unus amor recti, ſanctique arrecta cupido
Una erat, & totum capiebat pectore cælum.
Ille viam ingrediens, longe nos ante volabat,
Attollenſque facem dextra vibrante coruſcam
In tenebris noſtras luſtrabat lampade mentes,
Et recti, juſtique vias dabat eſſe patentes:
Illius impreſſis ponens veſtigia ſignis
Qui Deus humanos, morti obvius, induit artus.
Utque Dei ille animo obſervabat facta ſequaci
Æmulus, humanis quantum fas viribus ulli,
Sic nobis, quibus eſt is honos, parque infula cingit,
(Atque utinam quoque par virtus, viſque æmula mentis)

Illius

Illius ad ſpeculum noſtros componere ſenſus
Cura erat, & vitas hominum formare colendo.
Ille quidem metuens, ne ſe ſe gloria inanes
Tolleret in ventos, ſemper benefacta tegebat,
Diſſimulanſque premebat humi ſe ſponte jacentem.
Attamen uſque ſuo tralucens igne micabat
Proditus: & quo ſe premeret magis, hoc magis altum
Ore ſonans cunctas tollebat fama per urbes.
Multi illum populi, multæque per oppida gentes
Optavere ducem, ſibique aſcivere magiſtrum.
Mortaleſque adeo quam denſa in nocte jacerent
Oppreſſi, admonitos, vitæ tædere prioris
Cœptum erat. hic illic flentes admiſſa per urbes
Longe alio verſi incipiebant vivere ſenſu.
Jam ſacris cedebat ubique coercita frenis
Fraudumque ſcelerumque licentia: jam nova rebus
Mutatis facies mortalibus apparere.
Jamque ſacerdotes caſti, jam pectora virtus
Nunc meliora hominum, recti modo inhoſpita, habebat.
Jam templis antiquus honos, jam debitus aris
Cultus erat, cunctique ſuos deſueſcere mores
Sponte ſua, priſcumque ætas meditarier aurum
Decolor, & verſis hoc Sole niteſcere rebus:
Omnia lætari, ſpes heu ſed paſcere inanes.
Cuncta Euri volucres ſparſerunt vota per auras.
Namque ecce in medio quum vere tepentibus auris
Jam viret omnis ager, quum mille coloribus arva
Picta nitent, teneraſque omnis ſe ſe induit arbos
In frondes, tolluntque caput ſata, & omnia rident,
Tum tacitis ſpes agricolis accenditur ingens,

 Et

Et cupidas penitus ſubeunt nova gaudia mentes
Ah nimium ignaris, ſibi cælo quanta paretur
Tempeſtas. namque ecce ruens venit horrida grando,
Spemque anni una dies aufert, tot acerba labores.
Hæc, Verona, tuum populata eſt horrida agellum
Tempeſtas, qui cultus erat, qui floribus omnem
Afflabat late circum bene olentibus oram.
Giberto moriente perit labor irritus omnis;
Præſide quo tollens caput aurea ſidera adibas,
Ut priſcos jam non malles Zenonas apiſci.
Occidis o noſtri decus, & lux unica ſecli,
Occidis, & rurſum nos alta in nocte relinquis.
Te moriente, ſimul toto detractus olympo
Sol penitus, rebuſque videtur lumen ademtum.
In pejus jam cernere erit ruere omnia rurſum,
Et bene cœpta iterum retro prolapſa referri.
Ut pro te cunctantem animam prior ipſe dediſſem,
Tercentumque alii, quorum minus utilis ætas,
Et virtus! longo tu vita dignior ævo.
Ipſe mihi in cunis videor ceu mollibus infans
Deſertus, media quem ſomnus nocte reliquit:
Quum ſibi nutricis ſentit ſolatia blanda
Deeſſe, locum querulis omnem vagitibus implet.
Cujus ego admonitu poſthac componere vitam,
Cujus ego impreſſis niti veſtigia ſignis,
Quo duce tendere iter potero per devia cœptum?
Circum errant umbræ, tenebriſque involvor obortis.
Jamque magiſterii, quodcumque eſt, pœnitet hujus.
Qui potero dux eſſe aliis errantibus, ipſe
Obſitus, & nigræ noctis caligine preſſus?

Tu

Digitized by Google

Tu mihi lumen eras, tu fax, tu prævius ignis.
Te ſine nil dubiis mihi mens confidere rebus.
Omnis noſtra perit penitus fiducia tecum.
Tu cæleſtum agitans mortali corpore vitam,
Oblituſque hominem, & cæli cava nubila tranans,
Ardua terrarum nos linquere mente jubebas;
Oſtendenſque, breves quam ſit mortalis ad uſus
Conditio, quam nos fluxos natura crearit,
Suadebas contra vulgi communia vota
Mortales contemnere opes, contemnere honores.
Etſi dives opum flueret tibi copia ſemper,
Dives opum, tibi parcus eras, ſed largus egenis.
Hinc etiam, quæ tantum alios quæſita fatigat,
Sæpe oblata, alta ſpreta eſt tibi purpura mente.
Longe alios flagrans inhiabas corde rubores.
Si tibi ſors umquam, ſi tempora forte dediſſent
Pro templis, ariſque tuum effudiſſe cruorem,
Atque ita purpurea caput inſignire corona,
Nullum ideo horrebas diſcrimen ſponte ſubire
Jam duris animum aſſuetus, quæcumque ferendo.
Et ſiquando (etenim virtus obnoxia ſemper
Ictibus, infeſtique pios odere profani)
Horrida tempeſtas te contra forte coorta eſt,
Inconcuſſo animo te fluctibus opponebas
Omnibus, & fractas temnebas arduus undas.
Nec tamen auctores noxæ, quum perdere poſſes
Ipſe tuis opibus, ſævibas ultus in ipſos:
Sed, veluti meritos bene, amica mente fovebas,
Et caros inter nullo diſcrimine habebas;
Tantum illis meliorem animum, mentemque precatus.

Quæ

Digitized by Google

Quæ nos erudiens propiora exempla docebas
Ultro ignominiam ferre & convicia inultos
Æquo animo, & mala ſponte pati; mentemque benignam
Concipere in meritos male, nec ſua præmia cuique
Reddere pro meritis, ſed amando uno ordine habere
Æque omnes, ſtudia illius præclara ſecutos
Qui moriens noſtro pro crimine verſus ad aſtra
Orabat veniam letum intentantibus ipſis.
Atque ideo tibi vita fuit diſcrimen ubique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terreniſque animo, quantum potes, eximis oris,
Aſſiduum ducens contemto fœdere bellum
Cum ſcelerum invictis auctoribus, undique duris
Hoſtibus objectus, quos in te armabat Erinnys
Addita: & infernis tibi erat certamen ab oris,
Corporeiſque animo obluctatus peſtibus acri,
Gaudebas varios numquam tibi deeſſe labores;
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo.
Nunc tibi parta quies, tibi pax ſecura laborum.
Et quamvis nos imbelles, orbique relicti
Triſtemur, quamvis fuſis Verona capillis
Sæviat, & mœſtis ululatibus impleat auras,
Tu tamen o pelagi tantis defuncte periclis,
Tot maria emenſus, tot tempeſtatibus actus,
Optato frueris portu, & tuta arce receptus
Deſpicis errantum caſus, miſeratus ab alto,
Et noſtros ope, ſancte, levas propiore labores.
Quandoquidem ſuperûm domus illa impervia vivis
Nunc tibi aperta patet, patet alti janua cæli.
Lucis inacceſſæ diffuſo lumine fulges

Aureus,

Digitized by Google

Aureus, & quo cuncta beantur Sole reluces:
Quaſque preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad ſolium omnipotentis faris ad aures.
Et quamvis cæli nondum dignentur honore
Mortales noctis denſa caligine preſſi,
Tu tamen æternum titulis florentibus ævum
Immixtus ſuperis agis altis ætheris oris.
Tot divos terra genitos veneramur ad aras
Projecti, quorum tantum benefacta minores
Credimus, & tenuem vix famæ accepimus auram:
Verum oculis tua nos his hauſimus aurea facta,
Irreprenſa, ſacro divûm digniſſima honore.
Scilicet adveniet, nec ſera morabitur ætas,
Quum te mortales vulgo per templa, per aras
Ore ſonent, humileſque vocent in vota, tuique
Nominis objectu ſupremi Numinis iras
Placabunt, ſtatuentque tuo de nomine templa.
Spero equidem pater omnipotens tua nomina ab alto
Audiet ad tumulum orantes. tu vota ſecundans,
Quæ non humanis opibus, non artibus ullis
Confieri poſſunt, cunctis mirantibus edes,
Et tabulas templo teſtantes omnia figent.
Jamque hujus mihi neſcio quid rumoris ad aures
Repit, & hanc in ſpem vicinas erigit urbes.
Illum carminibus me in ſecula mille juvabit
Æternis aperire diem, ſacriſque dicare
Annua quæ ſeri celebrent toto orbe nepotes.
Interea mihi ſanctus eris, mihi ſideris inſtar
Ætherei, unde meæ veniat lux plurima nocti.
Jamque adeo magnis magnum decus addite divis,

Jam votis hominum aſſueſcens, Giberte, vocari
In melius flecti cœptis ne deſice rebus.
Et quamquam nos arma premant, hoſtiſque ſuperbus
Victor ovans ſævo noſtros terat undique bello,
Et pulchræ Italiæ immineat, ſacriſque Quiritum
Mœnibus, atque orbis raptis aſpiret habenis,
Haud tamen ipſe velim ſuper his te multa moveri
Nunc primum, primaſque preces conſumſe precando.
Sunt alii quibus hæc curæ, toto æthere divi.
Ipſa Dei genitrix, cæli regina, periclo
Huic aderit, natique pedes complexa tonantis
Nos tutos dabit, & ſi præſtet, ad otia reddet.
Nec ſinet everti ſua tot delubra, tot aras.
Te vero quæ cura fuit, dum vita manebat,
In terris, eadem cæli ſuper aſtra ſequatur.
Aſpice nos propius, quæque intus bella fatigant
Convulſos animos, propiora averte pericla.
Scis, quid opus, noſtris quid tantum mentibus obſtet,
Scis, pater, & coram flens mecum es ſæpe locutus.
Luce nova adveniens illuſtres pectora noſtra,
Ut noſtri ah nimium, & noſtrorum ſemper amorem
Exuti, ac vitæ curas mortalis inanes
Obliti, vacuas tollamus ad æthera mentes,
Atque ibi regnemus ſecuri, ibi noſtra locemus
Sceptra, hominum varios numquam metuentia caſus.
Quove graves pater omnipotens attemperet iras,
Nec novet excidiis res verſas funditus omnes,
Ipſi nos verſis renovemus mentibus ultro.
Mutemus mores, veterumque inſignia nobis
Aptemus ſtudia; & noſtros antiqua labores

Reſpi-

Reſpiciens pietas ſubeat nova corda, noventur
Secula, converſo redeat gens aurea mundo.

XXX.

DIVO HOMOBONO CREMONENSI.

Beate pauperum pater,
Decus Cremonæ, Homobone,
Juva tuos cives tuis
Cantu vacantes laudibus.
Nil poſt Deum, Deique poſt
Magnam parentem virginem
Noſter chorus te ſanctius
Colit ſacra tibi die.
Senſere noſtri ſæpius
Tuam patres præſentiam,
Dum ſupplicum victus prece
Noſtris ades periculis.
Tu ſæpe nobis percitum
Ira tonantem mitigas:
Nec in merentes nos ſinis
Sævire pœnis debitis.
Non templa fruſtra ponimus;
Araſve dictas de tuo
Vetuſta rite nomine
Dicavit olim civitas.
Hæc conſecuti nobiles
Tui labores præmia,
Dum more divûm degeres
Vitam caduco corpore.
Tu mente cælum cogitans,
Deum gerebas pectore,

Quem deperibas unice
Rerum tuarum nil memor.
Tu largus indigentibus
Eras, profundens omnibus
Parvum tuo quod prædium
Vix ſuppetebat victui.
Quod erogabas, largius
Supplebat illico Deus:
Et toſta liba creſcere
Sunt ſponte viſa in arcula.
Quid? obvio quum pauperum
Non abnuiſti cœtui
Quod afferebas vineæ
Foſſoribus pactum merum;
Cados inanes prodigus
Lympha repleſti fluminis,
Quæ viſa mox bibentibus
Merum colonis nobile.
Per ſe tibi templi fores
Ultro patebant vi ſua,
Dum nocte concinentium
Choros adires flaminum.
Aſcriptus inde cælitum
Choris beatis, indicas
Apud Deum qua polleas
Rerum ſatorem gratia.
Funus venitur ad tuum.
Cæci vident. claudi meant.
Muti loquuntur. audiunt
Surdi. levantur languidi.

Quin

Quin & ſepulcrum ſub tuum
Ducunt furore percitos:
Nunc uſque cedit protinus
Vis inferæ potentiæ.
Regi tamen ſit gloria
Horum datori munerum,
Qui trinus unus omnia
Regnat Deus per ſecula.

XXXI.

DIVO THOMÆ AQUINATI.

LÆta dies nobis rediit volventibus aſtris,
Qua Volſci Thomas decus, & lux unica Aquini
Digreſſus terris, cæli aurea templa petivit.
Ferte roſas. date tura. pio date carmina vati.
Ille Deo ante diem plenus, puerilibus annis
Mortales contemſit opes, contemſit honores.
Quicquid opis potuit miſeris partitus egenis,
Quos exercebant morbique, algorque, fameſque.
Nobilium longe fugit tecta ampla parentum,
Fortunamque domus. inopem traducere vitam
Maluit, atque humiles cœtu cum paupere ſedes
Antetulit habitare, rudi male tectus amictu.
Fortunate puer! non hæc ſine Numine venit
Mens tibi, ſed teneris jam tum Deus affuit annis.
Fortunas fragiles, perituraque gaudia vulgi
Deſpiciens, ſequeris longe meliora, ſuperniſque
Aſpiras opibus divûm, regniſque beatis,
Nulla tibi quæ vis umquam, nulla auferat ætas.
Si non regifico hic tibi dives regia cultu
Luxuriat, ſi non oſtro fulgens comitatus,

Digitized by Google

At ſecura quies, & raris nota voluptas,
At tibi tranquillam permulcent otia mentem
Otia læta, quibus mortales pectore curas
Exutus, vacuo, egregias amplecteris artes,
Atque choris prope par degis cæleſtibus ævum,
Regum ſceptra animo ſuperans, ipſaque beatus
Pauperie, duris dum pares legibus ultro.
Fortunate animi! egregias divinitus artes
Hic hauriſque, coliſque. tibi ſe recta loquendi
Oſtendit ratio in dubiis veri omnibus index,
Ne quis fallaci tenebras offunderet aſtu
Verborum, & nigram lucis ſub imagine noctem.
Hic etiam penitus ſe ſe omni ex parte videndam
Oſtendit natura parens tibi dædala rerum,
Et cauſſas penitus dedit alte acceſſe repoſtas.
Inſuper & cæli numeros, menſuſque, viaſque,
Et ſuperos aperis motus ratione: nec ulla eſt
Ars uſquam, docto quam non vulgaveris ore.
Pectore nil intentatum, nil linquis inauſum.
Quid recti mox per populos præcepta canentem,
Unigenæque Dei, veterumque oracula vatum
Pandentem referam? mortalia pectora veri
Impleſti, accendens lucis cæleſtis amorem.
Tu quoque divina pro re, pro relligione
Pugnando, in populis ubi plurima ſæpe coorta eſt
Seditio, averſas revocaſti in priſtina mentes:
Auctoreſque mali multa ratione ſubactos
Urges voce, adigiſque invitos vera fateri.
Aurea adhuc monimenta manent divina reperta,
Theſauris ſenſa orando e cæleſtibus hauſta,

Pro

Pro quibus optabas (tibi veri tanta cupido,
Tantus amor cæli) mortalem effundere vitam
Fortiter, atque tuo teſtari vera cruore,
Et petere inſignem palma e victrice coronam.
Atque ideo in terris tibi ſæpe affulſit ab alto
Cælicolûm pater, ac pleno ſe Numine fudit;
Quo præſente datum tibi ſæpe micantia divûm
Templa animo peragrare, polique arcana referre.
Sæpe hominum tacitas ſimulato in pectore curas
Detexti. ſæpe inſtantes morboſque, famemque,
Prœliaque, cladeſque, & funera prædixiſti.
Te nulla inferni potuit vis vertere monſtri.
Nil animi nocuere truces ſine corpore vulgus
Nubivagum, aereas quos clam volitare per auras,
Atque hominum perhibent mentes abducere recto.
Peſtibus his magna invictus virtute reſiſtis,
Et puram puro ſervaſti corpore mentem
Integer. intactum flexit te nulla cupido,
Nulla venus, nulli ſubierunt pectus amores.
Unus amor cæli ſupero tibi venit ab axe.
Ipſe ſator rerum rex omnipotentis olympi
Uſque amor, uſque tibi dignis fuit ignibus ardor.
Hunc unum captus ſequeris, hunc ſaucius unum
Noctes, atque dies flagranti pectore verſas.
Hoc ſine dulce nihil tibi erat, nec amabile quicquam.
Quicquid agis, quicquid moliris, ad æthera verſus
Uſque adeo hunc ſupplex ante omnia conſulis unum.
Ipſe tibi afflatam manifeſto Numine mentem
Firmabat, votiſque tuis nihil abnuit umquam.
Te vario hinc illinc poſiti in diſcrimine adibant

Sup-

Suppliciter. tu dexter opem, præſenſque ferebas
Omnibus: atque tuo ſervati munere abibant.
Te quoque fama refert, prece dum vim tendis olympo,
Funere jam elatos revocaſſe ad munera vitæ.
Hæc adeo ætherei tibi erant commercia cæli
In terris. quoties ſocii te nocte ſilenti
Deprehendere, tuos dum in templo affaris amores!
Ara vetus ſtabat: ſtabat venerabile ſaxum
Supra aram noſtræ ſervans ſimulacra ſalutis
Pendentem cæli ferali e ſtipite regem.
Hic tibi, conſuleres tacitus dum Numen amicum,
Multa ſuper CHRISTI latitanti corpore in almis
Frugibus arcana vi, quæ libamus ad aras
Pro veterum tauris, pro ſanguine quadrupedantum,
Reddita vox cælo, templumque audita per omne eſt:
Macte animo inſigni, mortali corpore, Thoma,
Septus adhuc habili hauſiſti myſteria mente,
Quæ vix cæleſtes animi cæleſtibus oris
Securi norunt. ſed quæ ſatis ampla tuarum
Præmia erunt laudum? quæ merces grata laborum?
Tu mihi ſolus, ais, magna, atque uberrima merces
Tu mihi ſolus eris. nihil o nihil apprecor ultra.
Hac vice ſermonum oblitum mortalia cuncta
Te perhibent, cælique oculis adiiſſe profunda.
Namque ab humo te ſublatum (mirabile viſu!)
Cernebant, ea dum fierent, pendere per auras,
Libratumque ſolo nil jam debere relicto.
Qualis avis, liquido dum captat flumine piſcem,
Stat ſuper, & levibus vix aera conciet alis.
Qualis item volucrum regina, liquentibus auris

Sum-

Summa tenet, radiis oculos dum explorat acutis.
Quanta tuam hic porro mulcebant gaudia mentem!
Quantus amor! te o felicem! quanta voluptas!
Tunc tibi lætitia liquefacta in pectore corda
Crediderim, & membris penitus ſtillaſſe ſolutis,
Molleque prædulci flagraſſe cupidine pectus.
Quas ego opes regum his, quos victo ex hoſte triumphos
Contulerim? quos non mortales ſanus honores
Poſt habeam? tantum iſtius me tenuis amoris
Corripiat ſcintilla, tuo de fomite lapſa,
Et rapido algentes mihi torreat igne medullas.
Tu, pater, hæc tu nos divinæ incendia flammæ
Erudias bonus. has felices ſuggere tedas,
Ut verſi in melius renovatis moribus ultro
Placemus ſuperûm regem, quem crimine noſtro
Læſimus, & juſtas crebri irritavimus iras.
Sancte, veni, precibuſque tuas, mitiſſime, noſtris
Junge preces, nobiſque tuo placabile Numen
Concilia adventu, noſtriſque occurre periclis.
Reſpice nos duris attritos undique bellis.
Hinc, atque hinc hoſtes feſſis crudele minantur
Exitium. jam capta Rhodos. jam Pannonia omnis
Debellata jugum ſubiit. quin nuper ab Afris
Infeſtis vis ventorum pia reppulit arma.
Pro trucibus mare pugnavit prædonibus in nos
Iratum: cælumque piam intractabile cauſſam
Damnavit, noſtra hoſtiles pro claſſe per undas
Disjecta. evaſit raro cum milite Cæſar,
Ah dolor! & laceras vix legimus æquore puppes.
Tende piis redeat vigor in præcordia priſcus,

Et

Et noſtris rurſum aſſueſcat victoria dextris.
Nunc o ſi veſtro ſit quiſquam e ſanguine ductor,
Qui decus antiquum, laudeſque imitatus avorum
Obvius amplexis magno ſub Cæſare rebus
Succurrat, patriiſque avertat ſedibus hoſtem.
Sit veſtræ tibi cura domus, ſit cura tuorum,
O Avalæ gentis decus, utque ex orbe tenebras
Unus tu ſola quondam ratione fugaſti,
Gentibus & clarum potuiſti oſtendere lumen,
Sic eadem quoque nunc aliquis de ſtirpe nepotum
Terrorum has tenebras victricibus auferat armis.
Atque adeo hunc juvenem pietate, & fortibus auſis
Inſignem, modo qui generi ſuperaverat unus,
Omnipotens pater his velit aſpirare trophæis.
Non ille ignarus decorum, non ille triumphis
Inſuetus, veterum ſed famam egreſſus avorum
Tanto operi ſat erit; nec onus detrectat iniquum.
Hunc olim Italiæ portus lætantis, & urbes
Excipiant redeuntem, armis felicibus ultum
Argolicas arces, Solymamque, & nobile buſtum.
Vix prædam ingentem capiant, Turcaſque frementes
Regia Parthenope, Prochyteque latrantibus undis
Cincta, Pythecuſæque, & veſtri mœnia Aquini.
Quod ſi perſtat adhuc cæli tamen ira, maliſque
Nondum finis adeſt, etiamque admiſſa luendum,
Nec male amica viro hanc permittunt tempora laudem,
Huic peperit ſobolem egregiam pulcherrima conjux.
Qui pueri! quantum oſtentant virtutis amorem!
Nec jam ullum occaſum metuit domus alta, nec ullum
Progenies finem. ſpes fulſit tanta nepotum.

Hæc

Digitized by Google

Hæc ſaltem de tot natis creſcentibus uni
Debita ſuſpenſis maneat victoria bellis,
Si tibi nunc intra Sirenum mœnia templa
Alfonſus dicat, & propriam pater erigit aram.
Ille ſuis laudem eximiam conceſſerit ultro,
Nec pulchris genitor natorum inviderit auſis.
Tolle tuum cælo genus, & res aſpice noſtras.

XXXII.

DIVÆ MARGARITÆ VIRGINI.

NUNC te, diva, canam, quando tua templa ſacerdos
Ingredior, cuſtoſque tuæ novus addicor aræ.
Nympha decus cæli, quam late fama ſequuta eſt
Per gentes ſævum non expaviſſe draconem
Squamigerum, ingentem, & criſtis capita alta ferentem.
Non te veſani valuit vis ulla tyranni
Vertere, non diræve minæ flexere, preceſve,
Non ingens auri pondus, non munera opima.
Ille tuo ardebat nimium crudeliter igni,
Optabatque tuos thalamos accenſus amore;
Quandoquidem Armenias par forma inventa per urbes
Nulla: tamen multæ Armenias viguere per urbes.
Mortales ſed enim tu non dignata hymenæos,
Cæleſti face flagrabas & regis amore
Cælicolûm, cui formam uni, mentemque ſacraras,
Pro quo etiam tantos voluiſti ferre labores.
Hunc unum ſuſpirabas, hunc ſcilicet unum
Noctes, atque dies infixum corde gerebas.
Quin etiam vera pro relligione, pudoreque
Ultro læta dares gladio quum colla ſecanda,

Hunc unum exſiliens caput a cervice vocabat.
Ille igitur tibi, conditio ut mortalis ademta eſt,
Pro vita moribunda, & pro ſpretis hymenæis
Continuo dedit æthereas regnare per oras,
Felices populi degunt ubi morte carentes
Æternum, paſcuntque optato lumina vultu
Numinis immenſi; ſuperûm quæ immenſa voluptas.
Hic tibi celſa domus. molemque, & corporis artus
Hic habitas exuta. tibi mortalia regna
Sub pedibus: tu cælivagis immixta puellis
Æthera per, ſuperique incedis ſidera olympi.
Nempe choros quum ſæpe vocat, feſtaſque choreas
Siderei regina poli, veniuntque vocatæ
Mille nurus, cinctæque olea felice puellæ,
Secreti qua læta magis plaga lucida cæli,
Ipſa venis forma ante alias ſpectabilis omnes,
Nympha decus cæli, o pulcherrima Margarita.
Omnis te ſequitur chorus. omnes lilia matres
Cana tibi ſternunt, tibi narciſſoſque rubentes
Sub pedibus, capitique addunt redolentia ſerta.
Ipſa ſuas tibi partitur ſanctiſſima curas
Æterni regis genitrix domina ætheris alti,
Quum mortale genus cæli miſeratur ab arce,
Atque iras nati meditatur flectere juſtas.
Nos ambæ aſpicitis ſimul, arcetiſque periclis.
Nec te compellat nequicquam nomine quiſquam.
Te matres facilem partus jam menſibus actis
Implorant, mediaque vocant in morte jacentes.
Ipſa faves Lucina. tuo ſe munere lætæ
Incolumes teſtantur. adit tua protinus omnis

Hinc

Hinc delubra chorus matrum, & tibi ſacra quotannis
Dona ferunt, gnataſque docent connubia nondum
Expertas, primis tua templa inviſere ab annis,
Et votis venerari, & ſacras dicere laudes.
Salve, cælicolûm virgo decus innuptarum.
Huc ades. & quamvis alibi majoribus aris
Templa tibi fumant, cæloque minantia tecta,
Nec tamen ex longo addictam tibi ſperne Cremonam:
Sed quoties hanc tura tibi incendemus ad aram,
Læta veni, & facilis noſtris, diva, annue votis.
Aſpice ut Italiæ felicem hanc divitis oram
Servitio uſque premant externi: ut finibus hoſtes
Nunc hi, nunc illi in noſtris æterna fatigent
Bella, nec Italia poſſunt decedere victa.
Nos feſſi rerum interea victoris iniqui
Præda ſumus. coram aſpicimus populatibus arva
Noſtra rapi, noſtros maculari cæde penates.
Pinguia jam ſquallent abductis arva juvencis
Undique, præcipiteſque fugam petiere coloni.
Civibus o tandem lucem da cernere noſtris:
Et populis redeat vetus in præcordia virtus.
Inter ſe poſitis ultro civilibus armis
Pacem agitent, unaque velint occurrere peſti
Communi, atque ferum divellere finibus hoſtem.

XXXIII.

DIVÆ MARGARITÆ VIRGINI.

MArgarita, tuam, ſenium quam everterat, ædem
Vida tibi e patrio marmore reſtituit.
Pro qua ſi pietate ulla eſt ei gratia apud te
Parta, ſacerdotem reſpice, diva, tuum.

Non aurum, non, quos vulgus ſuſpirat, honores,
  Non, longa in terris ſit ſibi vita, petit.
Verum illum ſibi concilies cui ſanguine fuſo,
  Cui ſimul æterna virginitate places.
Numen ut illius in morte experiatur amicum,
  Illius inque piis ſit pius uſque choris.

XXXIV.

DIVÆ PELAGIÆ VIRGINI.

Tu quoque carminibus, Pelage, memorabere noſtris,
  Parva meis cui flore halat penetralibus ara,
Diva, olim Armenias inter celeberrima Nymphas,
Fax juvenum. neque enim melior fuit altera forma,
Ornatuque prior. greſſum quacumque ferebas
Antiochi mediam pube ſtipante per urbem,
Gemmiferum caput attollens, auroque relucens,
Ore, oculiſque faces jactabas: unde juventus
Peſtem animis male cauta, acremque bibebat amorem.
Et tibi ludus erat cupidos ſuſpendere amantes,
Ac torquere diu. foribus tibi pendula ſerta
Semper erant, querulumque iterabat janua carmen;
Nec tua erant ſtratis ſine limina amantibus umquam,
Quæ miſeris durum præbebant nocte cubile.
Hæ tibi erant artes, primæ hæc commercia vitæ.
Aſt ubi verus amor cælo te cepit ab alto,
Corque tibi omnipotens divinitus attigit aura
Ad miras vatis voces, & verba loquentis,
Continuo totis tota es reſoluta medullis,
Et tibi deliquit, glacies ceu, mobile pectus.
Atque ubi ſublata eſt oculis, quæ plurima nubes
Te circum caligabatque, aciemque premebat,

Ne

Ne cæli quires jucundum cernere lumen,
Quæ facies rerum horribilis, quæ noctis imago eſt
Viſa tibi! quantus tibi pectus perculit horror!
Vidiſti, fueris quam tetro obnoxia monſtro.
Vidiſti, quibus in tenebris, quantiſque periclis
Expoſitam certæ morti te ſponte ferebas.
Ah nimium ſecura mali, ſecura pericli,
Ni tibi dexter opem ſupera Deus arce tuliſſet.
Ac veluti pelagi in medio pugnantibus auſtris
Si quis forte, gravi qui vinctus membra ſopore
Nil ſenſit dum ſævit hiems, mox fluctibus actus
In ſiccum, ſomno excitus, quanto æquora motu
Turbentur, videat, quantas evaſerit undas,
Syrteſque, ſcopuloſque, & navifragos Euripos,
Horreat, & tutum vix ſe ſe in litore credat:
Sic tu, Nympha, mali admonita, inſtantiſque pericli,
Quos pelagi fluctus, quantos enaveris æſtus,
Horrebas vitæ ſtudia illaudata peractæ
Incuſans, tendenſque ambas ad ſidera palmas
Flebas, purpureaſque genas largo imbre rigabas,
Pacem orans, imoque trahens ſuſpiria corde.
Jamque animos penitus, ſenſuſque oblita priores
Rejicis ornatus veteres, corpuſque ſuperbum
Frigore vix prohibens hirſuto involvis amictu;
Fortunaſque omnes, quarum tibi copia larga,
Venturi ſecura, inopum partiris in uſus.
Jam tibi lucentes gemmæ, jam purpura, & aurum,
Tectaque marmoreis ſordent ſubnixa columnis.
Jam ſpecies vilis, jam vilia munera formæ,
Et ſolitum tibi dulce nihil. mortalia temnis

Omnia,

Omnia, ſublimique animum defigis olympo.
Ille ſibi æterno te captam junxit amore,
Qui nos morte ſua tenebris eduxit ab atris,
Criminaque effuſo delevit noſtra cruore.
Huic uni te, Nympha, colis, huic pecteris uni:
Hos unos tacito ſuſpiras pectore amores.
Atque ideo vitas hominaum veſtigia, & urbem
Effugis incomitata, petis loca ſola, nec horres
Præſide freta Deo ſævarum luſtra ferarum.
Non tamen omne ſolum cordi tibi. ſed placet unus
Montis oliviferi, Solymorum qui imminet urbi,
Altus apex, quem ſæpe tuos audimus amores
Cum ſociis luſtraſſe Deum ſub mole latentem
Corporea, feſſumque oleis jacuiſſe ſub altis.
Quove pudicitia incolumi vis omnis abeſſet,
Veſte genus mentita, virumque imitata latebas.
Fortunata! amplis opibus, rebuſque relictis,
Sede ſub anguſta, tugurîque in pauperis antro
Pauper agis duram non paupere pectore vitam.
Vincis opes animo, nuper quibus ampla fluebas:
Nec quicquam tibi deſit, habes quando omnia in uno,
Quo frueris, quo cuncta refers. ille omnia ſolus
Eſt tibi. nil illum præter tibi, quem cupis unum
Saucia, ſuſpiraſque, imiſque e ſenſibus ardes
Noctes, atque dies: animo hæc una addita cura.
Sæpe ideo terris ſubvecta mente relictis
Tolleris alta petens, liquidumque per aera vecta
Carpis iter, ſuperas nubes, atque æthera tranas,
Sanctorumque acies, volucrum ter terna pererras
Concilia, hac, illac veſtigans lumine paſſim

Quem

Digitized by Google

Quem ſine fine ardes, quem cor tibi deperit unum,
Donec eum teneas tandem complexa repertum.
Illum animo, tota illum hauris lætiſſima mente,
Totum obiens acie (neque enim dimittis) acuta.
Nec tibi divina labefiunt lumina luce,
Qua frueris, miraque animum dulcedine paſcis.
Interea exanimum, leti ceu frigore, corpus
Labitur, & dulci torpent tibi membra ſopore.
Et pigeat caſtas poſt vincula ſacra puellas
Spernere mortales ignem unum propter amores?
Non tamen invidia volucer tibi defuit hoſtis
Noctipotens, pulchris ſemper contrarius orſis.
Ille tibi memorabat opes, memorabat amores,
Quos fugeres, priſcæ & revocabat ad otia vitæ
Mollia, deſidiaſque, animum convellere nixus.
Tu ſaxo veluti turris fundata vetuſto
Stas contra, & fractas objectu rejicis undas,
Illius objectu, cui toto pectore flagras.
Te quoties petiit, toties certamine victus
Ceſſit; & exutus, fidit quibus, arma reliquit:
Uſque adeo, ut pugnæ fugeret ſe credere iniquæ,
Et tremeret nigris manus importuna ſub oris.
At non nulla etiam duræ ſolatia vitæ
Hic tibi erant aliunde, cohors neque deerat amantum.
Nam vulgo tugurî ante fores examina ſera
Sæpe audita ferunt ſuperûm ſub nocte volucrum
Ludere, & in numerum liquidos tibi fundere cantus.
Tunc etiam quandoque, antro quum exire juvabat,
Ibas, & loca plena Deo ſola ſancta legebas,
Et fortunatas luſtrabas lumine ſedes,

Unde

Unde ſalus hominum infanda trabe nexa pependit.
O illis mihi ſi quoque detur degere in oris,
Quod ſupereſt hujus moribundo in corpore vitæ!
Dulce foret ſacra veſtigia ponere terra,
Atque vias legere interdum quas iſſe per olim
Sæpius audirem regem omnipotentis olympi,
Quando (humiles nam me retrahunt onera invida curæ)
Preſſus humi nequeo ſublimem tollere mentem
Ad cæli jubar, & ſuperas percurrere ſedes.
Sic animum ſaltem dulci ſolarer amore
Inſpiciens tantorum operum monimenta per agros,
Felices agros nimium, felicia rura,
Felices montes, pedibus quos preſſerit ille,
Felices fontes, queis labra admoverit ille.
Nullum mane mihi, nullus mihi veſper abiret,
Quin tumulo accumbens venerarer nobile buſtum
Saxa lavans lacrimis, fortunatumque ſepulcrum
Amplectens, cui divinos tegere obtigit artus,
Donec ad æthereas redivivus ſurgeret auras.
Tum ſiquis mihi demonſtret, quo pulvere fuſus
Divinus cruor, ore legam, terræque beatæ
Sæpius accurvus numquam ſatis oſcula figam.
O ſaltem ſi, quum mihi venerit ultimus ævi
Finis, ibi feſſæ vitai clauſtra relinquens,
Senſibus extremas auras fugientibus hauriam,
Quas moriens Heros poſito capite exſpiravit,
Tum mihi felici quam molliter oſſa quieſcant!
Hæc tibi ſemper erant. nec te ulla avertere, Nympha,
Tempeſtas potuit tam turbida, quin loca adires
Ardua quottidie, lacrimarumque imbre rigares,

Donec languentes te mors ſera exuit artus,
Et ſuperas anima petiiſti præpete ſedes,
Is ubi in amplexus numquam fallentis amantis
Sæpius, & dulci frueris per ſecula amore.
Ille tibi, ſpretis pro gemmis, murice, & auro,
Indutæ cæli æterna dat luce nitere.
Pro juvenum cœtuque, & pro nuruum famulatu,
Aligeris immixta choris, immixta puellis
Cælivagis plaudis choreas, & carmina promis.
Ipſa tibi conſors, patriæ non immemor, olim
Uſque comes graditur pulcherrima Margarite:
Nec ſine te juvat æternæ indulgere choreæ.
Salve, diva, Erebi terror, decus addita cælo.
Accipe, nunc tibi quos utcumque novamus honores.
Promeritæ tibi templa damus. tibi ponimus aras,
Atque tuo frumentiferos de nomine campos
Diximus. ipſi etiam norunt tua ſacra coloni.
Serta tibi e primis ſuſpendunt ſpicea ariſtis,
Pomaque, mellaque, purpureoſque e vite racemos,
Præſentemque vocant agris, pecorique, ſatiſque,
Arboribuſque. rogant ne culmos aſpera adurat
Rubigo, grandoque leves terat horrida ariſtas:
Neve nemus lætum vites coquat alba pruina,
Decutiatque novos exuſta ex arbore flores:
Neu pyrus areſcat, foliiſve uberrima morus:
Neve apibus noceant longæ mala frigora brumæ.
Plurima præcipue volitans lactentibus abſit
Meſſibus, heu, noſtris nunc primum cognita terris,
Prataque ne nigro viridantia demetat ore.
Sit lætum pecus omne. lupus procul abſit acernis

A ſtabulis, valeantque canes. ſit ruſtica proles
Uvida. ne pubes ſit turpi obnoxia morbo,
Nec fleat informi lapſos de vertice crines.
Nos vero, humani generis quos invidus hoſtis
Inſidiis petit, & recto deducere tendit,
Reſpice, diva. vides, quibus undique pectora captet
Noſtra dolis, quot ſe in facies, quot vertat in ora
Additus, incautoſqe occulta indagine cingat.
Nunc Veneris curis paullatim innectit amaris,
Illecebraſque animis, atque otia inertia ſuadet,
Adque epulas vocat, & nocturnæ pocula menſæ.
Nunc petit injecto ventoſæ laudis amore.
Sæpe oſtendit opes. interdum oſtendit honores.
Invidiaque, odiiſque animos inflammat acerbis.
Quot ſcelerum facies, illi tot retia, queis nos
Implicet, & varia deludat imagine captos.
Eripe nos, precibuſque tuis evadere caſſes
Detur, & occultas hoſtis deprehendere fraudes.
Quandoquidem tectis potuit te fallere numquam
Irritus ille dolis, ſemperque irriſus abivit.
Hos tu non ignara modos nos inſtrue, & artes,
Et tibi ſit pietas noſtra, o pulcherrima, cordi,
Te quamvis parvo colimus, Pelagia, ſacello.

XXXV.

CÆLITIBUS VIRGINIBUS.

CÆLI deliciæ beatioris,
Quid vos in ſuperûm domo, puellæ,
Tam multis rear actitare ſeclis?
Vos mi dicite. vos ne ſempiterna
Juvant otia, & uſque feriatis

Cordi eſt perpetua frui quiete;
Dum veſtros animos alit voluptas
Illa illa illius effluens ab ore,
Aſpectu omnia qui beat vel uno?
An vos o potius juvat choreis
Indulgere, choroſque ductitare
Ad cæli numerum uſque concinentis?
Vos o vos videor videre molli
Stellatis pede luſitare in hortis
Molles, lacteolas, venuſtulaſque.
Quam vos quam juvat inſequi uſque amantem
Formoſum placitæ arbitrum choreæ!
Quam vos carmina dicere uſque amanti
Ductori placitæ juvat choreæ,
Qui quocumque oculos, & ora vertit,
Hauſtis omnia amant repente flammis!
Quam vos quam juvat undique expetitas
Huic neſciſſe virum, huic necem ſubiſſe,
Pro vobis quoque qui integer peremtus!
Hunc ut ſenſibus intimis amatis!
Toto ut pectore deperitis unum!
Et veſtro eſt in amore nil amarum.
Hæc mi dicite, virgines. Sed unum eſt
Quod nunc vos aliud velim rogatas.
Id mi dicite puriter roganti:
Hæc inter quid agunt, mei ambo ocelli,
Margarita roſa prior recenti,
Et forma Pelage haud minus venuſta,
Quas nos plus oculis amamus ipſis
De nobis meritas bene, atque amantes?

Ecquæ illis aliæ venuſtiores
In veſtra choreæ vacant corona?
Ut o ut mihi nunc videntur ambæ
Poſt cæli dominam, Dei parentem
Prælucere, aliaſque præterire
Subſultim celeris duces choreæ!
En blando ut pede, blanduloque motu,
Caſto ut corpore, caſtuliſque ocellis,
Hæc ut purpureo rubens in oſtro,
Illa ut candidulo albicans liguſtro,
Lætæ virgineis utræque palmis.
Salvete, o ſimul ætheris puellæ
Omnes aureolæ, integellæ & omnes.
Nos interdum opibus juvate veſtris.
Qui mortalibus ignibus calemus,
Veſtræ nos facis uſtulate flamma.

XXXVI.

DE DIVIS CÆLITIBUS.

ADeste mecum, virgines, & integri
Pueri, & puellæ, & omnis ætas, maxime
Caſti, & pudicæ conjuges adhuc viris
Junctæ, aut ſolutæ vinculis jugalibus.
Neque non vocamus quos juventæ nequiter
Piget peractæ, admiſſa pœnitentia
Ex corde, ab imo diluentes pectore.
Adeſte. mecum laudibus ſuſtollite
Quos præterivimus, beatos ætheris
Sublimioris, generis omnis, incolas.
Non unus omnes proſequi ego verſu queam.
Favete linguis. ſaltem eos ſilentio

Taciti

Taciti ſimul veneremur innumerabiles.
Miremur omnium perennes laureas,
Claros triumphos, inclytaſque glorias,
Eos & omnes advocemus ſedulo,
Nobis ut alto opem ferant ab æthere
Periculis in omnibus, neque nos ſinant,
Quoad valebunt, cedere obrutos malis.
Non quod ſuapte vi, ſua aut potentia
Queant juvare hominem, & ope impartirier.
Divi neque bona, neque ulla dant cuiquam mala.
Eſt unus omnium bonorum publicus
Diſſeminator, ille cæli præpotens
Regnator, orbis conditor, hominum ſator,
Cui omnia famulantur, omnia ſubjacent
Obnoxia, unus omnibus ubique imperat,
Unuſque quos vult, eligit, quos ope juvet
Nullius ipſe externæ opis porro indigus.
Quos vero habet neglectui, in præceps ſinit
Ruere miſellos, ac malis prorſum omnibus
Circumvenit, dans cuique pro merito, ut lubet,
Ultor ſeverus criminum, mortalibus
Perterrefaciens conſcia intus pectora,
Cælum triſulcis quum coruſcat ignibus,
Tonitruque templa concutit cæleſtia.
Nobiſcum enim perſæpe agatur ſæviter,
Nobis niſi ejus præſto ubique filius
Adeſſet advocatus, & ſe opponeret
Caro parenti, is dum parat nos funditus
Vertere, maliſque, quæ meremur, perdere:
Cui detegit, quæ paſſus eſt olim volens

Vul-

Digitized by Google

Vulnera peremtus pro ſalute publica.
Hunc ſupplices homines in omnibus adeunt
Diſcriminibus, & advocatum unum admovent.
Verum quia plerumque ſuppudet reos
Adire recta regium gnatum unicum,
Hunc deprecatorem ut ſibi illico parent,
Neve alloquantur eum ſine internuntio,
Prius adhibent de civium numero aliquos,
Et, advocatum qui precentur, advocant,
Seu ſint adhuc nos inter hic ſuperſtites,
Sive in ſupernam jam advolarint curiam.
Eſt tutius vero advocare quos ſcias
Intra receptos jam ætheris domicilia.
Neque eſt verendum ne advocati exaudiant,
Quod oppido remoti ab iis habitent plagis,
Humuſque ab aſtris abſiet quamplurimum.
Vident piorum animæ, ac volucres ſpiritus
Semper beati humana facta, & audiunt,
Sed non ſuapte acie, ſuove lumine:
His omnia repræſentat ante oculos ſua
In luce ſoboles cuncta cernentis Dei,
Rerum fideles ſuggerens imagines.
Hunc intuentes intuentur omnia,
Quæcumque opus, vel quæ haud pater eis abnuit:
Itidem audiunt omnia vocati cælites,
Et obſecrati pro obſecrantibus obſecrant.
Eſt ille ſpeculum, eſt unus idem Echo omnibus.
Ob id tamen mortalium ipſi mentibus
Haud inſeruntur. ſolus illapſu Deus
Adeſt, & animis influit præſentia,

Soluſque propitio fovet nos Numine.
Nulli creato eſt Numen, aut divinitas.
Vult ipſe poſt ſe nos tamen venerarier
Honore proximo Quirites ætheris,
Et ſupplicabundos ſepulcra viſere,
Et quicquid eorum adhuc apud nos relliquum eſt,
Nec tura eis negare, nec crocum, aut roſam.
Quare agite mecum adeſte cuncti, & ætheris
Onerate votis univerſam curiam,
Nobis benevolum ut advocatum ſedulo
Reddant, ſuaque cælites nos evehant,
Qua plurima pollent apud eum gratia.
Is dehinc parentem propitium nobis dabit,
A quo, perenni ut fonte, cuncta fluunt bona.

XXXVII.

DIVIS CÆLITIBUS.

ADESTE, ſancti cælites,
Cives ſupernæ curiæ.
Veſtra levantes nos ope
DEO propinquos jungite.
Tu, diva virgo, virginum
Princeps, DEI puerpera,
Regina cæli, da tuum
Adeſſe nobis filium.
Vos dehinc, beati præpetes,
DEI fideles nuntii,
Simul creati cum nova
Naſcentis orbis machina,
Quos contumax contra DEUM
Non extulit ſuperbia.

Digitized by Google

Sed perſtitiſtis in fide
Ulti rebelles prœlio.
Tum vos caduci corporis,
Ceu nos, onuſti pondere
Quondam, mares, aut virgines,
Nunc dii beati cælites,
Quos veſtra virtus ætheris
Evexit ad faſtigium.
Floretis illic, maxima
Jam conſecuti præmia.
Vos invocamus ſupplices.
Nobis famem defendite.
Sint bella longe, ſit lues.
Sit noſtra cælo arrecta mens.
Ut mox, levati vinculis,
Gravique mole corporis,
Migremus ad vos illico
Veſtros adoptati in choros.
Poſſimus hæc ut aſſequi,
Vobis rogandus maximus
Ter unus ille qui bona
Potens opum dat omnia.

F I N I S.

IN-

783302

INDEX
LOCUPLETISSIMUS
RERUM INSIGNIORUM

Quæ occurrunt in CHRISTIADE, & HYMNIS De Rebus Divinis M. HIERONYMI VIDÆ.

Numerus paginam denotat.

A

Abaris mons. pag. 52. *vide* Paſtores.
Abelis cædes a Cain germano ejus fratre perpetrata. 108
Abilla. 52
Abluit Jeſum in Jordane D. Joannes Baptiſta. 320
Abrahami filium immolaturi deſcriptio. 26. *ejus progenies*. 74. *ejus in Limbo ſinus deſcriptio*. 26
Acharon. 47
Adami lapſus. 25. 108. *pœna*. 25. *redemtio*. 5. 184
Addua fluvius. 205
Adoratio Crucis Chriſti. 291
Adulæa urbs. 47
Adultera a Chriſto dimiſſæ hiſtoria. 27. & ſeqq.
Advocatus hominum Dei Filius. 413
Ἀδύνατα. 77. 103. 115. 130
Ægeas, Achajæ præſes, D. Andream in cruce ſuffigi jubet. 335
Ægypti urbium enumeratio. 99
Ægyptii Iſraelitas per mare inſequentes ſubmerguntur. 238
Ærumnæ, labores, pericula D. Pauli Apoſtoli. 343. & ſeq.
Æternitas Dei. 217
Affra. 49
Africa. in ea naſcitur D. Auguſtinus. 380
Agnus, Dei Filius. 250. 275
Agni σύμβολον, *cujus ſanguine limina Iſraelitæ in Ægypto conſperſerunt*. 168
Agricolæ majori cum filio boves abactos inquirentis, cum Joſepho, & Joanne Chriſto necem avertere cupientium comparatio. 71
Agricolæ vitem incaute putantis, cum Joſepho Mariæ virginis ſponſo comparatio. 77
Ais. 49
Albæ colitur D. Dalmatius Martyr. 372
Albæ finibus bellorum impetu Vida excluditur. 358
Albæ patronus D. Laurentius Martyr. 371
Alfonſus Avalus, Piſcariæ Dux. 401
Ἀλωπεκία, *ſeu fluxus capillorum*. 410
Alphæus. 114
Alpinorum, ad exercitus conſpectum fugientium, cum dæmonibus, Chriſti ad Inferos adventu perterrefactis comparatio. 383
Ama urbs. 50
Amabilis omnibus D. Paulus. 349
Amaon, alter duorum diſcipulorum in Emaum euntium, quibus Chriſtus apparuit. 191
Amaraci cum Maria puerum Jeſum quærentis comparatio. 101
Amici Dei quanta poſſint. 240
Amor erga Deum. 228. & ſeq. *quam eo flagraret D. Paulus*. 351
Amor, Spiritus Sanctus. 260
Amoris divini eximius hortator D. Joannes. 329
Amoſa. 53
Ananias, Chriſti diſcipulus, Damaſci Saulum obcæcatum inviſit, erudit, baptizat, eique manus imponit, viſumque reſtituit. 340. & ſeq.

D. *Andreas*, *Apoſtolus eligitur ante alios Apoſtolos*. 114. 333. *Ticengi patronus*. 332. *vide* Vida.
Angelus paſtores de Chriſto nato certiores facit. 90
Angelus Joſepho & Mariæ in Ægyptum fugientibus viam ſignans deſcribitur. 98
Angelus Probaticæ piſcinæ deſcriptus, & *cum ſtella comparatus*. 18
Angeli ad mulieres Chriſtum in ſepulcro inquirentes oratio. 186
Angeli hominum cuſtodes. 158
Angeli miniſtrant Jeſu Chriſto Ægyptum petenti. 99. & ſeq. *item baptizato a Joanne*. 112. *in ſolitudine poſt jejunium*. 127. *tandem*, *jam mortuo*. 177
Angeli occentant januam D. Pelagiæ. 407
Angeli, *ſpiritus quum ſint*, *quomodo hominibus ſe videndos præbeant*. 159
Angelorum creatio. 23. 107. *novem chori*. 107. 156. 160. *miniſteria*. 308. *ſcientia*. ibid. *lætitia Chriſto in cælum aſcendente*. 198. & ſeq. & *ad Apoſtolos oratio*. 199. *gaudium ob unius peccatoris ad Deum converſionem*. 128. *eorumdem cantus*, & *choreæ*. 224
Angelorum Deo ſe ſe æquantium e cælo depulſio. 107. 161
Angelos invocat Vida, *ut ſibi Judæam deſcribenti*, & *poſtea divina canenti præſto ſint*. 47
Anguis diabolus a Deipara obtritus. 304
Anguis igni imprudenter admoti, *cum Petro a Chriſto ſanitati reſtituto comparatio*. 20
Anima Chriſti. 254
Animalium creatio. 24
Animorum peſtes enumeratæ. 368
D. *Anna Deiparæ mater*, *vates*. 75. & ſeq.
Anna pontificis ad Pilatum oratio. 144
Anthedon. 48. 98
Antichriſtus ex Dani genere oriundus. 50. *ejuſdem fraudes*. 255
Antiochi urbs. 404
Aphega. 50
Apocalypſis D. Joannis. 328
Apoſtoli duodecim electi. 4. 113. & ſeq. *lux mundi*. 123. *Spiritu Sancto afflati*. 206. *accepto Spiritu Sancto*, *confidenter admodum Evangelium divulgant*. 207. *una cum Chriſto de gentibus judicaturi*. 197
Apoſtolorum nomina, & *genus*. 114. *martyrium prænuntiatur*. 132. *Chriſto in cælum aſcendenti Hymnus*. 200. *geſta*. 269
Apoſtolis etiam miraculorum patrandorum poteſtas data. 123. *eis Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam apparet*. 190. & ſeq.
Apoſtrophe ad Angelos, *ut Chriſto e cruce depoſito flores ſubſternant*. 177. & ſeq. *ad Deum in Judæos adverſus Chriſtum ſævientes*. 64. & ſeq. *ad Filium Dei pro noſtris flagitiis mactandum*. 148. *ad Hieroſolymam*, & *Judæos Chriſtum crucis ſupplicio afficientes*. 165. & ſeq. *ad Judam de Chriſto prodendo jam deliberantem*. 40. *ad Spiritum Sanctum de narranda Chriſti reſurrectione*. 179
Apparuit aliquando Chriſtus in Euchariſtia, *humana ſpecie*. 281
Apri cum Chriſto a Judæis capto comparatio. 63
Apum cum dæmonibus comparatio. 11. *item cum Judæorum primoribus*. 37. *item cum Apoſtolis ob Chriſti mortem mœrore confectis*. 189
Aquæ per Chriſtum in vinum mutatio. 103. 117
Aquas purgat Spiritus Sanctus. 261
Aquilæ comparatur D. Joannes. 105. 324. *item D. Thomas Aquinas*. 398
Ara in qua Dei Filius victimam ſe obtulit Patri, *Crux fuit*. 290
Arabum ora odorifera. 49
Aratoris theſaurum ſe inveniſſe ſomniantis, *cum Judæis de Chriſto ſibi victoriam fingentibus comparatio*. 28
Arca Noe. 26. *Crucis Chriſti typus*. 292
Arctipus. 50
Argobia. 52
Arimne. 52
Armenia. *in ea naſcitur D. Margarita*. 401. *item D. Pelagia*. 404
Arnos. 52
Arrogantia omnis Chriſto inviſa. 127. & ſeq.

Artes

Artes omnes, & diſciplinas callet D. Thomas Aquinas. 396
Aſane. 49
Aſcalo. 47
Aſcenſus Chriſti in cælum. 198. & ſeq. 302
Aſellus in ſpecu Bethleemitico. 89
Aſello inſidens Chriſtus deſcribitur. 17
Aſeris tribus. 50. 52
Aſeres. 52
Aſphaltites lacus. 48
Aſſeda. 51
Aſſumtio B. Mariæ virginis in cælum. 302. 303
Aſtrorum motus ubi primum cognitus. 97
Aſtris poſt imbrem magis micantibus comparatur Maria poſt partum. 90
Atharis. 49
Athenienſes nonnulli Evangelio credunt. 345
Athenis Deus ignotus colebatur. 345
Atheſis fluvius. 147. *Veronam ſecat.* 385
Atheſis, vel Padi, ab agricolis impediti ne exundet, cum Judæis ob Chriſtum a Pilato defenſum furentibus comparatio. 147
Attonitorum ob fulmen e cælo in ædes delapſum, cum Apoſtolis Chriſti reſurrectione obſtupeſcentibus comparatio. 190
Avalus junior, Dux Piſcariæ, laudatus. 400
Avalorum e genere D. Thomas Aquinas. 400
D. *Auguſtinus e Manichæo Catholicus.* 381. *ejus ſcripta plurima.* 381. 382. *magnus pater.* 384. *ejus eloquentia.* 383. *ejus geſta.* ibid. *Vide* Papienſes. Ticini.
Auguſtus Cæſar totum orbem cenſeri jubet. 88
Avis, urbs. 53
Avis pullos amiſſos quærentis, cum Deipara filium captum, & morti proximum dolente comparatio. 300
Avis pullos ſuos volare docentis, cum Dei Filio comparatio. 243
Avium creatio. 24
Avium verno tempore in Italiam redeuntium, cum dæmonibus Hieroſolymam obſidentibus comparatio. 37
Auſtri, madidi. 11
Autumni cum Angelis comparatio. 160
Auxilium Dei ſi auferas, labores noſtri, & benefacta parum proſunt. 337
Aziba. 50
Azotus. 47
Azymorum ſolemnia. 45

B

Babylonii tres pueri in media fornace illæſi. 84
Babylonis gigantes, eorumque turris. 163. & ſeq. 238
Bactra. 204
Balme. 52
Baptiſmus D. Joannis Baptiſtæ. 112. 319
Baptiſmi vires. 263
Barabbam, quam Chriſtum malunt dimitti Judæi. 149
D. *Bartholomæus, Apoſtolus eligitur.* 114
Baſanis. 52
Bathaltis. 52
Beatitudo Dei. 219
Beatus venter qui te portavit, *&c. verba mulieris cujuſdam ad Chriſtum.* 134
Beatorum ſtatus. 234
Beatos nonnullos una cum corpore Chriſtus in cælum aſcendens poſt ſe trahit. 139
Benefacta noſtra parum valent ſine afflatu Spiritus Sancti. 263
Beniamida, eorumque urbes. 52. & ſeq. *item venatio.* ibid.
Beniamidum tribus. 46. 52
Beniamini de ſtirpe D. Paulus. 53. 349
Benignitas D. Petri, peccato ſuo docti, erga ſontes. 322
Berothis. 53
Berſa. 51
Beſſais. 51. *exigua, patria quinque Apoſtolorum.* 113
Beſſura. 48
Betagum. 50
Bethane, ubi Lazarus ad vitam a Chriſto revocatus. 6. 7. 11. 12. & ſeq. 53. 115
Bethle. 48. 88. *in ea Chriſtus naſcitur.* 89. 95

Bethole. 51
Bicorpora monſtra dæmones induuntur. 8
Bis genitus Dei Filius. 3. 74. 256
Biſthonia. 204
Boreas, nubifugus. 11. *ejuſdem cum Chriſto mercatores de templo ejiciente comparatio.* 20
Bos in ſpecu Bethleemitico. 89
Brachium Patris, Dei Filius. 244
Britanni. 204

C

Cades. 52
Cæleſtes exercitus ad ſuccurrendum Chriſto morti damnato ſe accingunt. 158. & ſeqq.
Cæleſtibus arcanis admittitur D. Paulus. 351
Cæli motus ubi primum cognitus. 97
Cæli templum quo ſuperi (ut poeta fingit) res humanas inſpecturi conveniunt. 156
Cælorum creatio. 24
Cælites omnes invocati. 415. & ſeq.
Caiphas. 41. *Chriſtum allocutus veſtem diſcerpit.* 66. *ejus ad Judæos oratio.* 43. & ſeq. *alia de Chriſto jam capto.* 65
Calvariæ montis deſcriptio. 157
Cana Galilææ, ubi aquam in vinum Chriſtus mutavit. 50. 103. *patria Simonis Apoſtoli.* 114
Cani leporem inſequenti comparatur B. ſenex Simeon. 93
Caperna. 51
Caput D. Dalmatii a cervice reſectum, Deum laudat. 375
Caput D. Pauli abſciſſum, ter reſilit; & ſolum ab eo tactum tres aquæ fontes emittit. 347
Cariathe. 52
Caritas, Amoris parens, & Dei ſatelles. 162
Caritas D. Pauli erga fratres. 353. & ſeq.
Caritatis bona. 329. & ſeq.
Caroli V. claſſis, ad Africæ litora tempeſtate disjecta. 399
Caroli V. victoria ſine ſanguine adverſus Heterodoxos. 286. *ejus pietas.* 288. & ſeq.
Caſpia regna. 87
Caſpia ſaxa Judæi incolunt. 46
D. *Caſſiani Martyris ſacellum in agro Albenſi.* 377
Caſtitas D. Joannis. 328
Catheia. 51
Cauri, venti. 23
Cauti immotæ comparatur Maria aſpiciens Jeſum cruci affixum. 168
Cedar. 51
Cedro innixum Chriſtum fingit poeta. 4
Cenſus an ſolvendus Cæſari. 30
Centauri. 8
Centum annos vivit D. Joannes Evangeliſta. 327
Cervæ irretitæ, cum adultera a Judæis accuſata comparatio. 29. *item catulos ſibi furto ablatos quærentis, cum Deipara Chriſti mortem dolente.* 167
Cervi in retia conjecti, in quem venatores impetum faciunt, cum Chriſto a militibus capto comparatio. 63
Cervi ſitientis, cum homine Dei amore inflammato comparatio. 229
Ceti Jonam abſorbentis deſcriptio. 187
Chalybes. 206
Chaos. 23
Chimæra. 8
Chlamys Filii Dei rubro colore infecta. 248
Chriſtus rex bis genitus. 3. 256. *rerum principium, ac finis: item lux, via, veritas, & vita.* 139. *mortalitatis calamitatibus quatenus obnoxius.* 61. *a Joanne baptizatur.* 112. & ſeq. *a Sathana in ſolitudine tentatur.* 9. 10. 125. & ſeq. *ſceleratorum familiaritate cur non abſtinuerit.* 127. & ſeq. 145. & ſeq. *neque muliercularum colloquio.* 128. 129. *quare convivia ſæpe adierit.* 125. *Hiericuntem ingreſſus, a Zacchæo excipitur.* 6. *item Bethaniam, Lazarum vita functum poſt quatuor dies a ſepulcro excitat.* 7. 12. & ſeq. *flagello mercatores e templo pellit.* 20. & ſeq. *miracula ſua cur edi interdum vetuerit.* 130. 131. *rex fieri quare noluerit.* 131. *diſcipulis, mortis ſuæ tempus adeſſe prædicit.* 4. 5. *Petrum ſe a morte dehortantem increpat.* 5. 6. *Hiero-*

roſolymam cur aſello inſidens intraverit. 17. quare inſidiis ſeſe aliquando ſubduxerit. 125. diſcipulorum pedes lavat. 58. 59. ad olivarum montem Patrem oraturus cum diſcipulis concedit. 60. a militibus capitur. 63. ad Caipham rapitur. 65. 66. deinde ad Pilatum. 68. qui eum flagellis cædi jubet. 149. 150. medius inter latrones ſuſpenditur. 165. pro Judæis qui ipſum cruci fixerant, orat. 171. in cruce pendens Joanni matrem ſuam commendat. 169

Chriſtus morte ſua cælum nobis recluſit. 163. matri a reſurrectione apparet. 301. item Magdalenæ. 187. 188. Apoſtolis. 190. 191. Thomæ Didymo, quem incredulum redarguit. 194. 195. denique Petro piſcanti. 196

Chriſti nomen quid ſignificet. 92. genus non mortale, ſed divinum. 73. mira conceptio. 80. 84. ortus in Bethle. 88. 89. circumciſio. 91. infantia. 100. & ſeq. clementia. 127. duodecim annos nati egregium factum. 101. item triginta annos nati miraculum, aqua in vinum mutata. 103. transfiguratio, & in nube cum Moyſe, & Helia congreſſus. 34. 35

Chriſti ad diſcipulos concio. 4. & ſeqq. item e cymba ad populum. 134. de Phariſæis querela. 29. 30. ad Patrem oratio. 31. 32. pro ſuis diſcipulis. 32. Hieroſolymam profectio. 4

Chriſti cœnam cum diſcipulis ultimam inſtituentis ad eoſdem oratio. 54. ejuſdem cœnæ deſcriptio. 56. 58. poſt cœnam ad diſcipulos oratio. 58. & ſeqq. ad Patrem in monte olivarum. 61. ad milites ipſum comprehenſuros. 62. ad Petrum in Malchum ſævientem. 64. ad Caipham. 66. ad Pilatum. 69

Chriſti apud Pilatum accuſati deſcriptio. 144. & ſeqq. item flagellis cæſi. 149. 150. item coronati, & irriſi. 153. 154. item ſuam ipſius crucem geſtantis. 155. 156. mulieres ne ipſum flerent dehortantis oratio. 156. ejuſdem in cruce ad Patrem verba. 158. 165. item ad matrem. 169. ad Joannem. ibid. ad latronem ſimul cum eo cruci affixum. 172

Chriſti in cruce mors. 174. ejuſdem in cruce pendentis oſſa non fracta. 177. de cruce depoſiti deſcriptio. 177. 178. ſepultura. 178. 179. ad Inferos deſcenſus. 179. & ſeqq. ejus ſepulcrum a militibus obſeſſum. 178. 186. deſcriptio ejuſdem. 186. & ſeqq.

Chriſti reſurrectio. 185. ad diſcipulos Emaum proficiſcentes oratio. 192. & ſeqq. item ad Apoſtolos in cælum aſcenſuri. 196. 197. in cælos aſcenſus. 198. ad Patrem de mittendo Spiritu Sancto oratio. 202

de Chriſti geſtis carmine a Vida deſcribendis oraculum. 204. 205

Chriſti miracula, & benefacta a Nicodemo recenſentur. 41. 42. item a Pilato. 146. 147

Chriſti miraculorum enumeratio. 114. & ſeqq.

Chriſti præcepta diſcipulis tradita. 133. 134. ejuſdem promiſſa. 135. & ſequ.

Chriſti ſuppliciorum inſignia cælo illata. 199. mortis quanta merita. 203. & ſeqq.

Chriſti ſecundus adventus. 138. 139

Chriſti tunica ἄῤῥαφος a matre contexta. 17. de qua milites ſub cruce ſortes jaciunt. 173

Chriſti typus, leo de tribu Juda. 181. cruci figendi item typus, limina, agni ſanguine conſperſa ab Iſraelitis. 168. ejus reſurrectionis typus, phœnix avis. 185. & Jonas propheta. 187

Chriſto deeſt ubi caput reclinet. 154. quanta fuerit puerorum cura. 130. vinum felle infectum propinant Judæi. 173

Chriſtum magna ſemper hominum turba ſecuta. 3

Chriſtum e ſepulcro ab ejus diſcipulis ſublatum mentiuntur Judæi. 188.

a Chriſto diſcipuli XII. delecti. 4

de Chriſto Patris teſtimonium. 35

de Chriſtiana religione per Apoſtolos propaganda oraculum. 33. 34. 204. 208

Chriſtianorum nomen. 208

D. Chriſtophori Martyris picturæ explicatio. 377

Cilix D. Paulus, Tharſi natus. 346
Circumciſio a Deo inſtituta. 109
Circumciſio pueri Jeſu. 91
Clementia, Dei ſatelles. 162
Cleopha, alterius duorum diſcipulorum Emaum proficiſcentium, de Chriſti reſurrectione oratio. 191. *ejuſdem uxor, Deiparæ ad crucem accurrentis comes.* 167
Cœnaculum ubi Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, deſcribitur. 56
Cœna Chriſti ultima deſcriptio. 16. 58
Colubri hieme adventante latebras meditantis, cum populo ex Dani tribu comparatio. 50
Columba formam induit Spiritus Sanctus. 112. 268
Columbarum tempeſtate ingruente in nidos ſe ſe recipientium, cum Angelis officia cuncta deferentibus, ut Chriſto morti damnato ſuccurrant, comparatio. 159. *item, ſocia ab accipitre rapta, paventium, & latebras quærentium, cum Apoſtolis morte Chriſti perterrefactis comparatio.* 202
Columbas Hebræi ſacrificabant. 92. 93
Columna ignea dux Iſraelitarum per deſerta. 95
Conceptio Chriſti in Maria utero deſcripta. 82. 83. *opus Spiritus Sancti.* 262. 263. 295
Conceptio Mariæ ſine peccati macula. 294
Concilium dæmonum. 7. & ſeqq.
Conciones D. Pauli. 344
Conjugium virginis Deiparæ luculenter deſcribitur. 75. & ſeqq.
Conſilio juvat homines Spiritus Sanctus. 270
Conſilia Dei penitus abſtruſa. 220
Conſtantinus Cæſar Roma Byzantium migrat, & D. Silveſtrum Pont. Max. ejuſque ſucceſſores locupletat. 378. 379
Conſulis Romani triumphantis, cum Chriſto cœlum intrante comparatio. 198. 199
Corinthiis Evangelium affert D. Paulus. 345
Cori, venti. 118
Coronam e ſtellis capiti B. Mariæ virginis imponit Pater æternus. 303
Corpus Chriſti ſub quolibet hoſtiæ fragmento integrum, & inviolatum deliteſcit. 282
Corporis Chriſti feſtus dies deſcribitur. 277
Corporum reſurrectio. 234
Creata omnia creatorem Deum celebrant. 232
Creatio rerum, in templo Salomonis obſcuris notis expreſſa fingitur. 23. 24
Creatori Deo adſidet Sapientia. 244
Cremona, perilluſtris futura etiam ob Vidæ Chriſtiadem. 205. *D. Margarita addicta.* 403
Cremonæ patronus D. Homobonus. 393
Cremonæ turris. 373
Crux, ſignum, & arma Chriſtianorum. 290
Crucis deſcriptio. 155. 168. *pretium, & cultus poſt mortem Chriſti.* 155. *gloria extremo die mundi.* 255. 292
Crucis ſupplicium quale apud veteres. 155. 289
Crucifixio Chriſti deſcripta. 165
Crucem ſibi paratam ſalutat D. Andreas. 336. 337
Cultus Deo gratus qualis. 137
Cultus Mariæ Deiparæ. 305
Cunarum pueri Jeſu deſcriptio. 90
Cuncta Deum, ſuum agnoſcunt auctorem, & ei quaſi carmina dicunt. 200. & ſeqq.
Cuſtodes hominum Angeli. 309
Cuſtodes ſepulcri Chriſti, pecunia a Judæis corrupti, ut ejus corpus a diſcipulis ſublatum mentirentur. 188
Cymbam intrat Chriſtus, ut nimium populi concurſum evitet; & ex ea concionem habet. 134

D

Dæmoniaci *ſurdi ac muti reſtitutio luculenter deſcripta.* 120. & ſeqq.
Dæmonis fraudes eludit D. Pelagia. 407
Dæmones æthere quondam dejecti. 9
Dæmones biſſeni ad tentandos biſſenos Apoſtolos a Sathana miſſi. 38
Dæmonum concilii ad perdendum Chriſtum deſcriptio. 7. & ſeqq. „ *quam* „ *Torquatus Taſſus libro quarto ſui* „ *majoris poematis a Vida ſumſit,* „ *& perpulchre imitatus eſt.* „

Dæ-

Dæmonum genus quoddam niſi oratione, & jejunio expelli non poteſt. 123
Dæmonum Hieroſolymis graſſantium deſcriptio. 37. & ſeqq.
Dæmonum, Jeſu Chriſto ad Inferos deſcendente, trepidantium deſcriptio. 182. & ſeq.
Dæmonum inſidiæ. 264
D. *Dalmatius Epiſcopus, & Martyr; & ejus geſta.* 372. 373. *miracula.* 374
Damaſcus, ubi primus homo e limo creatus. 48. *Vide* Ananias.
Damna quæ a peccato oriuntur. 265
Dani gens, & tribus. 49. 50. *Vide* Colubri.
Davidis genus. 74. *idem maximus poetarum.* 313. *e paſtore rex.* ibidem. *propheta ſummus.* 315. *ejus erga Saulem manſuetudo.* 314
Decius Cæſar inhiat opes Eccleſiæ Romanæ, quas cuſtodiebat D. Laurentius. 360
Decreta Dei æterna. 220
Defectum Solis, & Lunæ quomodo contemplentur homines. 227
Deus omnia poteſt. 82
Deus Pater mittit Filium ſuum ad reparandum hominum genus. 233
Dei ante mundum creatum habitus. 106
Dei Filius, Verbum. 106
Dei in Judæos beneficia. 165. 166
Dei Patris ad cæleſtes exercitus de Chriſti morte non impedienda oratio. 163. 164. *item ad Chriſtum de mittendo Apoſtolis Spiritu Sancto.* 203. 204
Dei ſatellites virtutes quæ. 162
Deum unum tantum, non tres, eſſe. 106
Deſcriptio viri leonis pelle induti. 279
Deſerta petit D. Joannes Baptiſta. 110. & ſeq.
Deſerere. non deſerit Spiritus Sanctus homines, niſi prius deſeratur. 264. & ſeq.
Dextera, & brachium Patris, Dei Filius. 244
Diabolus Chriſtum tentare auſus. 9. 10. 125. & ſeq.
Diaboli legionum ad maturandum Chriſto exitium inſidiæ. 7. & ſeqq. 37. & ſeqq.
Diana Epheſia. 345
Didymus. vide Thomæ.
Dies mundi extremus. 255
Diei exoriente Sole comparatur puer Jeſus. 91
Digiti Dei, Spiritus Sanctus. 260
Diluvii deſcriptio. vide Arca Noe.
Diſciplina Chriſti aſpera. 132. 133
Diſcipuli a Chriſto duodecim delecti. 4. *piſcatores.* 113. 114. *relictis omnibus Chriſtum ſecuti.* 132
Diſcipulorum ad Chriſtum ſubinde accurrentium turba. 4. 133
Diſcipulorum Chriſto capto fuga. 65
Diſcipulorum unum tantum (Joannem ſc.) mortis ſupplicium non ſubiturum. 132
Diſcipulis crudelia funera prædicit Chriſtus. 5. 132
Diſcordes opiniones eorum qui ſe Chriſtianos appellant. 353
Diſcordia principum Chriſtianorum. 306
Doctrina Chriſti quam ſancta, & præclara. 134. & ſeqq.
Dolores B. Mariæ virginis. 297. 299
Domitianus Cæſar D. Joannem in ferventis olei lebetem conjici jubet. 327
Dora. 51
Dotha. 51
Draconem horribilem non timet D. Margarita. 401

E

Eccleſiæ præſto ſemper eſt Dei Filius. 252
Edre. 52
Eleale. 52
Elias. vide Helias.
Eliſabetha. vide Heliſabe.
Eloquentia D. Pauli. 349
Eluſa. 97
Emaus. 48. *eo iter facientibus Cleophæ, & Ammoni, e numero ſeptuaginta diſcipulorum, Chriſtus apparet.* 192. & ſeqq.
Engada. 47
Epheſiis Evangelium affert D. Paulus. 345
Epiſtolę D. Pauli a nonnullis perperam explicatę. 352
Equi effrenis, cum Chriſto nequicquam a Sathana tentato comparatio. 127

Ere-

Erebi rex deſcriptus. 8. *ejus concio.* 9. *ſatellites.* 151
Eridanus. 205
Erinnys. 15
Erme. 48
Eſebos. 52
Eucariſtiæ inſtitutio. 58. 277. *ejus myſterium ſenſibus, aut ratione percipi non poteſt.* 276
Eva perdit humanum genus: Maria ſaluti reſtituit. 304
Evæ, & Adami lapſus, ac pœna. 25
Evangelii D. Joannis initii elegans expoſitio. 106. & ſeqq. 241. & ſeqq. 325
Evangelium divulgant Apoſtoli Spiritu Sancto afflati. 207. & ſeq.
Eurorum fruſtra litora ferientium, cum Sathana Chriſtum in ſolitudine tentante comparatio. 126
Exprobrationes in gentem Judaicam, quæ in die Paraſceves ab Eccleſia canuntur. 165. & ſequ.
Exſequiarum Chriſti deſcriptio. 179. 180

F

Feſtus dies Corporis Chriſti. 277
Feſtus dies Crucis Chriſti. 291
Fici arboris exſecratio. 118
Fides, Dei ſatelles. 162
Fidei in Chriſtum vis. 123. 124. 136
Figura mortis Chriſti. 26. 27
Flagellis Chriſtus cæditur. 149. 150
Flamma ſpeciem induit Spiritus Sanctus. 268
Flos campi, Dei Filius. 245
Fluctuum ſedatio. 118. & ſeq.
Fons aquæ ſalientis in vitam æternam, Dei Filius. 137. 252
Fontes aquæ tres ex contactu capitis D. Pauli erumpunt. 347
Forma inſignis D. Laurentius. 362. 363
Fornacis ſuccenſæ, cum caritate D. Joannis Apoſtoli comparatio. 329
Frigus, Timoris comes, Erebi ſatelles. 151
Fuga Apoſtolorum, Chriſto capto. 65. 71

G

Gabaothe. 53
Gabeon. 53
Gabriel deterret Joſephum a deferenda Maria. 84. 85
Gabrielis cum Maria de Chriſti ortu colloquium. 81. & ſeqq.
Gades. 52
Galadina. 52
Galatica oppida. 52
Galgala. 48
Galilæa. 51
Callia. in ea conciones habet D. Dalmatius. 372
Galli canentis deſcriptio. 68
Gallinę Chriſtus ſeſe comparat. 22
Ganges. 204
Gangetis gaza. 13
Garamantes. 207
Garganus, mons Japygię. in eo Michael Archangelus videndum ſe prębet. 160
Gaudia B. Marię virginis. 298
Gaulis. 52
Gaza. 47
Gedeonis vellus, B. Marię typus. 85
Gemmę in tenebris ſplendentis, cum Chriſto apud Inferos comparatio. 182
Gemmarum, & auri quę medicamentis admixta ęgrotis propinantur, cum Chriſti Corpore comparatio. 285
Genneſara. 51
Gentium doctor D. Paulus. 343
Germania pietati bellum indicit. 271. *ritus ſacrorum immutat, & avitę religioni nuntium remittit.* 288. 353
Geſta, & miracula Chriſti. 297. & ſeqq.
Gibertus (Jo. Matthęus) Veronę Epiſcopus, vitę innocentia, rerumque uſu ſpectatiſſimus, optimarum artium vindex, acerbo funere pręripitur. 385. & ſeqq.
Gigantum regio. 52
Gola. 52
Goliath gigas a Davide occiditur. 313. & ſeq.
Gorgones. 8
Gręciam peragrat D. Andreas, ejuſque populis Evangelium affert. 334. 335
Graminum aridorum imbre reviviſcentium

tium, cum Apoſtolis Spiritu Sancto afflatis comparatio. 207
Grandinis verno tempore meſſem præripientis, & ſpes agricolarum fallentis, cum acerbo Giberti funere comparatio. 388. vide Gibertus.

H

Hæmorrhoiſſæ ſanatio. 124
Harpyia. 8
Hebræi mare rubrum pedibus tranſmittunt, aquis hinc, & illinc decedentibus. 310
Helephos. 53
Helias, & Moſes cum Chriſto in monte conſpecti. 35
Heliæ currus ignitus. 49
Heliſabe anus, & ſterilis uterum gerit. 82. 86. 110. ejuſdem ad Mariam ſe inviſentem oratio. 86. & ſeq. 295
Hemen mons. 53
Hennada. 49
Hermonius mons ferax apum, & equorum. 49
Hermopolis. 99
Hermus mons. 52
Herodes junior Galilææ rex. 147. occidi jubet D. Joannem Baptiſtam. 317. ad hunc Pilatus Chriſtum mittit. ibid.
Herodes ſenior Chriſtum natum inquirit. 95. & ſeq. ejus ad Magos oratio. 96. & ſeq. in Bethleemiticos infantes, ut Chriſtum de medio tollat, immanitas. 97. 99. 170. 297. interitus. 100
Heterodoxos refutat D. Thomas Aquinas. 396
Hierichus, palmoſa. 6. 53. in eam Chriſtus ingreditur. 6. ejus excidium. 238
Hieroſolyma a quibus condita. 16
Hieroſolyma a dæmonum legionibus occupata deſcriptio. 37
Hieroſolymam frequenter adeundi mos. 16
Hieroſolymis ob Chriſto necem intentatam ruina prædicitur. 164
Hieroſolymis in carcerem conjicitur D. Paulus. 345
Hippa. 47
Hippolytus carceris cuſtos, viſis miracu-

lis D. Laurentii, Chriſtum verum Deum agnoſcit. 363
Hiſpania, natale ſolum D. Laurentii. 358
Hoc est Corpus meum. verba Jeſu Chriſti S. Euchariſtiam inſtituentis. 58
D. Homobonus Cremonenſis, pater pauperum. 393. ejus miracula. 394
Homo primus e limo Damaſci creatus. 24. 48. in culpam labitur. ibid. & 108. & ſeq.
Hominis peccatum, & reparatio. 233
Horma. 50
Hyacinthi, bovis pede preſſi, & roſa a Sole arefacta, cum adoleſcente viduæ filio a Chriſto vitæ reſtituto comparatio. 116
Hydra. 8
Hymnus Apoſtolorum Chriſto in cælum eunti. 200. & ſeqq.

I

Jabis. 52
Jacobus Iſacides. 74. ejus de D. Paulo vaticinium. 348
Jacobi Alphæi, Apoſtoli electio. 114
Jacobi Apoſtoli, Joannis fratris, electio. 114
Jamnia. 47
Jairi filia vitæ reſtituta. 116. & ſeq.
Jarephile. 53
Idumæa. 97
Idume, ejuſque centum oppida. 49
Jebla. 51
Jebuſæi Hieroſolymę nomen imponunt. 16
Jedaba. 50
Jejunium Chriſti in ſolitudine; poſt id tentatur a Sathana. 125
Jeptaphile. 50
Jerichuntis excidium. 238. vide Hierichus.
JESU nomen. 81. 91. & ſeq.
Jetrus a paralyſi liberatur. 19. & ſeq.
Ignavia, Timoris & Frigoris comes, Erebi ſatelles. 151
Ignis & ſplendor ſimul ſunt. 243
Ignis, Spiritus Sanctus. 257. 259
Ignis reviviſcentis comparatio cum Chriſto iterum vitam ingreſſo. 185
Igne illæſi tres pueri Babylonici. 84
Ignotus Deus Athenis cultus. 345

Imagines Euchariſtiæ apud veteres patres. 284
Imagines quæ olim Deipara virginitatem prænuntiabant. 295
Imagines variæ Filii Dei. 256
Immenſitas Dei. 218. 240
Immortale eſt Chriſti corpus, poſtquam ſemel revixit. 283
Immortalitatis pignus Corpus Chriſti. 285
Immutabilis Deus. 219
Imperium Dei. 237
Incendii, cum Judæis a furiis agitatis comparatio. 38. *item cum doctrina Chriſti.* 44
Incolarum obſeſſæ urbis, ſpe imminentis auxilii exſultantium, cum Limbi patribus Chriſtum redemtorem exſpectantibus comparatio. 182
Infantium quanta Chriſto fuerit cura. 130
Inferorum, & apud eos damnatorum deſcriptio. 179. 180
Inferorum partis, quæ vulgo Limbus *vocatur, & patrum in ea detentorum deſcriptio.* 26
Inferorum porta, deſcripta. 182
Innocentes pueri Bethleemitici. 53. *laudati.* 355. *eorum cædes Herodis ſenioris juſſu peracta.* 297. 299
Invidia Judæorum in Chriſtum unde initium ſumſerit. 102
Invocandi Sancti. 413. & ſeq.
D. *Joachides, ſeu Joachim, Mariæ virginis pater.* 76
DD. *Joachim & Anna cælitus admoniti, ut Mariam nuptui darent.* 75. & ſeq.
D. *Joannes Baptiſta peccati expers, utpote in utero matris ſanctus effectus.* 319. *Chriſti præcurſor.* 110. & ſeq. 318. & ſeq. *de eo teſtimonium perhibet.* 111. & ſeqq. 241. & ſeq. *ejus baptiſmus.* ibid. *ejus cædes ab Herode juniore juſſa, ut inceſtæ Herodiadi rem gratam faceret.* 125. 317
D. *Joannes, Apoſtolus eligitur.* 114. *præ ceteris Apoſtolis a Chriſto diligitur.* 325. & ſeq. *ſuaque illi Chriſtus arcana communicat.* ibid. *aquilæ comparatur.* 105. 324. *in Chriſti gremio inter cœnandum recumbit.* 139. 328. *cum Petro, Chriſti, in hortum, ut patrem oraret, abeuntis comes.* 31. *capto Chriſto, fugiens, Joſepho Mariæ conjugi (quem adhuc viventem Vida fingit) occurrit.* 71. & ſeq. *& una ad Pilatum Chriſto mortem deprecaturi abeunt.* 72. & ſeq.
D. *Joannes Chriſti divinam originem, ac ejus miracula Pilato exponit.* 106. & ſeqq. *Mariæ virginis ad crucem accurrentis comes.* 167. 169. *ejus caſtitas.* 328. *ei Chriſtus de cruce matrem ſuam committit.* 169. 328. *in Pathmo inſula exſulat.* 327. *centum annos vivit.* ibid. *immo eum adhuc vivere putant nonnulli.* 327. 331. *amoris divini eximius hortator.* 329
D. *Joannis Apoſtoli placida mors leviter attingitur.* 132
Jonæ e ventre ceti liberatio, figura reſurrectionis Chriſti. 187
Jope. 48
Joras Galilæus, Judæ Iſcariotis conſanguineus. 39. *hujus imaginem fingit Vida indutam a Sathana, ut dormientem Judam ad prodendum Chriſtum hortaretur.* 39. & ſeq.
Jordanis defluens, Judæis tranſitum permittit. 52
Jordanis fons geminus ubi. 51
Joſaphat vallis, ubi extremum judicium futurum. 197
Joſeph, filius Jacob patriarchæ, a fratribus venditus, in Ægyptum defertur. 27
D. *Joſeph Mariæ ſponſus.* 70. *& cur.* 74. & ſeq. *de Herodis ſævitia cælitus monitus in Ægyptum ſecedit.* 97. *Joanni, capto Chriſto, fugam capeſſenti (quaſi adhuc ſuperſtes) occurrens fingitur.* 70. 71. *una cum Joanne ad Pilatum, Chriſto necem deprecaturus abit.* 71. & ſeqq.
Joſephi genus regium. 74. *ad Mariam ſponſam oratio.* 78. *item ad Pilatum.* 72. 74. & ſeqq.
Joſephi Arimathæi ad Pilatum oratio. 175. *in ſepeliendo Chriſto pietas.* 175. 176
Joſue Solem ſiſtit. 53. 239
Iſachari poſteri & tribus. 49
Iſachus, filius Abrahæ. 74. *ejuſdem*

dem a patre immolandi deſcriptio. 26
Iſacidæ. 52
Iſmara. 204
Iſraelitarum duodecim tribus. 46. exſilium, & ex Ægypto reditus. 56. 57
Judæa a Juda appellata. 74
Judæi beneficiorum a Deo acceptorum immemores. 165. 166
Judæi injuſte accuſant Chriſtum. 30. eidem cruci affixo conviciantur. 171
Judaicæ gentis duodecim tribus. 46. 74. ob Chriſto necem illatam excidium. 36. 46
Judaici regni everſio. 36
Judaicarum urbium catalogus. 47. & ſeqq.
Judas, filius Jacobi. 16. ejus tribus recenſetur. 46. & ſeq. 74. 197
Judas proditor, Apoſtolus eligitur. 114. de eo divinum conſilium. 32. & ſeq. Sathanæ tentationi acquieſcens inducitur. 32. 38. 39. ad eum de Chriſto prodendo jam deliberantem apoſtrophe. 40. ejuſdem de hac re cum ſacerdotibus conſultatio. 45. diſſimulator ultimæ Chriſti cœnæ intereſt. 58. Chriſtus eum tamquam ſui proditorem ſignificat. 59. ejus oſculum, quo magiſtrum militibus indicavit. 61. 63. 266. pœnitentia ductus pecuniam ſacerdotibus reſtituit. 142. ſeipſum laqueo ſuſpendit. 143. & ſeq.
Judicium omne Pater Filio dedit. 254
Judicii noviſſimi adventantis ſigna, & deſcriptio. 138. & ſeq. 197. 234
Juvenum curſu inter ſe decertantium, cum ægrotis Probaticæ piſcinæ comparatio. 19

L

Labana. 50
Lætantur omnia, Chriſto nato. 181. 245. item in Ægyptum fugiente. 98. item in cœlum aſcendente. 200
Lætitia Angelorum ob impiorum ad Deum converſionem. 128
Lætitiæ auctor Spiritus Sanctus. 270
Lapis quem reprobaverunt ædificantes, mox factus eſt in caput anguli; imago Chriſti. 251
Latrones inter duos cruci fixus Chriſtus. 165. utriuſque ad eumdem oratio. 172
Laudate Dominum, omnes gentes, &c. Pſalmus David CXVI. a Vida verſibus redditus. 200
D. Laurentius occidi ſe poſtulat una cum Xyſto Pont. Max. 359. ſupplicia fortiter patitur. 361. in ferrea crate collocatus, igni ſuppoſito torretur. 364. & ſeq.
Lazarus (quem poeta Bethanes regem appellat) moritur. 6. 7. a Chriſto ad vitam revocatur. 12. 13. 41. 42. 53. 114. 115. 194. de hoc interficiendo Judæi ſtulte cogitant. 41
Legem ut tolleret non venit Chriſtus, ſed ut adimpleret. 131
Leo Decimus Pont. Max. Vidam præficit cuſtodiæ ædis D. Stephani protomartyris in Liguria. 353
Leo de tribu Iuda, Chriſtus. 181
Leonis cervum vorantis, cum Sathana Judam tentatione ſuperante comparatio. 39
Leonis cum tribu Judæ comparatio. 47
Leonis pelle vir indutus deſcribitur. 279
Leoni ſimilis Dei Filius. 251
Levigenæ, ſive tribus Levi. 51
Libanus mons altiſſimus. 51
Liber ſeptem ſigillis clauſus, a Verbo Dei humanam carnem induto recluſus. 243
Liberum hominis arbitrium. 231
Libyes. 207
Limbi (ut vocant) SS. PP. deſcriptio. 25. 26. 180. & ſeqq.
Linguarum diverſarum miraculum in Apoſtolis. 206. 207
Linguarum ignearum quæ Apoſtolis apparuerunt, cum ſcintillis a fabro ferrario ex ignito ferro excuſſis comparatio. 206
Loca ſancta Palæſtinæ luſtrat D. Pelagia. 407. & ſeqq.
Locuſtæ frugibus nocent temporibus Vidæ. 409
Longinus Chriſti latus lancea aperit. 177
Lothi uxor in ſalis ſtatuam mutatur. 48

Lucem Deus habitat inacceſſam. 226
Lucifer, Erebi rex, centimanus. 8. *ejus lapſus.* 237. 265. *e cælo præceps a D. Michaele deturbatur.* 238. 307
Lucifer verus, Dei Filius. 248
Luciferi ſtellę cum D. Joanne Baptiſta comparatio. 111. *item inter nebulas abſconditi, cum Chriſto in cruce pendente.* 166
Lucillo oculis capto D. Laurentius viſum reſtituit. 362
Lucis cum Deo comparatio. 107
Luctus B. Mariæ virginis in morte filii. 300. & ſeq.
Lugent omnia mortem Filii Dei. 249
Lumen non enarrabile, in quo Deus habitat. 258
Lunæ creatio, & officium. 24
Lunæ cum Maria Deipara comparatio. 76
Lunæ in lacu ſplendentis, cum Chriſti Corpore ſub pluribus Hoſtiæ partibus latente comparatio. 282
Lunaris motus ratio ubi primum inventa. 97
Lupi cicuris cum D. Paulo comparatio. 342
Lupi famelici ovile invadere tentantis, cum Saulo Chriſtianos perſequente comparatio. 339
Luporum cum ſacerdotibus Hieroſolymitanis in Chriſtum furentibus comparatio. 21
Luza. 53
Lyde. 47

M

Magdalena a Magdalo oppido appellata. 11. *Deiparæ ad crucem accurrentis comes.* 167. *Chriſtum in ſepulcro quærit.* 185. & ſeqq. *ei Chriſtus a reſurrectione apparet.* 187
Magedos. 51
Magnificat *&c. Canticum B. Mariæ verſibus explicat Vida.* 87
Magorum ab Oriente, ut Chriſtum natum quærerent, profectorum deſcriptio. 95. & ſeqq. *iidem inventum adorant, & muneribus cumulant.* 170. 296
Malchus, cui Petrus amputavit auriculam, deſcribitur. 63. 64
Mali Deus non eſt auctor. 218
Manaſſes, ſeu Manaſſeus ſenior. 51. 52. *ejus tribus, & oppida.* ibid.
Manaſſeus (eum ita vocat Vida) adulteræ a Chriſto dimiſſæ conjux. 27
Manichæum Auguſtinum timebant Catholici. 381
Manna e cælo in ſolitudine ad Judæos nutriendos delabitur. 57. 117
Manſuetudo Davidis erga Saulem. 314
Mapſa. 97
Marethon. 48
D. Maria *Deipara a parvula Deo ſe offert in templo.* 294. *de ſe demiſſe admodum ſentit.* ibid. *Joſepho nuptui traditur.* 74. & ſeqq. *horum conjugium luculenter deſcribitur.* 75. & ſeqq. *Verbi divini in ejus utero conceptionis, deſcriptio.* 83. & ſeqq. *ejus facies propterea mirum in modum ſplendet.* 79. & ſeqq. *ejus ad ſponſum oratio.* 77. *Eliſabetham inviſit.* 86. *ejus partus.* 89. ,, *quem fortaſſe Vida copioſius non deſcripſit, quod Sannazarii divinos ea de re libros æmulari noluerit.* ,,
D. *Mariæ perpetua virginitas, & ejuſdem antiquæ figuræ.* 85. & ſeqq. purificatio. 92. 93. *in Ægyptum fuga.* 97. & ſeqq. 297. 299. *ad Chriſti crucifixionis rumorem trepidantis, ac diſcurrentis deſcriptio.* 166. & ſeqq. *ejus ad crucem comites.* 167. *ad filium e cruce pendentem oratio.* 169. 170. *Joanni a Chriſto commiſſa.* 169. 328. *quomodo vitam traduxerit poſt Chriſti aſcenſum in cælum.* 302
Mariæ peccatricis, in domo Simonis Chriſti pedes lacrimis ſuis lavantis deſcriptio. 13. & ſeqq. *a ſeptem dæmonibus liberatur.* 15
Maris creatio. 23. *procella a Chriſto ſedata.* 118. 119
D. *Martha Lazari ſoror.* 11. *ejus ad Chriſtum oratio.* ibid. *Deiparæ ad crucem comes.* 167
Maſpha mons. 53
Matris filiorum Zebedæi oratio ad Chriſtum. 130

Matris filium fugitivum quærentis, cum Spiritu Sancto impium hominem ad pietatem revocante comparatio. 266
D. *Matthæi ad Chriſtum converſio.* 128. *Apoſtolus eligitur.* 114
D. *Matthiæ Apoſtoli in Judæ locum ſucceſſio.* 205
Medica ratione cur interdum uſus Chriſtus. 131
Medicina ars fallax. 19
Medycum Tuſcorum familia plurimum ſe debere teſtatur Vida. 213
Melchiſedech Solymorum arcis conditor. 57. *ejus ſacrificium.* 280
Memphis. 99
Merces quam magna propoſita a Chriſto diſcipulis ſuis. 135
D. *Michaelis Archangeli periphraſis.* 160. & ſeq. *vide* Garganus. Princeps. Morientibus.
Milites ad Chriſti vocem, quem capturi venerant, ſternuntur. 131
Militum regi pugnaturo ſe adjungentium, cum diſcipulis Chriſti partes ſequentibus comparatio. 133
Miniſteria Angelorum. 308
Miracula Chriſti a Nicodemo enumerantur. 48. *item a D. Joanne, Pilato audiente.* 114. & ſeqq.
Miracula D. Pauli. 350
Miraculorum patrandorum poteſtas Apoſtolis tradita. 123
Mira Dei opera. 238. 239
Mira D. Pauli geſta. 347. 348
Miſerere mei *&c. Pſ. Davidis L. a Vida verſibus expreſſus.* 316
Modus quo panis mutatur in Chriſti corpus, & vinum in ſanguinem, hominibus prorſus ignotus. 281
Moloda. 49
Moloſſi cervum domeſticum, quaſi ſilveſtrem, aggredientis, cum Petro in Malchum gladio inſurgente comparatio. 64
D. *Monica, D. Auguſtini mater.* 385
Monocerotis, ſive unicornis, imagine Dei Filium, & ſalutem ab eo partam adumbrat poeta. 246
Morientibus adeſt D. Michael. 309
Morientibus quæ accidant, a Lazaro reviviſcente narrantur, 13
Tom. I.
Mors eſt malis, vita bonis Chriſti corpus. 278
Mortui una cum Chriſto ab Inferis reſurgente excitati. 188
Moſaica lex, Chriſti legis index. 30. 31
Moſes, Iſraelitarum ex Ægypto dux. 27. 56. *ejus geſta breviter expoſita.* ibid. & ſeq.
Moſes, & Helias cum Chriſto in monte apparent. 35
Moſis Canticum. 309
Mulier exclamans: Beatus venter qui te portavit *&c.* 134
Mulierem hæmorrhoiſſam ſanat Chriſtus. 124
Mulieres ipſi occurrentes crucem bajulans Chriſtus alloquitur. 156
Mulieres viris parere oportet, non imperare. 317
Mundi creatio in templo Salomonis obſcuris notis expreſſa fingitur a poeta. 22. & ſeqq.
Mundi interitus a Chriſto prædicitur. 138. *&* ſeqq. *ejuſdem conflagratio.* 255. *renovatio.* 235
Muti, ac ſurdi a dæmone obſeſſi reſtitutio. 120. & ſeqq.

N

Nabe. 52
Nais. ubi Chriſtus unicum viduæ filium a morte revocat. 50. 116
Nalole. 51
Narciſſi floris, cum puero Jeſu inter legis doctores ſedente comparatio. 102
Naſon. 51
Natalis Chriſti. 296
Natura duplex in Chriſto. 253.
Naufragium D. Pauli. 344
Navis quæ numquam mergitur, Eccleſia. 252
Nautæ feſſi ſociis biremem commendantis, cum Chriſto in cælum reverſuro comparatio. 198
Nautæ in media tempeſtate dormientis, & poſt eam experrecti, cum D. Pelagia ad Deum converſa comparatio. 405
Nazara. 50. 70. 75. 88
Nephoca. 51

Nephthalis. 51
Nephthalidum oppida innumera. 51
Nepſe. 48
Nero occidi jubet D. Paulum. 346. 347
Nicodemus. ejus cum Chriſto colloquium, & de eodem in concilio ſuffragium. 41. 42. *Eum impius Caiphas falſo putat, a Chriſto fraudibus circumventum*. 43. *Joſephi Arimathenſis in ſepeliendo Chriſto comes*. 176
Nilus. 87. *ſeptemgeminus*. 97. *ſeptemfluus*. 100. *ejus origo veteribus incerta*. 98. *lætatur ad aſpectum pueri Jeſu*. ibid.
Noctu D. Petrus perpetuo flet ob culpam noctu admiſſam. 68
Noes arca, & diluvii deſcriptio. 26
Nolite timere eos qui occidunt corpus *&c. Jeſu Chriſti ad Apoſtolos monitum*. 135. 136
Nomen Chriſti præclarum. 254
Nomine Deus caret. 216
Nota obſcura in templo Salomonis, opera Dei indicantes, a poeta conficta. 23
Novem chori Angelorum. 107. 156. 160
Noviſſimi diei deſcriptio. 138. & ſeqq.
Nunc dimittis *&c. Simeonis Canticum*. 94
Nuptiarum in Cana Galilææ deſcriptio. 103
Nutricum, quæ ut pueris lactentibus medeantur, ipſæ pharmacum ſumunt, cum Chriſto, qui pro nobis ſupplicium crucis pertulit, comparatio. 293

O

Ogi urbes ſexaginta. 52
Olitoris ſpeciem indutus Chriſtus Magdalenæ apparet. 187
Ollium flumen. 372
Olivarum mons prope Hieroſolymam. 167. *hunc incolit D. Pelagia*. 406
Omnia poteſt Deus. 216. 239
Omnibus omnia Deus. 240
Opprobrium hominum, & abjectio plebis factus pro nobis Chriſtus. 154
Orandi modus a Chriſto traditus. 137. & ſeqq.
Oratio Dominica verſibus reddita. 137. & ſeq.
Orbem terrarum conſervat Spiritus Sanctus. 260
Orgia Paſchæ. 207
Originalis culpa omnium malorum fons, & radix. 108
Orion. 37
Ovis amiſſæ & rurſus inventæ, cum peccatore ad Deum converſo comparatio. 128
Ovium, paſtore de cælo tacto, vel a feris diſcerpto, diſperſarum, cum diſcipulis, Chriſto jam morti proximo fugam capeſſentibus comparatio. 157

P

Pacis auctor Spiritus Sanctus. 269
Padernum, vel Paternum, pagus felix ſer in agro Cremonenſi. 373
Padus. 147. *de Veſuli vertice cadit; & Chriſto comparatur*. 4. *vide* Atheſis.
Palæſtina. 46
Palæſtinæ loca ſancta laudibus effert, atque adire cupit Vida. 408. *vide* Loca ſancta.
Panchæi odores. 93
Pannonia omnis a Turcis ſubacta. 399
Papienſes ſepulcrum D. Auguſtini ſervant apud ſe. 384
Papilionis circum flammam volitantis pulchra deſcriptio. 346
Paradiſi terreſtris deſcriptio. 25
Paratoniæ ora. 56
Paralyticus Petrus reſtituitur. 19. 20
Partus B. Mariæ virginis. 268. *vide* Maria.
Paſcha feſtus dies deſcribitur. 45. 46. 207
Paſcit nos Chriſtus corpore, & ſanguine ſuo. 284
Paſtor, Dei Filius. 247
Paſtoris ob inventam ovem lætitia affecti, cum Angelis, impii ad Deum converſione gaudentibus comparatio. 128
Paſtoris, oves ab hædis ſecernentis, cum Chriſto judice, extremo mundi die, bonos a malis per Angelos ſeparantis comparatio. 139
Paſtori morituro Chriſtus in cælum aſcenſurus comparatur. 198
Paſtores e nimboſo Abaris vertice Jorda-

danem ſubſiſtentem proſpectant. 52
Paſtores recens natum puerum Jeſum adorant. 90. 296
Pathmo in inſula exſulat D. Joannes. 327
Pater noſter &c. 137. vide Oratio Dominica.
Patris, Achajæ urbe, mortem obit D. Andreas. 335
Patris æterni ad Chriſtum oratio. 32
Patris familias liberorum virtute gaudentis deſcriptio. 232
Patres apud Inferos Chriſti adventu redimendi deſcribuntur. 180. 181. 184. eorumdem de Chriſto mittendo, ad Deum oratio. 109. 110. alia, qua ipſi Chriſtum ad ſe vocant. 181. & ſeqq. ipſum tandem illuc, ut eos liberet, deſcendentem alloquuntur. 184. 185
Patronus, & advocatus humani generis Dei Filius. 256
D. Paulus, Saulus antea dictus; deque eodem Jacobi patriarchæ vaticinium. 52. 53. 348. a Deo vocatus. 231. ex hoſte acerrimo, repente Evangelii defenſor, & præco. 339. & ſeqq. D. Petrum monet. 347
Pax, Dei ſatelles. 162
Peccati omnino expers Chriſtus. 250
Peccati item omnis expers Maria virgo. 294. item in vita D. Joannes Baptiſta, utpote in utero matris ſanctus effectus. 319
Peccatoris ad Deum converſio quantum cælicolis gaudium afferat. 128
Peccatricis Mariæ converſio ad Deum deſcribitur. 13. & ſeqq.
Peccatum originis. 262. vide Originalis culpa.
D. Pelagiam pœnitet juvenilium errorum. 405. eam venerantur coloni agrorum M. Hieronymi Vidæ. 409. idem Vida ſacellum, & aram ei dedicat. 404. 410
Pelecanus pullos ſanguine ſuo paſcens, typus Jeſu Chriſti. 27. 250. 284. 290
Peluſium. 99
Pentecoſtes dies. 202. 203
Peſtes animorum enumeratæ. 368
D. Petrus, Apoſtolus eligitur. 114. cæli clavibus donatur. 197. 198. 320. 322. Chriſtum a morte obeunda dehortatur, & ab eodem reprehenditur. 5. 6. cenſum ex piſce capto ſolvere jubetur. 119. 120. Chriſtus ei prædicit, eum a ſe aliquando defecturum. 60. ejuſdem oratio ad Chriſtum de morte ipſius. 5. ad Simonem de apparanda Chriſto cœna. 55. ad Jeſum de proditore indicando. 59. 60. de Chriſti reſurrectione ad Didymum. 190. 191. idem cum Joanne, & Jacobo Chriſti in hortum abeuntis comes. 31. Malcho auriculam amputat. 63. 64. Chriſtum, ſibi cognitum abnegat. 67. 68. 321. ejus perpetuus ob hanc culpam fletus. 68. Chriſtus ei poſt reſurrectionem apparet. 195. ejus benignitas, peccato ſuo docti, erga ſontes. 322
Pharaonis exercitus in rubro mari ſubmergitur. 310
Pharos. 97
Phaſga mons. 52
D. Philippus, Apoſtolus eligitur. 114
Phœnices populi. 4
Phœnix avis, typus reſurrectionis Chriſti. 185. 251. 290
Phoſphori, ſeu Luciferi, dæmonum principis, ſuperbia. 307
Pictores quomodo pingant D. Chriſtophorum, & cur ita pingant. 377
Pietas, Dei ſatelles. 162
Pilatus pro Tiberio Cæſare præſes Judææ. 68. ejus oratio ad Chriſtum. 69. ad Joſephum Mariæ ſponſum, quem adhuc viventem poeta inducit. 73. ad Judæos. 141. 149. ab uxore monitus, ut Chriſti damnatione abſtineat. 150. 151. manus abluit. 153. quibus tandem furiis percitus Chriſtum Judæis cruci figendum tradiderit. 150. & ſeqq.
Piſcium creatio. 24
Pithecuſa. 400
Pœnitentiam indicit D. Joannes Baptiſta. 319
Pœnitet nos peccatorum Spiritu Sancto afflante. 262
Pomi caduci, cum D. Laurentii cadavere comparatio. 366. 367
Pontificem Maximum quibus virtutibus præ-

præditum eſſe oporteat. 323
Populorum Apoſtolos variis linguis loquentes audientium enumeratio. 207
Porcorum grex dæmonum furiis correptus in ſtagnum ruit. 122
Poteſtas divina finibus caret. 280
Poteſtas Dei Filii. 254
Poteſtas D. Petri, & Summorum Pontificum, ſucceſſorum ejus. 320. 322
Præco advenientis Dei Filii D. Joannes Baptiſta. 318. 319
Præſentia Dei. 218
Præſentia Chriſti in Euchariſtia. 278
Princeps militiæ cæleſtis B. Michael. 307
Principium, ac terminus rerum, Deus. 217
Probatica piſcinæ deſcriptio. 18
Prochyte. 400
Prodigia Chriſto in cruce ſuſpenſo edita. 158. 159. 173. 174. *ejus mortem conſecuta.* 275. 301
Prœlii Angelorum veſtigia ubi. 161
Propheta ſummus David. 315
Prophetæ Spiritu Sancto pleni. 261
Providentia Dei. 220. 236. 237
Pſalmi Davidis futura præcinunt. 315
Puellæ dormientis, imprudenter ſub noctem a matre in agro relictæ, & poſtea experrectæ, cum D. Petro de Chriſti ſocietate accuſato comparatio. 67
Puella, credula. 83
Puer Chriſtus, omnino admirabilis. 100. & ſeq. *in templo diſputat.* 298
Pueri a ſociis per ludum, regis creati, cum Chriſto a militibus irriſo comparatio. 154
Puerorum quanta fuerit Chriſto cura. 129. 130
Puerperæ invocant D. Margaritam. 402
Pulchritudo Chriſti. 69. 73. 91. 166. 274
Pulchritudo Mariæ. 79. 90. *vide* Maria.
Purificatio B. Mariæ virginis. 92. 93
Purpuram Vida contemnit. 368. *item Jo. Matthæus Gibertus.* 389
Purpura, ſceptro, & corona Chriſtus per ludum exornatur. 153. 154

Q

Quinque panibus, & duobus piſcibus quinque millia hominum a Chriſto exſaturata. 117
Quinque urbium flagitia, & excidium. 238
Quirites cæli *vocat poeta ſanctos homines; i. e. cæli cives.* 211

R

Rabathe. 52
Rachel. 53
Radiorum Solis per vitrum tranſeuntium, cum Deipara virginitate comparatio. 246
Ramoth. 52
Raphea. 47
Ratis ſine remige, cum peccatrice ad bonam frugem a Chriſto revocata comparatio. 14
Ravenna æquorea. 374
Rebote. 49
Rece. 53
Reges pugnaturi ſigno Crucis utuntur. 291
Reges, ſeu Magi, adorant puerum Jeſum. 296
Regnandi cupido Chriſto inviſa. 129. & ſeqq.
Reliquiæ ſanctorum colendæ. 415
Remetia arva. 49
Remmon. 49
Reſurrectio Chriſti. 185. 186. *ab eo prædicitur.* 5
Reſurrectio corporum. 234
Rex fieri recuſat Chriſtus. 131
Rhama. 53
Rhodos a Turcis capta. 399
Robee. 50
Romæ obtruncatur D. Paulus. 346
de *Roma Chriſti religionem ſuſceptura oraculum.* 22. 23. 24. 33. 34
Romanum imperium. ibid.
Romulidæ Judæis imperant. 44. 46
Rorate, cæli, deſuper, & nubes pluant juſtum. 110
Roſa madida a Sole ſiccata, Magdalenæ ob Chriſti reſurrectionem, dolorem cum gaudio commutanti comparatur. 188
Roſis puer Jeſus comparatur. 91
Ruben. 52
Rubus accenſus, neque ab igne conſumtus,

tus, Moſi exhibitus, Mariæ virginis Deiparę typus. 85
Ruſticorum vitia. 376

S

Sale. 47
Sacerdotum Judaicorum infenſi Chriſto animi. 21
Sacrificium incruentum. 281
Sacrificia cur Judæis divinitus præcepta. 30. 31. *eorum ceſſatio prædicitur.* 36
Sacrificia Deo grata quænam ſint. 137
Sacrificiorum antiquæ, & novæ legis differentia. 21
Salome, Mariæ ad crucem accurrentis comes. 167
Salomonis templum Hieroſolymis exſtructum. 16. *vide* Notæ obſcuræ.
Samare. 53
Samarea. 51
Samaritanæ mulieris hiſtoria. 129
Samia teſta. ea peragebatur circumciſio. 91. 109
Sancti orant Deum pro nobis, & quomodo. 413. *videntes Deum, omnia in eo vident quæ illos Deus cernere voluerit.* 414
Sanctorum omnium laudes. 412. 413
Sanctitatis, & juſtitiæ fons Deus. 235. 236
Sanguis quo Judæi in Ægypto limina tinxerunt, figura ſanguinis Chriſti. 168
Sanguinis profluvio per duodecim annos laborantis mulieris, curatio. 124
Sapientia Patris, Dei Filius. 244
Saroe. 49
Sathanæ ad ſocios de impedienda Lazari reſurrectione oratio. 9. *& poſt eam tumultus.* 7. 8. *idem Chriſtum in ſolitudine tentare auſus.* 126. 127. *ejuſdem Judam ad prodendum Chriſtum ſollicitantis ſermo.* 39. 40
Sauli parcit David. 314
Saulus, qui poſtea Paulus; deque eodem oraculum. 53. 54. *pro lege Moyſis acerrime propugnat, & in Chriſti ſectatores furit.* 338. 339. *intereſt cædi D. Stephani.* 338. *e cælo increpatur a Chriſto.* 340
Scientia Dei. 218
Scyllæ. 8
Scythis Evangelium affert D. Andreas. 334
Sebama. 52
Sebaſte. 51
Secretorum animi omnium conſcius Chriſtus. 124
Seda. 52
Sela. 53
Selis. 47
Sembros. 50
Sem, Noe vitiſatoris filius, Solymorum urbis fundator. 16
Senſena. 49
Senus. 49
Seonia Eſebos. 53
Septem dæmonia e quadam muliere a Chriſto ejecta. 15
Septuaginta diſcipulorum electio. 124
Sepulcrum Chriſti deſcribitur. 187
Sepulcrum DD. Petri, & Pauli Romæ. 347
Sepulcra ſanctorum colenda. 415
Sepulcris crux inſculpitur. 291
Seres. 204
Serius fluvius. 205
Serpens æneus a Moyſe in ſolitudine erectus deſcribitur. 27. *Chriſtum in cruce ſuffixum ſignificat.* 292
Serpens verno tempore ſe renovat. 337
Serpentis. vide Anguis.
Sibyllę. 111. 261
Sicelegis ora. 49
Sichar. 129
Siculus Jo. Matthęus Gibertus. 386. *vide* Gibertus.
Siderum creatio. 23. & ſeq.
Sidone patratum miraculum. 116
Sidonii neque Chriſtum, neque ejus diſcipulos dignantur hoſpitio. 127
Simeonis ſenis & vatis ad Chriſtum infantem apoſtrophe. 93. 94. *item de gladio animam Marię penetraturo oraculum.* 94. 97. 170. 297
Simon apud quem cœnam ultimam cum diſcipulis habuit Chriſtus. 55
Simon leproſus Chriſtum convivio excipit. 13
D. *Simonis Apoſtoli electio.* 114
D. *Silveſter Pont. Max. e pauperrimo repente dives.* 378
Simplicitas Dei. 219

Simu-

Simulacri inaurati, cum Maria Verbum in utero geſtante comparatio. 79
Sipabus. 49
Sirenes. 198
Sitio, *Chriſti in cruce vox.* 172. 173
Smaragdi annulo incluſi, cum puero Jeſu inter doctores diſputante comparatio. 102
Sochon. 47
Sodomorum regionis deſcriptio. 48. 49
Solariollum, vitus quidam. 354
Solaris itineris ratio ubi primum inventa. 97
Sol ubinam imperio Joſue ſteterit. 53
Solis creatio, & officium. 24
Solis defectus; Chriſto in cruce ſuſpenſo. 3. 173
Solis, & Lunæ defectum quomodo contemplentur homines. 227
Solis exorientis, cum Jeſu ſe transfigurante comparatio. 34. 35
Solis per vitrum tranſeuntis, cum Chriſto cœnaculum, clauſis januis, ingrediente comparatio. 194
Solis radii cœno non inquinantur. 253
Solis ſub nube latentis, & tamen diem efficientis, cum Deo Opt. Max. comparatio. 215
Soli, Chriſti divinitas comparatur. 107
Solitudo D. Joannis Baptiſtæ. 319
Solitudinem petit D. Pelagia. 406
Solyme. 4. 10. 15. 53
Solymorum arcis conditor Melchiſedech. 57
Soracte mons, in quo delituit D. Silveſter. 378
Species panis & vini manent in Eucha riſtia, non tamen ſubſtantia. 279
Speciebus panis corruptis, Chriſti corpus recedit. 283
Spectantium duos juvenes inter ſe pugnantes, & infirmiori ſuccurrere cupientium, cum Angelis ad necem Chriſto avertendam ſe accingentibus, & a Deo Patre prohibitis comparatio. 164
Speculi in plura fragmenta diviſi, cum Corpore Chriſti, quod ſub pluribus hoſtiæ fragmentis integrum continetur, comparatio. 283
Specus Bethleemitici deſcriptio. 88. 89
Spes, Dei ſatelles. 162
Sphinges. 8
Spinea corona redimitur Chriſtus. 154
Spiritus quomodo ſe hominibus videndos præbeant. 159
Spiritus Sanctus procedit a Patre, & Filio. 225. 235. *unus idemque cum illis Deus.* 106. *invocatus.* 3. *Apoſtolis nomine Chriſti a Patre mittendus.* 198. 202. 203. *& poſtea miſſus.* 205. 206. *Orbem terrarum conſervat.* 260
Sponte a Chriſto ſuſcepta ærumna. 273. *item mors obita.* 299
Stella Magos ab Oriente Bethleem ducit. 95. *columnæ igneæ comparatur.* ibid. *item cometis.* 96
Stella maris, Deipara virgo. 305
Stellæ comparatio cum Angelo. 18
D. *Stephanus protomartyr Apoſtolorum miniſter.* 356. *ob Chriſti religionem a Judæis lapidibus obrutus.* 357. *Deum orat ut ignoſcat ipſum occidentibus.* 357
Suis non comedendi præceptum quid ſignificet. 30
Sues a dæmonibus occupati, & in ſtagnum Geneſareth præcipites acti. 122
Suilla cur Judæi abſtineant. 30
Superbia quam fuerit Chriſto inviſa. 129. 130
Superi arma capiunt, ut Chriſto morti damnato ſuccurrant. 158. & ſeqq.
Suppliciorum Chriſti inſignia cœlo illata. 199
Surdi, ac muti reſtitutio. 120. & ſeqq. *vide* Dæmoniaci.
Suſannæ junioris, Manaſſei conjugis (ſic eos poetæ appellare placuit) adulteræ a Chriſto dimiſſæ hiſtoria. 27. 28
Sylus. 53
Symeonis tribus populi. 49
Syriæ oras pater Lazari a Chriſto e ſepulcro excitati, imperio frenat. 6
Syringa multiſonoram, factam organis e muſicis ponit Vida in æde D. Laurentii Albæ. 371
Syrtes. 198

Ta-

T

Tabulę Legis. 16
Tabur mons. 31. 49
Talenta argenti triginta pro Chriſti capite a Judais Judas paciſcitur. 45
Tanarus fluvius prope Albam. 358
Taphua flumen. 51
Tarela. 53
Tauri furentis, cum energumeno a Chriſto liberato comparatio. 121
Telluris creatio. 23. 24
Tempeſtatis ſubitę, cum SS. Innocentium cede comparatio. 99
Templum quo cœlicolas mortalium facta inſpecturos convenire fingit poeta, deſcribitur. 156
Templi Salomonis deſcriptio. 16. 21. & ſeqq. *ejus ruina prędicitur.* 22. 36. 44. *ex eo Chriſtus mercatores ejicit.* 20. 21
Tempus abeſt a Deo. 217
Tenachos. 51
Terrę verno tempore fœcundę, cum Maria Verbum concipiente comparatio. 83
D. *Thaddæus (Judas) Apoſtolus eligitur.* 114
Tharſus Perſeis, patria D. Pauli. 346
Thebę hecatompyle. 99
Theſaurus, Dei Filius. 252
Theſauros Eccleſię ſervat D. Laurentius, eoſque pauperibus diſtribuit. 360. 370
D. *Thomas Didymus, Apoſtolus eligitur.* 114. *incredulus.* 190. 194. *redarguitur.* 195. *quatenus utile fuerit, eum non cito credere.* ibid.
D. *Thomas Aquinas, nobili genere natus, a domo paterna puer diſcedit, captus amore vitę purioris.* 395. *ejus ſtudia, & ſcripta.* 396. *virtutes.* 397. *miracula.* 398. *Chriſtus eum alloquitur, ejuſque doctrinam de Euchariſtia laudat.* ibid.
Thraces. 207
Tiberius Cęſar. 68
Ticengi plebs in agro Cremonenſi, cujus patronus D. Andreas. 332
Ticinus, amnis liquidiſſimus. 372. *hunc in aere ſuſpenſus tranſmittit D. Dalmatius.* 374
Ticini, oſſa D. Auguſtini cubant. 384
Ticini urbis Epiſcopus D. Dalmatius martyr. 372
Timor, Erebi ſatelles. 151
D. *Timotheus, & alii diſcipuli D. Pauli.* 352
Transfiguratio Chriſti. 34. 35
TRIAS *ſacroſancta deſcripta.* 106. 225. 226. 257. 259
Tridentino Concilio intereſt Vida. 272
Triremis, Eurorum violentię fruſtra obnitentis, cum Pilato Judæorum furorem ſuſtinere non valente comparatio. 153
Triumphalis in Hieroſolymam Jeſu Chriſti ingreſſus. 17. 170. *item reſurrectio.* 251. *& in cœlum aſcenſus.* vide Conſulis.
Triumphus Chriſti de Inferis. 291
Tubi ferrei glandem explodentis deſcriptio, & cum Judæorum primoribus in Nicodemum pro Chriſto perorantem furentibus comparatio. 43
Turba Chriſto ſubinde occurrens quanta. 17. 133. 134
Turcę bellum Chriſtianis indicunt. 306. *minantur.* 368. *eos aggrediuntur.* 392
Tuſculana rupes. 378
Tuſculi, Chriſtiadem molitur Vida apud ſacellum D. Silveſtri. 378
Tybris Apenninivagus. 33

V

Vallis Joſaphat, ubi extremum judicium futurum. 197
Vana gloriatio quam inviſa Chriſto. 129. & ſeqq.
Vaticinium de præclaro Joſephi & Marię conjugio. 78
Velinus lacus. 122. *ejus aquarum præceps decurſus, cum immanibus energumeni a Chriſto liberati vocibus comparatio.* ibid.
Vellus Gedeonis, Marię typus. 85
Velum templi Hieroſolymitani in morte Chriſti diſruptum. 174
Venatio Beniamidum deſcripta. 53
Venator hominum D. Paulus. 348

Vene-

Veneris mala gaudia a ſue ſignificantur. 30
VERBUM, *Dei Filius.* 106. *ejuſdem æterna generatio.* 225. 235. *ejus laudes.* 241. 242
Verborum Chriſti veritas in Eucharistia. 280
Veritatem fraude non ſuperari. 188
Verona laudata. 385. 386
Verus homo, verus Deus Chriſtus. 253
Veſtis Chriſti ἄῤῥαφος, *deſcripta.* 17
Veſulus mons. 4
de *Victu ſollicitudo a Chriſto interdicta.* 136
VIDA *plurimum ſe debere teſtatur Medycum Tuſcorum familiæ.* 213. *opum contemtor.* ibid. *Tridentino Concilio intereſt.* 272. *inſtaurat ædem, & aram D. Andreæ.* 332. *fanum dedicat D. Paulo ad Chriſtum converſo.* 354. *Albæ finibus bellorum impetu excluditur.* 358. *purpuram contemnit.* 368. *D. Auguſtini inſtituta profitetur.* 380. *quam demiſſe de ſe ipſe ſentiret.* 388. *amicus Giberti.* ibid. *cuſtos templi D. Margaritæ.* 401. *ejuſdem reſtitutor.* 403. *vide* Cremona. D. Pelagia. Syringa. Tuſculi.
Videri a mortalibus Deus non poteſt. 227
Vindicta a Chriſto prohibetur. 135
Vineæ agricolis elocatæ parabola explicatur. 192. 193
Vinum in nuptiis Canæ Galilææ ex aqua factum. 50. 103
Vina, lætitiæ cauſſa. 103
Virginitas Deiparæ. 74. 77. *ejus figura.* 85
Virginum ſanctarum in cælo choreæ. 410. & ſeq. *item triumphus.* 402
Virilem veſtem induit D. Pelagia. 406
Viros mulieribus non obſequi, ſed imperare oportet. 317
Virtus Chriſti eximia, Judæorum in eum odii fomes. 127. 128
Virtus diu latere non poteſt. 103
Virtutes Jo. Matthæi Giberti. 387. *vide* Gibertus.
Virtutes quæ deceant Pontificem Maximum. 323
Vipere D. Paulum horrent. 350
Viti ſimilis Chriſtus. 252
Vivere adhuc putant nonnulli D. Joannem. 327. 331
Unicornis imago, Dei Filio aptata. 246
Volſcum Aquinum patria D. Thomæ. 395
Voluntas Dei quam efficax. 216
Urbis ab hoſte captæ deſcriptio, & cum Hieroſolyma a dæmonibus occupata comparatio. 37. & ſeq.
Uterus. paucos in utero matris Deus ſanctos effecit. 267
Vulnera ſua Chriſtus in cælum intulit. 199. 203. 275
Uxoris Pilati de Chriſto ſomnia. 150. & ſeq.

X

D. *Xyſtus Pont. Max. cæditur pro Chriſti religione.* 359. *ejus miniſter D. Laurentius.* 358

Z

Zabulones, ſeu populi ex tribu Zabulon. 50
Zacchæi publicani ad Chriſtum converſio. 128. *idem Chriſtum convivio excipit.* ibid.
D. *Zacharias, D. Joannis Baptiſtæ pater.* 110. *vates.* 86
D. *Zeno, Epiſcopus Veronæ, & Martyr.* 388

FINIS TOMI PRIMI.

Digitized by Google

Digitized by Google